

کتابخانه جامعہ اسلامیہ

CULTURAL CENTAR AMBASADE
A.R. IRAN UDH - SARAJEVO

Al-Hoda

International Publishers & Distributors

Feriduddin Muhammed Attar SPOMENICA DOBRIH

— Feriduddīn Muhammed Attar —

SPOMENICA DOBRIH

(Tadhkirat al-Awliya)

ISBN 964-439-007-5

Feriduddin Muhammed Attar

Spomenica dobrih

(Tadhkirat al-Awliya)

Izdavači:

Kulturni centar ambasade I. R. Iran u BiH
AL-HODA, International Publishers & Distributers

Za izdavača:

Ali Akbar Ziaee
aaziaee@hotmail.com

Tehnički urednik:

Ahmed Zildžić

Prijevod:

Muamer Kodrić

Likovno oblikovanje i DTP:

Tarik Jesenković

Štampa:

Sabah – print, Sarajevo

Tiraž: 1.000 primjeraka

Sarajevo, 2004./ 1425. h. g.

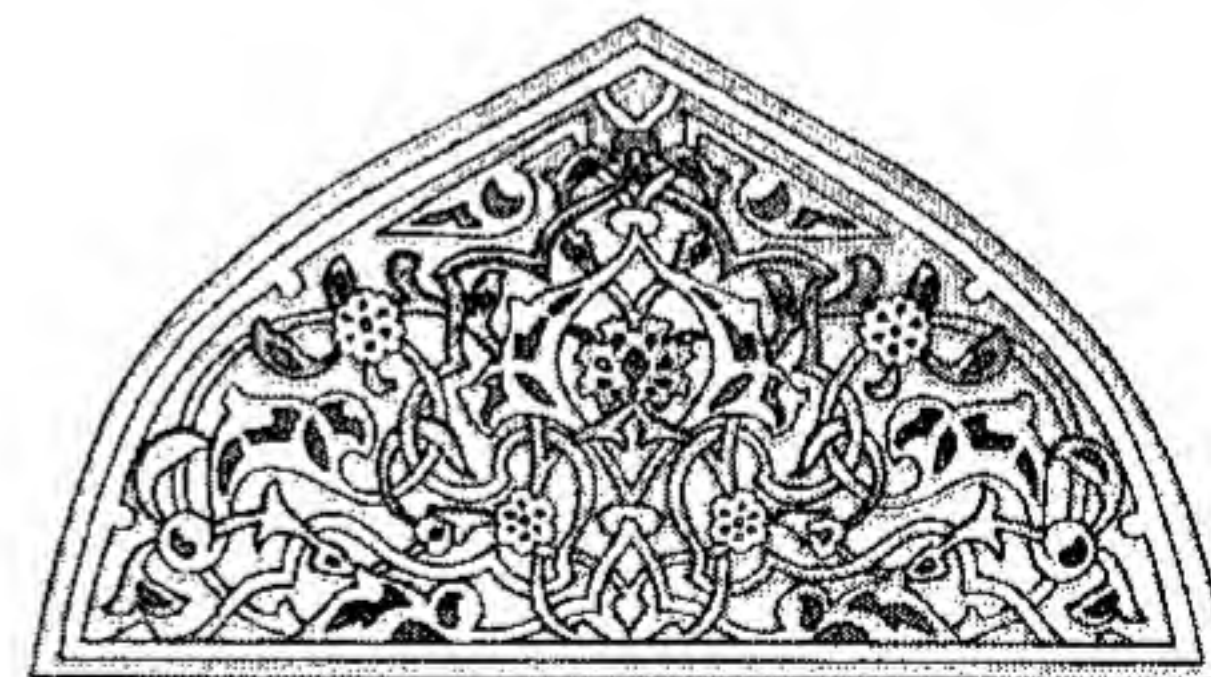
<http://sarajevo.icro.ir>

Feriduddin Muhammed Attar

SPOMENICA DOBRIH

(Tadhkirat al-Awliya)

S perzijskog preveo Muamer Kodrić

KULTURNI CENTAR I. R. IRAN

Sarajevo, 2004. godine

U ime Boga, Samilosnog, Milostivog!

SADRŽAJ

RIJEČ IZDAVAČA (Ali Akbar Ziaei).....	7
UVOD Osvrt na život i djela Apotekara iz Nišabura (Muamer Kodrić)	9
SPOMENICA DOBRIH	21
Spomen na Uvejsa Karanija	39
Spomen na Hasana Basrija.....	49
Spomen na Malika Dinara.....	65
Spomen na Habiba Adžemija	74
Spomen na Rabiju Adeviju	82
Spomen na Ibrahima Edhema	99
Spomen na Zun-nuna Misrija	121
Spomen na Bajazida Bistamija.....	140
Spomen na Abdullaha ibn Mubareka	172
Spomen na Ebu Alija Šekika Belhija.....	181
Spomen na Imama svijeta Ebu Hanifu.....	188

Spomen na velikog imama Šafija.....	195
Spomen na imama Ahmeda Hanbela	201
Spomen na Davuda Ta'ija	206
Spomen na Hatima Asamma	211
Spomen na Ma'rufa Karhija	219
Spomen na Sarija Saqatija	225
Spomen na Džunejda Bagdadija.....	234
Spomen na Huseina ibn Mensura Halladža.....	258
Spomen na šejha Ebu Bekra Šiblija.....	270
Spomen na šejha Ebu Seida Ebul-Hajra.....	285
Spomen na imama Muhammeda Bakira	296
IZABRANE IZREKE I KAZIVANJA	
SUFIJA IZ TADHKIRAT AL-AWLIYA.....	299
RJEČNIK MANJE POZNATIH TERMINA	
I IZRAZA.....	335

RIJEČ IZDAVAČA

U OKVIRU NASTOJANJA da predstavimo književnu baštinu na perzijskom jeziku cijenjenim čitaocima u Bosni i Hercegovini predajemo još jedan važan naslov klasične perzijske književnosti "Spomenicu dobrih" Feriduddina Attara Nišaburija u prijevodu na bosanski jezik.

Uz dosada objavljeni "Bulbulistan" Fevzije Mostarca i djelo "Govor ptica" Feriduddina Attara, uvjereni smo da će i ovo djelo odigrati veoma značajnu ulogu u predstavljanju klasične perzijske književnosti i islamske misli. Feriduddin Attar Nišaburi je već poznat u Bosni i Hercegovini. Od ranije postoji prijevod "Pendname" na bosanskom jeziku, a Kulturni centar Ambasade Islamske Republike Iran u BiH je, nakon objavljivanja najpoznatije mistične poeme ovog velikana književnosti, odlučio prevesti i objaviti jedino prozno djelo Attara Nišaburija koje je u potpunosti posvećeno biografijama velikana sufizma. Uz prethodno objavljena djela ovog autora, smatramo da će "Spomenica dobrih" u prijevodu gosp. Muamera Kodrića predstavljati

sasvim solidnu osnovu za još bolje upoznavanje opusa Feriduddina Attara Nišaburija.

U toj nadi predajemo ovu knjigu bosanskohercegovačkim čitaocima. Ovom prilikom želim iskazati srdačnu zahvalnost svima onima koji su uložili svoj trud i pomogli da ova knjiga bude objavljena. Radi smo prihvatiti i razmotriti vaša cijenjena mišljenja, prijedloge i kritike koje možete dostaviti izravno Kulturnom centru Ambasade Islamske Republike Iran u Sarajevu. ♦

Ali Akbar Ziaei
Konzul za kulturu i direktor
Kulturnog centra I.R. Iran u BiH

UVOD

Osvrt na život i djela Apotekara iz Nišabura

FERIDUDDIN MUHAMMED ATTAR nedvojbeno spada među najznačajnije pjesnike klasične perzijske sufijske poezije. Među imenima draguljara riječi poput Hafiza Širazija, Sa'dija, Dželaluddina Rumija, Senaija, Džamija i ostalih, nezaobilazno je spomenuti i Attara kao jednog od glavnih neimara zgrade perzijske književnosti, književnosti koja je svojom neprolaznom vrijednošću podjednako utjecala i na Istok i na Zapad.

Kao što je to, uostalom, slučaj i sa drugim klasicima perzijske poezije, i oko Attarovog imena isplela se čitava mreža legendi i priča upitne vjerodostojnosti, tako da su neki detalji njegovog životopisa i danas tačkom sporenja historičara književnosti. Izvjesno je da je rođen u Kedkenu kod Nišabura krajem seldžučke epohe. Najčešće se za godinu njegovog rođenja uzima 512. ili 513. hidžretska godina, no uzmemo li za tačno da je Attar ubijen prilikom

zloglasnog upada Mongola u njegov rodni grad 618. h.g., proizilazi da je pjesnik živio 106 godina. Štaviše, u nekim životopisima znamenitih sufija sreće se i podatak da je Attar živio čitavih 114 godina, što je broj koji odgovara broju kur'anskih sura te je, najvjerojatnije, i to trebalo da posluži kao argument više u prilog Attarove izuzetnosti, jer neki antologičari spominju i da je ukupno napisao 114 djela. Međutim u stihovima koje srećemo u Attarovom *Divanu*, a koji se hronološki vežu za period neposredno prije mongolske invazije, pjesnik spominje da mu je više od sedamdeset godina, što bi značilo da je rođen oko 540. godine po hidžri. Njegov otac držao je u Nišaburu travarsku radnju, svojevrstu onovremenu ljekarnu, a ovaj posao će, nakon završenog općeg obrazovanja, preuzeti i naš pjesnik, te otud i njegov nadimak Attar, što znači trgovac ljekobiljem, apotekar. Attar svog oca spominje kao uglednog, učenog i vjeri naklonjenog čovjeka, a majke se, pak, sjeća kao samozatajne i tihe žene, veoma odane vjeri, tako da je odrastao i formirao se u okruženju koje je odisalo religioznim duhom. Iz nekih njegovih stihova može se zaključiti da je u mladosti dosta putovao i upoznao se sa sufijskim prvacima svog vremena, a potom se vratio u Nišabur i posvetio se radu u svojoj travarnici. Njegov posao omogućavao mu je finansijsku neovisnost, te Attar nikad za svog života nije pisao hvalospjeve lokalnim vladarima, tako da su sva njegova djela izraz iskrenog stvaralačkog impulsa i stvarni odraz pjesnikovih duhovnih stanja. Sam pjesnik ponosio se tom činjenicom, pa kaže:

*Nikad nikom hvalospjeve nisam pjevao
Za biserjem ovog svijeta nisam tragao*

Većina starih antologičara, poput Dovlet-šaha u svojoj čuvenoj *Spomenici pjesnicima* (Tadhkirat aš-Šuara) ili pjesnika Abdurahmana Džamija u djelu *Uzdasi bliskosti* (Nefehat al-Uns), Attarovo konačno stupanje na put sufizma, odnosno momenat njegovog prosvjetljenja i odluke da se posvema posveti duhovnom pregnuću vezuju za događaj sumnjive historijske vrijednosti. No, kako je ovo predanje središnji događaj u bezmalo svim Attarovim biografijama, citirat ćemo dva pomenuta izvora. Dovlet-šah nam, tako, pripovijeda: "Šejh je jednog dana sjedio pred svojom travarnicom kad dućanu priđoše nekolicina mršavih lutajućih derviša, (od gladi) vezanih strukova. Iznenada, jedan od tih luda (divaneh), čovjek iskusan na duhovnome putu (ferzane-ye tariqat) priđe vratima travarnice i stade povirivati i zagledati unutra, dok su mu se oči caklile požudom. Attar mu reče: 'Zašto zaviruješ? Bolje bi ti bilo da čim prije preseliš s ovog bazara (svijeta)' Luda mu odgovori: 'Gospodine moj, moje breme je lahko, sem ove rute (hrke) na sebi, nemam ničega. Ja lahko mogu umaći s ovog bazara, ali šta ćeš ti? Razmisli malo o svojim teretima i teškom bremenu koje ti je na plećima. Srcem promisli o svom stanju.' Attar ga upita: 'A kako ćeš to ti umaći?' Derviš mu reče: 'Evo ovako.' Onda skide hrku sa sebe, smota je i stavi pod glavu, pa predade dušu Istinitom. Te riječi i ovaj prizor uznemiriše Attara, te njegovo hladno srce zamirisa mošusom. Srce mu se ohladi za ovaj svijet, on napusti dućan i zanemari ovu prolaznu kuću."

Isti događaj Abdurahman Džami ovako opisuje: "Jednog dana Attar bijaše zaokupljen poslom u svom dućanu. U dućan uđe neki derviš i nekoliko puta reče: 'Udijelite nešto u ime Allaha!' Kako Attar nije odgovarao niti je uopće obraćao pažnju na nj, derviš mu dobaci: 'Kako ti, gospodine, misliš poći s ovog svijeta?' 'Isto kao i ti', odgovori mu Attar. 'Baš kao ja?', upita derviš, a Attar reče: 'Naravno.' Derviš je sa sobom nosio drvenu ćasu. Tad je uze i stavi pod glavu, pa reče: 'Allah!', i ispusti dušu. Attarovo stanje se posvema promijeni, on ostavi dućan i dađe se na put (tesavvufa)."

U vjerodostojnost ove pripovijesti može se sumnjati već i zato što sam Attar skoro istovjetnu priču u *Tadhkirat al-Awliya* veže uz ime šejha Abdullaha Munazila. Uostalom, u sufijskoj predaji nije rijedak slučaj da se isti događaj u različitim inačicama veže uz više ličnosti, koje su često živjele u različitim vremenima i na različitim prostorima. Takav je slučaj i o predaji koja se tiče Attarove smrti. Naime, kaže se da je, pošto su Mongoli razorili Nišabur, Attar, koji tad bijaše već oronuli starac, pao u ruke jednom Mongolu kao rob. Prepoznavši Attara, neki njegov učenik ponudio je Mongolu da za izvjesnu sumu srebrenjaka otkupi šejha. Attar je, međutim, rekao Mongolu da to nije njegova cijena, pa je ovaj odbio prodati svog roba. Domalo, susreli su dvojicu šejhovih prijatelja i oni ponudiše da otkupninu za Attara isplate u zlatu. Šejh reče da ni to nije njegova cijena, pa Mongol odbi i ovu ponudu. Naposljetku, naiđoše na nekog seljaka koji je vodio magarca. Seljak prepozna šejha i ponudi kao otkupninu torbu slame. Attar zatraži od Mongola da prihvati ovu ponudu, rekavši da upravo toliko

vrijedi. Mongol, koji je već odbio ponude u srebru i zlatu, naljuti se i sabljom odrubi šejhu glavu. No, Attar podiže s tla svoju otkinutu glavu, stavi je na ramena i, pred zapanjenim Mongolom, stade recitirati svoju poemu *Bisarnama* (Knjiga o bezglavom). Išao je sve dok ne odrecitira poemu do kraja, a onda mrtav pade na zemlju. Motiv duhovnog prvaka koji u rukama nosi svoju odrubljenu glavu odveć je čest u sufijskoj predaji diljem islamskog svijeta, pa ga srećemo i u tradiciji bosanskohercegovačkih muslimana. No, bitno je naglasiti da bi bilo sasvim pogrešno tražiti u sufijskom predanju historijsku vjerodostojnost, insistirati na tome da li se neka izreka ili događaj doista može odnositi na određenog šejha, jer takav suhi historicizam jeste u potpunoj koliziji sa samom suštinom sufijske duhovnosti. Sufije su se, naime, uvijek držale hazreti Alijinih riječi: "Ne gledaj ko govori, već šta je rekao", tako da je duhovna poruka određenog kazivanja ono što je za sufiju bitno, dok je historijska pozadina od posve sporednog značaja.

Ono što je, pak, izvjesno jeste da se Attar nikad nije zarad duhovnog puta odrekao svog posla travara, što bi, uostalom, i bilo suprotno izvornom sufijskom nauku. Također, odrastavši u religioznom ozračju, Attar je još od djetinjstva bio naklonjen tesavvufu, te tako i u uvodu *Spomenice dobrih* kazuje: "Ljubav prema ovoj skupini (sufijama) još od djetinjstva talasala je moju dušu, a njihove riječi radovale su mi srce." Na drugom mjestu kaže: "Razlog što sam se prihvatio ovog posla jeste i to što mi je srce takvo da ga osim riječi evlija ništa drugo ne zanima." Premda je, nedvojbeno, Attar upoznao mnoge sufijske šejhove svog vremena, nije izvjesno kojoj je sljedbi sam pripadao niti

ko je bio njegov šejh. Neki istraživači drže da je Attar bio uvejsija, odnosno pripadao sufijskom pravcu koji njeguje nastojanje da se put duhovnog razvoja pređe potpuno samostalno i isključivo vlastitim pregnućem. Attar, doduše, u *Tadhkiri* spominje uvejsije, ali ničim ne sugerira da bi im i sam mogao pripadati. Pojedini njegovi biografi navode da mu je šejh bio glasoviti Nedžmuddin Kubra, a prema Dvlet-šahu Attarov duhovni vodič bio je Ruknuddin Ukkaf, koga Attar doista i spominje u svom *Mantiq at-Tayru*. Ukkaf je, međutim, shodno temeljnim biografijama sufijskih prvaka, važio za izuzetno produhovljenu osobu i vrsnog znalca Šerijata, ali se nigdje ne navodi kao šejh nekog od sufijskih redova. Nadalje, ima i onih koji drže da je pjesnikov šejh bio Medždudin Bagdadi Havarizmi, koga Attar također spominje u uvodu *Spomenice dobrih*, no ničim ne aludira da je ovaj bio njegov duhovni vodič. Najvjerojatnije je da Attar, poput Hafiza Širazija, ustvari i nije pripadao nekom od zvaničnih sufijskih redova niti se njegov odnos s nekim duhovnim vodičem svodio na institucionaliziranu liniju šejh-murid. Ipak, Attarov utjecaj na potonje sufijske autoritete je neprijeporan. Tako u jednom svom gazelu Dželaluddin Rumi kaže:

*Attar bijaše duh, a Senai dva oka njegova,
mi slijedimo Attara i Senaija*

A šejh Mahmud Šabestari u svom *Golšan-e razu* pjeva:

*Svoje poezije ja se ne stidim,
U stotinu vijekova jedan se poput Attara javi*

*Jer, i roba iz Attarovog dućana tek jedna bijaše trunka
Spram stotine svjetova tajni na ovome putu*

Attarov književni opus

Sa sigurnošću se ne zna koliko je djela Attar zaista napisao, ali je sasvim izvjesno da se radi o izvanredno plodnom autoru. Neki antologičari pripisuju mu više od 100, čak i 114 djela, ali se na temelju onog što sam Attar navodi u svojoj *Husrev-nami* pouzdano zna da je on autor sljedećih djela:

1. *Knjiga o nedaćama* (Musibet-nama)
2. *Knjiga o božanskom* (Elahi-nama)
3. *Knjiga tajni* (Asrar-nama)
4. *Knjiga odabranika* (Muhtar-nama)
5. *Govor ptica* (Mantiq at-Tayr)
6. *Knjiga Husrevova* (Husrev-nama)
7. *Knjiga dragulja* (Džavahir-nama)
8. *Stanja srca* (Šarh-e qalb)
9. *Divan kasida i gazela* (Divan-e Attar)
10. *Spomenica dobrih* (Tadhkirat al-Awliya),
jedino Attarovo prozno djelo

Osim navedenih, Attaru se pripisuju brojna druga djela, kao što su *Dragulji bića* (Džavahir az-Zat), *Knjiga o devu* (Uštur-nama), *Očitovanje čuda* (Mazhar al-Adžaiib), *Jezik nevidljivog* (Lisan al-Ghayb), *Riznica tajni* (Kaniz al-Asrar), *Ključ otkrovenja* (Miftah al-Futuh), *Knjiga oporuke*

(Vasiyat-nama) i druga, no već površnim uvidom jasno je da se stilski ova djela bitno razlikuju od onih za koja se zna da su autentično Attarova. Također, za neka djela držalo se da bi mogla biti Attarova, no ispostavilo se da su nastajala i stoljećima poslije njega, a od takvih djela spomenimo *Hal-ladž-namu*, *Mensur-namu*, *Hayat-namu* i *Bisar-namu*. Prvo Attarovo djelo koje je prevedeno na evropske jezike jeste *Knjiga savjeta* (Pend-nama), no sa sigurnošću se ne može ustvrditi da je Attar doista autor tog didaktičkog spjeva. Pretpostavlja se da bi autor nekih djela koja se pripisuju Attaru Nišaburiju mogao biti jedan drugi Attar iz Tuna u Horasanu, koji je živio u 9. hidžretskom stoljeću i nesumnjivo bio šiitske orijentacije.

Attarova poezija izrazito je gnostička, a njegov jezik katkad je prilično osebujan, tako da su neke metafore i alegorije posvema originalne. Bitna značajka Attarovih poema jeste i to da su pisane planski, po unaprijed utvrđenom obrascu i ideji, po čemu se razlikuje od većine pjesnika klasične perzijske poezije. Kad je, pak, o njegovim kasidama i gazelima sabranim u *Divanu* riječ, osobenost kasida prevashodno se ogleda u tome da ne započinju uobičajenim panegiricima lokalnim vlastodršcima, već se odmah prelazi na gnostičke i didaktičke sadržaje koji su stalna tema Attarove poezije. Istina, njegove kaside stilski su slabije od kasida pjesnika poput Unsuriya ili Ferruhija, ali tu slabost Attar nadoknađuje izuzetno uspješnim gazelima sufijskog sadržaja, u čemu gdjekad nadmašuje čak i neprijepornog majstora ovakve lirike Senaija. Svoju poetsku genijalnost Attar Nišaburi ipak je ponajviše dokazao u svom krunskom djelu *Govor ptica* (Mantiq at-Tayr), uz Rumijevu *Mesnevi-*

ju sigurno najuspjelijom poemom ove vrste u cjelokupnoj historiji orijentalno-islamske književnosti. Zadivljujuće je kako Attar u *Mantiq at-Tayru*, uprkos brojnim digresijama u kojima donosi pripovijesti o glasovitim sufijama i ličnostima iz islamske i iranske tradicije ili pjeva bravurozne gnostičke minijature, uspijeva da dovede do kraja svoju priču o putovanju skupine ptica ka Simurgu, ne remeteći nimalo kompaktnost poeme.

Spomenica dobrih (Tadhkirat al-Awliya)

Spomenica dobrih (Tadhkirat al-Awliya) jedino je Attarovo prozno djelo i predstavlja ustvari zbornik životopisa najznamenitijih sufija iz prvih pet stoljeća islama. U njemu je Attar sabrao životopise 97 prvaka islamske duhovnosti, ličnosti koje među sufijama uživaju status evlija ili dobrih, kako je to uobičajeno u jezičkoj praksi bosanskih muslimana. Ustvari, primjerenije bi bilo kazati da se ovdje radi o svojevrsnoj duhovnoj hagiografiji koja ne poklanja previše prostora biografskim činjenicama iz života dobrih Božijih robova, tek ovlaš i često nehronološki ih se dotičući, već prevashodno nastoji predstaviti kazivanja evlija i događaja koji su bili od značaja po njihovo duhovno usavršenje ili kroz koje se ogleda njihov uzvišeni duhovni stupanj. Izvjesno je da se, što i sam navodi, pišući ovo djelo Attar koristio drugim djelima u kojima se sreću pripovijesti o evlijama ili njihove izreke. U prvom redu od koristi mu je sigurno bio Hudžvirijev *Kešf al-Mahdžub* (Raskrivanje za-

strtog), glasoviti udžbenik sufijskog Puta i terminologije, u kome se također sreću hronološki poredani, istina prilično šturi, životopisi glasovitih sufija, a cijelo dijelo prožeto je izrekama prvaka tesavvufa. Attar kao svoje izvore navodi i djela *Šarh al-Qulub* (Stanja ili tumačenja srdaca), *Ma'rifet al-Nafs* (Spoznaja duše) i *Kešf al-Asrar* (Spoznaja tajni). Što se prvospomenutog djela tiče, nije jasno o kojoj knjizi bi se moglo raditi, izuzev što je sam Attar autor poeme naslovljene *Šarh al-Qalb*. *Ma'rifet al-nafs* još je zagonetniji Attarov izvor, jer do danas nije otkriveno djelo ovakvog naslova koje bi sadržajno i vremenom nastanka moglo odgovarati onom na koje se Attar poziva. Niti za treće djelo na koje se poziva Attar u uvodu *Spomenice dobrih* ne može se sa sigurnošću ustvrditi ko mu je autor. U *Kešf az-Zununu* spominje se više od dvadeset knjiga pod naslovom *Kešf al-Asrar*. Najvjerovatnije se radi o istoimenom djelu Hatifa Bagdadija ili onom Ebu Futuha Muhammeda ibn Fadla Ša'eranija. Međutim, i ova djela su izgubljena, pa je teško izričito kazati da je jedno od njih poslužilo Attaru kao izvor. U svakom slučaju, pored pomenutih, Attar se nesumnjivo okoristio i drugim djelima koja su mu mogla biti dostupna, a u kojima srećemo izreke i pripovijesti o glasovitim sufijama koje se sreću i u *Spomenici dobrih*, a takva djela su Ebu Abdurahman Selimijev *Tabeqat as-Sufija*, *Haliyet al-Awliya* Ebu Na'ima Ahmeda ibn Abdullaha Isfahanija, *Menaqib al-Abrar* Ibn Hamisa ili *Risale-ye Qašriye* Ebu Kasima Nišaburija.

Tadhkirat al-Awliya predstavlja danas jedno od najvažnijih vrela za izučavanje ranog sufizma, njegovih razvojnih pravaca i života sufijskih prvaka. Kao jedno od temelj-

nih djela za poimanje sufijskog nauka, izbor iz *Tadhkirat al-Awliya* priređen je još 1889. na francuskom jeziku u prijevodu Paveta de Courteillea pod naslovom *Memorial des Saints*, a isti prijevod doživio je u Francuskoj još nekoliko izdanja. Na engleski jezik *Tadhkirat al-Awliya* preveo je čuveni orijentalist i istraživač orijentalnih književnosti A. J. Arberry pod naslovom *Muslim Saints and Mystics*. Naravno, *Tadhkirat al-Awliya* prevođena je još tokom 8. i 9. hidžretskog stoljeća na arapski i turski jezik, a dosad je na ovim jezicima doživjela brojne prijevode i štampana izdanja. Također, cjelovita ili u skraćenim izdanjima, *Tadhkira* je prevođena i na ruski, njemački, talijanski, urdu i brojne druge jezike. Attarova *Tadhkirat al-Awliya*, pored svog značaja za izučavanje tesavvufa i životopisa njegovih prvaka, značajna je i za iraniste kao zoran primjer jednostavne i tečne proze na perzijskom jeziku tog doba.

Napomenimo još da, iako *Tadhkira*, kako je naprijed kazano, sadrži životopise 97 velikana tesavvufa, neki priređivači smatraju da su samo 72 prva životopisa (zaključno sa Halladžovim) izvorno Attarovo djelo, a da su ostali dodavani kasnije od strane nepoznatih prepisivača. S obzirom na ujednačenost stila i jezika u svim biografijama, skloni smo ovu tvrdnju uzeti s podozrenjem.

U ovaj izbor iz *Tadhkirat al-Awliya* na bosanskom jeziku uvrstili smo životopise 25 najglasovitijih sufijskih prvaka kojima i sam Attar daje uvjerljivo najviše prostora. Naime, životopisima ostalih posvećeno je uglavnom po svega par stranica. Ipak, na kraju knjige donijeli smo izbor najznačajnijih pripovijesti i kazivanja sufija čiji životopisi nisu sadržani u ovom prijevodu. S obzirom da se

radi o prijevodu izvornika s perzijskog jezika, nismo koristili standardni sistem transkripcije kakav se koristi kod transkribiranja arapskih riječi. Glasovi perzijskog jezika, naime, skoro da se uopće ne razlikuju od glasova u bosanskom jeziku, a smatrali smo i da pojedine termine iz perzijskog jezika koji su već stoljećima prisutni i u bosanskom jeziku, ponajviše u vjerskoj terminologiji muslimana, nije niti potrebno prevoditi ili transkribirati. Čitaoci kojima su ovi termini ipak nepoznanica mogu pronaći njihovo značenje u rječniku na kraju knjige. Za ovaj prijevod korišten je perzijski izvornik s kritičkim komentarima i bilješkama dr. Muhammeda Est'elamija, izdavača *Entešarat-e zevvar*, izdanje iz 1992. godine. Bilješke i rječnik sufijskih i manje poznatih termina na kraju ove knjige, nadati se, pomoći će čitaocima manje upućenim u tematiku koju ovo klasično prozno dijelo islamske književnosti tretira. ♦

Muamer Kodrić

Feriduddin Muhammed Attar

SPOMENICA DOBRIH

(*Tadhkirat al-Awliya*)

Bismillahir-rahimir-rahman

Neka je hvala Allahu, Darovatelju najljepših blagodati, Njemu pripada zahvalnost na odabranim darovima koje nam pruža. Hvaljen neka je On za svaku čast i veličinu, Njemu se robuje najljepšim načinima robovanja u dubinama Zemlje i u visinama nebesa. On je zastrt od oka gledatelja i vida onih koji vide, a blizak je vidu onih koji su sagorjeli u vatri čežnje...

A potom, izuzmeš li Kur'an i hadise, nema riječi boljih od riječi šejhova tarikata, Allah im se smilovao, jer njihove riječi plod su djela i duhovnog stanja, a ne plod onoga što se saznalo pa zapamtilo, plod su viđenog, a ne čutog, Tajni, a ne ponavljanja za drugim, plod su božanskog, a ne stečenog znanja, onog u čemu se sagorjelo, a ne onog što se jedva kušalo, plod odgoja Božijeg, a ne odgoja otaca; oni su nasljednici poslanika Božijih, blagoslov Milostivog neka je na sve njih.

Vidjeh da skupina mojih prijatelja pokazuju naklonost prema riječima ove zajednice, a i sam sam imao veliku želju da izučavam njihova stanja i kazivanja. Da sam sve to ovdje sabrao, bilo bi preobimno. Priredih, stoga, izbor za svoje prijatelje i sebe, a i za tebe ukoliko si jedan od nas. Želi li neko više kazivanja nego što je ovdje ponuđeno, naći će ih mnogo u knjigama prvih i potonjih iz ove skupine. Traži li, pak, neko tumačenja njihovih riječi, upućujemo ga da pročita knjige *Šarhul-Qulub*, *Kašful-Asrar* i *Ma'rifetul-nefs*,

jer smatramo da su njihove riječi u spomenutim djelima posvema razjašnjene, osim ako Allah nije htio drugačije. Da sam se ovdje bavio tumačenjem njihovih kazivanja, zahtijevalo bi to hiljade stranica, a sunnet je sažeti i skratiti. Vjerovjesnik Allahov, blagoslov i mir Božiji neka je na nj, rekao je: "U meni su okupljena sva kazivanja, i zato je moj govor kratak." Također, ovdje nisam navodio korištena vreća. Nailazio sam i na riječi koje se u jednoj knjizi pripisuju jednom, a u drugoj drugom šejhu, kao što sam nailazio i na više inačica istih predaja. Koliko sam mogao, u ovakvim slučajevima nastojao sam biti obazriv.

Drugi razlog što sam se suzdržao od tumačenja jeste taj da nisam htio, niti sam nalazio umjesnim, miješati svoje riječi s njihovima. Tek ponegdje dao bih mali ukaz na smisao, e kako bih osujetio prigovore onih koji nisu upućeni u ove stvari.

Tumačenja sam se suzdržao i zato što tumači obično u tumačenje toliko unesu vlastito viđenje da posvema zane-mare riječi koje tumače.

Razlog što sam se suzdržao je i to što su evlije¹ različiti: jedni su ljudi spoznaje, drugi ljudi djela, neki su ljudi ljubavi, neki ljudi tevhide, a neki su sve to skupa. Jedni su se odlikovali jasnim znacima prepoznavanja, a drugi ne. Da

¹ *Awliya* je u arapskom jeziku ustvari množina od *wali* (prijatelj, bliski, ali i vladar), no u bosanskom jeziku udomaćio se izraz *evlija*, odnosno *dobri*. U užem smislu, evlija jeste posebni prijatelj Božiji, osoba izuzetnog duhovnog stanja, čovjek posvema slobodan od služenja vlastitom jastvu, posvema okrenut Bogu i često obdaren sposobnošću da čini svojevrsna čudesa (keramet).

sam se svime tim podrobno pozabavio, knjiga ne bi mogla biti sažeta. Opet, da sam se bavio i Božijim poslanicima, ashabima i Ehli-bejtom, to bi zahtijevalo zasebnu knjigu. A kako bi moj jezik i mogao kazati ponešto o njima, kad su oni ti o kojima govore Bog i Njegov Poslanik; oni su ti koji su u Kur'anu spomenuti i pohvaljeni. To je, ipak, svijet za sebe.

Nekoliko je razloga što odlučih sabrati ovu knjigu. Prvi razlog je želja mojih prijatelja koji su to tražili od mene. Drugi razlog je želja da ostane uspomena na mene, tako da onaj ko ovo bude čitao nađe spasenje za sebe i sjeti me se hajr-dovom. Neka njegovo spasenje bude i spasenje za mene pod zemljom. Sanjali su, tako, Jahjaa ibn Imada, heratskog imama i učitelja šejha Abdullaha Ensarija², Allah im se obojici smilovao, pa ga upitaše: "Kako je Allah postupio prema tebi?", a on reče: "Allah mi kaza: 'O Jahja, bijah srdit na tebe, ali na jednom skupu si Me spominjao, pa to obradova jednog Meni dragog roba koji ondje bijaše prisutan. Smilovah ti se zato što si njega obradovao. Inače, vidio bi kako bih postupio s tobom!'"

Naredni razlog je u onom što se prenosi o šejhu Ebu Aliju Dekkaku, Bog mu se smilovao. Nekom prilikom upitaše ga: "Kakva je korist od slušanja onog što su drugi činili?", pa on odgovori: "U tome je dvojaka korist. Ako to sluša ispravan čovjek, njegova volja i istrajnost u dobru još će više osnažiti. A onaj ko slušajući takva kazivanja uoči nešto zlo kod sebe, nastojat će to zlo potisnuti, pa će loša

² Poznati filozof i gnostički pjesnik iz 5. h. stoljeća.

djela zamijeniti dobrima, izuzev ako se ne radi o slijepoj i maloumnoj osobi.”

Ili, kako kaza šejh Mahfuz³, Bog mu se smilovao: “Ne mjeri druge ljude prema sebi, ali mjeri sebe prema dobrim ljudima, pa uvidi koliko su oni vrli, a koliko si ti zastranio.”

Sljedeći razlog je u onom što je Džunejd, Bog mu se smilovao, odgovorio kad su ga upitali: “Kakva je korist od ovih pripovijesti i predaja?” Kazao je: “Njihove riječi jedna su od vojski Milostivog. Posredstvom njih snaži srce posrnulog murida, nalazeći pomoć u njima.” Dokaz da je tako su i riječi Istinitog: *“A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo.”*⁴

Razlog su i riječi Prvaka Vjerovjesnika, mir i blagoslov neka je na nj: “Na spomen na dobre spušta se milost.” Može li biti da se čovjek nađe za trpezom punom blagodat, a da ništa ne okusi s nje?!

Naredni razlog je nada ovog roba skrhanog vremenom da će ga ove svete duše, prije smrtnog mu časa, uzdići u hlad Božijeg Prijestolja.

Potom je razlog i to što njihove riječi smatram, nakon Kur’ana i hadisa, najboljim riječima, jer riječi su te tumačenje Kur’ana i hadisa. Odlučih se na ovaj posao kako bih, kad već nisam jedan od njih, bio makar nalik njima, jer: “Onaj ko nalikuje jednom narodu pripada njima.” Džunejd, Bog mu se smilovao, kaže: “One koji vas zovu na dobro

³ Vjerovatno se radi o Ahmedu ibn Hasanu Kalvezaniju, hanbelijskom fakihu iz 5. h. stoljeća.

⁴ Kur’an, 11:120

smatrajte za blagodat. Ljubite im stope, jer oni su vođeni najboljim željama.”

Razlog što sam se odlučio na ovo djelo je i taj što je za razumijevanje Kur’ana i hadisa potrebno poznavati arapski jezik, gramatiku i sintaksu, pa se zato većina ljudi ne može njima okoristiti. Riječi evlija tumačenje su Kur’ana i hadisa shvatljivo i eliti i puku, pa sam ih sakupio na perzijskom jeziku kako bi svi od njih imali koristi.

Viđao sam često kako čovjek mrzi onoga koji je rekao nešto loše o njemu, pa tako i godinama osjeća zlobu i pakost spram onoga ko je iznio nešto ružno na nj. Ako tako djeluju ružne riječi, onda će dobre riječi imati hiljadu puta većeg utjecaja. Imama Abdurrahmana Akkafa, Bog mu se smilovao, pitali su: “Ima li od učenja Kur’ana koristi čovjek koji ga uči ne razumijevajući ono što izgovara?”, pa je rekao: “Ima li od lijeka koristi čovjek koji ga uzima ne znajući ništa o tom lijeku? Kako bi moglo biti da Kur’an ne koristi?! Doista je i u ovom slučaju korist znatna.”

Razlog što sam se prihvatio ovog posla je i to što mi je srce takvo da ga osim riječi evlija ništa drugo ne zanima. Smatrao sam dužnošću da njihove riječi prenesem ljudima svog doba, e kako bismo i mi zahvatili ponešto s ove trpeze. Kao što šejh Ebu Ali Sijah⁵, Bog mu se smilovao, reče: “Imam dvije želje: da slušam riječi Poslanikove i da gledam one nalik njemu.” A rekao je i: “Ja sam nepismen čovjek, ne znam pisati niti čitati. Trebam nekoga ko će mi govoriti Poslanikove riječi, a ja ću slušati, i kome ću ih ja govoriti, a

⁵ Sufijski šejh s kraja 4. i početka 5. h. stoljeća, živio u Mervu.

on će slušati. Kad u Džennetu ne bi bilo ovakvih razgovora, Ebu Ali bi se klonio Dženneta.”

Imam Jusuf Hamadani⁶, Bog mu se smilovao, bijaše upitan: “Kako se spasiti u ovakvim vremenima, kad ljudi na lica navuku maske?”, pa je odgovorio: “Svakog dana pročitaj osam stranica s kazivanjima dobrih.” Stoga sam smatrao obavezom načiniti vird⁷ za ljude sklone zaboravu.

Ljubav prema ovoj skupini još od djetinjstva talasala je moju dušu, a njihove riječi radovala su mi srce. U nadi da će svako biti s onima koje voli, u skladu s mjestom koje zaslužuje, odlučih da saberem njihova kazivanja.

Razlog sastavljanju ove knjige bješe i to što uvidjeh da je došlo vrijeme u kome zlo prevladava nad dobrom, pa su zli ljudi zaboravili na dobre ljude, te odlučih da sačinim ovu spomenicu koju nazvah *Tadhkirat al-Awlija* (Spomenica dobrih), e kako dobri u našem vremenu ne bi zaboravili one kojima pripada duhovna vlast i kako bi tragali za onima koji su se povukli u osamu, zbližili se s njima, pa u sjeni njihovog duhovnog vođstva dosegli vječnu sreću.

Ove su riječi najbolja među svim kazivanjima, a nekoliko je razloga za to. Prvo, ova kazivanja hlade ljudska srca spram ovog svijeta. Drugo, podsjećaju ljude na budući svijet. Treće, unose u ljudska srca ljubav prema istini. Četvr-

⁶ Jusuf ibn Ejub Hamadani (umro 535. h.g.), čuveni sufijski prvak svog doba, neko vrijeme živio u Bagdadu, umro i sahranjen u Mervu.

⁷ U užem smislu, posebno svakodnevno obraćanje jednog sufije Bogu kroz propisano i pravilno ponavljanje utvrđenih obrazaca. Općenito, ono što se svakodnevno čita, ponavlja.

to, pošto čovjek sluša ova kazivanja, otisne se na put kome nema kraja. Zato, kao preduvjet da bi se to postiglo, bilo je nužno sabrati ovu knjigu. Zaista bi se moglo reći da nema bolje knjige od ove, jer ova su kazivanja tumačenje Kur’ana i hadisa, od čega nema boljih riječi.

Moglo bi se reći i da je ovo knjiga koje mekušce čini muškarcima, muškarce lavovima, lavove istinskim ljudima, a istinske ljude saosjećajcima. A kako i da ne budu saosjećajni, jer dovoljno je pročitati ovu knjigu pa shvatiti kolika je saosjećajnost ležala u srcima evlija.

Svratih jednog dana kod imama Medžduddina Muhammeda Havarizmija⁸, Allah mu se smilovao, i nađoh ga gdje plače. Upitah ga šta mu je, a on reče: “Gdje su u ovom ummetu oni za koje su Božiji poslanici, neka je blagoslov i mir na njih, govorili: Ulema su nasljednici Božijih poslanika?!” A onda kaza: “Plačem jer sinoć se obratih Bogu riječima: O Bože, Ti ništa ne činiš bez razloga! Skloni me od ovog naroda ili barem od onih koji upravljaju u ovom narodu, jer strpljenje me izdaje! Sad plačem ne bi li mi dova bila uslišana.”

Razlog što sastavih ovu knjigu jeste i to što se sutra, na Dan proživljenja, nadam zagovoru. Poput psa sam družine iz pećine⁹, pa ne gubim nadu i ako vidim da su od njih danas ostale tek kosti.

⁸ Poznat i kao Sadrul-Afadil (Izvoditelj vrlina), vjerski učenjak, pjesnik i gramatičar arapskog jezika iz 5./6. h. stoljeća. Poginuo prilikom invazije Mongola na Bagdad.

⁹ Riječ je o grupi mladića, jevreja ili kršćana, koji su se, skupa sa svojim psom, tokom progona nad monoteistima u starom Rimu

Prenosi se da je Džemal Musali, Bog mu se smilovao, utrošio sav svoj imetak i silno se trudio samo da bude sahranjen negdje u blizini Prvaka poslanika, mir i blagoslov neka je na nj, pa je oporučio: "Na nadgrobnom kamenu mi napišite: *A pas njihov, opruženih prednjih šapa, na ulazu je ležao.*"¹⁰

O Gospodaru, pas je koračao uz Tvoje prijatelje, pa si učinio da saučestvuje u njihovu djelu. I ja tražim prijateljstvo Tvojih prijatelja, vežem se za njih i bavim se njihovim kazivanjima. O Vladaru i Gospodaru, premda sam nedostojan ovih kazivanja i ovog Puta, zaljubljenik sam u njihove riječi, duhovna stanja, tajne i upute. Tako Ti istinitosti Tvoje Jedinosti, istinitosti proživljenja, tako Ti čistih duša Tvojih poslanika i vjerovjesnika, bliskih Ti meleka, evlija, šejhova i ispravne Ti uleme, učini da ovaj slabi rob ne bude odvojen od te skupine. Učini da ova knjiga podigne stupanj njegove bliskosti, a da ne bude razlogom njegove propasti. Ti si Onaj Koji prihvata! ♦

sklonili u jednu pećinu (u okolici Antakije, prema nekima) gdje su Božijom voljom zaspali i probudili se tek nakon 309 godina. Kur'anska sura *Al-Kahf* (Pećina) govori o ovom događaju, a u islamskoj tradiciji ova skupina mladića poznata je pod nazivom *ashabi kahf* (družina iz pećine).

¹⁰ Kur'an, 18:18

SPOMEN NA
MUHAMMEDA DŽAFERA ES-SADIKA,
MIR NEKA JE NA NJ

Ebu Muhammed Džafer Sadik¹¹, vladar Mustafinog naroda, dokaz poslaničkog dokaza, istinoljubivi učenjak, istinski znalac, plod srca evlija, džigerica Božijih poslanika, potomak Alijin, nasljednik Poslanikov, zaljubljenik koji je spoznao, Allah bio njime zadovoljan,

Kazali smo da bi nam trebala zasebna knjiga ako bismo htjeli spomenuti Božije poslanike, ashabe i Ehli-bejt¹². Ova knjiga tiče se duhovnih stanja šejhova koji su slijedili poslije njih. No, iz počasti, početak ćemo sa Sadikom, Bog njime

¹¹ Potomak Muhammeda a. s. u petom koljenu, šesti šiitski imam (rođen 77. h.g.), čuveni učenjak, gnostik i neosporni vjerski autoritet i za sunitske muslimane. U Poslanikovo džamiji u Medini osnovao svojevrstu akademiju na kojoj su znanja o vjerskim i svjetovnim naukama stjecali hiljade učenika iz čitavog tadašnjeg islamskog svijeta, među kojima čak i neki nemuslimani. Među sufijama uživa posebni ugled, pa ga tako i Attar, u znak posebnog poštovanja, stavlja na prvo mjesto u *Tadhkiri*, iako se dalje držao isključivo hronološkog reda.

¹² Na arapskom, *Ahlul-bayt*, pripadnici Poslanikove, a.s., obitelji, termin uobičajen i među bosanskim muslimanima, a podrazumijeva Poslanika, a.s., hazreti Fatimu, hazreti Aliju te njihovo potomstvo, ličnosti koje sufije poštuju skoro podjednako kao i šiiti.

bio zadovoljan, koji je također živio poslije njih. Pošto je od članova Ehli-bejta on kazao ponajviše o tarikatu i pošto se od njega prenosi najviše predaja, kazat ćemo nekoliko riječi o njemu, a svi su članovi Ehli-bejta jednaki. Zar ne vidiš da narod koji slijedi njegov mezheb slijedi mezheb dvanaest Imama, što znači da je jedan dvanaest, a dvanaest su jedan.

Ako bih govorio samo o njegovim vrlinama, moj ih jezik ne bi mogao valjano izraziti. U svim znanostima, po svojoj duhovnoj upućenosti i ibadetu, on bijaše savršen. On je uzor svim šejhovima i svi se pouzdaju u njega. On je apsolutni predvodnik, šejh svima koji vjeruju u Boga i imam svim Muhammedovim sljedbenicima. On je predvodnik svih obuzetih Bogom i prvak svim zaljubljenicima. Bijaše izvrstan u obrazlaganju Tajni i istina, a i bez premca u tajnama tefsira. Bakir, Allah njime bio zadovoljan, prenosi mnogo njegovih kazivanja. Čudim se onima koji o njemu govore besmislice. Pripadnici ehli-sunneta uistinu slijede Ehli-bejt. Ja znam da onaj ko vjeruje u Muhammeda, blagoslov i mir Božiji neka je na nj, a ne vjeruje u njegove potomke i drugove, ne vjeruje niti u Muhammeda, blagoslov i mir neka je na nj. Veliki imam Šafi¹³, Allah mu se smilovao, krajnje je volio Ehli-bejt, dotle da bijaše optužen za krivovjerje i zatočen. U vezi s tim spjevao je i stihove u kojima kaže:

*Ako je ljubav spram obitelji Muhammedove krivovjerje,
Neka ljudi i džinni posvjedoče da ja sam krivovjerac*

¹³ Utemeljitelj jedne od četiri sunitske pravne škole.

Ako poznavati Ehli-bejt i Poslanikove ashabe i ne spada u načela vjerovanja, ne znati za njih znači ne znati za vrlinu pokazanu na djelu. Uostalom, ispravno je da, kad već znaš za sultana ovog i budućeg svijeta Muhammeda, poznaješ i njegove vezire, njegove drugove i potomstvo, e da bi bio sunija čistog vjerovanja. Ne pretjeruj u svojim stavovima spram Poslanikovih bližnjih i drži se istine. Imama Ebu Hanifu, Allah mu se smilovao, pitali su: "Ko je najvrliji među onima koji su bili bliski Poslaniku?", pa je odgovorio: "Od staraca Siddik i Faruk, od mladića Osman i Alija, od kćeri Fatima, a od žena Aiša, Allah bio zadovoljan svima njima."

Prenosi se da je halifa Mensur¹⁴ jedne večeri rekao svom veziru: "Dovedi ovamo Sadika, jer kanim ga smaknuti!" Vezir kaza: "Ali on se povukao u osamu i sasvim se predao ibadetu. Vlast ga uopće ne zanima i halifa od njega neće vidjeti zla. Kakve koristi od njegovog smaknuća?" No, od odgovaranja nije bilo koristi i vezir pođe po hazreti Sadika. Mensur u međuvremenu reče svojim slugama: "Kad Sadik bude ovdje, skinut ću kapu s glave, a to će vam biti znak da ga ubijete." Pošto Sadik dođe, Mensur ga dočeka i posjede pored sebe. Robovi su u čudu posmatrali šta se dešava.

¹⁴ Drugi abbasidski halifa, spominje ga se kao mecenu znanosti i umjetnosti, premda ga šiiti optužuju da je gajio izrazitu nesklonost prema članovima Ehli-bejta. Bagdad učinio abbasidskom prijestolnicom i izgradio ga u istinsku metropolu tog doba. Također, prenosi se da je pokazivao naročitu sklonost ka organiziranju sučeljavanja i rasprava vjerskih prvaka različitih religija na svom dvoru.

Onda se Mensur obrati hazreti Sadiku: "Kaži šta bi želio od mene?", a ovaj mu odgovori: "Da me ne pozivaš k sebi i ne ometaš u služenju Bogu Svevišnjem." Mensur onda naredi da se Sadika isprati uz znake poštovanja, a potom pade u nesvijest. U nesvijesti je ostao tri dana, a prema nekim predajama tri namaska vakta. Pošto dođe sebi, vezir ga upita šta se desilo, pa Mensur reče: "Pošto Sadik uđe, ugledah pred sobom ogromnu aždahu koja je zinula tako da joj jedna labrnja bijaše na podu, a druga pod tavanicom. Aždaha mi reče: 'Naudiš li Sadiku, zgnječit ću te o pod!' Prepadoh se, zatražih oprost od Sadika, a onda padoh u nesvijest."

Prenosi se da je Davud Taji jednom došao kod hazreti Sadika i rekao: "O sine Božijeg poslanika, daj mi neki savjet jer srce mi je potamnijelo!" Sadik mu reče: "O Ebu Sulejmane, ti si isposnik svog vremena, pa šta će ti savjet?" Davud Taji onda kaza: "O sine Poslanikov, ti si najvrliji među stvorenjima i tvoj je savjet svakom potreban." Hazreti Sadik će na to: "O Ebu Sulejmane, plašim se da mi na Danu sudnjem moj djed ne kaže: 'Zašto nisi ispoštovao pravo mog sljedbeništva? Slijediti mene nije nešto što se tiče loze i porijekla. Za takvo što treba biti dostojan pred Istinitim.'" Davud na to zaplaka i reče: "O Bože moj, on koji potječe od sjemena poslaničkog, on kome je djed Resul, a majka Betul, ovako je zabrinut za svoja djela! A ko je Davud pa da se ne brine zbog djela svojih?!"

Prenosi se da je hazreti Sadik jednom sjedio sa svojim prijateljima, pa im kazao: "Hajdemo obećati i zakleti se jedan drugom da će se onaj od nas koji se na Danu sudnjem pokaže ispravnim zauzeti za ostale." Prisutni rekoše: "O

sine Božijeg poslanika, šta će tebi naš zagovor? Tá djed je tvoj zagovornik svim stvorenjima." Sadik na to kaza: "Zbog svojih djela bit će me na Danu sudnjem stid pojaviti se pred svojim djedom."

Prenosi se da se Sadik neko vrijeme osamio i nikamo nije izlazio. Sufjan Sevri ode k njemu i reče: "Ljudi su uskraćeni za korist od tvog prisustva. Zašto si se povukao?" Sadik mu odgovori: "Vrijeme se iskvarilo i braća su se promijenila."

Prenosi se da su Sadika vidjeli obučenog u skupocjenu odjeću, pa mu rekoše: "O sine Božijeg poslanika, zar takvi ukrasi priliče Ehli-bejtu?" On onda uze ruku onog koji ga je to upitao, pa je zavuče pod svoju košulju. Ispod ove odjeće hazreti Sadik nosio je odjeću od grubog sukna koja je žuljala njegovo tijelo. Tad kaza: "Ovo je za stvorenja, a ovo za Stvoritelja!"

Prenosi se da je Džafer Sadik jednom upitao Ebu Hanifu: "Ko je pametan čovjek?", pa Ebu Hanifa odgovori: "Pametani je onaj ko razlikuje dobro od zla." "I moj magarac razlikuje dobro od zla, zna ko ga tuče, a ko pred njega baci travu", reče Džafer Sadik. "Ko je, onda, pametan?", upita Ebu Hanifa, a Džafer Sadik odgovori: "Pametani je onaj ko razlučuje između dva dobra i dva zla, pa između dva dobra bira veće, a između dva zla ono manje."

Prenosi se da nekom čovjeku lopov ukrade novac, pa ovaj, ne znajući o kome se radi, otiđe Džaferu Sadiku i reče: "Ti si mi uzeo novac!" "Koliko si imao?", upita Džafer Sadik, a ovaj odgovori: "Hiljadu dinara." Džafer Sadik izbroja hiljadu dinara i dade mu ih. Nakon izvjesnog vremena kradljivac bi uhvaćen, pa onaj čovjek otiđe Džaferu Sadiku da vrati novac koji je od njega uzeo. Džafer Sadik mu reče:

"Ono što smo dali mi ne uzimamo nazad." Čovjek se začu-
di, upita o kome se radi, a kad mu rekoše da je to Džafer
Sadik, postidje se.

Kažu da je Džafer Sadik jednom šetao sam i govorio:
"Allah! Allah!" Za njim je išao neki siromah i također za-
zivao Allaha. Džafer Sadik reče: "Allah, nemam džubeta!
Allah, nemam odjeće!" Istog trena pred njim se stvori nova
odjeća. Tad priđe onaj siromah i reče: "I ja sam za tobom
zazivao Allaha, pa je red da meni daš svoju staru odjeću."
Džafer Sadik se nasmija i dađe odjeću siromahu.

Prenosi se da Džaferu Sadiku jednom dođe neki čovjek
i reče: "Pokaži mi Boga!" On mu kaza: "Musa je tražio da
vidi svog Gospodara, a Muhammedov ummet kaže: Svog
Gospodara gledam svojim srcem!" Čovjek reče: "Ne mogu
štovati Boga koga ne vidim." Tad Džafer Sadik kaza: "Sveži-
te ga i spustite u bunar!" Učiniše tako, svezaše ga, spustiše
ga u bunar, potopiše pod vodu, pa kad ga izvukoše, ovaj
zavapi: "Upomoć, o sine Vjerovjesnikov!" Džafer Sadik na-
redi da ga ponovo zagnjure, a ovaj, kad ga izvukoše, opet
povika: "Upomoć, o sine Vjerovjesnikov!" Džafer Sadik
reče da ga opet potope, a kad ovaj put izroni, čovjek zavika:
"O Bože, upomoć!" Tad Džafer Sadik naredi da ga izvuku
iz bunara i odvežu. Pošto se čovjek povрати, upita ga: "Jesi
li vidio Boga?" Ovaj odgovori: "Ne vidjeh Ga sve dok sam
zazivao druge pored Njega. Pošto se oslonih samo na Nj
i Njemu se utekoh, kao da mi se otvori neki prozorčić na
srcu. Pogledah kroz njeg i vidjeh ono što sam tražio. Da se
ne nađoh u nevolji, ne bi mi se to desilo, jer *On je Onaj Koji*

se nevoljniku, kad Mu se obrati, odaziva."¹⁵ Džafer Sadik
mu reče: "Dok si zazivao Sadika bio si u zabludi, a kad si
zazvao Boga, otvorio se prozor na tvom srcu. I znaj da je
nevjernik svako ko kaže da je Bog na nečemu, u nečemu ili
od nečega."

Džafer Sadik rekao je i ovo: "Svaka nevolja koja počinje
strahom, a završava traženjem oprostā od Boga, približa-
va Svevišnjem. Svaka pokornost koja počinje sigurnošću, a
završava samoljubljem, udaljava roba od Boga. Pokornost
Bogu praćena samoljubljem jeste neposlušnost, a neposlu-
šnost praćena iskanjem oprostā jeste pokornost."

Pitali su Džafera Sadika: "Je li vrlji strpljiv siromah ili
zahvalan imućnik?", pa je rekao: "Strpljiv siromah, jer imu-
ćnikovo srce je uz njegovu kesu, a siromahovo uz Boga."
I rekao je: "Nema bogoštovlja bez pokajanja, jer Bog je
pokajanje učinio preduvjetom za bogoštovlje."

Džafer Sadik rekao je: "Svako ko se zarad sebe bori pro-
tiv sebe doseći će čast. Svako ko se zarad Boga bori protiv
sebe doseći će Boga." Rekao je i: "Pretyarnost pred Bogom u
robu je skrivenija od mrava na crnoj stijeni u tamnoj noći."
Također je rekao: "Ljubav je božansko ludilo, niti je poku-
đena niti pohvalna." Još je rekao: "Sreća je po čovjeka ako
je njegov neprijatelj pametan."

Džafer Sadik rekao je: "Klonite se druženja s petericom: s
lažljivcem, jer nikad nisi siguran da ne laže; s budalom, jer
će ti nanijeti štetu i ne htijući; sa škrticom, jer će te prvom
prilikom ostaviti; s čovjekom tvrda srca, jer će te iznevjeriti

¹⁵ Kur'an, 27: 61

kad ti bude najpotrebniji; s licemjerom, jer će te prodati za jedan zalogaj."

Džafer Sadik također je rekao: "I na ovom svijetu postoje Džennet i Džehennem. Džennet je kad svoj posao prepustiš Bogu, a Džehennem je kad Božiji posao hoćeš da preuzimaš na sebe."

Prenosi se da je Džafer Sadik rekao: "Na gubitku je onaj kod koga nema tajni."

I mnogo je još njegovih kazivanja. Ovdje kazasmo tek nekoliko riječi i time završismo. ♦

SPOMEN NA UVEJSA KARANIJA, ALLAH MU SE SMILOVAO,

Uvejs Karani, kibla sljedbenika tarikata, uzor četrdeseterice¹⁶, skriveno sunce, milostiva duša, zvijezda blistava, Allah mu se smilovao. Kazao je Poslanik, mir i blagoslov neka je na nj i njegove: "Uvejs Karani najbolji je među ljudima drugog naraštaja (tabi'in)." Pa kako bih ja mogao opisati i pohvaliti onog koga je pohvalio onaj koji je Milost svjetovima?!

Katkad bi se Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, okrenuo ka Jemenu i rekao: "Osjetim od Jemena dah Milostivog!" Prvak Božijih poslanika, mir i blagoslov neka je na nj, rekao je također: "Sutra, na Dan sudnji, Bog Svevišnji izvest će sedamdeset hiljada meleka pred Uvejsa, pa će Uvejs skupa s njima izaći na Sudilište i ući u Džennet."

Poslanik Božiji, mir i blagoslov neka je na nj, rekao je: "U mom ummetu postoji čovjek koji će se moći zauzeti

¹⁶ Misli se na četrdeset *ebdala*. U sufijskoj hijerarhiji u svijetu su uvijek prisutni posebni duhovni odličnici na čelu s *qutbom* ili *gavsom*, iza koga slijede trojica *nukebaa*, četverica *evtada*, sedam *ebrara*, četrdeset *ebdala* i tri stotine *ehjara*. Po smrti jednog od ovih posebnih prvaka među evlijama, na njegovo mjesto stupa neko od onih iz niže skupine. Ove evlije znaju jedan za drugog i na izvjestan način koordinirano djeluju.

za onoliko ljudi koliko dlaka imaju sve ovce plemena Ra-bi'a i Mudar." Niko među Arapima nije imao ovaca koliko pripadnici ova dva plemena. Ashabi upitaše: "A ko je on?", pa Poslanik odgovori: "Rob među robovima Božijim." "Svi smo mi robovi Božiji", rekoše ashabi, "ali kako se on zove?" "Uvejs!", odgovori Poslanik. "A odakle je?", upitaše, pa Poslanik reče: "Iz Karana." Ashabi onda upitaše: "Je li te on ikad vidio?" "Očima ne", kaza Poslanik. "Čudno!", primijetiše ashabi, "Toliko te voli, a nije te došao vidjeti." Poslanik Božiji na to kaza: "Dva su razloga za to. Prvi je njegovo duhovno stanje, a drugi je taj što ima slijepu majku vjernicu, pa on danju čuva tuđe deve kako bi izdržavao majku i sebe." Ebu Bekr upita: "Hoćemo li ga mi vidjeti?", pa Poslanik reče: "Ti nećeš, ali Omer i Alija hoće. On je kosmat čovjek, s bijelom mrljom veličine dirhema na leđima i dlanu, ali nije leprozan. Kad ga prepoznate, prenesite mu moj selam i recite mu da moli za moj ummet."

Poslanik Božiji, blagoslov i mir neka je na nj, jednom prilikom reče: "Allahu su najdraži oni Njegovi prijatelji koji Ga štiju u tajnosti." Neki rekoše: "O Božiji poslaniče, mi ne nalazimo takvog među nama", pa Poslanik reče: "On je gonič deva u Jemenu i zove se Uvejs, pa ga slijedite u stopu."

Prenosi se da su Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, kad bijaše na samrti, upitali: "Kome da damo tvoju staru odjeću?", pa on kaza: "Uvejsu Karaniju." Nakon Poslanikove smrti, kad su Omer i Alija stigli u Kufu¹⁷, Omer se obrati

¹⁷ Grad u Iraku, razvio se na mjestu nekadašnjeg vojnog logora. U vrijeme sukoba hazreti Alije i Muavije glavno uporište hazreti Alijinih pristalica.

stanovnicima Nedžda: "O stanovnici Nedžda, ustanite!" Kad se ovi digoše, upita: "Ima li među vama neko iz Karana?" Istupi jedna grupa, pa ih Omer upita za Uvejsa. "Ne poznajemo ga", rekoše. Omer tad kaza. "Posjednik Šerijata, mir i blagoslov neka je na nj, obavijestio nas je o njemu, a on nije govorio neistinu. Zar će biti da ne poznajete Uvejsa?!" Tad jedan iz ove skupine reče: "On nije dostojan toga da ga Zapovjednik vjernika traži. Radi se o maloumniku iz divljeg plemena." Omer upita: "Gdje je on, jer upravo njega tražimo?" Ljudi kazaše: "Obitava u dolini Urane i prehranjuje se čuvajući deve. Ne dolazi u naseljena mjesta i ne druži se s ljudima. Uopće ne jede šta i ostali svijet. Taj ne zna ni za radost ni za tugu. Kad se ljudi smiju, on plače, a kad drugi plaču, on se smije."

Tad se Omer i Alija, Bog njima bio zadovoljan, zaputiše u rečenu dolinu i zatekoše Uvejsa kako obavlja namaz. Allah Svevišnji bijaše poslao meleka da za to vrijeme pazi na njegove deve. Pošto osjeti prisustvo ljudi, Uvejs skрати svoj namaz. Omer mu nazva selam, pa Uvejs odgovori. Tad Omer upita: "Kako se zoveš?" "Abdullah!¹⁸", odgovori. "Svi smo mi robovi Božiji", reče Omer, "ali pitam te za ime po kome te poznaju." "Uvejs", reče. "Pokaži nam svoju desnu ruku", zatraži Omer. Uvejs podiže ruku i na dlanu ugledaše znak o kome je Poslanik, mir i blagoslov neka je na nj, govorio. Omer mu tad priđe, poljubi ga u ruku i reče: "Poslanik Božiji poselamio te i zatražio da se pomoliš za njegov ummet." Uvejs kaza: "Priličnije je da ti to učiniš, jer zemljom ne hodi dostojniji od tebe." "Ja to i činim", reče Omer, "ali ti

¹⁸ Arapski: rob Božiji

učini ono što ti je Poslanik oporučio." Uvejs će na to: "Pogledaj bolje, o Omere! Možda se ne radi o meni već o nekom drugom." "Poslanik je kazao kako ćemo te prepoznati", odgovori Omer. Uvejs će onda: "Dajte mi tad Poslanikovu odjeću, a ja ću proučiti dovu i zatražiti od Boga to što hoćete." Onda se Uvejs skloni od njih dvojice, spusti preda se Poslanikovu odjeću, pade licem na tle i reče. "O Bože, neću odjenuti ove haljine dok ne oprostiš cijelom Muhammedovom ummetu! Tvoj Poslanik, Omer i Alija učinili su što je od njih traženo, a sad Ti učini ono što ištemo od Tebe." Tad se začu glas: "Mnogima je oprošteno. Odjeni se!" "Želim da bude oprošteno svima", reče Uvejs. Uto Omer i Alija, zabrinuti što se Uvejs ne vraća, pođoše da ga potraže. Kad ih Uvejs ugleda kako dolaze, reče: "Ah, zašto ste došli?! Da se niste pojavili, ne bih se odjenuo dok ne bi bilo oprošteno cijelom Muhammedovom ummetu."

Vidjevši Uvejsa u ovakvom stanju, Omer se postidje, pa kaza: "Ima li ikoga ko bi od mene otkupio hilafet za cijenu jednog hljepčića?!" Na to mu Uvejs odgovori: "Uzeo bi ga onaj ko nema pameti. I čemu uopće prodaja? Ponudi da ga uzme ko god hoće!"

Uvejs tad odjenu Poslanikove haljine, rekavši. "Bereketom ove odjeće oprošteni su grijesi onoliko ljudi iz Muhammedovog ummeta koliko je dlaka na ovcama plemena Rabi'a i Mudar." Moguće da neko sad pomisli kako Uvejs ima prednost nad Omerom, no nije tako. Ali istina je da Uvejs bijaše poseban. Omera su krasile sve dične odlike, ali se prema Uvejsu ophodio s poštovanjem, baš kao što je Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, govorio staricama muslimankama: "Sjetite se Muhammeda dovom!"

Omer tad upita: "O Uvejse, zašto nisi došao vidjeti Poslanika?", a Uvejs će: "A jeste li ga vi vidjeli?" "Da", odgovori Omer. Onda Uvejs reče: "Možda ste gledali njegov ogrtač, ali kažite mi jesu li Poslanikove obrve bile sastavljene ili rastavljene?" Omer i Alija ne rekoše ništa, gledajući Uvejsa sa strahopoštovanjem. Uvejs potom upita: "Ako ste ga doista voljeli, zašto onog dana kad mu je u borbi izbijen mubarek zub niste i vi sebi izbili zube?", upita Uvejs, "Ta, saosjećanje je uvjet ljubavi." Tad Uvejs pokaza svoje zube i vidješe da mu jedan zub nedostaje, pa nastavi: "Ja Muhammeda svojim očima nisam vidio, ali sam slomio sebi zub u znak saosjećanja s njim. Saosjećanje je dio vjere." Omer i Alija tako shvatiše šta je prava vezanost za Poslanika, jer Uvejs Poslanika nije vidio, ali je saosjećao s njim i slijedio ga u ponašanju."

Omer onda reče: "O Uvejse, prouči dovu za mene!", a Uvejs odgovori: "Ako u tebi ima vjere, već sam proučio dovu za tebe. Svakog dana molim na namazu Allaha da oprosti vjernicima i vjernicama, pa, spadaš li u vjernike, obuhvaćen si ovom dovom. A ako ne, zašto bih uzalud dovio?!" Omer tad reče: "O Uvejse, posavjetuj me!" Uvejs upita: "O Omere, znaš li za Boga?" "Da", odgovori Omer, a Uvejs mu kaza: "Bolje za za tebe da ne znaš ni za koga drugog osim za Nj." "Daj mi još neki savjet"; zatraži Omer. "O Omere, zna li Bog Svevišnji za tebe?", upita Uvejs. "Da", odgovori Omer, pa Uvejs kaza: "Bolje za tebe da te ne zna niko osim Njega." "Treba li ti nešto od mene?", upita Omer. Uvejs se maši rukom za džep, izvadi dva dinara i reče: "Ovo sam zaradio čuvajući deve. Ako mi možeš jamčiti da ću živjeti dovoljno dugo da ih potrošim, prihvatit ću da mi

nešto pokloniš." Onda kaza: "Strašna patnja! Sjetite se da je Dan sudnji blizu. Mjesto je to odakle nema povratka. Zauzet sam pripremom svog puta za Dan sudnji."

Pošto se stanovnici Karana vratiše iz Kufe, Uvejs, iz svog milosrđa, dođe živjeti među pripadnicima njegovog plemena. No, uskoro ih napusti i otiđe u Kufu, gdje je neko vrijeme boravio, a kasnije ga ljudi više nisu viđali. Međutim, Hurem ibn Hajjan priča: "Kad sam čuo koliku vrijednost ima zagovor Uvejsa Karanija, obuze me golema žudnja da ga vidim. Otiđoh u Kufu da ga tamo potražim. No, nađoh ga u blizini Eufrata kako uzima abdest i pere svoje haljine. Prepoznadoh ga na osnovu opisa koji su mi dali, pa mu nazvah selam. Odgovori mi i okrenu glavu od mene. Htjedoh ga uzeti za ruku, ali mi ne dopusti. Tad mu rekoh: 'Neka je Allahova milost i oprost na tebe, Uvejse Karani! Kako si?' Od silne ljubavi prema njemu, briznuh u plač, zahvalan na milosti da ga pronađem. On me tad pogleda i reče: 'Allah te poživio, Hureme ibn Hajjan! Kako si? Ko ti pokaza put do mene?' 'Otkud znaš moje i ime mog oca? I kako si me prepoznao kad me nikad nisi vidio?', upitah. 'Obavijestio me Onaj Kome ništa nije skriveno', odgovori, a onda dodade: 'a moja duša prepoznala je tvoju dušu, jer duše vjernika prepoznaju jedna drugu.' Onda ja rekoh: 'Pričaj mi o Poslaniku!', a on kaza: 'Ja ga nisam zapamtio, ali slušao sam njegove riječi od drugih. No, ne želim biti jedan od onih koji prenose hadise. Imam svoj posao i držim ga se.' 'Volio bih da mi proučiš neki ajet iz Kur'ana', zamolih. 'E'uzu billahi mineššejtanir-radžim', počeo Uvejs i gorko zaplaka, pa prouči: 'A džinne i ljude stvorio sam samo zato da Mi robuju. Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju, i ono što

je između njih, da se zabavljamo. Ali većina njih neće da vjeruju.'¹⁹ A onda se tako zagrcnu od plača da pomislih da će se onesvijestiti. Potom mi se obrati: 'O sine Hajjanov, šta te dovodi ovamo?' 'Htjedoh te upoznati i zbližiti se s tobom', odgovorih, a on reče: 'Nikako ne shvatam zašto bi se neko ko zna za Boga Svevišnjeg želio upoznati i zbližiti s drugim mimo Njega?!' 'Daj mi neki savjet?', zatražih, pa mi reče: 'Kad pođeš na spavanje, stavi smrt pod jastuk, a kad se ujutro dignesh, nosi je pred očima. Kloni se i najmanjeg grijeha. Ne gledaj koliki je grijeh, već imaj na umu to da on znači neposluh. Držiš li grijeh malim, znači da i Boga držiš malim'."

Hurem dalje priča: "Upitah: 'Gdje mi savjetuješ da se nastanim?' 'U Šamu', odgovori. 'A kakve su zarade tamo?', upitah, pa Uvejs reče: 'Fuj na ova srca kojima je širk ovlađao, pa ne prihvataju savjet!' 'Daj mi još neki savjet', zaiskaha, a on kaza: 'Sine Hajjanov, tvoj otac je umro. Umrli su i Adem, i Hava, i Nuh, i Ibrahim, i Musa, i Davud, i Muhammed, mir neka je na sve njih. Umro je i Ebu Bekr, njegov halifa, i moj brat Omer je umro. Avaj za Omerom!' 'Ali, Allah ti se smilovao, Omer nije umro!', rekoh. 'Istiniti me obavijestio da je Omer umro', odgovori, a potom izreče salavat i prouči dovu. Onda mi reče: 'Moj savjet ti je da se držiš Knjige Božije i puta ispravnih. I da ni na tren ne zaboravljaš na smrt. Kad se vratiš svom narodu, gledaj da ih posavjetuješ. I ne odustaj od savjetovanja Božijih robova. Saosjećaj sa svojim narodom, e kako ne bi ostao bez vjere i namah završio u Vatri.' Potom prouči nekoliko dova, pa

¹⁹ Ajeti iz kur'anskih sura 51, 21 i 25.

reče: 'Idi, sine Hajjanov! Niti ćeš ti mene, niti ću ja tebe ponovo vidjeti. Sjeti me se dovom, kao što ću se i ja tebe dovom sjećati. Kreni sad na ovu, a ja ću na onu stranu.' Htjedoh ga otpratiti jedan dio puta, ali mi ne dopusti. Plačući sam gledao za njim sve dok ne zamače. Nakon toga nisam više čuo za nj."

Rabi ibn Hejsan pripovijeda: "Otiđoh vidjeti Uvejsa. Zatekoh ga gdje nakon namaza uči tespih. Sačekah da završi, no on se diže i nastavi klanjati. Ukratko, tri dana i noći nije prestajao klanjati, a pritom niti je odmarao niti šta jeo. Četvrtu noć povrih da vidim šta radi, pa opazih da su mu oči snene. Uto se on obrati Bogu riječima: 'O Bože, utječem se Tebi od snenog oka i gladnog stomaka!' Pomislih: 'Kamo sreće da sam ovakav!' Ne htjedoh ga uznemiravati i udaljih se."

Kažu da Uvejs cijelog života nije prespavao noć. Rekao bi: "Ovo je noć za sedždu", pa bi cijelu noć proveo na sedždi. Ili bi rekao: "Ovo je noć za kijam", pa bi cijelu noć proveo na kijamu. Pitali su ga: "O Uvejse, kako uspijevaš provesti čitavu noć u jednom položaju?", pa je odgovorio: "Ne uspijem niti izgovoriti jedanput *subhane rabbijel-e'ala*, a već mi svane jutro. Činim to želeći po ibadetu nalikovati onima na nebesima."

Pitali su Uvejsa: "Šta je prava skrušenost pri namazu?", pa je rekao: "Ako bi te na namazu probola strijela da to i ne osjetiš." Pitali su ga: "Kako si?", pa je odgovorio: "A kako bi bio onaj ko ujutro osvane ne znajući hoće li omrknuti?!" Uvejs Karani rekao je: "Onome ko voli tri stvari Vatra je bliža od vratne žile kucavice: hraniti se ukusnom hranom, odijevati skupocjenu odjeću i družiti se s moćnicima."

Kazali su Uvejsu Karaniju: "Ovdje u blizini živi čovjek koji je iskopao sebi kabur, odjenuo ćefine i već trideset godina sjedi nad svojim kaburom i plače." Uvejs otiđe onamo, nađe tog čovjeka i reče mu. "Hej ti, već je trideset godina kako te kabur i ćefini odvrćaju od Svevišnjeg! Ovo dvoje postali su tvoji kumiri." Čovjek ga pogleda, otkri mu se istinitost onoga što mu Uvejs reče, pa jeknu i mrtav se svali u kabur. Ako su kabur i ćefini bili ovom čovjeku zastor pred Istinitim, razmisli onda kakvim su zastorima zastrti drugi ljudi!

Prenosi se da Uvejs jednom cijela tri dana nije ništa jeo. Četrnog dana nađe na putu dinar, podiže ga i reče glasno: "Ovaj je dinar neko izgubio!" Pođe dalje, htjevši ubrati nešto trave kojom bi se prehranio, kad se pred njim pojavi ovan, noseći u ustima hljeb. "Možda je ovaj hljeb negdje ukraden", reče Uvejs i okrenu se na drugu stranu. "Ja sam rob istog Onog Čiji si ti rob!", progovori ovan, "Ovo je nafaka Božija robu Njegovom!" Uvejs pruži ruku, uze hljeb, a ovna odjednom nestade.

Mnogo je pohvala na Uvejsov račun, a vrline su njegove neizbrojive. Šejh Ebu Kasim Kurkani²⁰ počinjao bi zikr zivajući: "Uvejs! Uvejs!" On je znao koliko je visok Uvejsov stupanj. Uvejs Karani kazao je: "Ko spozna Boga, ništa mu nije skriveno." I rekao je: "Spoznaaj Gospodara kroz Gospodara." Također je rekao: "Selamet je u vahdetu."

Uvejs Karani rekao je: "Tražih veličinu, pa je nađoh u poniznosti. Tražih vlast, pa je nađoh u lijepom ophođenju

²⁰ Kod Hudžvirija spomenut kao Ebu Kasim Ali ibn Abdullah Džurdžani.

prema ljudima. Tražih viteštvo, pa ga nađoh u istinoljubivosti. Tražih ponos, pa ga nađoh u siromaštvu. Tražih čast, pa je nađoh u zadovoljstvu Bogom. Tražih mir, pa ga nađoh u bogobožnosti.”

Prenosi se da su Uvejsove komšije kazivali: “Mi smo ga smatrali za luđaka. Htjeli smo mu sagraditi kuću, ali je odbio. Hranio bi se hurmama, a onda bi prodavao njihove koštice. Ako bi koju košticu prodao, podijelio bi novac kao sadaku. Po cijelu bi noć klanjao. Kad bi išao ulicom, djeca su ga zadirkivala i gađala kamenjem.”

Pred kraj života, prenosi se, otišao je hazreti Aliji, Allah njime bio zadovoljan,. Ukazao je Aliji svoju podršku i borio se uz njega na Siffinu²¹, gdje je i poginuo. Život mu je bio pohvalan, a smrt šehidska.

Znaj da postoji skupina koju nazivaju uvejsijama. Oni Uvejsa drže za svog prvaka. Nastoje u sebi izgraditi poslaničku čud bez posrednika, baš kao što je to učinio Uvejs Karani iako nikad nije vidio Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj. Odgojio je sebe poslanički i disao s Istinom. A veličanstven je to i uzvišen stupanj. Ko takvo što uspijeva i tako visoko seže?! Allahov je to dar, koji On daje kome hoće! ♦

²¹ Poprište najžešćeg sukoba hazreti Alijinih i Muavijinih pristalica, bitka koja je imala sudbonosnog utjecaja na dalja dešavanja u ranoj muslimanskoj zajednici.

SPOMEN NA HASANA BASRIJA, ALLAH MU SE SMILOVAO

Hasan Basri²², odgojen poslanički, viteške čudi, kibla znanja i djelovanja, kibla isposništva i skromnosti, onaj vođen najboljim, srce Sunneta, Allah mu se smilovao,. Mnogo je vrlina njegovih i bezbrojne su pohvale za nj. Posjednik znanja i činjenja. Stalno bijaše obuzet strahom od Istinitog. Njegova majka bijaše sluškinja Ummi Seleme²³, Allah njome bio zadovoljan,. Majka mu jednom bi zabačljena nekim poslom, a dojenče Hasan zaplaka od gladi. Tad ga podoji Ummi Seleme, pa se s njenim mlijekom u nj uli hiljade bereketa.

Prenosi se da se Hasan Basri kao dječčić jedared napio vode iz Poslanikove, mir i blagoslov neka je na nj, čaše u kući Ummi Seleme, Allah njome bio zadovoljan. Poslanik, blagoslov i mir Božiji neka je na nj, upita: “Ko je pio ovu vodu?” “Hasan”, rekoše, pa Poslanik reče: “U nj je uteklo od mog znanja onoliko koliko se odavde napio.”

Prenosi se i da je Poslanik, mir neka je na nj, jednom svratio kod Ummi Seleme i zatekao Hasana ondje. Posla-

²² Roden u Medini 21. h.g., odrastao i živio u Basri, gdje je 110. h.g. i umro, imao ogromnog utjecaja na sufizam, poznat po svojoj naročitoj elokvenciji.

²³ Jedna od Muhammedovih, a.s., supruga, oženio se njome 4. h.g.

nik, mir i blagoslov neka je na nj, proučio je tad dovu za njega. Bereketom te dove Hasan je postao ono što je bio.

Kaže se i da su Hasana odmah po rođenju odnijeli Omeru ibn Hattabu, Allah bio njime zadovoljan, pa je Omer rekao: "Dajte mu ime Hasan, jer na licu mu se čita dobro."²⁴

Ummi Seleme, Allah bio zadovoljan njome, brinula se o njemu i odgajala ga. Govorila bi: "O Bože, učini ga predvodnikom među ljudima!" Bijaše naklonjen Aliji ibn Ebi Talibu, tako da mu je ovaj darovao i svoj ogrtač.

Prije nego se odao isposništvu, Hasan se bavio trgovinom ćilimima. Tako se u Bizantu našao u društvu jednog tamošnjeg velikodostojnika. Jednog dana velikodostojnik mu reče: "Mi danas idemo na jedno mjesto. Ako hoćeš, pođi s nama." Hasan se složi i pođoše u neko polje izvan grada. Kasnije je Hasan pričao: "Vidjeh tamo šator od brokata, konopci su bili od svile, a klinovi zlatni. Onda oko šatora stadoše kružiti vojnici u bojnoj opremi; kružili su sat vremena, nešto govorili, pa otišli. Potom dođoše filozofi i učenjaci, njih oko četiri stotine, pa su i oni kružili oko šatora, nešto pričali, te otišli. Nakon njih dođe nekoliko visokih plemića, i oni se neko vrijeme zadržase kod šatora, pa odoše. Onda dođoše djevojke, njih približno četiristo, svaka urešena zlatom i dragim kamenjem, postupiše kao i ostali, pa odoše. Naposljetku dođe sam car sa svojom svitom, uđoše u šator, malo se tamo zadržase, pa izađoše.

Začudih se i upitah: 'O čemu se radi?' Onaj velikodostojnik mi reče: 'Car je imao pristalog sina, izvrsnog u svim

²⁴ Hasan je ime izvedeno iz ar. Korijena *h-s-n*, u značenju dobra, dobrote.

znanostima i izvanredno vrle ćudi. Otac ga je silno volio. Carević se odjednom razbolje. Ni najbolji liječnici nisu mu mogli pomoći. Naposljetku umrije i sahraniše ga u ovom šatoru. Svake godine dođu ga obići. Prvo šatoru priđu vojnici koje si vidio i kažu: 'O careviću, ake te od stanja u kome si može spasiti vojska i borba, spremni smo žrtvovati se za tebe. No, smrt nije nešto od čega te mogasmo spasiti.' Potom priđu filozofi i učenjaci i kažu: 'Da te znanje i nauka mogu povratiti, učinili bismo to.' Kažu to i odu. Tad dođu plemići i kažu: 'O careviću, da te naš zagovor i ugled mogu izbaviti, pomogli bismo ti. Ali ovo ti dade Onaj Koji ne mari za plemstvo i ugled.' Potom priđu ljepotice ukrašene zlatom i draguljima, pa kažu: 'Da ti ljepota i imetak mogu pomoći, sve bismo učinile za tebe.' Konačno u šator uđe car sa svojom svitom i kaže: 'Živote oče, kako bi ti otac mogao pomoći?! Okupih za tebe vojsku, filozofe, učenjake, plemiće, uglednike, ljepotice i silno blago. No, ovo ti učini Onaj kod Koga ti tvoj otac, pored sve svoje veličine, ne može pomoći. Do naredne godine, mir neka je na te!'"

Ovaj je događaj na Hasana silno utjecao, te se on vrati u Basru. Zarekao se da se za života na ovom svijetu neće nasmijati, sve dok njegov račun ne bude sveden. Toliko se predao ibadetu i duhovnom pregnuću da se niko u njegovom vremenu po bogobojaznosti nije mogao mjeriti s njim. Bijaše toliko povučen da od ljudi nije uopće ništa tražio. Jednom na nekom skupu neko upita: "Po čemu je to Hasan najbolji među nama?", pa tu prisutni starješina reče: "Zato što svima treba njegovo znanje, a on treba samo Boga; zato što u pitanjima vjere svako treba njega, a on ne treba nikoga. Eto zašto je on najbolji među nama."

Jedanput sedmično održavan je skup na kome bi se on obratio ljudima. Ispeo bi se na minber, pa ako među prisutnima ne bi vidio Rabiju, sišao bi. Jednom ga upitaše: "Svi prvaci i uglednici su tu, pa šta ako jedna starica nije prisutna?", a on kaza: "Napitkom namijenjenim slonovima ne može se poжити mrave." Kad bi se sijelo rasplamsalo, u srcima buknuła vatra, a iz očiju potekle suze, on bi se okrenuo Rabiji i rekao: "Sva ova toplina potječe od jednog uzdaha tvog srca." Pitali su ga: "Sigurno te raduje što se na tvojim skupovima okuplja ovoliko svijeta?", pa je rekao: "Nas ne raduje mnoštvo. Sretni smo nađu li se ovdje i dva siromaha." Pitali su ga: "Ko je musliman?", pa je rekao: "Muslimani su u knjigama i pod zemljom." Pitali su ga: "Šta je osnov vjere?", pa je rekao: "Skruseność." "Čime se ona ruši?", pitali su dalje, pa je odgovorio: "Gramzivošću."

Pitali su Hasana Basrija: "Šta je Dženneti-adn?", pa je kazao: "Dvorac od zlata. U njega neće stići niko osim Božijih poslanika, iskrenih vjernika, šehida i pravednih vladara." Rekli su mu: "Kako bolestan liječnik može liječiti druge ljude? Prvo izliječi sebe, pa onda liječi druge!", a on je kazao: "Vi slušate ono što vam kazujem, pa vam moje znanje koristí, a moje neznanje vama ne nanosi štetu." Rekli su mu: "O šejhu, naša srca spavaju, tako da tvoje riječi ne utječu na njih. Šta nam je činiti?" On je odgovorio: "Kamo sreće da spavaju, jer onaj ko spava jednom se i probudi. Vaša su srca mrtva, pa koliko ih god drmusao, neće se probuditi."

Pitali su ga: "Postoji skupina ljudi koji nas svojim kazivanjima toliko zaplaše da strepimo u strahu. Je li uredu da tako postupaju?", pa je odgovorio: "Postupaju ispravnije

nego oni koji vam riječima ulijevaju sigurnost danas, iako ćete sutra strahovati."

Jednom mu rekoše: "Ima dosta onih koji dolaze kod tebe samo zato da bi zapamtili tvoje riječi, pa ih sutra opovrgavali i iznalazili ti greške." On odgovori: "Vidjeh hurije koje žude za Džennetom Istinitog, ali ne traže da ih ljudi ostave na miru, jer znaju da niti Gospodar nije pošteđen ljudskih jezika." Rekoše mu: "Neki kažu da niko ne bi trebao upućivati druge dok sebe ne očisti", a on reče: "Šejtan vas ne sačekuje nigdje kao na ovim riječima. Htio bi da ove riječi urežemo u srce zato da se sasvim prođemo pozivanja na dobro i odvrćanja od zla."

Hasan Basri imao je murida koji bi se čuvši neki kur'anski ajet odmah bacio na tle i počeo gorko jecati. Hasan mu reče: "Ako činiš to što činiš a možeš se suzdržati od toga, svojim se djelom vodiš u Vatru. A ako to činiš zato što se ne možeš suzdržati, onda si me za deset stepenika nadmašio."

Prenosi se da je hazreti Alija, mir neka je na nj, jednom došao u Basru i zadržao se ondje tri dana. Naredio je da se poruše minberi i zabranio tamošnjim propovjednicima vazove. Svratio je i na jedno Hasanovo sijelo, pa ga upitao: "Jesi li ti učenjak ili poučeni?" "Ništa od to dvoje, samo prenosim Poslanikove riječi koje su stigle do mene", odgovori Hasan. Hazreti Alija onda reče: "Ovaj mladić je dostojan da govori ljudima." Hasan prepozna Aliju po njegovoj oštroumnosti, siđe s minbera i reče mu: "Tako ti Boga, pouči me ispravnom uzimanju abdesta!" Potom donesoše vedro vode, pa Alija pouči Hasana kako se ispravno uzima abdest. Potom otiđe iz Basre.

Kažu da su Hasana Basrija jednom našli kako plače. Pitali su ga za razlog, pa je rekao: "Bio sam na sijelu kod Muhammeda ibn Ka'ba Karazija, pa je prenio hadis u kome se kaže: 'Ima vjernika koji će zbog svojih grijeha nekoliko godina provesti u Džehennemu.' Kamo sreće da Hasan bude od onih koji će nakon hiljadu godina boravka u Džehennemu naposljetku izaći iz njega!"

Kad je Omer ibn Abdulaziz²⁵, Allah njime bio zadovoljan, napisao Hasanu pismo u kome je zatražio: "Daj mi kratak savjet koga ću zapamtiti i njime se voditi!", ovaj mu je odgovorio: "Pošto je Bog Svevišnji s tobom, koga onda da se bojiš?!" Kad je Sabit, Allah mu se smilovao, napisao Hasanu pismo u kome mu kaže: "Čuo sam da ćeš ići na hadž, pa bih htio biti tvoj saputnik", odgovorio mu je: "Pusti da Božijom voljom živimo odvojeni jedan od drugoga. Budemo li skupa, otkrit ćemo jedan pred drugim svoje mahane, pa ćemo se zamrziti."

Prenosi se da je Hasan Basri savjetovao Saidu Džubejru sljedeće: "Ne zakorači na vladarski dvor, makar tamo pošao i iz dobrostivosti prema robovima Božijim. Ne osamljuj se sa ženom, makar se radilo i o Rabiji Adeviji, a ti je poučavao Kur'anu. Nikad ne iznajmi svoje uho vladaru, makar ga smatrao iznimnim čovjekom, jer to uvijek završi nesrećom."

Malik Dinar kaže: "Pitao sam Hasana Basrija: 'Šta je propast za učenjaka?', pa je rekao: 'Smrt srca.' 'A šta je smrt

srca?', pitao sam, pa odgovori: 'Ljubav prema ovom svijetu.'"

Jedan čovjek od povjerenja prenosi: "Jednog jutra pođoh obaviti namaz u Hasanovoj džamiji. Kad dođoh do džamije, opazih da su vrata zatvorena. Hasan je u džamiji učio dovu, a skup je za njim govorio amin. Sačekah da se razdani, otvorih vrata i uđoh. Unutra zatekoh samog Hasana i to me veoma začudi. Pošto obavismo namaz, ispričah mu šta me muči i rekoh: 'Tako ti Boga, reci mi o čemu se radilo?' On reče: 'O ovome nikom ne govori! Petkom navečer kod mene dolaze džinni, ja ih poučavam, pa proučim dovu, a oni govore amin.'"

Prenosi se da kad je Hasan Basri jednom proučio dovu, Habib Adžemi je kleknuo, uhvatio mu se za skute i rekao: "Vidim da je na dovu odgovoreno!"

Čovjek od povjerenja priča: "U skupini smo putovali na hadž. U pustinji ožednjesmo, odosmo do jednog bunara, ali on bijaše presušio. Hasan reče: 'Idem klanjati, a vi se napijte vode.' On ode obaviti namaz, a mi priđosmo bunaru i vidjesmo da se napunio vodom. Jedan od nas izvuče vode te se napismo. Pošto je obavio namaz, Hasan se vrati k nama i reče: 'Niste čvrsto vjerovali u Boga sve dok se u bunaru nije pojavila voda.' Onda krenusmo dalje. Hasan usput izvadi jednu hurmu i pruži nam ju. Imala je zlatnu košticu. Svi smo jeli od nje, hranili se njome sve do Medine, pa je na kraju preteklo tako da smo imali šta dati kao sadaku."

Ebu Amr, učač Kur'ana, držao je poduku iz kiraeta. Jednom na njegovo predavanje dođe djevojčica izuzetne ljepote. Ebu Amr ju je s požudom gledao, te odjednom

²⁵ Emevijski halifa poznat po svojoj pobožnosti i lijepom ophođenju prema puku.

zaboravi čitav Kur'an. To ga zbuni i silno prepade. Otiđe Hasanu Basriju i plačući mu sve ispriča, rekavši na kraju: "Eto šta mi se desilo, pa zaboravih čitav Kur'an!" Hasana priča rastuži, pa on kaza: "Sad je vrijeme hadža, pa idi obaviti hadž. Kad se vratiš, otiđi u mesdžid u Hejfu. Vidjet ćeš starca gdje sjedi u mihrabu. Nemoj ga ometati, već sačekaj pogodan trenutak, a onda mu priđi i zamoli da učini dovu za tebe." Ebu Amr učini kako mu je kazano. Sjede u ugao u rečenoj džamiji i vidje dostojanstvenog starca kako sjedi okružen ljudima. Tad u džamiju uđe neki čovjek u bijeloj odjeći. Starac i oni ljudi ustadoše, poselamiše ga, a onda sjedoše i razgovaraše nešto s njim. Pošto obaviše namaz, čovjek u bijelom i džematlije izadoše. Starac ostade sam u džamiji. Ebu Amr priča: "Priđoh mu i nazvah selam. Onda rekoh: 'Bože, pomози mi!', i ispričah starcu šta mi se desilo. On se rastuži, pa podiže pogled u nebo. I ne trepnuh, a vrati mi se znanje Kur'ana. Od sreće umalo ne posrnuh. Starac onda upita: 'Ko te uputio na mene?' 'Hasan Basri', odgovorih. Starac tad reče: 'Zar bi nekome kome je Hasan Basri imam trebao iko drugi?', pa nastavi: 'Onaj čovjek u bijeloj odjeći koga si vidio, taj kome su svi iskazali poštovanje, bio je Hasan Basri. On klanja u Basri, onda dođe ovdje, razgovara s nama, pa se za naredni namaz vrati u Basru. Zar bi moja dova trebala nekome kome je Hasan imam?!'"

Hasan Basri imao je komšiju vatropoklonika po imenu Šimeun. Ovaj se razbolje i pade na smrtničku postelju. Hasanu rekoše da mu je komšija bolestan i da bi ga trebao obići. Hasan dođe kod Šimeuna, stade uz bolesnikovo uzglavlje i vidje da je ovaj sav potamnio od vatre i dima. Hasan mu reče: "Boj se Boga! Čitav život proveo si štujući

vatru. Pređi na islam, pa nadati se da ti se Istiniti smiluje." Šimeun odgovori: "Troje me prijeći da predem na islam. Prvo je to što ste vi okrenuti ovom svijetu i danonoćno ga tražite. Drugo je to što tvrdite da je smrt istina, a uopće se za nju ne pripremate. I treće, govorite kako je susret s Bogom istina, a činite djela kojima On nije zadovoljan." Hasan reče: "Pa ako tako stoje stvari s pravovjernima, kako je onda s tobom! Oni vjeruju u Božiju Jednoću, a ti si život potrošio štujući vatru. Sedamdeset godina štuješ vatru, a ja ne, ali ona nas obojicu jednako prži, ne štedeći ni tebe ništa manje. No, ako moj Bog hoće, učinit će vatru hladnom i ona neće moći spržiti niti jednu moju dlaku. Tá i vatra je Božije stvorenje, a stvorenja se povinuju svom Gospodaru. Hajde sad da obojica stavimo ruku u vatru, e kako bi se uvjerio da je vatra slaba, a Bog moćan." Hasan stavi ruku u vatru, ali plamen mu nimalo ne nahudi. Kad ovo vidje, Šimeun se zapanji i dobrano zamisli. Onda reče Hasanu: "Sedamdeset godina sam štovao vatru, pa šta bih sad trebao činiti?" "Postani musliman", odgovori Hasan. Šimeun odvrati: "Ako mi daš napisanu potvrdu da me Bog neće kazniti, preći ću na islam. Inače neću." I Hasan mu doista napisa potvrdu. "Neka se sad potpišu i svjedoci", zatraži Šimeun, pa tako i učiniše. Šimeun je dugo plakao, a onda izgovori šehadet. Potom se obrati Hasanu: "Kad umrem, neka me okupaju, a onda sahrane s ovom potvrdom u ruci. Ona će biti moj dokaz." "Neka bude tako", složi se Hasan. Šimeun potom umrije, pa ga sahraniše s potvrdom u ruci. Večer nakon što sahraniše Šimeuna, Hasan nije mogao zaspati. Govorio je sebi: "Bože moj, šta sam to učinio?! I sam sam griješan, a tuđe grijehe bih da primam na sebe. Ne mogu pomoći

ni sam sebi, a drugome bih da jamčim u Božijoj stvari." S takvim mislima utonu u san. Usni Šimeuna kako svijetli poput svijeće i sjedi s krunom na glavi na prijestolju usred Raja. "O Šimeune, kako si?", upita Hasan. "Čemu to pitanje, zar i sam ne vidiš?!", odgovori Šimeun, pa nastavi: "Istiniti me primio kod Sebe, ukazao mi Svoju milost i počastio me tako da se to ne može opisati. Nemoj više brinuti. Uzmi svoju potvrdu, jer mi nije ni bila potrebna." Hasan se probudi i vidje da mu je ona potvrda u ruci, pa reče: "O Bože moj, ja znam da Ti ništa ne činiš bez razloga i da je Tvoja milost beskrajna. Zar bi s Tobom iko mogao biti na šteti?! Onoga ko je sedamdeset godina griješio primio si k Sebi zarad jedne riječi. Pa zar bi, onda, uskratio za to onoga ko Te sedamdeset godina vjeruje!"

Prenosi se da je Hasan Basri bio toliko skrušen da je baš svakog smatrao boljim od sebe. Jednom je Hasan šetao obalom Tigrisa, kad opazi nekog crnca kraj koga je sjedila žena koja je pila iz čaturice. Hasan pomisli: "Ovaj je čovjek bolji od mene", ali se onda u njemu javi ponos, pa kaza sebi: "A zašto bi to ovaj bio bolji od mene?!" Rijekom je plovila barka na kojoj bijaše sedam ljudi. Odjednom, barka poče tonuti, a ljudi se nađoše u vodi i počеше se gušiti. Onaj crnac baci se u rijeku i petericu izvuče na obalu. Onda se okrenu Hasanu i reče: "Ja sam spasio petericu. O prvače muslimana, spasi ti onu preostalu dvojicu ako si bolji od mene. I znaj da u onoj čaturici nije vino, već voda, a žena koja iz nje pije je moja majka. Iskušao sam te da saznam gledaš li vanjskim ili unutarnjim vidom. Sad mi je jasno da si slijep jer gledaš samo tjelesnim očima." Hasan kleknu pred njega i zatraži oprost, rekavši: "O crni čovječe, kao što

si njih spasio iz rijeke, spasi i mene od vlastite uobrazilje!" "Vid ti se vratio", kaza crnac i Hasan Basri otad postade oličenje skromnosti. Jednom su ga pitali: "Smatraš li sebe boljim od psa?", a on odgovori: "Izbjegnem li kaznu Božiju, onda sam bolji od psa. U suprotnom, pas je bolji od stotinu ljudi poput mene."

Prenosi se da je Hasan Basri rekao: "Troje je onih koji su me nečemu poučili: dijete, pijanac i žena." "Kako to?", pitali su, pa je rekao: "Sretoh jednom nekog pijanca koji se u hodu saplitaо, pa mu rekoh: 'O nesretniče, pazi da ne padneš!', a on mi odgovori: 'Ako pijan i padnem u blato, ništa strašno. Ustat ću i nastaviti dalje. Bolje pazi da ti ne padneš na svome putu.' Ove riječi silno su utjecale na mene. Jednom, opet, sretoh neko dijete koje je u ruci nosilo fenjer, pa upitah: 'Otkud ti taj fenjer, dječaće?' Uto puhnu vjetar i utrnu fenjer, a dijete me upita: 'Ti meni reci kamo otiđe svjetlo, pa ću ti reći otkud mi fenjer!' Jedanput, pak, dođe kod mene žena izuzetne ljepote da mi se požali na svog muža. Bila je gologlava i obnaženih ruku. 'Pokrij se, pa mi se onda obrati!', rekoh joj, a ona će: 'Ja sam zaljubljena u čovjeka, pa me ta ljubav toliko obuzela da i ne primijetih da sam izašla gologlava. Ali čudim se tebi koji tvrdiš da si zaljubljenik u Boga, a ipak ti nije promakla moja nagost.' Zamislih se nad njenim riječima."

Prenosi se da je Hasanu jednom došao neki beduin i pitao ga o strpljenju. Hasan reče: "Dvije su vrste strpljenja: strpljenje u nevolji i nesreći te strpljenje nad onim što je Bog zabranio." Beduin kaza: "Ne vidjeh pobožnijeg i strpljivijeg čovjeka od tebe", a Hasan mu na to odgovori: "Moja pobožnost potječe iz želje, a moja strpljivost iz ne-

mira." "Objasni mi o čemu govoriš?", upita beduin. Hasan reče: "Moje strepljenje u nevolji potječe od mog straha od Vatre, pa se stoga radi o nemiru. A moja pobožnost na ovom svijetu potječe od moje želje za ahiretom, a to je, opet, koristoljublje. Snažnog je strpljenja onaj ko je strpljiv radi Istinitog, a ne iz straha od Vatre. Istinski je pobožan onaj ko je skrušen zarad Boga, a ne iz želje za Džennetom. Takva su obilježja iskrenog vjernika."

Hasan Basri rekao je: "Čovjeku treba korisno znanje i potpuno djelo." Rekao je i: "Ovca je pametnija od čovjeka. Kad je čoban pozove, ona prestane pasti travu, dok čovjeka Božija Riječ ne može odvratiti od njegove nakane." Rekao je također: "Draže mi je da me neko nazove pijancem već da kaže da volim ovaj svijet." Još je rekao: "Spoznaja znači ne imati u sebi niti mrvu mržnje."

Hasan Basri rekao je: "Vječni Džennet ne stječe se onim što činimo, već dobrom namjerom." Također je rekao: "Razmišljanje je ogledalo u kome vidiš vlastito dobro i vlastito zlo." Rekao je i: "Govor koji nije mudrost jeste propast. Čutanje koje ne znači razmišljanje jeste nemar. Razmišljanje kojim se ne izvede pouka jeste besposlica." Hasan Basri rekao je: "Onaj ko je zadovoljan nema nikakvih prohtjeva, onaj ko se povukao od ljudi spasio se, onaj ko je savladao svoju strast oslobodio se. Tako je kazano u Tevratu." Još je rekao: "Zrno skrušenosti bolje je nego hiljadu godina namaza i posta." Također je kazao: "Najvrlija djela jesu razmišljanje i skrušenost."

Hasan Basri rekao je: "Draže bi mi bilo znati da u meni nema niti mrve licemjerja već posjedovati cijeli svijet." Kazao je također: "Licemjerje se očituje u nesrazmjeru

između vanjštine i nutrine, jezika i srca." Rekao je i: "Ni među prošlim ni među budućim naraštajima neće se moći smatrati vjernikom čovjek koji ne zadrhti kad upita sebe: 'Nisam li, možda, licemjer?!'" Hasan je rekao: "Ko god za sebe kaže: 'Vjernik sam!', doista znaj da nije iskreni vjernik." Još je rekao: "Vjernik je onaj ko je miran i tih, a ne onaj ko ističe svoju vjeru. Vjernik ne čini sve što mu padne na um i ne govori sve što mu dođe na jezik."

Hasan Basri rekao je: "Govoriti o trojici nije ogovaranje: onom ko se odao strastima, licemjeru i vladaru nasilniku." Kazao je također: "Čovjek se ne može odreći troje od ovog svijeta: spolne želje, nadanja i želje da ima potomstvo." Neko jednom reče Hasanu: "Taj i taj umire!", a Hasan odgovori: "Ne govori tako, jer on umire već sedamdeset godina, a jednom će konačno i umrijeti. Ali pravo pitanje je kamo će onda otići?"

Hasan Basri rekao je: "Spasili su se oni koji su sebi olakšali, a propali su oni koji su se opteretili." Još je rekao: "Bog se smilovao onom narodu kome je ovaj svijet dat u amanet, pa su vratili svoj polog i olakšali svoj teret." Pa je rekao: "Za mene je pametan i mudar onaj ko ruši svoj dunjaluk, pa na njegovim ruševinama gradi svoj ahiret." Kazao je i: "Ko god spozna Boga, zavoli Ga, a ko god spozna ovaj svijet, zamrzni ga." Također je rekao: "Ako hoćeš znati kako će se ovaj svijet ponijeti nakon tvoje smrti, pogledaj kako se ponio nakon smrti drugih ljudi." I kazao je: "Tako mi Boga, niko nije veći idolopoklonik od onih koji ljube ovaj svijet."

Hasan Basri kazao je: "Oni koji su živjeli prije vas Kur'an su držali za Knjigu koja im je došla od Istinitog, pa su noću razmišljali nad njim, a danju postupali po njemu. Vi ga

danas izučavate, a ne postupate po njemu. Savladali ste njegova slova i riječi, a ipak ga držite običnom knjigom." I rekao je: "Druženje s lošim uzrokuje sumnju u dobro." Kazao je također: "Onaj ko želi naređivati mora se prethodno pokoravati."

Hasan Basri rekao je: "Onaj ko tebi prenosi riječi drugih ljudi, drugima također prenosi ono što ti kažeš." Kazao je još: "Braća u vjeri draža su mi od djece i rođaka, jer oni te podupiru u vjeri, a rođaci i djeca podupiru te u ovom svijetu." Rekao je i: "Rob Božiji odgovarat će i za svaku pažnju koju ukaže sebi, svojoj majci ili ocu, izuzev za hranu kojom počasti gosta ili prijatelja." Pa je rekao: "Namaz u kome srce nije prisutno skoro je ništavan." Pitali su Hasana Basrija: "Šta je skrušenost?", pa je odgovorio: "Strah koji je postojan u srcu i od kojeg srce omekša."

Prenosi se da se neki čovjek bijaše sasvim povukao od ljudi, pa niti se s kim družio niti je dolazio u džamiju na namaz. Hasan Basri otiđe kod njega i upita: "Zašto si se odvojio od ljudi i zašto te nema u džamiji?" Ovaj reče: "Oprosti, ali zauzet sam i nije mi do razgovora." "Čime si to zauzet?", upita Hasan. Čovjek odgovori: "Shvatio sam da mi svakim udisajem Bog daruje dobro, dok ja svakim udisajem počinim neko zlo. Zauzet sam zahvaljivanjem za ta dobra i traženjem oprosta za moja zla." Hasan na to reče: "Budi kakav jesi, jer bolji si od mene."

Pitali su Hasana Basrija: "Je li te ikad nešto razveselilo?", pa on reče: "Jednom sam sjedio na krovu moje kuće i čuh ženu svog komšije kako razgovara s mužem. Govorila je: 'Skoro je pedeset godina da živim s tobom. Imali ili ne imali, bijah strpljiva. Nikad ništa nisam tražila, a čuvala

sam tvoju čast i ugled. Nikad drugog muškarca nisam niti pogledala. No, ne mogu podnijeti da pored mene dovodiš drugu i da te zanima druga žena. Spremna sam se na to žaliti i halifi!" Njene me riječi nasmijaše i suze mi potekoše na oči. Potražih ima li u Kur'anu nešto o ovom slučaju, pa nađoh ajet: *'Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga.'*²⁶

Prenosi se da je neko upitao Hasana Basrija: "Kako si?", pa je odgovorio: "A kako bi se osjećali ljudi čija je lađa potonula, pa svaki pluta držeći se za jednu dasku?" "Osjećali bi se jadno", zaključio ovaj. "E tako se i ja osjećam", kaza Hasan.

Prenosi se da je Hasan Basri jednog bajrama naišao kraj grupe ljudi koji su se smijali i veselili, pa je rekao: "Čudim se onima koji se smiju a da ne znaju šta ih čeka u konačnici."

Prenosi se da je jednom neki čovjek jeo nešto na groblju, pa Hasan Basri, vidjevši ga, reče: "Ovo je licemjer!" "Zašto?", upitaše. "Zato što onaj ko je u stanju uživati među mrtvacima ne vjeruje u onaj svijet", odgovori Hasan.

Prenosi se da se Hasan Basri ovako obraćao Bogu: "Bože moj, darovao si mi blagodati, a ja Ti se nisam zahvaljivao. Pogadale su me nevolje, a ja nisam bio strpljiv. Iako ne bijah zahvalan, nisi mi prestao darivati blagodati. Iako ne bijah strpljiv, okončao si moje nevolje. Bože moj, od Tebe je samo dobro!"

²⁶ Kur'an, 4:115-116

Iako ga dotad niko nije vidio da se smije, Hasan Basri se na samrtni nasmijao i rekao: "Koji grijeh?", a onda je izdahnuo. Jedan šejh ga usni i upita: "U životu se nikad nisi smijao, pa zašto se nasmija dok si izdisao?" Hasan mu odgovori: "Čuh glas koji reče: 'O meleku smrti, šćepaj ga snažno, jer ostao mu je još jedan grijeh!', pa se nasmijah i upitah: 'Koji grijeh?'" Ovaj šejh potom u snu vidje kako su se otvorila vrata na nebesima i začu glas: "Hasan Basri vratio se Allahu i Allah je njime zadovoljan!" ♦

SPOMEN NA
MALIKA DINARA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Malik Dinar²⁷, obilje upute, povjerenik vilajeta, pravak iskrenih, predvodnik na putu vjere, vladar onih koji su se visoko vinuli. Bijaše prijatelj Hasana Basrija, jedan od velikana ove skupine. Rodio se kao sin roba. No, iako je bio ropskog porijekla, bijaše slobodan od oba svijeta. Čuven je po svojim vrlinama i spominjan po svom isposništvu. Dinar je bilo ime njegovom ocu. Neki, opet, kažu da se Malik jednom bijaše ukrcao na neku lađu, pa, kad se nadoše na pućini, zatražiše od njega da plati plovidbu. Pošto Malik reče da nema novca, tako ga pretukoše da izgubi svijest. Pošto dođe sebi, opet zatražiše da plati, a kad on ponovi da nema, opet ga istukoše. Onda rekoše: "Uzmimo ga za noge i bacimo u more!" Tad iz mora izroniše ribe, a svaka je u ustima nosila dinar, pružajući novac Maliku. On uze dinar od jedne i dade ga ovim ljudima. Kad ovi to vidješe, padoše mu pred noge. Malik siđe s lađe i, hodajući po vodi, ode od njih. Otad ga prozvaše Malik Dinar.

Što se njegovog preobraćenja tiče, bilo je to ovako: Malik je oskudijevao s imetkom, pa se nastani u Damasku,

²⁷ Ebu Jahja Malik ibn Dinar (umro 131. h.g.), jedan od najglasovitijih ranih sufijskih.

obitavajući u tamošnjoj džamiji, onoj koju je sagradio Mu-avija. Nadao se da će ga postaviti za muteveliju džamije. Stoga je stalno boravio u džamiji. Godinu dana neprestano je obavljao ibadet i stalno bi ga zaticali kako klanja. No, samome sebi govorio je: "Ja sam licemjer." Poslije godinu dana, jedne večeri izađe u šetnju. Sjede i zasniva na rebab, a rebab je, umjesto muzike, puštao glas: "O Malik, zašto se ne pokaješ?!" Čuvši to, Malik se sav usplahiren vrati u džamiju. Reče sebi: "Već je godinu dana kako Boga štujem prijetvorno i licemjerno. Zar da se ne postidim svog neiskrenog ibadeta!" Te noći klanjao je čistog srca. Sutradan se ljudi okupiše u džamiji i rekoše: "Ovoj džamiji nešto nedostaje. Moramo odrediti muteveliju." Onda se okrenuše Maliku, kazavši: "Od njega niko nije prikladniji za to." Malik je za to vrijeme obavljao namaz, pa ljudi sačekaše dok ne završi. Onda mu pridoše i kazaše: "Došli smo te zamoliti da budeš mutevelija ovdje." Malik reče: "Bože moj, godinu dana sam Ti licemjerno ibadet činio, i niko me nije niti pogledao. Sad kad sam srce predao Tebi i iskreno Ti se okrenuo, poslao si dvadesetericu da mi ponude ovo namještenje. Časti mi Tvoje, sad to ne želim." Onda napusti džamiju i otad se posvema predao duhovnom pregnuću.

Kažu da je u Basri živio neki veoma imućan čovjek koji je imao kćer pravu ljepoticu. Čovjek umrije, a djevojka dođe Sabitu Binaniju²⁸ i reče: "Želim se udati za Malika, e kako bi me on pomogao u pokornosti Bogu." Sabit ovo prenese Maliku, a on odgovori: "Ja sam se od ovog svijeta

triput razveo. Žena je dio dunjaluka, a ti znaš da nakon trostrukog razvoda nema braka."

Prenosi se da je Malik spavao u hladu neke suhozidine, a zmija bi ga hladila mašući kao lepezom strukom narcisa koji bi držala u ustima.

Prenosi se da je Malik rekao: "Nekoliko godina želio sam otići u džihad. Pošto mi se pruži prilika da krenem u borbu, taj dan me spopade takva groznica da nisam mogao poći. Ležeći sam razmišljao: 'O tijelo moje, da kod Istinitog uživaš ikakav ugled, ne bi se razboljelo.' S tim mislima zaspah. U snu mi neki glas reče: 'Da si danas otišao u borbu, bio bi zarobljen. U zarobljeništvu bi jeo svinjsko meso i ogriješio se. Ova groznica veliki je dar tebi.' Probudih se i zahvalih Bogu."

Prenosi se da se Malik jednom raspravljao s nekim bezbožnikom. Rasprava prilično potraja i svaki je za sebe tvrdio da je upravu. Naposljetku se dogovoriše da vežu ruke konopcem i tako skupa stave ruke u vatru. Onaj čiju ruku vatra sprži bit će u krivu. Učiniše tako, no vatra ne opeče nijednog. Ljudi su se čudili i pitali kako je moguće da oba imaju pravo. Malik se tužan vrati kući. Pade na sedždu i reče: "Bože, zar Ti sedamdeset godina robujem, a opet sam isti kao i običan nevjernik?!" Tad začu glas: "Ne znaš da je tvoja ruka zaštitila ruku bezbožnika. Da je nevjernik sam položio ruku u vatru, vidio bi kako bi prošao."

Prenosi se da je Malik rekao: "Jednom bijah jako bolestan, toliko da mi se činilo da ću umrijeti. Kad mi je bilo malo bolje, izađoh napolje da nađem što mi je trebalo. S teškom mukom zaputih se na bazar. Baš tada naiđe gradski emir. Čauši su vikali: 'Sklanajte se s puta!' Sav iscrpljen,

²⁸ Savremenik Hasana Basrija, jedan od najpobožnijih ljudi u drugoj generaciji muslimana (umro 123. h.g.)

polahko sam koraćao. Jedan čauš mi priđe i ošinu me korbaćem. Rekoh mu: 'Allah ti ruku otkinuo!' Jednog dana sretoh tog čovjeka i vidjeh da mu je ruka odsječena."

Prenosi se da je u Malikovom susjedstvu živio neki opak mladić. Maliku je stalno činio neprijatnosti, ali on bi to otrpio. Jednog dana kod Malika dođe grupa ljudi da se požale na ovog momka, pa Malik pođe njegovoj kući. Mladić se držao veoma drsko. Reče Maliku: "Ja sam sultanov rođak i on me štiti." Malik reče: "Onda ću otići razgovarati sa sultanom." Mladić na to odgovori: "Sultan mi povlađuje i ne ljuti se što god da kažem ili učinim." "U tom slučaju, požalit ću se Milostivom", reče Malik, ali mladić odgovori: "Njegova plemenitost ponad je toga da bi se mnome bavio." Takav odgovor zateče Malika i on se vrati kući. Malik dalje priča: "Domalo, mladićeva opačina pređe svaku mjeru. Ljudi mi se ponovo dodoše potužiti na nj. Odlučih da ga ovaj put upristojim. Pođoh k njemu, no u putu začuh glas koji mi reče: 'Okani se Našeg prijatelja!' Začuden, otiđoh njegovoj kući. 'Ponovo si došao?', reče kad me vidje. 'Ovaj put želim ti reći šta sam čuo dok sam dolazio ovamo', kazah. Pošto mu ispričah, mladić reče: 'Ako je tako, dat ću sve za Njega. Činit ću ono čime je Prijatelj zadovoljan, a znam da je Njegovo zadovoljstvo u pokoravanju Njemu. Učinit ću tevbu i, zarad Njega, nikad se više neću osiliti.' Potom ispoklanja sav svoj imetak i otiđe nekamo, tako da ga više nismo viđali. Nakon izvjesnog vremena sretoh ga u Mekki, a on tad već bijaše na samrti. Reče mi: 'Kazao je da sam Njegov prijatelj. Vraćam se svom Prijatelju!' To kaza i ispusti dušu."

Prenosi se da je Malik neko vrijeme živio u unajmljenoj kući, a prvi komšija bijaše mu neki neznabožac. Mihrab koga je Malik napravio za sebe nalazio se tik do komšijinog dvorišta. Ovaj bi svakog dana bacaio nečist u Malikov mihrab, nastojeći rasrditi Malika. Neznabožac jednom upita Malika: "Zar ti ne smeta to što činim?!" "Smeta, ali ja tu nečist uvijek uklonim i očistim mihrab", odgovori Malik. Neznabožac sad upita: "Ali zašto sve to trpiš?! I zbog čega susprežeš svoju srdžbu?!", a Malik odgovori: "Svevišnji kaže: *Koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju, oprost ih čeka.*"²⁹ Neznabožac tad reče: "Divna je vjera u kojoj prijatelj Božiji trpi muke od neprijatelja Božijeg, a ipak se strpi i nikad se ne požali!" I istog časa pređe na islam.

Prenosi se da Malik godinama nije jeo ništa slatko niti kiselo. Svake večeri svratio bi u jednu pekaru, kupio hljepčić, pa bi iftario suhim hljebom. Kad se jednom razbolje, poželje jesti mesa. Neko vrijeme se susprezao, a onda svratio kod mesara i kupi teleće nožice. Mesar se začudi, pa posla za Malikom svog šegрта. Ovaj je poslije pričao: "U jednoj pustoju uličici Malik izvadi one nožice, pomirisa ih i reče: 'O pohotna dušo, zadovolji se ovim! Više nećeš dobiti!' Onda nađe nekog derviša, dade mu hljeb i teleće nožice, pa reče: 'O moje slabašno tijelo, to što te ovako mučim nije iz neprijateljstva. Strpi se do onog dana kad će sve ovo proći i kad će te stići blagodat koja nikad ne prolazi.'"

Malik Dinar rekao je: "Besmisleno je to što kažu kako će onom ko četrdeset dana ne bude jeo meso oslabiti pamet.

²⁹ Kur'an, 3:135

Ja dvadeset godina nisam okusio mesa, a um mi je sve snažniji.”

Prenosi se da Malik, živeći četrdeset godina u Basri, nikad nije okusio hurme. No, jednom se u njemu javi želja za hurmama, a njegova pohotna duša reče Maliku: “Ako cijelu sedmicu budeš danonoćno postio, možeš sebe nagraditi šakom hurmi.” Malik povladi svojoj pohoti i, nakon što je ispostio cijelu sedmicu, kupi pregršt hurmi. Jedući ih, uđe u džamiju. Vidjevši ga, jedan dječčić počeo vikati: “Nekakav židov sjedi u džamiji i jede hurme!” “Šta židov radi u džamiji?!” rasrdi se dječakov otac, uze nekakvu motku i ode istjerati pridošlicu iz džamije. Kad vidje da se radi o Maliku, pade mu pred noge i stade preklinjati da mu oprost, govoreći: “O šejhu, oprost mi! Kod nas niko ne jede u džamiji, pa je moj sinčić pomislio da si ti sigurno židov.” “Ne brini”, odgovori Malik, “dječakove su riječi došle iz svijeta gajba.” Onda kaza: “Bože moj, tek što sam okusio hurme, a već si učinio da me proglase židovom. Da sam ih pojeo, sigurno bi me nazvali nevjernikom. Časti mi Tvoje, nikad više neću niti okusiti hurme.”

Jednom Basru zahvati požar. Malik uze svoj štap i papuče i ispe se na jedan brijeg, gledajući prizor pod sobom. Ljudi su uspaničeno bježali, neki su stradali u požaru, neki su izbezumljeno trčali tamo-ovamo. Gledajući ih, Malik reče: “Ovako će biti na Danu sudnjem.”

Jednog dana Malik ode posjetiti nekog bolesnika. Kasnije je pričao: “Vidjeh da je na samrti, pa ga poticah da izgovori šehadet. No, bolesnik nikako nije uspijevaao prevaliti preko jezika riječi šehadeta, već je samo izgovarao: ‘Deset, jedanaest...’ Naposljetku mi reče: ‘O šejhu, vidim

pred sobom nekakvu plamteću planinu, pa kad god pokušam izreći šehadet, plameni jezici ustreme se na mene.’ Upitah ga za grijehe iz prošlosti, pa mi priznade da je uzimao kamatu i hranio se njome te da je rijetko udijeljivao milostinju.”

Džafer ibn Sulejman pripovijeda: “Bijah s Malikom u Mekki. Malik počeo izgovarati *lebbejke*³⁰, a onda se onesvijestio. Kad se povratio, upitah ga šta mu je bilo, a on mi odgovori: ‘Pobojah se da mi ne bude odgovoreno: Ne odazivaš se...’”

Prenosi se da bi Malik probdjeo baš svaku noć. Jedne večeri kćer mu reče: “Oče, odmori se makar na tren!”, a Malik odgovori: “Tvoj otac plaši se da ne bude zatečen na spavanju, a strah ga je i da se Vlada ne osvrne na nj i nađe ga kako drijema.”

“Kako si?”, pitali su Malika, a on odgovori: “Hranim se blagodatima Božijim, a vršim naredbe šejtanove.” Malik jednom reče: “Kad bi sad u ovu džamiju ušao neko i rekao: ‘Neka istupi onaj ko je najgori među vama!’, prvi bih istupio” Pošto to ču, Abdullah Mubarek, Allah njime bio zadovoljan, reče: “Eto u čemu je Malikova veličina!”

Maliku Dinaru njegova žena jednom reče “O licemjeru!”, a on kaza: “Dvadeset je godina da me niko nije zovnuo pravim imenom. Ti si dobro shvatila ko sam.”

Malik je kazao: “Otkako spoznah ljude, sasvim mi je svejedno hvale li me ili me kude, jer ljudi pretjeruju i s hvalama i s pokudama.” Rekao je također: “Priateljstvo ljudi

³⁰ Arapski: *Odazivam Ti se* (Bože), riječi koje hadžije izgovaraju stižući u Mekku.

privrženih ovom svijetu je poput voća s bazara: lijepe boje, a ružnog okusa." Još je rekao: "Ko god sijelo s ljudima voli više od samoće i obraćanja Bogu, pamet mu je kratka, srce slijepo, a život poniženje."

Malik Dinar rekao je: "Ono što najviše volim jeste iskrenost." Kazao je i: "Svevišnji je rekao Musau, mir neka je na nj,; Obuj sandale od gvožđa i uzmi u ruke željezni štap, pa pođi tražiti Moje dokaze, Moje blagodati i pouke; u tom traganju sandale će ti se izlizati i štap slomiti." Malik kaže: "Istiniti je u Tevratu rekao: Ukazao sam vam ljubav, a vi Mi niste uzvratili, zasvirao sam, a vi niste zaplesali." Rekao je još: "Čitao sam u spuštenim Knjigama da je Muhammedovom ummetu darovano dvoje koje nije dato ni Džibrilu ni Mikailu: *Zovite Me i odazvat ću vam se, tražite od Mene i bit će vam udovoljeno.*"³¹

Malik Dinar rekao je: "U spuštenim Knjigama Allah kaže: 'Najmanje što ću učiniti učenjaku koji voli ovaj svijet jeste da ću mu oduzeti užitak u pominjanju Mene i iščupati iz njegovog srca želju da Mi se obraća.'"

Pred kraj Malikovog života, neko od njega zatraži savjet, pa mu Malik reče: "Budi uvijek zadovoljan onim što ti se dešava i što ti je namijenio Onaj Koji ravna tvojim postupcima." Pošto Malik Dinar umrije, jedan šejh ga usni i upita: "Kako je Allah postupio s tobom?", a Malik odgovori: "Sa svim svojim grijesima susretoh Allaha, ali ih On sve izbrisa zarad toga što sam o Njemu uvijek samo dobro mislio." Jedan drugi šejh usnio je Dan sudnji i vidio kako

³¹ Kur'an, 40:60

Malik Dinar i Muhammed ibn Vasi ulaze u Džennet. Šejh priča: "Zanimalo me koji od njih će prije ući u Džennet, pa vidjeh da prvi ulazi Malik Dinar. To me začudi i rekoh: 'Ali, Muhammed Vasi je učeniji i potpuniji od Malika?!' 'Da, bi mi odgovoreno, 'ali Muhammed je za života na dunjaluku imao dvije košulje, a Malik samo jednu.'" Pa, zadovolji se i ti onom košuljom koju nosiš. Ves-selam! ♦

SPOMEN NA
HABIBA ADŽEMIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Habib Adžemi³², prvak pod svodom oduševljenja, očišćenik koji je prodro iza zastora vahdeta, istinoljubiv i pronicljiv, vjernik koji nije sumnjao u Boga, tajanstveni osamljenik, ubogi siromah, milost Allahova neka je na nj. Bijaše iskren, bogobožan i obdaren kerametima.

U početku, on bijaše jedan od najimućnijih ljudi u Basri, a bavio se kamatom. Ako ne bi mogao naplatiti dug, zaplijenio bi štogod iz dužnikove kuće. Jednom ode kod nekog od svojih dužnika, ali ne zateče ga kući. Dužnikova žena mu reče: "Nemam ti šta dati. Možeš, ako hoćeš, uzeti samo ovaj komadić mesa koji nam je preostao." Habib to uze, vrati se kući, dade meso svojoj ženi i reče joj da skuha ručak. "Nemam drva ni hljeba", reče žena, pa Habib ode i donese to. Žena spremi ručak, a uto se ispred kuće začu vapaj prosjaka koji je tražio milostinju. Habib povika na nj: "Onim što ti mogu dati ti se nećeš obogatiti, a mi ćemo postati siromašniji!" Prosjak se vrati razočaran. Uto, Habibova žena podiže poklopac s lonca i vidje da se hrana u loncu pretvorila u krv. Preplašena, zovnu Habiba i reče:

³² Ebu Muhammed Habib Adžemi, učenik Hasana Basrija (umro 130. h.g.)

"Evo šta se desilo zato što si otjerao prosjaka!" Kad Habib to vidje, u srcu ga zazebe i on se dobrono zamisli. U petak pođe obići dužnike, prikupljati dugove i uzimati kamatu. Prolazeći pored džamije Hasana Basrija, vidje djecu gdje se igraju. Kad im se približi, ču kako djeca govore: "Nemojte da neko stane u trag Habibove stope, e da ne bi postao žderač kamate kao što je on!" Habibu te riječi teško padoše. Odmah učini tevbu i svrati kod Hasana Basrija. Hasanov govor snažno ga se dojmi i razgali mu srce. Izlazeći iz džamije, opazi jednog svog dužnika. Ovaj se pokuša sakriti, ali mu Habib reče: "Ne bježi, jer meni odsad valja bježati od tebe onako kako si se ti krio od mene."

Vraćajući se, opet naiđe na onu djecu. Kad ga vidješe, povikaše: "Bježimo da nečim ne povrijedimo Habiba pokajnika, jer time bismo učinili ono što Istiniti ne voli!" Habib tad reče: "Bože moj, za ovih sahat vremena otkad se izmirih s Tobom učinio si da me ljudi spominju po dobru i omilio si me njihovim srcima." Onda pozva svakog ko mu je nešto dugovao da dođe i uzme od Habiba šta hoće. Dužnici se okupiše, a Habib im je dijelio svoj imetak sve dok ne ostade bez igdje ičega. Pošto su ljudi još pristizali, jednom dade čador svoje žene, a onda skide košulju sa sebe i dade je posljednjem.

Na obali Tigrisa Habib je napravio sebi kolibicu za ibadet i ondje bi provodio vrijeme u molitvi. Danju je odlazio kod Hasana Basrija stjecati znanje, a noći bi provodio u ibadetu. Adžemi³³ su ga prozvali zato što nije znao učiti

³³ Adžem se naziva čovjeka koji nije Arap, kome arapski nije maternji jezik.

u Kur'anu. Pošto i njegova žena uskoro potroši sav svoj imetak, valjalo je od nečeg živjeti. No, Habib bi se danju povlačio u svoju kolibu, proveo bi ondje noć, a ujutro bi se vraćao kući. "Opet nisi ništa donio?", pitala bi ga žena, a Habib bi joj odgovarao: "Plemenit je Onaj za Koga sam radio. Zarad Njegove plemenitosti, bilo me stid išta zaiskati. Sam će mi dati kad bude vrijeme za to." Habibu je obećano da će mu svakih deset dana stizati opskrba. Jednom, nakon deset dana ibadeta, Habib se vraćao kući bez ičega, pitajući se šta će večerati. Kad dođe kući, vidje da je Istiniti poslao njegovom domu nekoliko hamala: jedan je donio tovar brašna, drugi maslo, treći med i ulje, a jedan ljepotan, lica kao Mjesec, predade kesu sa tristo dirhema, rekavši Habibovoj ženi: "Bog vam ovo šalje i poručuje: Neka Habib nastavi sa svojim poslom, a Mi ćemo nastaviti s Našom opskrbom." To reče, pa odoše. Habib tužan i zabrinut dođe kući. Kad uđe, osjeti miris hrane, a žena ga dočeka riječima: "Radi i dalje za Onog za Koga radiš, jer On je darežljiv i plemenit kad daje naknadu. Danas nam je štošta poslao i poručio: Neka Habib nastavi sa svojim poslom, a Mi ćemo nastaviti s Našom naknadom." Habib tad kaza: "Gle čuda! Tolika naknada za samo deset dana ibadeta! Šta li bi tek bilo da sam se duže predao ovom poslu?" Otad Habib posvema odbaci ovaj svijet i okrenu se Istinitom. Postao je jedan od onih velikana čija bi dova bivala uslišana.

Jednom Habibu plaćući dođe neka žena i reče: "Moj sin izbiva odavde, a ja više ne mogu podnijeti odvojenost od njega. Tako ti Boga, prouči dovu, e da bi mi se blagoslovom tvoje dove sin vratio!" "Imaš li išta novca kod sebe?", upita Habib, a žena odgovori: "Imam dva dirhema." Habib sveza

novac u zamotuljak i dade ga prosjaku, pa prouči dovu. "Idi, a on će doći!", obrati se onda ženi. Ona još bijaše u povratku, a sin joj stiže kući. Ona ga upita: "Sine moj, kako je bilo onamo?", pa momak odgovori: "Bio sam u Kermanu³⁴. Moj učitelj bijaše me poslao da mu donesem mesa s bazara. Uto puhnu snažan vjetar i ponese me. Začuh glas: 'O vjetre, blagoslovom Habibove dove i blagoslovom ona dva dirhema milostinje, nosi ga njegovom domu!'" Zapitali te neko otkud takav vjetar, reci: Na isti način kako je Sulejman, mir neka je na nj, prevaljivao rastojanje od mjesec dana i kao što mu je Belkisin³⁵ prijesto donesen za treptaj oka.

Prenosi se da bi Habib navečer klanjao namaz u Basri, a sutra bi ga vidjeli kako klanja na Arefatu. Kad je u Basri jednom zavladala glad, Habib je pozajmio novac, kupio dosta hrane i svu je podijelio sirotinji. Onda je sašio jednu vrećicu i stavio je pod jastuk. Kad su oni koji su mu pozajmili novac došli da im vrati dug, Habib izvadi kesu ispod jastuka, a ona bijaše puna novca.

³⁴ Grad u Iranu.

³⁵ Ime kraljice od Sabe u islamskoj tradiciji. U Kur'anu se pripovijeda o njenom susretu s hazreti Sulejmanom. Neki smatraju da se i udala za Sulejmana, no izgleda da je Belkisa u svojstvu kraljice od Sabe jedanput pohodila Jerusalem kako bi učvrstila trgovačke veze između Sabe i Palestine, pa se na Sulejmanovom dvoru zadržala tri godine, pri čemu je Sulejman podučio monoteističkom svjetonazoru. Postoje i predaje shodno kojima je Belkisa, vrativši se u svoju zemlju, rodila sina kojeg je začela sa Sulejmanom u braku sklopljenom noć prije njenog odlaska iz Jerusalema.

Prenosi se da je Hasan Basri jednom došao u goste kod Habiba Adžemija. Habib iznese ječmeni hljepčić i malo soli, pa Hasan poče jesti. Uto se pred kućom začu vapaj prosjaka. Habib uze onu hranu ispred Hasana i dade je prosjaku. Hasan tad reče: "Habibe, dobar si čovjek, ali ne bi ti škodilo da imaš malo više znanja. Trebao bi znati da ne možeš tek tako odnijeti hranu ispred gosta. Dio si trebao dati prosjaku, ali dio treba ostaviti i gostu." Habib ništa ne odgovori. Sahat kasnije na vrata pokuca neki čovjek i predade Habibu pet stotina dirhema i posudu punu halve. Habib razdijeli novac sirotinji, a halvu pojedose on i Hasan. Onda se obrati Hasanu Basriju: "O učitelju, ti si dobar čovjek, ali malo više jekina ne bi ti škodilo. Znanje mora biti praćeno vjerom, jer bez vjere je ništavno."

Prenosi se da je jedne večeri Hasan Basri svratio kod Habiba da zajedno klanjaju. Zateče Habiba gdje obavlja namaz i ču ga kako umjesto *elhamdulillah*³⁶ kaže *elhemdillillah*. Hasan reče sebi: "Budem li klanjao za njim, namaz mi neće biti valjan." Zato namaz obavi sam. Navečer usni da je u Božijem prisustvu, pa upita: "Bože, u čemu je Tvoje zadovoljstvo?", pa mu bi odgovoreno: "O Hasane, našao si Moje zadovoljstvo, ali nisi znao prepoznati njegovu vrijednost!" "Kako to?", upita Hasan, pa mu bi rečeno: "Bio bih zadovoljan da si klanjao za Habibom. Taj namaz bio bi ti vrijedniji od svih namaza koje si u životu klanjao, ali tebi je ispravan izgovor bio važniji od ispravnog nijeta."

Prenosi se da se Hasan Basri, sklanjajući se od Hadždžadžovih³⁷ vojnika, jednom sakrio u Habibovu kolibu. Vojni zapovjednik upita Habiba: "Gdje je Hasan?", a Habib odgovori: "U kolibi." Udoše unutra, ali ne nadoše Hasana. Onda se obratiše Habibu: "Hadždžadž ima pravo što je grub prema vama! Svi ste vi lažovi!" "Ali Hasan je unutra", reče Habib, "Šta vam ja mogu ako ga vi ne vidite?" Vojnici opet udoše u kolibu, pretražiše je, ali ne nadoše nikog i odoše. Hasan onda izađe iz kolibe i reče: "O Habibe, zar se tako poštuje učitelj?! Rekao si im gdje sam!" Habib odgovori: "Učitelju, spasio si se zato što sam rekao istinu. Da sam slagao, oba bismo stradali." "Šta si proučio pa me nisu vidjeli?", upita Hasan. "Dvaput *ajetul-kursi*, deset puta *amenur-resuli* i deset puta *kul-huvallahu-ehad*", odgovori Habib, "pa sam rekao: Bože, Hasana sam tebi povjerio, pa ga Ti sačuvaj!"

Prenosi se da je Habib Adžemi jednom sreo Hasana Basrija kako stoji na obali Tigrisa. "Zašto stojiš tu?", upita Habib, a Hasan odgovori: "Čekam lađu." Habib tad kaza: "Učitelju, zar me ti nisi učio da iz srca treba iščupati zavist prema drugim ljudima, odvratiti srce od ovog svijeta, nevolje smatrati darom i svoje poslove povjeriti Bogu, pa se može hodati po vodi?" To reče i zaputi se preko rijeke, hođajući po vodi. Kad to vidje, Hasan se onesvijesti. "Šta se desilo?", upitaše ga kad se povрати, a on reče: "Habibu sam ja prenosio znanje, a on sad hoda po vodi, ostavivši me

³⁷ Emevijski namjesnik u Basri, poznat po svojoj surovosti i brutalnosti

³⁶ Hvala Bogu!

ovdje. Šta će biti ako sutra, na Danu sudnjem, isto ovako propadnem?!”

Pitali su Habiba: “Kako si dosegao ovaj stupanj?”, pa je rekao: “Tako što sam bijelio srce dok ste vi mrčili papir.” Hasan Basri rekao je: “Mojim znanjem okoristio se drugi umjesto mene.” Neko bi, zato, mogao pomisliti da je stupanj Habiba Adžemija ponad stupnja Hasana Basrija, no nije tako. Jer, stupanj onog ko radi na Božijem putu nije viši nego stupanj učenjaka. Tako šejhovi tarikata kažu da je posjedovanje kerameta četrnaesti stupanj na Putu, dok je znanje Tajni osamnaesti stupanj. To zato što su kerameti plod mnogog obavljanja ibadeta, dok je znanje Tajni plod mnogog razmišljanja. Primjer zato jeste Sulejman, mir neka je na nj, koji je činio ono što niko drugi nikad nije: džinni i vile bili su mu pokorni, služili su ga vjetar i oblaci, poznavao je jezik ptica i mrava i začas je prevaljivao velike razdaljine, no Musa je donio knjigu u kojoj su Tajne, pa je Sulejman zato podređen Musau, mir neka je na njih.

Prenosi se da su Ahmed Hanbel i Šafi sjedili i raspravljali o nečemu kad naiđe Habib Adžemi. “Upitajmo Habiba o ovome!”, reče Ahmed Hanbel, a Imam Šafi primijeti: “Bolje ne, jer on je čudan čovjek.” Ahmed ipak upita: “Šta misliš kako bi trebao postupiti čovjek koji je propustio jedan od pet namaza, ali nije siguran koji?” Habib odgovori: “Takvo što može se desiti samo nekome čije je srce sasvim zaboravilo na Svevišnjeg. Takvog treba prevaspitati, a on bi morao obnoviti svih pet namaza.” Ahmeda začudi ovakav odgovor, a Šafi mu reče: “Ne rekoh li ti da njega ne treba pitati!”

Prenosi se da je Habiba Adžemija ista sluškinja služila trideset godina, a da je on nikad nije pogledao u lice. Jednom joj reče: “O ti pokrivena, pozovi mi moju sluškinju!” “Ali ja sam tvoja sluškinja”, odgovori ona, a Habib reče: “Trideset je godina otkako ne vidim nikog osim Boga. Zato te nisam prepoznao.”

Prenosi se da je Habib Adžemi sjedio sklopčan u jednom uglu i govorio: “Ne imao radosti onaj kome Ti nisi radost, ničemu se ne veselio ko se Tebi ne veseli, ne imao bliskog kome Ti nisi blizak!”

Prenosi se da su Habiba pitali: “Čime biti zadovoljan?”, pa je kazao: “Srcem na kome nema prašine licemjerja.” Kažu da bi Habib zaplakao kad god bi pred njim neko učio Kur’an. “Ti nisi Arap, a Ku’ran je na arapskom? Otkud to da tako plačeš?”, pitali su ga, a on je rekao: “Ja nisam Arap, ali moje srce je arapsko.”

Jedan Derviš priča: “Otkri mi se koliko je visok Habibov položaj. Začudih se i rekoh: ‘Ali on nije Arap!’, a tad začuh glas: ‘Ne, ali on je Habib!’”

Kažu da je neko usnio čovjeka koji je smaknut radi počinjenog ubistva kako šeta po Džennetu. “Zar ti nisi ubica?”, upita ovaj, a zapitani odgovori: “Dok su me vodili na gubilište naiđe Hasan Adžemi, pogleda me i prouči dovu. Blagoslovom te dove stekoh ovo što vidiš.” ♦

SPOMEN NA
RABIJU ADEVIJU,
ALLAH JOJ SE SMILOVAO

Rabija Adevija³⁸, opijena posebnim opijatom, odjevena u iskrenost, sagorjela u ljubavi, zaljubljena u ljubavni žar, nasljednica Merjeme Čiste, među ljudima poštovana, Allah joj se smilovao. Upita li me neko: Zašto je spominješ među muškarcima?, odgovorit ću riječima Prvaka Božijih poslanika, blagoslov i mir neka je na nj: "Allah, doista, ne gleda u vaša lica..." Vanjština nije bitna, bitna je ispravna namjera. Ako se dvije trećine vjere može preuzeti od Aiše Istinoljubive, Allah njome bio zadovoljan, pa i od njenih sluškinja dade se, onda, ponešto naučiti. Drži li se žena muški na Božijem putu, ne treba je posmatrati kao ženu. Kao što Abbasa Tusi³⁹ reče: "Kad sutra na Danu sudnjem bude rečeno: O ljudi!, prva koja će među ljudima istupiti bit će Merjema." Uistinu, kad govorimo o ljudima, bitno je njihovo slijeđenje tevhida. A kad je o tevhidu riječ, kakve veze ima ko sam ja, a ko si ti? Kakve

³⁸ Glasovita žena sufija (živjela početkom 2. h. stoljeća), spada među prve sufijske pjesnike, vjerovatno je čitav život provela u Basri i ondje i umrla, iako postoje predaje koje tvrde da je Rabija pred kraj života odselila u Palestinu i da je sahranjena na Maslinovoj gori.

³⁹ Vjerovatno se radi o još jednoj ženi sufiji, no niti iranski priređivač *Tadhkire* nije uspio naći nikakvih podataka o njoj.

veze ima ko je muškarac, a ko žena? Kao što Ebu Ali Fari-medi, Allah mu se smilovao, reče: "Poslanstvo je stvar časti i dostojanstva, mladost ili starost tu nije važna." Slična je stvar i s vilajetom⁴⁰. A Rabija po djelu i znanju ne imadaše premca u svom dobu. Velikani su je držali mjerodavnom, a ljudima svog vremena bila je neporecivi dokaz.

Prenosi se da se one večeri kad je Rabija rođena u kući njenog oca ne zateče niti komad platna u koji bi umotali novorođenče niti kapi ulja da užegu svjetiljku. Otac joj je već imao tri kćeri, a Rabija bijaše četvrta. Zato joj i dadoše ime Rabija⁴¹. Rođaci rekoše njenom ocu: "Otiđi tom i tom komšiji i zaišti ulja za svjetiljku." Rabijin otac ne bijaše navikao da od ljudi nešto traži. Zato ode do kuće tog komšije, vrati se i reče: "Oni su pozaspali." Zabrinut, ode na spavanje. U snu vidje Poslanika Božijeg, blagoslov i mir neka je na nj, koji mu reče: "Ne tuguj, jer ova tvoja kćer jeste plemkinja kojoj će biti dopušten zagovor za sedamdeset hiljada ljudi iz mog ummeta. Otiđi, zato, Isau Radanu (tadašnjem emiru Basre). On svake noći donosi na mene stotinu sala-vata, a noć uoči petka četiristo. Ovog petka to je zaboravio učiniti, pa mu kaži da je iskupnina za to da ti dade četiristo zlatnika." Rano ujutro, čim se probudio, Rabijin otac plaćući zapisa ovaj svoj san na papir, otiđe na dvor Isaa Radana i zamoli da pismo uruče emiru. Pošto ovaj to pročitao, naredi da se podijeli deset hiljada dirhema sadake, zahvaljujući Bogu što ga se Poslanik, mir i blagoslov neka je na nj,

⁴⁰ Bliskost Bogu, svojstvo evlija, iz istog korijena iz kojeg i same riječi *walī* i *awliya*, u značenju bliskosti, prijateljstva, ali i vlasti.

⁴¹ Rabija na arapskom znači četvrta.

sjetio. Onda naredi da se Rabijinom ocu odnese četiristo dinara, s porukom: "Htio sam da me dođeš posjetiti. Ali, s obzirom da uživaš tu čast da prenosiš Poslanikove poruke, nije ispravno da ti dolaziš k meni. Zato ću ja doći k tebi i poljubiti ti skute. Tako ti Boga, kad god ti nešto trebalo, zatraži od mene." Tako Rabijin otac dobi zlatnike.

Kad je Rabija poodrasla, otac i majka joj umriješe, a sestre su joj se već bile poudale. U Basri zavlada velika glad i neimaština, a Rabija dopade u ruke nekom nasilniku. Vlasnik ju je mučio i tjerao da teško radi. Rabija pobježe od njega, ali je ovaj pronađe i slomi joj ruku. Ona pade na tle, govoreći: "Bože moj, ja sam ojačena, nemam majke ni oca, robinja sam, a ruka mi je slomljena. Ali, sve to me ne žalosti. Ja tragam za Tvojim zadovoljstvom; htjela bih znati jesi li Ti zadovoljan mnome ili ne!" Tad začu glas: "Ne tuguj, sutra ćeš biti slobodna, jer oni Meni bliski na nebesima tuguju zbog tebe!" Rabija otiđe kući. Klanjala je cijelu noć do zore. U zoru se njen vlasnik probudi, vidje Rabiju na sedždi i ču je kako govori: "Bože moj, Ti znaš da je radost mog srca u pokoravanju Tebi i da me veseli samo služenje Tebi. Da mogu, ne bih Ti prestajala ibadet činiti. Ali, Ti si učinio da budem u vlasti stvorenja, pa me on ometa u služenju Tebi." Vlasnik vidje kako iznad Rabijine glave visi svjetiljka koja ničim nije bila okačena za strop, obasjavajući cijelu kuću. Čovjek pomisli: "Nju se ne smije držati u ropstvu." Onda reče Rabiji: "Slobodna si! Ostaneš li ovdje, brinut ću se o tebi. Ako nećeš ostati, idi kamo te volja."

Rabija se povuče u svoju kuću i posve se predade ibadetu. Kažu da je svakodnevno klanjala hiljadu rekata. Katkad bi svratila na predavanja Hasana Basrija. Neki kažu da je

neko vrijeme živjela od muziciranja⁴², a onda se sasvim predala ibadetu i povukla u neku stračaru. Potom je sagradila sebi kolibicu i u njoj neprestano klanjala, a onda se preko pustinje zaputila na hadž. Imala je magarca i na njemu je nosila sav svoj imetak. Magarac usred pustinje krepao. Naide neki karavan i ljudi joj rekoše: "Mi ćemo ponijeti tvoje stvari", a Rabija odgovori: "Samo vi nastavite dalje; nisam krenula na ovaj put uzdajući se u vas." Karavan ode, a Rabija kaza: "Bože moj, zar pristoji Vladeru da mi ovo učini?! Pozvao si me Kući Tvojoj, a učinio si da mi na pola puta krepao magarac i ostavio si me samu u ovoj pustinji." U taj tren magarac oživje, Rabija natovari na nj svoje stvari i krenu dalje. Pošto stiže u blizinu Mekke, Rabija se zadrža u pustinji još nekoliko dana. Obrati se Bogu riječima: "Bože moj, tužna sam. Kamo sam ja to pošla? Ja sam grumen zemlje, a idem kući od kamena. Ta, ti si Onaj Koga tražim!" Tad se Svevišnji, bez posrednika, objavi njenom srcu: "O Rabija, tako Mi osamnaest hiljada⁴³ svjetova, zar ne znaš da Me Musa htio vidjeti, pa se usljed mrve ukazanja brdo sasulo u prašinu?!"

Prenosi se da je Rabija jednom krenula u Mekku, pa usred pustinje sreće Ka'bu kako joj dolazi u susret. Rabija reče: "Ja tragam za Gospodarom Kuće, a ne za Ka'bom! Ja ne obožavam Ka'bu i nije ona ono što me veseli. Tražim

⁴² Štaviše, često se sreće podatak da je prije svog preobraćenja Rabija bila sviračica na flauti.

⁴³ Uglavnom se smatra da brojka osamnaest hiljada služi za izražavanje neizbrojivog mnoštva, beskraj, a da se ne radi ni o kakvom vjerovanju u postojanje upravo toliko svjetova.

Onog Koji ti se primakne za lakat primakneš li se ti Njemu za pedalj."

Prenosi se da je Ibrahim Edhem, Allah mu se smilovao, putovao četrnaest godina da dođe do Ka'be. Govorio je: "Drugi su ovu pustinju prešli kročeći na nogama, a ja ću je preći na očnim kapcima." Poslije svakog koraka obavio bi dva rekata namaza. Kad stiže u Mekku, vidje da Ka'be nema ondje. "Ah, šta se ovo dešava", zavapi "zar me moje oči varaju?!" Tad začu glas iz gajba koji mu kaza: "Oči te ne varaju, Ka'ba je otišla u susret jednoj Našoj robinji koja dolazi ovamo." Ibrahim Edhem zaplaka i upita: "A ko je ona?" Uto vidje Rabiju kako dolazi, a Ka'ba je već bila na svom mjestu. "Kakav si ovo nered u svijetu napravila?", upita je Edhem, a Rabija odgovori: "Nered si napravio ti idući do Ka'be četrnaest godina." "Ali ja sam četrnaest godina proveo u pustinji na namazu!", kaza Ibrahim, a Rabija će na to: "Ti si to vrijeme proveo na namazu, a ja na nijazu." Nakon što obavi hadž, Ibrahim se ovako obrati Bogu: "Bože moj, obećao si nagradu za hadž, a i nagradu za nevolju. Ako moj hadž nije prihvaćen, kud će gora nevolja! Pa daj mi makar naknadu za nju!"

Prenosi se da su dvojica šejhova došli u posjetu Rabiji. Kako bijahu veoma gladni, rekoše: "Kakvu god halal hranu da nam izneseš, jest ćemo." Rabija iznese pred njih dva hljepčića, kad pred kućom začu glas prosjaka. Ona uze onu hranu ispred njih i dade je prosjaku. Šejhovi se zbuniše, a uto na vrata pokuca sluškinja, noseći tople hljebove u namku, pa reče: "Ovo šalje moja gazdarica." Rabija prebroja hljebove; bilo ih je osamnaest. "Ovdje nešto nedostaje", reče, "zato vrati to kući." "Ali sve je tu", reče sluškinja, ali

Rabija nije popuštala: "Samo ti to vrati nazad." Sluškinja se vrati odakle je i došla, požali se svojoj gazdarici, a ova dodade još dva hljepčića i reče joj da ponovo ode Rabiji. Rabija prebroja hljepčiće, vidje da ih je dvadeset, pa ih ovaj put uze i iznese pred šejhove. "Šta je ovo bilo?", upitaše pošto se najedoše. "Čim ste došli, znala sam da ste gladni", reče Rabija, "a ona dva hljepčića ne bi vas mogla zasititi. Kad čuh prosjaka, odlučih da to dam njemu, a ja se obratih Allahu: 'O Bože, Ti si rekao da ćeš dobro udeseterostručiti, a ja vjerujem u to. Zarad Tvog zadovoljstva udijelih dva kruščića, pa vrati deseterostruko!' Kad ona djevojka donese osamnaest hlebova, znala sam da nedostaju još dva, pa sam je zato poslala natrag po njih."

Jedne noći Rabijinoj kući privuče se kradljivac, pa, pošto Rabija bijaše zaspala, uze njen čador da makar nešto ušićari. Međutim, nikako mu nije uspijevalo da nađe izlaz iz Rabijine kolibice. Lopov tad vrati čador odakle ga je i uzeo, pa ode iz Rabijine kuće. Isto se ponavljalo sedam noćiju; svaki put kad bi lopov krenuo napolje s Rabijinim čadorom, ne bi mogao naći vrata. Dok, odjedared se iz jednog kuta sobe začu glas: "Čovječe, ne muči se više! Već je nekoliko godina otkako je ona pod Našom zaštitom. Tá njoj ni Iblis ne može nimalo nahuditi, a kako bi običan lopov mogao ukrasti njen čador! Nego, prođi se toga što činiš! Jer, ako je jedan prijatelj zaspao, drugi ne spava."

Prenosi se da je Rabiji njena sluškinja jednom odnekud donijela nešto loja. Znala je da Rabija već danima ništa nije jela, pa reče: "Dobro bi bilo da imamo i malo luka. Pozajmit ću od komšije." Rabija na to kaza: "Već je četrdeset godina otkako sam se Bogu zavjetovala da ni od koga osim od

Njega neću ništa iskati. Jedimo bez luka." Uto se s nebesa spusti ptica i ubaci u njihov lonac nekoliko oguljenih glavića luka. "Ne izdadoh svoju vjeru!", reče Rabija, pa ostavi loj i luk i jede samo suhog hljeba.

Prenosi se da je Rabija jednom odšetala u brda, a tamo se oko nje okupiše košute i divlje životinje. Odnekud naiđe Hasan Basri, pa se životinje razbježaše. Hasanu to bi čudno, pa upita: "Zašto se oko tebe okupljaju, a od mene bježe?" "Šta si danas ručao?", upita ga Rabija, pa Hasan odgovori: "Loj." "Vidiš", kaza Rabija, "jeo si njihov loj, a sad se čudiš zašto bježe od tebe."

Prenosi se da je Rabija jednom naišla pokraj kuće Hasana Basrija, a Hasan je sjedio na krovu i tako plakao da su se suze slijevale niz krov i kapale na prolaznike. Jedna kaplja pade na Rabiju, ona se začudi, pogleda gore, pa, kad shvati šta se dešava, obrati se Hasanu: "O Hasane, ako se tvoja duša oholi zbog tih suza, bolje da suspregneš plač dok se u tebi ne nakupi more suza. Pa, budeš li u tom moru tražio svoje srce, nećeš naći ništa osim Vladara Svemoćnog." Ove riječi teško padoše Hasanu, ali ne reče ništa. Donekoliko, Hasan vidje Rabiju gdje sjedi na obali Eufrata. Priđe joj, prostrije svoju serdžadu po vodi, pa je pozva: "Rabija, dođi da klanjamo!" "O učitelju", odgovori Rabija, "opet ljude onog svijeta hoćeš zadiviti ovosvjetskim stvarima." Onda Rabija baci svoju serdžadu u zrak i ona se prostrije visoko iznad zemlje. Tad reče: "O Hasane, dođi gore da klanjamo, tako da te ljudi ne mogu vidjeti dok obavljaš namaz!" Onda, da bi malo obodрила Hasana, kaza: "O učitelju, ovo što si ti učinio može i svaka riba. Ovo što sam ja učinila može i svaka muha. Ni jedno ni drugo nije ništa naročito."

Prenosi se da je Hasan Basri rekao: "Danju i noću odlazio sam kod Rabije i razgovarao s njom o tarikatu i hakikatu. Nikad nisam ni pomislio na to da je ona žena, niti je njoj ikada došla pomisao da sam ja muškarac. Kad bih krenuo od nje, jedino što bih vidio bilo je da sam ja spram nje slab, a da je ona istinski posvećena Bogu."

Prenosi se da je Hasan Basri s nekim prijateljima svratio kod Rabije, a svjetiljka u Rabijinoj kući bijaše prazna. Rabija svoje prste natopi pljuvačkom i svjetlo iz prstiju osvijetli cijelu kuću. Upita li neko kako je to moguće, reći ćemo mu da je to isti slučaj kao i s Musaovom, mir neka je na nj, rukom. Ako neko kaže da je Musa bio Božiji poslanik, odgovorit ćemo da svako ko istinski slijedi poslanike stječe keramete. Kao što Božiji poslanici imaju mudžize, tako i evlije imaju keramete⁴⁴. Tako Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, kaže: "Odvraćati i neprijatelja od harama dio je poslanstva."

Prenosi se da Rabija jednom iznese pred Hasana Basrija komadić svijeće, pa mu reče: "Gori poput svijeće i pritom osvijetljivaj svijet; budi gol poput igle, a stalno radi; kad ostvariš to dvoje, budi poput dlake, e da se tvoja djela ne bi pokvarila."

Prenosi se da je Hasan upitao Rabiju: "Zar nemaš želje da se udaš?", a ona mu reče: "Brak je za bića, a gdje je moje biće? Ja više nisam ja, pripadam Njemu i u sjeni sam Njegove presude. Morao bi me od Njeg isprositi." O Rabija,

⁴⁴ Attar ovdje ukazuje na razliku između *mudžize* (čuda, čudesnog djela svojstvenog isključivo Božijim poslanicima) i *kerameta* (čudesnog djela koje vrši evlija).

upita Hasan, "kako si dosegla taj stupanj?", a ona odgovori: "Sve što bijah našla izgubih u Njemu." "Kakav je On?", upita Hasan, a Rabija reče: "Ti se pitaš kakav je On, a za mene je takvo pitanje o Bogu neumjesno."

Prenosi se da je Hasan Basri došao kod Rabije i rekao joj: "Kaži mi nešto od onog znanja koje nije stečeno učenjem ili slušanjem, već ti je bez posredovanja stvorenja spuštено na srce." Ona reče: "Ubrah nekoliko stručaka trske i pođoh ih prodati da kupim sebi nešto hrane. Dobih za to dva dirhema. Uzeh jedan dirhem u jednu, a drugi u drugu ruku, jer plašila sam se da će me, ako se spare, odvesti s Puta pravog."

Rabiji rekoše: "Hasan kaže: 'Budem li u Džennetu i koliko traje jedan udisaj odvojen od Istinitog, plakat ću i naricati tako da će se svi u Džennetu sažaliti na me.'" Rabija reče: "Lijepo kazano. Ali, ako još na ovom svijetu gorko zaplače zaboravi li na tren na Boga, stoji ono što je rekao. U suprotnom, to je isprazno govorenje."

Pitali su Rabiju: "Zašto se ne udaš?", a ona reče: "Priječe me u tom tri brige. Ako mi te brige možete otkloniti, udat ću se: Prvo, hoću li umrijeti kao vjernica ili ne? Drugo, hoće li mi knjiga mojih djela biti pružena u desnu ili u lijevu ruku? Treće, u kojoj ću skupini ja biti onda kad jedni s desna budu ulazili u Džennet, a drugi s lijeva u Džehenem?" "Mi to ne znamo", rekoše. "Kako onda da pored tih briga mislim na udaju?", reče Rabija.

Pitali su Rabiju: "Odakle dolaziš?" "S onog svijeta", odgovori. "Kamo ideš?", pitali su. "Na onaj svijet", reče ona. "Šta radiš na ovom svijetu?", pitali su dalje. "Tugujem", kaza Rabija. "Kako to?", upitaše, a ona reče: "Jedem ovosvjetski

hljeb, a radim za onaj svijet. Ono što je u meni ne puštam van, a onom što je vani ne dam unutra. Ono što dođe i prođe ne dotiče me se. Brinem za srce, a ne za blato."

Pitali su Rabiju: "Voliš li Boga?" "Volim", odgovori. "A mrziš li šejtana?", pitali su. Ona reče: "Od ljubavi prema Milostivom ne stižem mrziti šejtana. Jednom sam sanjala Poslanika, pa me on upita: 'O Rabija, voliš li ti mene?', a ja odgovorih: 'Ko tebe ne bi volio, o Poslaniče Božiji! Ali, ljubav prema Istinitom toliko me obuzela da u mom srcu nema mjesta za ljubav ili mržnju spram onog što nije Bog.'"

Pitali su Rabiju: "Jesi li vidjela Onog Koga obožavaš?", a ona odgovori: "Da Ga nisam vidjela, ne bih Ga ni obožavala."

Kažu da je Rabija stalno bila plačna. "Zašto plačeš?", upitaše je, a ona reče: "Strah me je odvojenosti, plašim se da mi, nakon što sam se zbližila s Njim, na samrti ne bude rečeno: 'Nisi Nas dostojna!'" Pitali su je: "Kad se za roba Božijeg može reći da je zadovoljan?", a ona odgovori: "Onda kad je na nevolji zahvalan isto kao i na blagodati." "Ako grijeshnik učini tevbu, hoće li mu biti prihvaćena?", pitali su je, a Rabija reče: "A kako bi to on učinio tevbu? Bog je Onaj Koji daje da se rob pokaje, pa prihvati pokajanje. Ako On ne učini da se pokaje, grijeshnik se neće ni pokajati."

Rabija je kazala: "O sine Ademov, Boga se ne može vidjeti očima, ne može se s Njim jezikom razgovarati, ušima možeš čuti samo ono što stvorenja govore, a nogama ne možeš stići do Njega. Preostaje ti samo srce, pa nastoj probuditi svoje srce, i, bude li ono budno, ništa ti drugo ne treba."

Rabija Adevija rekla je: "Činiti pokajanje jezikom čini te nalik lažljivim ženama.⁴⁵" Rekla je i: "Ako si se ti iskreno pokajao, šta te briga za drugog!" Također je rekla: "Plod spoznaje jeste okrenutost Bogu."

Salih Murri, Allah mu se smilovao, običavao je govoriti: "Ko pokuca na vrata, naposljetku će mu biti otvoreno." Rabija je jednom bila prisutna dok je to govorio, pa mu kaza: "Zašto govoriš da će mu biti otvoreno?! Ko uopće kaže da su vrata zatvorena!" Salih na to reče: "Avaj, ja sam neznalica, a ova je slaba žena znalac!"

Prenosi se da je Rabija jednom sreća nekog čovjeka koji je bio omotao krpom oko glave. "Šta će ti to?", upita Rabija, a ovaj odgovori: "Boli me glava." "Koliko ti je godina?", upita Rabija, pa čovjek odgovori: "Trideset." "Jesi li za tih trideset godina više bio zdrav ili bolestan?", upita dalje Rabija. "Uglavnom sam bio zdrav", odgovori ovaj. Rabija će na to: "Nikad ničim nisi pokazivao zahvalnost Bogu za zdravlje, a sad, čim te malo zaboljela glava, svezao si krpom oko glave da se požališ na bolest."

Jednog proljetnog dana Rabija se povuče u svoju kolibu i predade se sjećanju na Boga. Njena sluškinja joj reče: "O gazdarice, dođi vani da gledaš čudesna djela Božija!" Ona odgovori: "Neću, uđi ti ovamo da se predaš motrenju njihovog Stvoritelja. Motrenje Stvoritelja priječi me da se bavim motrenjem onoga što je On stvorio."

Prenosi se da Rabija jednom dade nekom četiri dirhema, rekavši: "Kupi mi čilimčić." "Bijele ili crne boje?", upita

⁴⁵ "Nalikovati lažljivim ženama" fraza je nalik, recimo, našem frazemu "lagati kao pas" ili "lagati što zine".

ovaj, a Rabija mu trže onaj novac iz ruke i baci ga u Tigris, kazavši: "I oko nekupljenog čilima odmah se javljaju dvojbe: da li da bude bijel ili crn!" Jednom ljudi svratiše kod Rabije i zatekoše je kako zubima kida meso. "Zar nemaš nož?", upitaše, a ona reče: "Iz straha da me Bog ne odbaci nikad nisam htjela sebi niti nož nabaviti."

Prenosi se da je Rabija jednom posteći probdjela sedam dana i noći. Osme noći glad je svlada. Njena duša zavapi: "Dokad ćeš me patiti?!" Uto neko pokuca na vrata i pruži joj zdjelu hrane. Rabija to uze i ode donijeti svjetiljku. Odnese se stvori mačka i odnese onu hranu. Rabija ode da donese vode i bar tako zavarala glad. Kad se vratila, svjetiljka se bješe ugasila. Htjede se napiti vode, ali krčag joj ispade iz ruku i razbi se. Rabija uzdahnu, misleći da je sljedeće to da joj se koliba zapali. Onda reče: "Bože, zašto mi ovo činiš?!", a tad začu glas: "Znaj, o Rabija, da ako želiš da ti pružim blagodati ovog svijeta, iščupat ću ti iz srca žudnju za Mnom. Jer, žudnja za Mnom i ovosvjetske blagodati ne sastavljaju se u istom srcu. O Rabija, ti želiš jedno, a ja drugo. Moja i tvoja želja ne mogu se objediniti u srcu." Rabija kaže: "Pošto ovo čuh, posvema se odrekoh ovog svijeta i njegovih poslova. Potpuno se povukoh od ljudi, tako da bih se svakog jutra obratila Bogu, sve plašeći se da neko ne naiđe i ne uplete me u ovosvjetske stvari, riječima: 'Bože, učini da se zabavim Tobom da me ljudi ne bi zabavili njima.'"

Prenosi se da je Rabija stalno plakala. Pitali su je: "Zašto plačeš, ne vidimo nikakvog razloga?" Ona reče: "Imam razloga; u mojim je prsima bol koju liječnici ne mogu liječiti. Sastanak s Njim jedini je lijek mojoj boli. Strpit ću se dok

ne dođem do svog cilja. Nisam bolesna, ali nalik sam onima koji jesu."

Prenosi se da Rabiju jednom posjeti grupa uglednika. Rabija upita jednog od njih: "Zašto štuješ Boga?", pa on reče: "Kod njega je sedam katova Džehennema, pa Ga iz straha od Džehennema štujem." Drugi kaza: "Štujem Ga zarad predivnih džennetskih staništa u kojima se želim skrasiti." Rabija tad kaza: "Loš je onaj rob Božiji koji Boga štuje iz straha ili iz želje za nagradom." "A zašto ga ti štuješ?", upitaše, a Rabija reče: "Iz žudnje za Njim. Naređeno nam je da Boga štujemo još onda kad nije bilo ni Dženneta ni Džehennema. Zar Ga da nema Dženneta i Džehennema ne bi trebalo štovati?! Zar On nije dostojan toga da Mu u svakom slučaju robujemo?!"

Jednom neki uglednik dođe kod Rabije i vidje je u iznošenoj odjeći. Reče joj: "Mnogo je onih koji bi ti ispunili svaku želju." Ona reče: "Stid me je tražiti išta dunjalučko od nekog kome su ovosvjetske blagodati date na posudbu." Onaj uglednik reče: "Visok je stupanj ove žene, pa ne zamarajte je svojim pitanjima."

Abdurrahman ibn Amir priča: "Sa Sufjanom Sevrijem otiđoh kod Rabije. Uzbuden zbog susreta s njom, nisam mogao ni riječi izustiti. 'Kaži nešto', rekoš Sufjanu. On reče: 'O Rabija, zaišti od Boga da umanji tvoje siromaštvo.' Ona upita: 'Zar ne znaš, Sufjane, da je moje siromaštvo volja Božija?' 'Znam', odgovori on. Rabija tad kaza: 'Znaš, a ipak hoćeš da od Boga ištem nešto što je suprotno Njegovoj volji. Nije pristojno suprotstavljati se volji Prijatelja.' Sufjan onda upita: 'Šta želiš, o Rabija?' Ona reče: 'Sufjane, ti si učen čovjek, pa zašto onda govoriš takvo što? Časti mi

Božije, već je dvanaest godina otkako sam željna hurmi, a ti znaš da u Basri hurmi ima koliko hoćeš, a nisam ih htjela jesti. Ja sam rob, a otkud robu pravo na želje! Kad bih htjela nešto što Bog ne želi, to bi bilo nevjerstvo.' Sufjan tad kaza: 'Ja tebi nemam šta reći, pa kaži ti meni nešto.' Rabija reče: 'Zar ti nisi čovjek koji voli ovaj svijet?' 'A šta to volim?', upita Sufjan. 'Prenositi hadise', odgovori mu Rabija. Značilo je to da se i u tome krije ljubav prema ugledu. 'Propadoh u zemlju od stida', pričao je Sufjan, pa rekoš: 'Allah bio mnome zadovoljan!', a Rabija reče: 'Zar te nije stid tražiti da tobom bude zadovoljan Onaj Kojim ti nisi zadovoljan?'"

Malik Dinar priča: "Otiđoh kod Rabije i vidjeh da ima samo jedan napukao krčag iz koga je pila vodu i uzimala abdest, otrcan ogrtač i mahramu kojom je pokrivala glavu. Srce me zabolje kad to vidjeh, pa joj rekoš: 'Rabija, imam nekih imućnih prijatelja, pa, ako dopustiš, zamoliću ih da ti pomognu.' Ona reče: 'O Malik, ne griješi se! Zar Onaj Koji daje opskrbu i meni i njima nije jedan isti?' 'Jeste', odgovorih. Onda ona upita: 'Misliš li da On, zarad njihovog siromaštva, zaboravlja na siromašne ili da imućne pomaže zato što su imućni?' 'Ne', rekoš. Rabija tad reče: 'On zna kakvo je moje stanje, a ja Ga ne trebam podsjećati. On hoće ovako, a ja hoću isto što i On.'"

Prenosi se da su Hasan Basri, Malik Dinar i Šekik Belhi, Allah im se smilovao, došli kod Rabije Adevije, Allah joj se smilovao, pa su razgovarali o iskrenosti. Hasan reče: "Nije iskren u svom traženju Boga onaj ko se ne strpi pred Gospodarevim udarcima." "to što kažeš ima nekog smisla", reče Rabija. Šekik kaza: "Nije iskren onaj ko ne zahvaljuje Gospodaru na udarcima koje prima." "Može se i bolje

reći", reče Rabiya. Malik Dinar kaza: "Nije iskren onaj ko ne uživa u ranama koje mu Gospodar nanese." "Može se i bolje reći", kaza Rabiya. "Kaži sad ti", zatražiše njih trojica, pa Rabiya reče: "Nije iskren onaj ko ne zaboravi na svaku ranu pri ukazanju Voljenog. Nije čudo što misirske žene, vidjevši Jusufa, mir neka je na nj, nisu ni primijetile da su se posjekle. Začudno je to da neko u prisustvu Stvoritelja primjećuje išta osim Njega."

Prenosi se da je jednom neki šejh iz Basre došao kod Rabiye i počeo pred njom kudit ovaj svijet. Rabiya mu tad reče: "Ti dunjaluk mnogo voliš, inače ne bi o njemu toliko pričao. Ko kudi robu, htio bi je kupiti. Da si se istinski odijelio od ovog svijeta, ne bi te zanimalo niti njegovo zlo niti dobro. Ti misliš o njemu, a svako se rado sjeća onog do čega mu je stalo."

Prenosi se da je Hasan Basri pričao: "Dodoh kod Rabiye da skupa klanjamo podne. Htjede nam nešto skuhati, pa stavi meso u lonac. Pošto se unesošmo u razgovor, ona reče: 'Ovaj je razgovor slađi nego ono što se kuha u loncu.' Nije skidala lonac s vatre, a već smo klanjali jaciju. Onda iznese suhog hljeba i krčag vode da zapostimo, pa pride loncu u kome se, voljom Istinitog, meso još krčkalo, te jedosmo. Tad Rabiya reče: 'Ovakva je hrana kod onih koji se dignu da obave namaz.'"

Rabiya Adevija ovako je molila Boga: "Bože moj, ako me sutra, na Dan sudnji, smjestiš u Džehennem, objelodanit ću svoju Tajnu, pa će vatra bježati od mene na hiljadu godina razdaljine! Bože moj, ono što si od ovog svijeta meni namijenio podaj Svojim neprijateljima, a ono što si mi namijenio od budućeg svijeta podaj prijateljima Svojim; meni

si Ti dovoljan. Bože moj, ako Ti robujem iz straha od Vatre, sprži me njome! Ako Ti robujem iz želje za Vrtom, učini mi ga zabranjenim! Ako Ti robujem samo radi Tebe, ne uskra-ti mi Svoju vječnu Ljepotu! Bože moj, pošalješ li me sutra u Vatru, zavapit ću: 'Voljela sam te, pa zar ovako postupaš s prijateljima Svojim?!' Uto začu glas: "O Rabiya, ne misli o Nama zlo, već samo dobro. Tebe smo odabrali među prijatelje Naše s kojima ćemo razgovarati." Rabiya reče: "Bože moj, sve što činim i želim na ovom svijetu jeste sjećanje na Tebe, a sve što želim na budućem svijetu jeste Tvoje Lice. Takva sam, a Ti čini šta hoćeš!"

Kad je Rabiya bila na samrti, uz njeno uzglavlje okupiše se uglednici. Ona im reče: "Ustanite i ispraznite ovu prostoriju za Božije poslanike." Ovi izadoše i udaljiše se. Tad začuše glas: "*A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan, pa uđi među robove Moje i uđi u Džennet Moj!*"⁴⁶ Neko vrijeme sačekaše, a onda udoše u sobu i vidješe da je Rabiya preselila. Šejhovi rekoše: "Rabiya je bila na ovom svijetu, a da se nikad nije usprotivila Istinitom, nikad ništa nije zaiskala niti rekla *Daj mi ovo!* ili *Učini tako!*"

Prenosi se da je neko usnio Rabiju, pa je upitao: "Kako si prošla s Munkirom i Nekirom?"⁴⁷ Ona reče: "Kad dođoše ta dvojica plemića i upitaše: 'Ko ti je Gospodar?', rekoh

⁴⁶ Kur'an, 89:27-30

⁴⁷ Dvojica meleka koji umrlog posjećuju u grobu i propituju ga o njegovom vjerovanju.

im: 'Idite i kažite Istinitom: Jedna starica čitavog je života voljela samo Tebe, a Ti sad šalješ nekog da je pita ko joj je Gospodar!'" ♦

SPOMEN NA
IBRAHIMA EDHEMA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ibrahim Edhem⁴⁸, taj vladar nad ovim svijetom i vjerom, simurg Kaf-planine sigurnog uvjerenja, dragulj povučenosti od ovog svijeta, riznica Tajni Vlasti Božije, vladar u zemlji Veličanstva, učeni šejh, Allah mu se smilovao. Bio je bogobojaznik svog doba i istinoljubivi čovjek svog vremena. Posvemašnji je užitak nalazio u činjenju svakovrsnih dobrih djela. Svuda bijaše priznat i susreo je mnoge šejhove. Drugovao je s velikim imamom Ebu Hanifom, Allah mu se smilovao., a Džunejd je za nj rekao: "Ibrahim Edhem ključ je znanja."

Jednom Ibrahim Edhem dođe kod Ebu Hanife. Imamovi drugovi pogledaše ga s omalovažavanjem. Ebu Hanifa tad reče: "Ibrahim Edhem naš je prvak." "Čime je stekao pr-

⁴⁸ Rođen u Belhu u plemićkoj obitelji, u sufijskoj literaturi opisan je kao kraljević koji se odrekao svog kraljevstva da bi se posvetio isposništvu i duhovnom pregnuću. Umro je u oko 165. h.g., odnosno smatra se da je poginuo u ratu protiv Bizantinaca te da je sahranjen u nekoj od tvrđava u Maloj Aziji. S obzirom na sličnost priče o Ibrahimovom preobraćenju i legende o Budinom odricanju od kraljevstva, mnogi zapadnjački orijentalisti koristili su to kako bi sufizmu pripisali navodno indijsko porijeklo.

venstvo?", upitaše, pa Ebu Hanifa reče: "Time što je stalno zabavljen Bogom, dok smo mi zabavljeni koještarijama."

Ibrahim Edhem nekad bijaše vladar u Belhu. Dok bijaše vladar, ponašao se kao da je čitav svijet pod njegovom vlašću. Pred njim su nosili četrdeset štitova od zlata, a za njim bi nosili četrdeset zlatnih buzdohana. Jedne večeri zaspao je na svom zlatnom prijestolju. Sa stropa se začu buka kao da neko hoda po krovu. "Ko je to?", upita Ibrahim Edhem, a onaj odozgo odgovori: "Znamo se! Izgubio sam devu, pa je tražim." "Budalo", reče Ibrahim, "zar devu tražiš na krovu?! Otkudi bi mogla biti gore?" Ovaj odgovori: "O ti nemarni, Boga tražiš na zlatnom prijestolju i u raskošnoj odjeći, pa zašto te čudi to što ja devu tražim na krovu?!" Te riječi izazvaše kovitlac u Ibrahimovom srcu i zapališe žar u njemu. On se zbuni, zamisli, pa pade u tugu.

Druga predaja kaže da na dvoru jednom bijaše neki skup. Članovi dvorske svite stajali su na svojim mjestima, a sluge su se postrojile pred Ibrahimom. Odjednom na dvor bahnju neki čovjek, tako hitro da niko nije stigao ni da ga upita ko je i šta hoće. On odmah priđe Ibrahimovom prijestolju. "Šta hoćeš?", upita ga Ibrahim. "Hoću se smjestiti u ovaj karavansaraj", odgovori čovjek. "Ovo je dvor, a ne karavansaraj", kaza Ibrahim, a čovjek upita: "A kome je ovaj dvor nekad pripadao?" "Mome ocu", odgovori Ibrahim. "A prije toga?", upita ovaj. "Tome i tome", odgovori Ibrahim. "A čiji je bio prije njega?", upita dalje čovjek. "Oca toga i toga", kaza Ibrahim. Tad ovaj čovjek upita: "A gdje su sad svi oni?" "Otišli su, pomrli", odgovori Ibrahim, pa čovjek kaza: "I kažeš da ovo nije karavansaraj?! A šta bi drugo bilo mjesto odakle jedni odlaze, a drugi pristižu!" To reče i

žurno izađe. Ibrahim krenu za njim i povika: "Stani, želim razgovarati s tobom!" Čovjek stade, pa ga Ibrahim upita: "Ko si ti i otkud si došao da zapališ vatru u meni?" "Ja sam s kopna i s mora, sa Zemlje i s nebesa", odgovori ovaj, "a poznat sam kao Hidr"⁴⁹ "sačekaj da odem na dvor, vratit ću se", reče Ibrahim. "Stvar je hitnija od toga", kaza Hidr i nestade ga. Ibrahim tad reče: "Šta li ovo sinoć vidjeh, a danas čuh! Osedlajte mi konja, izjahat ću loviti u polje, ne bih li se malo pribrao."

Kao bez glave jahao je poljima, pitajući se šta mu je činiti. Tad začu glas: "Probudi se!" Ibrahim se napravi da nije čuo, a onda mu glas to ponovi i drugi i treći put. Četvrti put bi mu rečeno: "Probudi se prije nego što te probude!" Tad ugleda jednu srnu i zagleda se u nju. Srna progovori: "Poslali su me da te ulovim, a ti mene ne možeš uloviti. I zar si stvoren zato da loviš i strijeljaš bespomoćna stvorenja?" "Šta se ovo sa mnom dešava?", pomisli Ibrahim i okrenu glavu od srne. Isto ono što je srna rekla reče mu i lisica. Ibrahim se prestraši i otkrovenje naglo započe. Pošto je Istiniti htio da svrši svoje djelo, iste riječi Ibrahimu ponovi i krava. Time se otkrovenje upotpuni i pred Ibrahimom se

⁴⁹ Hidr se spominje u Kur'anu (18:60-82) kao posebni rob Božiji koji raspolaže znanjima višeg reda i predvodi hazreti Musaa, ali Kur'an ne spominje njegovo ime. No, u islamskoj tradiciji Hidrovo ime (što bi se moglo prevesti kao *zeleni*) često se sreće, poglavito kad je riječ o sufijskom predanju. Hazreti Hidr naročito je čest lik u sufijskoj poeziji. Vjeruje se da je pio s *vrela života* i da je vječno živ, te predstavlja svojevršno besmrtno utjelovljenje transcendentnog nauka. U nekim sufijskim tradicijama Hidr se spominje i kao zaštitnik ljudi na moru.

otvori onostrano. On se uvjeri da su riječi Božijih ljudi istina i zadobi sigurno uvjerenje. Kažu da je toliko plakao da je svoju odjeću i konja potpuno natopio suzama. Usput opazi čobana odjevenog u sukno, sa suknenom kapom na glavi, gdje čuva ovce. Bio je to njegov kmet. Ibrahim mu pruži zlatom vezen ogrtač i pokloni mu sve ovce. Uze njegove suknenene haljine, odjenu ih na sebe, a na glavu stavi onu kapu. Onda se zaputi preko planina i pustinja, plačući nad svojim grijesima, dok ne stiže u Merv. Tamo vidje nekog slijepca kako prelazi preko mosta. Slijepac se okliznu, a Ibrahim, dok je ovaj padao s mosta, povika: "Bože, sačuvaj ga!" Slijepac ostade lebdjeti u zraku, pa Ibrahim priđe i spusti ga na zemlju. Ljudi su s čuđenjem gledali u Ibrahima, govoreći: "Kako je ovo velik čovjek!" Odatle Ibrahim otiđe u Nišabur. Tragao je za mjestom gdje bi se mogao osamiti i posvetiti se Bogu. Ondje je poznata pećina u kojoj je Ibrahim boravio deset godina. Ko bi mogao znati kakve je sve, danju i noću, duhovne borbe vodio u toj pećini! Četvrtkom bi se ispeo ponad pećine, iskupio nešto suharaka, pa bi ujutro to ponio u Nišabur i prodao. Klanjao bi džumu, pa bi pri povratku kupio hljeba. Polovinu bi podijelio siromasima, a pola bi zadržao za sebe da se time prehrani tokom sedmiце. Tako je živio Ibrahim Edhem.

Prenosi se da je jedne hladne zimske noći Ibrahim boravio u svojoj pećini. Izlomio je leda, pa obavio gusul. Klanjao je do zore, a pred zoru mu bi tako hladno da pomisli da će umrijeti. Poželje se ogrijati na vatri ili se čime ogrnuti. U taj tren pade na nj nekakav pokrivač i, utoplivši se, Ibrahim zaspa. Osvanu sunčano jutro, pa više nije bilo tako hladno. Tad vidje da je onaj sinoćnji ogrtač bila ustva-

ri aždaha krupnih očiju. Ibrahim se prepade i reče: "Bože, poslao si mi je kao Svoju milost, ali sad me tako strah nje da ne mogu izdržati!" Aždaha se uto probudi, poče malo puzati po zemlji, a onda je nestade.

Prenosi se da je Ibrahim, pošto su tamošnji ljudi počeli pričati o njemu, napustio onu pećinu i otišao u Mekku. Šejh Ebu Said, sveta bila Tajna njegova, dođe posjetiti pećinu i reče: "Slavljen da je Allah, ova pećina miriše kao da je puna miska. Jer, u njoj življaše istinoljubivi vitez⁵⁰ koji svuda rasprostire duh i lahkoću."

Ibrahim se potom zaputi u pustinju. Dođe mu jedan od velikana vjere i pouči ga Velikom Imenu Božijem. Tim Imenom Ibrahim je zazivao Boga, kad vidje hazreti Hidra koji mu reče: "O Ibrahime, onaj koji te naučio Velikom Imenu Božijem bio je moj brat Il'jas.⁵¹" Onda se između njega i Hidra povede razgovor. Njegov učitelj bio je hazreti Hidr, on ga je prvi potakao i uputio.

Prenosi se da je Ibrahimu trebalo četrnaest godina da pređe pustinju. Cijelim putem do Mekke klanjao je i ibadet činio. Prvaci Harema čuše da dolazi, pa mu izađoše

⁵⁰ *Feta*, termin ovdje upotrebljen, u arapskom jeziku etimološki znači mladić, no u sufijskoj terminologiji pod ovim izrazom podrazumijeva se svojevrtni duhovni vitez, osoba predana *futuwetu*, specifičnom kodeksu ponašanja duhovnog pregaoca na putu sufizma.

⁵¹ Izraelićanski poslanik spomenut u Kur'anu, bibl. Elijas ili Ilija. Sufijsko predanje često ga dovodi u vezu s Hidrom, tako da se i za njega smatra da je bivao prisutan u različitim vremenima i na različitim prostorima. Također, kao što se Hidra smatra zaštitnikom ljudi na moru, tako je Il'jas zaštitnik na kopnu.

u susret. Ibrahim se sakrio na rep karavana da ga ko ne bi prepoznao. Hadimi šejhova izašli su van grada i zagledali putnike. Opazivši čovjeka gdje ide na začelju karavana, upitaše ga: "Je li Ibrahim Edhem stigao blizu? Šejhovi su izašli iz Harema da ga sačekaju." Ibrahim na to kaza: "A šta će vam taj stari bezbožnik?!" Tad mu jedan od njih udari šamar, rekavši: "Ti da takvog čovjeka nazoveš bezbožnikom! Sam si bezbožnik!" "To i kažem", odgovori Ibrahim, a onda reče sebi: "Eto, dobio si svoje! Zar ti je bilo drago da ti šejhovi iz Harema dođu u susret?! Hvala bogu da si doživio poniženje!" Kad ovi shvatiše o kome se radi, priđoše i zamoliše da im oprost. Ibrahim se onda nastani u Mekki, gdje je stekao mnogo prijatelja. Ipak, hranio se vlastitom zaradom. Katkad bi sakupio suharaka i to prodao, a radio bi i kao baščovan.

Prenosi se da je Ibrahim, kad je napustio Belh, ostavio kod kuće tek rođenog sina. Kad je stasao, momak je pitao majku za oca, a ona mu reče: "Tvoj je otac negdje nestao. Pričaju da je sad u Mekki." Mladić reče: "Idem u Mekku obići Kuću Božiju, pa ću potražiti oca i staviti mu se u službu." Onda naredi da se oglasi kako će on platiti put svima koji žele obaviti hadž, sve se nadajući da će pronaći oca. Iskupi se četiri hiljade ljudi, pa im svima dade novac za poputbinu te krenuše na hadž. U džamiji vidje ljude u iskrpljenoj odjeći, pa ih upita poznaju li Ibrahima Edhema? "On je naš šejh", odgovoriše mu, "izašao je u pustinje oko Mekke sakupljati suharke. Svaki dan donese naramak suharaka, proda to i kupi hljeba, pa prehrani sebe i nas."

Mladić onda izađe iz Mekke i zaputi se u pustinju. Vidje kako mu u susret dolazi neki starac, noseći na plećima to-

var suhih drva. Momak tad gorko zaplaka, ali se prisabra i priđe starcu: "Hoćeš li prodati halal robu za halal novac?" Starac uze novac i za nj kupi hljeba. Odnese hljeb svojim drugarima, a onda stade na namaz. Njegovi drugovi jeli su hljeb dok je on klanjao. Svojim drugovima uvijek je savjetovao: "Klonite se ljepolikih mladića i žena koje vam nisu rodbina. Posebno u ovim danima kad je na hadž došlo puno žena i dječaka. Čuvajte svoj pogled!" Svi se složiše da je upravu. Hadžije okupljene u Mekki tavafile su Ka'bu, pa je i Ibrahim sa svojim drugovima činio tavaf, kad u gomili opazi jednog pristalog mladića. Ibrahim je često pogledao u nj, pa to opaziše i njegovi drugovi. To ih veoma začudi, pa, pošto obavije tavaf, upitaše: "Kazao si nam da ne gledamo u žene i mladiće, a sam si stalno gledao u onog zgodnog momka!" "Primijetili ste to?", upita Ibrahim, pa reče: "Ne radi se o tome što ste pomislili, već mi se čini da je to moj sin iz Belha. Ostavio sam ga kao dojenče kad sam napustio Belh, a sad mi se čini da bi onaj mladić mogao biti on."

Momak se nije htio predstaviti, bojeći se da će otac pobjeći od njega. Zato je dolazio svaki dan i posmatrao oca. Mučen sumnjom, Ibrahim s jednim svojim prijateljem pro-nađe karavan iz Belha i umiješa se među njih. Opazi jedan šator od kadife, a unutra je, na tronu, sjedio onaj mladić i učio u Kur'anu. Kažu da je upravo učio ajet: "*Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje...*"⁵², kad Ibrahim zaplaka i reče: "Istinu je rekao Gospodar moj, Svevišnji!" Onda reče svom prijatelju: "Idi i pitaj onog mladića čiji je sin?" Ovaj priđe momku i upita ga: "Odakle si?" "Iz Belha", odgovori.

⁵² Kur'an, 64:15

“A čiji si sin?”, upita ovaj. Mladić se tad uhvati rukama za glavu, zaplaka gorko i reče: “Ibrahima Edhema.” Onda spusti Kur'an i kaza: “Tek jučer sam prvi put vidio oca. I nisam siguran je li to on ili ne. Strah me da će, ako mu se predstavim, pobjeći kao što je davno pobjegao od nas.” Kako je s mladićem na hadž došla i njegova majka, ovaj derviš im reče: “Dodite da vas odvedem k njemu!” Krenuše i zatekoše Ibrahima gdje s prijateljima sjedi na Jemenskoj kapiji.

Ibrahim ih izdaleka opazi i vidje da njegov prijatelj dolazi s onim mladićem i njegovom majkom. Kad žena vidje Ibrahima, izdade je strpljenje, zaplaka i povika: “Ono je tvoj otac!” Svim okupljenim suze navriješe na oči, a momak zaplaka i onesvijesti se od uzbuđenja. Pošto se povрати, nazva ocu selam. Ibrahim odgovori, zagrli ga i upita: “U kojoj si vjeri?” “U vjeri islamu”, odgovori mladić. “Bogu hvala!”, reče Ibrahim, pa upita: “Poznaješ li Kur'an?” “Poznajem”, kaza momak, pa Ibrahim opet reče: “Bogu hvala!” “A jesi li stekao šta znanja?”, upita dalje, pa mladić kaza: “Jesam.” “Bogu hvala!”, još jednom će Ibrahim. Onda Ibrahim htjede otići, ali sin ga nije puštao, a žena je glasno plakala. Tad Ibrahim zagrli sina, pogleda u nebo i reče: “Bože, “Momak ispusti dušu u njegovom zagrljaju. “O Ibrahime, šta se ovo desi?”, upitaše ga prijatelji. “Kad ga zagrlih, u srcu mi uzavrije ljubav prema njemu”, reče, “ali tad začuh glas: ‘O Ibrahime, tražiš Našu ljubav, a voliš drugog pored Nas! Savjetuješ drugovima svojim da ne gledaju u žene i mladiće, a sam si se vezao za ovog momka i ženu!’ Tad se ovako obratih Bogu: O Gospodaru, priteci mi upomoć! Ako će me ljubav prema njemu odvratiti od ljubavi preme Tebi, uzmi njegovu ili moju dušu! Pa Istiniti udovolji mojoj molbi.”

Ako ovakvo što nekoga čudi, reći ćemo da žrtvovati sina nije ništa čudno kad se radi o Ibrahimu.

Prenosi se da je Ibrahim Edhem rekao: “Noćima sam čekao priliku da oko Ka'be ne bude nikoga, pa da je onda tavafim i uputim Bogu svoju želju. Ali, prilike ne bi. Jedne noći udari veliki pljusak, a to je bila odlična prilika za mene jer Ka'ba i Ibrahim ostadoše nasamo. Obavih tavaf, digoh ruke na dovu i zaiskah čistotu od grijeha. Tad začuh glas: ‘Hoćeš biti čist od grijeha! Svi ljudi to ištu od Mene. Kad bih sačuvao ljude od grijeha, kamo bi uteklo more Mog Oprosta i Milosti?!’”

Ibrahim se ovako obraćao Bogu: “Bože moj, Ti znaš da je sedam Dženneta malo spram časti koju si mi ukazao, spram bliskosti koju si mi darovao zarad mog spominjanja Tebe i spram mira uma što mi pokloni zbog mog razmišljanja o Tvojim Veličini. “Govorio je i ovako: “O Gospodaru, udalji me od niskosti grijeha ka uzvišenosti pokoravanja Tebi!” Govorio bi i: “Ah, i onaj ko zna za Tebe, ne poznaje Te, pa kako je tek onome ko ne zna za Tebe!”

Prenosi se da su Ibrahima pitali: “Šta te navelo da ostaviš kraljevstvo koje si imao?”, pa je rekao: “Sjedio sam jednom na prijestolju i gledao u ogledalo. Vidjeh da je grob moj dom i da u njemu neću imati bližnjeg niti nekog s kim bih podijelio tugu. Vidjeh pred sobom dugačak put za koji nemam poputbine. Vidjeh se pred pravednim Sucem pred kojim neću imati isprike. Tad mi se srce ohladi od ljubavi prema vlasti.”

Pitali su ga: “Zašto se ne oženiš?”, pa je rekao: “Hoće li se ijedna žena udati za čovjeka kod koga će biti gladna i gola? Žena koja bi se udala za mene bila bi gladna i bez igdje iče-

ga. Kad bih mogao, od samog bih se sebe razveo! Pa gdje bih, onda, drugog vezao za sebe!" Ibrahim je pitao nekog derviša: "Imaš li ženu?" "Ne", odgovori ovaj. "A djecu?", upita dalje, pa ovaj reče: "Ne, nemam." "To je odlično!", kaza Ibrahim. "Kako to?", upita čovjek, pa Ibrahim reče: "Kad se derviš oženi, ukrcao se na lađu, a kad mu se rodi dijete, potonuo je."

Prenosi se da Ibrahim jednog dana susrete nekog siromaha koji je naricao nad svojom sudbinom. "Pretpostavljam da si jeftino kupio svoje siromaštvo?", reče mu. "O Ibrahim, zar se siromaštvo kupuje?", upita ovaj. "Da", reče Ibrahim, "ja sam svoje kupio za kraljevstvo Belha, i opet sam ga platio manje već što vrijedi."

Prenosi se da jednom neko Ibrahimu donese hiljadu dinara i reče: "Uzmi to!" "Ne uzimam ništa od sirotinje", odgovori Ibrahim. "Ali ja nisam sirotinja, imućan sam čovjek", reče ovaj. "Bi li volio imati još i više?", upita Ibrahim, a ovaj odgovori: "Da, bih." "Zadrži to, jer od tebe nema veće sirotinje", reče mu.

Ibrahim je rekao: "Najgore mi je bivalo kad bih došao negdje gdje me poznaju. Tad bih morao bježati odatle. Ne znam šta je gore, trpjeti ponižavanja dok si nepoznat ili slavu kad si poznat." Rekao je i: "Tražio sam siromaštvo, pa me dopalo bogatstvo. Ljudi obično traže imetak, pa ih snađe siromaštvo."

Kažu da mu je neki čovjek ponudio hiljadu dirhema, pa je Ibrahim odbio, rekavši: "Zar bi htio da s tom gomilom crnog srebra izbrišeš moje ime iz reda siromaha?!"

Prenosi se da je Ibrahim Edhem jednom, kad su mu navrle vizije iz gajba, rekao: "Gdje su sad ovosvjetski vladari

da ovo vide? Kad bi vidjeli, mijenjali bi svoja kraljevstva za ovo!" Ibrahim je rekao: "Nije iskren onaj ko želi biti čuven." Rekao je i: "Iskrenost se ogleda u čistoj namjeri spram Gospodara." Također je kazao: "Vrata su zatvorena pred onim čije srce nije prisutno u tri slučaja: dok uči Kur'an, dok čini zikr i dok klanja."

Ibrahim je rekao: "Znakovi onog koji je spoznao jesu da mu je svijest uglavnom usmjerena na razmišljanje i izvođenje pouka, da mu je jezik uglavnom zauzet slavljenjem i hvaljenjem Boga, da su njegova djela čin pokornosti Bogu i da je stalno svjestan Božije Veličine i Moći." Ibrahim kaže: "Jednom se na put kojim sam prolazio odroni kamen na kome je pisalo: 'Vrati se i pročitaj!' Uzeh ga, a na njemu je pisalo: 'Ako ne činiš ono što znaš, kako možeš tražiti ono što ne znaš?!'"

Prenosi se da je Ibrahim Edhem upitao nekog čovjeka: "Bi li volio biti među evlijama?" "Da", odgovori ovaj, pa mu Ibrahim reče: "Ne poželi niti trun ovog ili budućeg svijeta, potpuno se okreni Bogu, zakreni se od svega što nije On i hrani se halalom."

Ibrahimu rekoše: "Ima jedan mladić opijen Bogom, posebnog duhovnog stanja i veoma skrušen." "Odvedite me k njemu", reče Ibrahim. Mladić ih primi i reče: "Budite moji gosti." Tri dana ostali su ondje i promatrali tog mladića. Djelovao je još izuzetnijim nego što se pričalo. Ibrahim ga je s čuđenjem gledao, pomišljajući: "Mi smo svi klonuli, a on je bodar iako je probdjeo cijelu noć. Čovjek prosto ne zna šta bi mislio. Popričat ću s njim da vidim da li je potpuno iskren ili šejtan ima udjela u njegovom stanju. Moram provjeriti osnovnu stvar!" A osnovna stvar bila je hrana.

Ispostavi se da se mladić ne hrani halalom. "Allahu ekber", pomisli Ibrahim, "ipak se, dakle, radi o šejtanskom poslu!" Onda se obrati mladiću: "Bili smo tvoji gosti tri dana, a sad ti budi moj gost nekoliko dana." Kad mladić dođe, Ibrahim ga ponudi svojom hranom. Pošto uze zalogaj, mladića napusti ono stanje i nestade u njemu ljubavi. U njemu više nije bilo one žustrine i žara, tako da nije ostao probdjeti noć. "Zaboga, šta si mi ovo učinio?", upita Ibrahima. Ibrahim mu reče: "Nisi se hranio halalom. Posredstvom hrane, šejtan je ušao u tebe. Halal zalogaj koga si unio u sebe istjerao je šejtana. Tvoje stanje bilo je potaknuto šejtanom. Halal zalogajem stvari su postale jasne. Znaj da je temelj naše stvari hraniti se halalom."

Ibrahim Edhem reče Sufjanu: "Ko poznaje ono za čime traga, sve osim onog što traži ništavno je u njegovim očima." Također je rekao Sufjanu: "Iako imaš mnogo znanja, nedostaje ti malo sigurnog uvjerenja (jekina)."

Prenosi se da su se jednom sastali Ibrahim i Šekik, pa Šekik upita: "Zašto bježiš od ljudi?" Ibrahim reče: "Ponio sam sa sobom svoju vjeru, pa idem iz grada u grad, s planine na planinu. Oni koji me vide misle da sam hamal ili kakav ludak, a ja samo želim sačuvati od šejtana svoju vjeru do smrtnog časa."

Prenosi se da bi tokom ramazana Ibrahim odlazio u polje i čupao travu. Novac koji bi za to dobio podijelio bi sirotinji. Pitali su ga: "Kako ti uspijeva da noću ne zaspiš?", a on reče: "Tako što ni na tren ne prestajem plakati, a san ne može obuzeti oči koje plaču."

Prenosi se da se Ibrahim jednom vraćao kući ne našavši ništa za jelo, pa reče: "Bože moj, iz zahvalnosti ću klanjati

četiristo rekata." Ni drugog ni trećeg dana ne nađe ništa. Sad je već prošlo sedam dana otkako ništa nije jeo. Počeo je osjećati slabost. Reče: "Bože, ako ćeš mi nešto dati, daj mi!" Tad na njegova vrata dođe neki mladić i reče: "Trebaš li hrane?" "Da", odgovori Ibrahim. Mladić ga povede svojoj kući, pa zakla za nj janje. "Ali, šta je ovo?", začudi se Ibrahim, a mladić reče: "Ja sam tvoj rob i sve što imam je tvoje!" "Poklanjam ti slobodu i sav imetak", reče Ibrahim, "a sad me pusti da odem." A onda reče: "Bože moj, nakon ovog ni od koga pored Tebe neću ništa tražiti. Htio sam komadić hljeba, a Ti mi pokloni čitav svijet."

Prenosi se da je Ibrahim klanjao s dvojicom ljudi u nekoj ruševnoj džamiji. Pošto ovu dvojicu savlada san, Ibrahim stade na vrata džamije i stajao je tu sve do jutra. "Zašto si to učinio?", upitaše ga kad su se probudili. "Bila je velika studen i puhao je hladan vjetar", reče Ibrahim, "pa postavih svoje tijelo na vrata da se ne porazboljevate."

Sehl ibn Ibrahim priča: "Putovao sam s Ibrahimom Edhemom. Razboljeh se, a on mi dade sve što je imao. Trebalo mi je još hrane, pa on prodaše magarca i kupi hranu. Kad prizdravih, vidjeh da nema magarca. Upitah: 'Gdje je magarac?', a Ibrahim reče: 'Prodao sam ga.' 'Ali ja sam još slab! Na čemu sad da jašem?', reko. 'O brate, samo ti mene uzjaši', reče mi Ibrahim. Tri konaka me nosio do odredišta, a onda ode svojim putem."

Prenosi se da je Ibrahim Edhem nekoliko puta pješice išao na hadž, ali nikada se nije htio napiti vode zemzem. Razlog je bio taj što je kanta kojom je voda izvlačena bila kupljena od halifinog novca.

Prenosi se da bi Ibrahim Edhem radio kao nadničar, pa

bi sav zarađeni novac podijelio svojim drugovima. Jedne večeri kupio je hranu i pošao je odnijeti svojim prijateljima. U putu ga zateče i noć. Kako je već bilo kasno, Ibrahimovi drugovi rekoše: "Kasno je, pa pojedimo ono što imamo. Nećemo mu ništa ostaviti, jer kasni i ostavio nas je da čekamo." Večeraše, klanjaše, pa odoše na spavanje. Kad Ibrahim dođe, svi su već bili pozaspali. On pomisli kako su zaspali gladni, pa naloži vatru i od brašna koje je donio pripremi pecivo. Htio je da njegovi prijatelji imaju sutra čime zapostiti. Kad se probudiše, vidješe Ibrahima umrljana lugom kako sjedi u dimu i puše u vatru. "Šta to radiš?", upitaše, a on reče: "Našao sam vas kako spavate, pa vam htjedoh pripremiti hranu da nešto pojedete kad se probudite." Ibrahimovi prijatelji između sebe rekoše: "Gledajte kako se on stara o nama, a mi smo o njemu pomislili ružne stvari."

Jednom je neki čovjek razgovarao s Ibrahimom, pa mu, kad već pođe kući, reče: "O učitelju, kakve si sve mahane kod mene uočio?" Ibrahim odgovori: "Nisam uočio nijednu mahanu, jer gledao sam te kao prijatelja, pa mi se sve tvoje dopalo."

Pitali su Ibrahima: "Je li te, otkako si stupio na Put, ikada nešto obradovalo?" "Da, nekoliko puta", reče on, "Jednom sam se, sav u droncima i raščupane kose, našao na brodu gdje me niko nije poznavao. Uto poče oluja, more se ustalasa i činilo se da će brod potonuti. Ljudi rekoše da lađu treba olakšati. Neko kaza: 'A šta ovaj radi među nama? Svakako je niko i ništa, bacimo njega u more!' Taman kad me uzeše i htjedoše baciti, more se smiri. Tako sam napokon unizio svoju dušu."

"Drugi put", priča dalje Ibrahim, "dođoh u neku džamiju da prespavam, ali me nisu puštali unutra, a ja sam bio tako slab i iscrpljen da se nisam mogao dići. Uхватili su me za noge i izbacili napolje. Džamija je imala tri stepenice, pa mi je glava udarala o svaku od njih i krv mi je potekla iz rana. Tad se obradovah, jer duša mi je ponovo bila ponižena. Dok mi je glava udarala o stepenice, na svakoj stepenici otkrivena mi je po jedna Tajna. "Kamo sreće da je stepenica više!", rekoh sebi. "Zašto me izbacujete?", upitah ljude, a oni rekoše: "Ti si ovdje došao da pokradeš serdžade iz džamije!"

Jednom, pak," kazuje dalje Ibrahim, "dođe neki čovjek i, vidjevši kako jadno izgledam, pomokri se na mene. Takvo poniženje veoma me je obradovalo. Jednom, opet, ogrnuh se u ogrtač pun buha koje su me grizle. Tad se sjetih raskošne odjeće koju sam imao u palači. Moja duša zavapi: 'Zašto me ovako patiš?!', a ja shvatih da sam napokon udovoljio svojoj želji."

Ibrahim priča: "Zaputih se jednom u pustinju da tražim opskrbu, uzdajući se u Allaha. Nekoliko dana nisam ništa nalazio. Imao sam prijatelja kome sam se mogao obratiti, ali pomislih: 'Ako odem k njemu, moje uzdanje u Boga je ništavno.' Otiđoh u džamiju i rekoh: 'Uzdam se u Živog, Koji ne umire!' Tad začuh glas: 'Slavljen neka je Bog, On je uklonio s ovog svijeta one koji se u Njeg pouzdaju.' 'Kako to?', upitah, pa mi bi rečeno: 'Zar se u Boga uzda onaj koji je radi zaloga- koga mu Prijatelj uvijek može dati- pomislio da ode kod drugog. Slabo je to uzdanje u Boga!'"

Ibrahim Edhem rekao je: "Jednom sretoh čovjeka koji se istinski uzdao u Boga, pa ga upitah: 'Ko si i kako se pre-

hranjuješ?', a on mi reče: 'Meni nije dato znanje o tome, to treba pitati Onog Koji mi daje opskrbu. Ja nemam ništa s tim.'

Ibrahim je pričao: "Kupih jednom sebi roba. 'Kako ti je ime?', upitah ga, a on reče: 'Kako me ti budeš zvao.' 'Čime se hraniš?', upitah ga, a on odgovori: 'Onim što mi ti budeš dao da pojedem.' 'Šta ćeš odjenuti?', upitah, a on kaza: 'Ono u šta me ti odjeneš.' 'Šta ćeš raditi', upitah ga, pa on odgovori: 'Ono što mi ti narediš da radim.' 'Želiš li nešto?', zapitah onda, a on reče: 'Otkud robu pravo na želje?' Tad rekoh sebi: 'O slabiću, jesi li ti ikad za života ovako robovao Bogu? Neka ti je ovo pouka šta je pravo robovanje.' Onda toliko plakah da se onesvijestih."

Prenosi se da su Ibrahima jednom pitali: "Čiji si ti rob?", pa se on počeo tresti, a onda pade i počeo se valjati po blatu. Zatim se diže i prouči ovaj ajet: "*Tā svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Milostivog tražiti utočište.*"⁵³ "Zašto odmah nisi odgovorio?", upitaše, a on reče: "Bojao sam se da će me On, ako budem rekao da sam Njegov rob, pitati otkud mi pravo da to za sebe tvrdim i upitati u kojoj Mu mjeri zaista robujem? A opet, ko bi mogao za sebe reći da nije Njegov rob? Takvo što ne smije se prevaliti preko jezika!"

"U čemu ti život prolazi?", pitali su Ibrahima, pa je rekao: "Imam tri jahalice, pa putujem na njima. Kad me snađe kakva blagodat, uzjašem na jahalicu zahvalnosti pa napredujem dalje. Kad me snađe nevolja, uzjašem na

jahalicu strpljenja. A kad osjetim u sebi pokornost Bogu, uzjašem na jahalicu iskrenosti."

Prenosi se da je Ibrahim Edhem rekao: "Dok ne budeš spreman učiniti svoju ženu hudovicom, svoju djecu siročadi i noći provoditi u prašini među psima, ne nadaj se da ćeš biti ubrojen u red istinskih ljudi." I ovaj velikan doista je stajao iza svojih riječi. Tá on se odrekao kraljevstva da bi ostvario što je ostvario.

Prenosi se da je Ibrahim jednom sjedio među vodećim šejhovima. On htjede nešto reći, ali mu ne dopustiše. Rekoše mu: "Iz tebe se još osjeća zadañ kraljevanja!" Kad je takvo što rečeno Ibrahimu, šta li bi tek nama bilo kazano!"

Pitali su Ibrahima: "Zašto je Bog zastrt za ljudska srca?", pa je rekao: "Zato što vole ono što Bog mrzi. Zaljubljeni u ovaj vrt koji će uvehnuti, ne gledaju na vječni ružičnjak. U želji za prolaznim životom i imetkom zapostavili su djela koja vode u dvore vječnog života."

Neki čovjek reče Ibrahimu: "Posavjetuj me!" Ibrahim mu kaza: "Sjećanje na Boga učini svojim lijekom od ljudi." Čovjek zatraži još neki savjet, pa Ibrahim reče: "Odveži zavezano i zaveži razvezano!" "Šta time hoćeš reći?", upita čovjek, pa Ibrahim kaza: "Odveži svoju zavezanu kesu i zaveži svoj razvezani jezik!"

Prenosi se da Ibrahimu jednom priđe neki čovjek i reče: "O šejhu, ja sam prema sebi počinio golemu nepravdu. Kaži mi nešto čega ću se držati!" Ibrahim reče: "Ako me poslušáš i budeš se držao šestero, nećeš stradati. Prvo, kad kreneš učiniti zlo, ne jedi hranu koja ti dolazi od Boga." Ovaj reče: "Pa svaka je opskrba od Njega, šta bih drugo mogao jesti?!" "A zar je", upita Ibrahim, "lijepo da se hraniš

⁵³ Kur'an, 19:93

Božijim blagodatima, a oholiš se prema Njemu?!" Onda nastavi: "Drugo, kad htjedneš činiti grijeh, skloni se sa zemlje Božije." "Ovo je još teže", reče čovjek, "i istok i zapad Njemu pripadaju." "A zar je lijepo da živiš na Njegovoj zemlji, a da se oholiš prema Njemu?!", upita Ibrahim. "A treće", kaza onda, "kad činiš grijeh, čini ga ondje gdje te Bog ne vidi." Čovjek reče: "Kako bi to moglo biti?! Tá Njemu su sve tajne poznate!" Ibrahim reče: "A zar je lijepo da se hraniš Njegovim blagodatima, živiš na Njegovoj zemlji, a da Ga se nimalo ne stidiš i činiš zlo pred Njim?!" "Četvrto", nastavi, "kad dođe melek smrti da ti uzme dušu, reci mu da sačeka dok ne učiniš tevbu." "Ali on to neće htjeti", odgovori ovaj. "Ako nisi u stanju nagovoriti meleka da te malo sačeka, učini onda tevbu prije nego što ti on dođe", reče mu Ibrahim, pa dodade: "Peto, kad ti dođu Munkir i Nekir da te ispituju, otjeraj ih od sebe." "Ko to može?", zavapi čovjek, a Ibrahim mu reče: "Onda se za života pripremi da odgovoriš na njihova pitanja." A onda završi: "I šesto, kad na Dan sudnji bude naređeno griješnicima da krenu u Džehennem, ti nemoj poslušati." "A kako bih se ja suprotstavio?!", reče čovjek, "Ali dosta mi je ovo što si mi kazao." Odmah učini tevbu i narednih šest godina, dok nije preselio s ovog svijeta, klonio se grijeha.

Prenosi se da su Ibrahima upitali: "Kako to da Bog kaže: *'Molit će, ali im neće biti udovoljeno!'*, kako je to moguće?" Ibrahim reče: "Zato što znate za Boga, a ne pokoravate Mu se. Znae za Poslanika Njegovog, a ne slijedite njegov Sunnet. Čitate Kur'an, ali po njemu ne postupate. Jedete blagodati Božije, ali niste zahvalni. Znae da Džennet čeka Bogu pokorne, ali ga ne tražite. Znae da je Džehennem, sa svim

njegovim strahotama i mukama, stvoren za griješnike, ali ne plašite se i ne bježite od njega. Znae da je smrt istina, ali ne pripremate se za nju. Sahranjujete svoje majke, očeve i djecu, ali iz toga ne uzimate pouku. Ne obraćate pažnju na svoje mahane, a stalno ste zabavljeni tuđim mahanama. Pa kako bi dova takvih ljudi mogla biti prihvaćena?! To što vas Bog sad trpi jeste zarad njegove strpljivosti i milosti, a i zato što će Dan svođenja računa doći."

Ibrahim priča: "Bio sam baščovan u jednom vrtu, pa jednom dođe vlasnik vrta i reče mi: 'Donesi mi slatkih šipaka.' Oduhoh šipke na poslužavniku, on ih proba, ali bili su gorki. Vratih se i donesoh druge, ali i ti su bili gorki. 'Zaboga', reče vlasnik, 'toliko si u ovom vrtu, a ne znaš koji su šipci slatki, a koji gorki!' 'Ja sam čuvao vrt, ali šipke nisam ni okusio', reko. Čovjek tad kaza: 'Sudeći prema tvom poštenju, ti si sigurno Ibrahim Edhem!' Pošto me prepoznaše, morao sam napustiti to mjesto."

Prenosi se da je Ibrahim pričao: "Jednom usnih Džibri-la, mir neka je na nj, kako s nebesa silazi na Zemlju. U ruci je nosio nekakav svitak. 'Kamo si pošao?', upitah ga, a on odgovori: 'Moram popisati imena prijatelja Božijih.' Hoćeš li upisati i mene?', upitah, a on reče: 'Ti ne spadaš među njih.' 'Ali ja sam prijatelj prijatelja Božijih', kazah, a Džibril malo počuta, pa reče: 'Naređeno mi je: Prvo upiši Ibrahimovo ime, jer na ovom Putu Mi beznade pretvaramo u nadu!'"

Ibrahim je pričao: "Jedne noći uđoh u Bejtul-Mukadis i sakrih se kako me čuvari ne bi vidjeli, jer nisu dopuštali da neko noćiva u džamiji. Iza pola noći otvoriše se džamij-ska vrata i unutra uđe jedan šejh odjeven u sukno, praćen

četrdesetericom isto tako odjevenih. Šejh stade u mihrab, klanjahu dva rekata, pa posjedaše. Neko između njih reče: 'Noćas je u ovoj džamiji neko ko nije od nas!' Šejh potvrdi i reče: 'To je sigurno Ibrahim Edhem. Već je četrdeset dana kako u ibadetu ne nalazi slasti.' Tad izađoh pred njih i reko: 'Istinu si rekao. Tako ti Boga, reci mi zašto je to tako?' On mi reče: 'Jednog dana kupio si u Basri hurmi. Na zemlji si vidio jednu hurmu, pa si je uzeo misleći da je tebi ispala.' Kad to čuh, otidoh u Basru, nađoh onog trgovca hurmama i zamolih ga da mi halali. Pošto ču o čemu se radi, oprost mi i reče: 'Kad tako stoje stvari, ja se više neću baviti trgovinom.' Tad učini tevbu, ostavi dućan i okrenu se Bogu. Pred kraj života postao je jedan od abdala."

Prenosi se da je Ibrahim jednom došao u blizinu nekog grada, kad naiđe neki vojnik i upita ga: "Ko si ti?" "Rob", odgovori Ibrahim. "Na koju stranu je naselje?", upita ovaj, a Ibrahim mu pokaza na groblje. "Tjeraš li to šalu sa mnom?!", naljuti se čovjek, pa poteže bič i udari Ibrahima nekoliko puta po glavi tako da mu krv poteče. Čuvši da Ibrahim dolazi, ljudi iz grada izašli su mu u susret. Kad vidješe šta se desilo, povikaše na onog vojnika: "O ti glupane, pa to je Ibrahim Edhem, prijatelj Božiji!" Čuvši to, ovaj kleknu pred Ibrahima, zamoli ga za oprost, govoreći: "Razbio sam ti glavu, a ti si dovio za mene." Ibrahim mu reče: "Da, jer onim što si mi učinio zaslužio si hajr-dovu. Mene za pretrpljeno nasilje čeka nagrada, pa nisam htio da tebe tvoje djelo košta Džehennema." "A zašto si mi rekao da si rob?", upita čovjek, pa Ibrahim odgovori: "A ima li ikoga da nije rob Božiji?" Čovjek onda upita: "Zašto si me uputio na groblje kad sam te pitao za naselje?", a Ibrahim odgovori:

"Zato što je na groblju svakim danom sve više ljudi, a u gradu ih je sve manje."

Prenosi se da Ibrahim jednom naiđe na nekog pijanca. Usta su mu bila prljava od povraćanja, pa Ibrahim donese vode i umi ga, govoreći: "Zar da ostanu prljava usta koja su izgovarala ime Božije? Bilo bi to nepoštovanje." Ibrahim nakon toga usni san u kome mu bi rečeno: "Oprao si jedna usta iz ljubavi prema Nama, pa smo Mi zato oprali tvoje srce!"

Prenosi se da su Ibrahim i neki šejh sjedili na brdu i razgovarali. Šejh upita: "O Ibrahim, šta je znak da je čovjek dosegao stupanj potpunosti (kemal)?" Ibrahim odgovori: "To da kad takav naredi brdu da se pokrene, ono se pokrene." Uto se brdo na kome su sjedili počelo kretati. "O brdo, smiri se, nisam ti rekao da se pokreneš, spomenuh to u razgovoru!", reče Ibrahim, pa se brdo smiri.

Redža priča: "Bijah s Ibrahimom na lađi. Počeo puhati snažan vjetar i nebo se smračilo. "Ah, još ćemo se i utopiti!", a tad začuh glas: "Ne boj se, Ibrahim Edhem je s vama!" Uskoro se oluja smiri i nebo se razvedri.

Jednom je Ibrahim putovao s grupom derviša. Dodoše do neke ruševne zgrade oko koje bijaše šumarak, pa kazашe: "Noćas ćemo ovdje konačiti. Nakupit ćemo suharaka i zapaliti vatru." Naložiše vatru i posjedaše oko nje da se ogriju. Ibrahim je klanjao, a ostali su izvadili suh hljeb i jeli. Neko tad reče: "E baš bi bilo dobro da imamo halal mesa, pa da ga ispečemo na ovoj vatri." Ibrahim preda selam i reče: "Naš Gospodar u stanju je dati nam mesa!" Onda opet stade na namaz, a uto pred njih istrča lav, goneći pred sobom divljeg magarca. Oni uhvatiše divljač i zaklaše je.

Dok su sjedili oko vatre i pekli meso, lav je mirno ležao i posmatrao ih.

Prenosi se da se pred kraj života Ibrahimu izgubio svaki trag, pa se zato tačno ne zna gdje je sahranjen. Jedni kažu da mu je kabur u Bagdadu, a drugi da je negdje u Šamu. Neki, opet, kažu da se Ibrahim od ljudi sklonio u ruševine grada hazreti Luta, mir neka je na nj, i da je ondje preselio s ovog svijeta.

Prenosi se da su neki, kad je Ibrahim umro, čuli glas: "Znajte da je na Zemlji nestalo sigurnosti!" Ljudi su se u čudu pitali šta bi to moglo značiti, kad dođe vijest da je Ibrahim Edhem preselio s ovog svijeta. ♦

SPOMEN NA
ZUN-NUNA MISRIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Zun-nun Misri⁵⁴, taj prvak ljudi melameta, svjetiljka na Dan proživljenja, primjer duhovnog stupnja i odvojenosti od ovog svijeta, vladar spoznaje tevhida, dokaz da je siromaštvo ponos, kutb svog vremena, Allah mu se smilovao. Bijaše za ljude Puta jedan od vladara, putnik stazom nevolje i siromaštva. Imao je jasan uvid u tajne tevhida i savršen način djelovanja. Bijaše skrušen, obdaren kerametima i povučen.

Mnogi ljudi u Misiru smatrali su ga otpadnikom od vjere i mnoge su čudili njegovi postupci. Za života, svi su ga se odricali. Kad umrije, niko ne naslijedi njegov duhovni nauk, ili se taj, možda, držao prikriveno. O razlogu svog preobraćenja Zun-nun je pričao: "Kazaše mi da tu i tu živi jedan pobožnjak, pa ga odlučih posjetiti. Nađoh ga kako visi obješen o drvetu i govori: 'O tijelo moje, sarađuj sa mnom u pokoravanju Bogu, inače ću te ostaviti ovako da

⁵⁴ Rođen u Ehmimu u Gornjem Egiptu oko 180. h.g. Vjerom musliman, bio je koptskog nubijskog porijekla. Prenosi se i da se bavio alhemijom. Znanje o sufijskom Putu stjecao je putujući od jednog do drugog glasovitog šejha. U Bagdadu je 214. h.g. uhapšen pod optužbom za herezu. Izašavši iz tamnice vratio se u Kairo gdje je i umro 246. h.g. i gdje je i danas sačuvan njegov grob koji je mjesto hodočašća.

umreš od gladi! Zaplakah kad to vidjeh. Onaj pobožnjak ču moj plač. Pa me upita: 'Ko se to sažalio na čovjeka koji se malo stidi, a mnogo griješi?' Pridoh mu i nazvah selam. 'Šta je ovo što vidjeh?', upitah ga, a on reče: 'Ovo moje tijelo ne sarađuje sa mnom u pokoravanju Istinitom, već bi da se petlja s ljudima.' Tad pomislih da je sigurno ubio nekog muslimana ili počinio kakav drugi golem grijeh, a on mi reče: 'Zar ne znaš da iz druženja s ljudima proistekne svako zlo?' 'Doista si skrušenik!', rekoh, a on upita: 'Želiš li vidjeti skrušenijeg od mene?' 'Želim', odgovorih. 'Otiđi na onu planinu', reče mi.

Popeh se na planinu i gore zatekoh mladića gdje sjedi na vratima isposničke kolibice. Jedna noga bila mu je u nogavici hlača, a druga je bila gola. Vidjeh da je to samo patrljak odrezane noge, koji se bješe ucrvao. Pridoh mu, nazvah selam i upitah šta mu je bilo s nogom. Reče mi: 'Jednom, dok sam sjedio u ovoj kolibi, ispred naiđe neka žena. U srcu mi se javi požuda i htjedoh poći za tom ženom. Jednom nogom bijah već iskoračio iz kolibe, kad začuh glas: 'Zar ćeš se nakon trideset godina služenja i pokoravanja Bogu sad pokloniti šejtanu?!' Odrezah tad sebi ovu nogu koja bijaše napolju. Otad sjedim ovdje i čekam svoju sudbinu. Nego, šta ti tražiš kod ovog griješnika? Ako tražiš istinskog Božijeg čovjeka, ispenji se na onu planinu!' Planina koju mi pokaza bila je veoma visoka i znao sam da se ne mogu gore popeti. Zato upitah mladića: 'Ko je taj čovjek?', a on mi reče: 'Već godinama on je gore na planini zauzet ibadetom. Jednom mu neko ponudi da mu donese nešto za jelo, a on odgovori: 'Ja ne želim jesti ništa u šta ljudi imaju nekog upliva!' Nekoliko dana ništa nije jeo, a onda Istiniti posla

pčele, pa su se one rojile oko njega i hranile ga medom.' Nakon svega ovog shvatih da će se Bog pobrinuti za onog ko se istinski uzda u Njega. Onda krenuh dalje i na jednom stablu usput ugledah slijepo ptiče. Rekoh sebi: 'Čime se hrani i poji ovaj jadničak?' Uto ptiče sleti na tle i kljunom pročeprka zemlju, a iz zemlje izroniše dvije posude, zlatna i srebrena. U jednoj se nalazio bijeli susam, a u drugoj rosa. Ptiče pojede susam, popi rosu, pa prhnu na granu, a onih posuda nestade. Kad to vidjeh, moje uzdanje u Boga krajnje osnaži."

Jednom je Zun-nun s nekim društvom zanoćio u jednoj ruševnoj zgradi. Tu nadoše kovčeg pun zlata, a na kovčeg je bila pričvršćena pločica na kojoj je pisalo Božije ime. Zun-nunovo društvo stade djeliti zlato između sebe, a Zun-nun reče: "Meni dajte tu pločicu na kojoj je ispisano ime mog Prijatelja." Uze onu pločicu i poljubi je. To što učini bilo je tako blagoslovljeno da mu u snu bi rečeno: "O Zun-nune, svi su nahrupili na zlato i dragulje, jer to je ono što vole. A ti si tražio ono što je vrijednije od toga - Moje ime, pa sam ti zato otvorio vrata znanja i mudrosti!"

Onda dođe u grad. Pričao je: "Putujući, dođoh do neke rijeke. Na obali rijeke bijaše palača. Uđoh u vodu i okupah se. Kad izađoh, pogledah prema palači i na balkonu ugledah djevojku nevidene ljepote. Htjedoh je iskušati, pa upitah: 'Čija si ti, curo?' Ona mi reče: 'O Zun-nune, kad te vidjeh, pomislila sam da si neki luđak. Kad si prišao bliže, pomislih da si učenjak. Kad si se još bliže primakao, pomislila sam da si od onih koji su spoznali. Sad vidim da nisi ništa od toga.' 'Kako to?', upitah, a ona reče: 'Da si luđak, ne bi ušao u vodu da se opereš. Da si učenjak, ne bi pogle-

dao u djevojku koja ti nije mahrem. A da si od onih koji su spoznali, iz poniznosti pred Bogom ne bi uopće dizao svoj pogled.' Tad shvatih da ona nije ljudsko biće, već iskušenje za mene."

Zun-nun jednom otiđe na obalu mora i ukrca se na lađu. Na lađi bijaše neki trgovac koji reče da mu je neko ukrao dragi kamen. Svi se složiše da je Zun-nun sigurno kradljivac. Mučili su ga i kinjili, a on je sve ćutke podnosio, dok jednom ne povika: "Bože, Ti znaš!" Uto iz mora izroniše hiljade riba, a svaka je u ustima nosila po dragulj. Zun-nun uze dragulj od jedne i dade ga onom trgovcu.⁵⁵ Kad ljudi to vidješe, kleknuše pred njeg i stadoše se izvinjavati. Otad su ga prozvali Zun-nun.

Njegovoj pobožnosti i skrušenosti ne bješe kraja. Njegova sestra postala je uz njeg istinski čovjek spoznaje. Jednom je učila ajet: "*I Mi smo im od oblaka hlad pravili i manu i prepelice im davali...*"⁵⁶, pa reče: "Bože, zar si židovima slao manu i prepelice, a da to ne daš Muhammedovom ummetu! Stajat ću i neću sjesti sve dok i nama to ne daš!" Tad s nebesa počese padati mana i prepelice, a ona istrča iz kuće i zaputi se u pustinju. Kući se nikad više nije vratila.

Prenosi se da je Zun-nun često šetao planinama. Pričao je: "Naidoh na jednom mjestu na grupu bolesnih ljudi koji su se tu bili okupili. 'Šta je ovo?', upitah, a oni rekoše: 'Ovdje živi jedan pobožnjak. Jednom godišnje izađe iz svoje koli-

⁵⁵ Gotovo istovjetna pripovijest, vidjeli smo, veže se uz Malika Dinara.

⁵⁶ Kur'an, 7:160

be, mi se okupimo, on puhne u nas i svi ozdravimo. Onda se on vrati u svoju kolibu i godinu dana ne izlazi napolje.' Odlučih i ja sačekati da ovaj dođe. Vidjeh čovjeka blijedog i mršavog, upalih očiju. Usljed njegove pojave planina se zatrese. On samilosno pogleda one ljude, zatim pogleda u nebesa, pa puhnu u okupljene. U taj čas svi ozdraviše. Kad krenu natrag u kolibu, uhvatih ga za skute i rekoh: 'Tako ti Boga, izliječi moju bolesnu unutarnjost kao što si izliječio njihove bolesne vanjštine!' On me tad pogleda i reče: 'O Zun-nune, pusti mi skute, jer gleda te Svevišnji Prijatelj, pa vidi li da si se okrenuo drugom mimo Njega, prepustit će tebe njemu, a njega tebi.' To reče i povuče se u svoju kolibu."

Prenosi se da njegovi drugovi zatekoše jednom Zun-nuna uplakanog, pa ga upitaše: "Zašto plačeš?" On reče: "Sinoć zaspah na sedždi, pa mi Bog u snu reče: 'O Ebu Fejze, stvorih ljude, pa se oni podijeliše u deset skupina. Stvorih im dunjaluk, pa se devet od deset skupina okrenuše dunjaluku. Ona jedna preostala skupina podijeli se opet u deset drugih. Stvorih im Džennet, pa se devet skupina njih okrenuše Džennetu. Ona preostala skupina podijeli se ponovo na deset dijelova. Stvorih im Džehennem, pa se devet skupina među njima prepade Džehennemu. Preostade ona jedna skupina koja niti je žudjela za Džennetom niti se plašila Džehennema. Upitah ih: O robovi Moji, niti vas zanima dunjaluk, niti žudite za Džennetom, niti vas Džehennem plaši; šta vi tražite?, pa rekoše: Ti znaš šta mi želimo!'"

Jednom Zun-nunu priđe neki dječak i reče: "Naslijedio sam sto hiljada dinara i želim ih potrošiti služeći tebi." "Jesi

li punoljetan?", upita ga Zun-nun. Dječak reče da nije, pa mu Zun-nun kaza: "Nije dozvoljeno trošiti tvoj imetak. Strpi se dok ne budeš punoljetan." Kad postade punoljetan, mladić ponovo dođe, učini tevbu pred Zun-nunom, a novac razdijeli sufijama, tako da njemu ništa ne preostade. Jednom nekom šejhu ustreba novac na zajam, ali niko ne imade. Onaj mladić reče: "Da mi je sad onih sto hiljada dinara da pomognem ovom čovjeku!" Zun-nun to ču i shvati da mladić još nije ušao u zbilju Puta i da mu ljubav prema ovom svijetu još prijeti. Pozva mladića i reče mu: "Otidi u dućan tog i tog travara i reci mu da ti da tri direma tog i tog lijeka. Onda to pomiješaj s uljem, napravi od te smjese tri pločice, izbuši svaku na sredini iglom i donesi mi to." Mladić uradi kako mu je kazano i donese traženo šejhu. Šejh Zun-nun protrlja pločice među dlanovima, pa puhnu u njih. U ruci mu se stvoriše tri rubina kakve niko nikad prije nije vidio. Onda reče: "Ondesi ovo na bazar, neka ih procijene, pa se vrati ovamo." Na bazaru kazaše da rubini vrijede hiljadu dinara svaki. Mladić se vrati i reče to šejhu, a ovaj mu kaza: "Sad ih stavi u havan, smrvi ih, pa prospi u rijeku. I znaj da derviši nisu gladni zato što nemaju zašta uzeti hljeba, već zato što je to njihov izbor!" Mladić učini tevbu, srce mu se probudi i u njemu ne preostade niti trun ljubavi prema ovom svijetu.

Prenosi se da je Zun-nun pričao: "Trideset godina pozivah ljude Bogu, a samo jedan mi se odazvao, jer tako je moralo biti. Jednom u džamiju uđe kraljević, sav nagizdan, a baš tad sam govorio ljudima: 'Nema veće budale od slabog koji se suprotstavlja jakom.' 'Šta ti to znači?', upita me kraljević, pa rekoh: 'Čovjek je slab, a suprotstavlja se sili

Božijoj.' Mladić promijeni boju lica, diže se i ode. Sutradan ponovo dođe i upita: 'Kaži mi o putu ka Bogu?' Rekoh: 'Postoji manji i veći put. Želiš li ići malim putem, prođi se ovog svijeta, grijeha i strasti. A ako želiš ići većim putem, prođi se svega što nije Bog i sve osim Boga istjeraj iz svog srca.' On tad reče: 'Tako mi Boga, neću drugog puta osim velikog!' Sutradan odjenu na se suknenu odjeću i predade se Putu, sve dok ne postade jedan od abdala."

Ebu Džafer Avd priča: "Bio sam kod Zun-nuna kad se razgovaralo o vlasti evlija nad stvarima. Zun-nun tad reče: 'Stvari su pokorne evlijama na način da sad kažem onoj dasci da poleti i kruži oko kuće, pa ona to i učini.' Istog trena ona daska poletje, pa stade kružiti oko kuće. Tu bijaše neki mladić, pa, kad to vidje, počeo plakati sve dok ne izdahnu. Sahranili smo ga na istoj onoj dasci."

Prenosi se da kod Zun-nuna dođe neki čovjek i reče mu: "Dužan sam, a nemam novca da vratim dug." Zun-nun izvadi jedan kamen iz zemlje i pruži mu ga. Čovjek se s tim kamenom zaputi na bazar. Kamen se bješe pretvorio u smaragd. Prodade ga za četiristo dinara i vrati dug.

Prenosi se kako je neki mladić stalno nijekao sufije. Šejh Zun-nun pruži mu jednom svoj prsten i reče: "Otidi tom i tom pekaru i zatraži da ti za ovaj prsten da jedan dinar." Mladić uze prsten i ode, pa, kad se vrati, reče. "Pekar kaže da prsten ne vrijedi ni dinara." Šejh mu reče: "Otidi sad kod tog i tog zlatara i reci mu da procijeni prsten." "Rekao je da vrijedi dvije hiljade dinara", reče mladić pošto se vrati. Zun-nun mu tad kaza: "Tvoje znanje o stanjima sufija je kao znanje onog pekara o ovom prstenu." Mladić tad učini tevbu.

Kažu da je Zun-nun deset godina imao želju za kolačima, ali ih nije htio jesti. Noć uoči bajrama, njegova duša mu reče: "Šta ima loše u tome da me sutra za bajram počastiš kolačima?" Zun-nun reče: "O dušo, ako se slažeš da noćas na dva rekata proučimo čitav Kur'an, sutra ću te nahraniti kolačima." Duša se s tim složi. Sutra, pošto je klanjao bajram-namaz, šejh uze jedan kolač, prinese ga ustima, ali ga ne pojede. "Zašto ne jedeš?", upita ga njegov sluga, a Zun-nun reče: "Kad sam prinio zalogaj svojim ustima, čuh svoju dušu kako kaže: 'Naposljetku ostvarih svoj cilj!' 'Ne ostvari!', rekoh joj i ne pojedoh zalogaj." Uto na vrata uđe čovjek noseći zdjelu kolača. Stavi to pred Zun-nuna i reče: "O šejhu, ja sam čovjek hamal i imam djecu. Već dugo moja djeca traže kolača, ali im ih ne dadoh. Sinoć, uoči bajrama, napravih kolače. Danas nakratko zaspah i u snu vidjeh Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, pa mi on reče: 'Želiš li da me vidiš na Danu sudnjem?' 'Naravno da želim, Poslaniče Božiji!', rekoh. On mi tad reče: 'Uzmi tu zdjelu s kolačima i odnesi je Zun-nunu. Poselami ga od mene i reci da će ga Muhammed, Poslanik Božiji, zagovarati za kolače koje bude pojeo. Neka pojede nekoliko i izmiri se sa svojom dušom.'" Zun-nun zaplaka i reče: "Pokoravam se!"

Prenosi se da, kad se Zun-nunovo duhovno stanje posvema raskri, ljudi u Misiru počеше ga smatrati otpadnikom od vjere. Mutevekila, koji bijaše halifa u to vrijeme, obavijestiše o Zun-nunu. Halifa posla svog čovjeka po Zun-nuna, pa šejha okovanog sprovedoše u Bagdad. Kad stigoše pred halifin dvor, zatekoše jednu staricu. Ona priđe šejhu i reče mu: "Ne boj ga se, jer i on je, kao i ti što si, rob Božiji. Bez Božijeg dopuštenja ne može ti ništa učiniti." Zun-nun

je pričao: "Usput naidosmo na nekog vodonošu, pa me on napoji vodom. Kazah jednom poznaniku koji bijaše tu da mu da dinar, a vodonoša reče: 'Ti si stranac, zarobljenik i vezan; nije viteški uzeti novac od čovjeka u takvom stanju.'" Onda šejha baciše u tamnicu i tu provede četrdeset dana. Sestra Bešira Hafija donijela bi mu svaki dan zdjelu hrane. Onog dana kad ga izvedoše iz tamnice nadoše kraj njega četrdeset netaknutih zdjela s hranom. Beširova sestra upita: "Znao si da je ova hrana halal, pa zašto je nisi jeo?", a Zun-nun odgovori: "Zato što zdjele nisu bile čiste, doticale su ih ruke tamničara." Dok su ga izvodili, šejh pade i rasječe čelo. Krv je obilno tekla, ali ni kap krvi ne pokvasi mu čelo, kosu niti odjeću. Voljom Božijom, kako bi krv lila na zemlju, tako bi je nestajalo. Onda izvedoše Zun-nuna pred halifu i zatražiše da objasni svoje riječi. Šejh je govorio tako lijepo da Mutevekil zaplaka, a svi dvorjani i svita ostadoše zapanjeni Zun-nunovom rječitošću. Tako halifa postade njegov murid i uz puno poštovanje isprati ga natrag kući.

Zun-nun je pričao: "Na jednom od svojih putovanja naidoh na staricu, pa je upitah o granicama ljubavi. 'O kvarnjače,' reče ona, 'ljubav nema granica.' 'Zašto?', upitah, a ona kaza: 'Zato što ni Voljeni nije ograničen.'"

Prenosi se da se Zun-nun jednom razbolje, pa mu neko dođe u posjetu. Ovaj reče: "Prijatna je bolest kad je od Prijatelja." Zun-nun se obrecnu na njega: "Da Ga ti doista poznaješ, ne bi se lahko usudio da Ga spomeneš!"

Prenosi se da je Zun-nun kazivao: "Putujući jednom, naidoh na polje prekriveno snijegom. Vidjeh nekog kršćanina kako po polju prosipa proso. 'Šta radiš s tim zrnavljem?', upitah ga, a on reče: 'Ptice nemaju šta jesti, pa bacam ovo

zrnevlje da ga pokljucaju. Možda mi se zato Istiniti smiluje.' 'Sumnjam da ćeš ih tako moći nahraniti,' rekoh, a on odgovori: 'Ako i ne, Bog je vidio da sam pokušao. To mi je dovoljno.' Te godine sretoh na hadžu ovog kršćanina. Zaljubljeno je tavao Ka'bu. Kad me vidje, reče: 'O Zun-nune, vidiš da je Bog prihvatio, pa me zarad onog zrnevlja uputio Kući Njegovoj!' Obradovah se i rekoh: 'Gospodaru, onog ko je četrdeset godina bio kršćanin jeftino si uputio zarad šake prosa.' Tad začuh glas: 'Koga Bog pozove, ne pozove ga bez razloga, a koga odbaci, ne odbaci ga bez razloga. A ti, o Zun-nune, kloni se postupanja po vlastitom nahode-nju i zaključivanja po vlastitim mjerilima!'"

Prenosi se da je Zun-nun kazivao: "Imao sam siromašnog prijatelja, pa on umrije. Usnih ga, pa upitah: 'Kako je Bog postupio prema tebi?' On odgovori: 'Oprostio mi je sve grijehe, rekavši: Oprostih ti zato što od podlaca na dunjaluku nisi ništa iskao, mada ti je trebalo!'"

Prenosi se da je Zun-nun rekao: "Nikad se ne najedoh hljeba do sitosti, bojeći se da bih onda počinio kakav grijeh ili da bi se u meni javila namjera da ga počinim."

Prenosi se da je na moljenju nakon namaza Zun-nun govorio: "O Bože, kojim koracima da se Tebi zaputim? Kojim očima da pogledam u smjeru Tebe? Kojim jezikom da kazujem o Tebi? Od siromaštva načinih imetak, pa se njime Tebi zaputih. Kad bijah u potrebi, stidio sam se da Ti se obratim." Onda bi donio tekbir, pa rekao: "Snađe li me danas kakva žalost, Njemu ću se požaliti. Ali kome da se žalim ako me žalost sutra snađe?" Obraćajući se Bogu, često bi govorio: "Bože, ne kazni me tminom zastrtosti!" Govorio je i: "Slava Bogu Koji je ljude spoznae zastro od

ljudi ovog svijeta zastorima ahireta, a od ahiretskih bića odvojio ih zastorima ovosvjetskog."

Zun-nun je rekao: "Jastvo je zastor pred očima." Rekao je također: "Mudrost se ne javlja u punom želucu." Rekao je i: "Izgovarati riječi pokajanja, a ne proći se grijeha, znači lagati." Kazao je: "Zdravlje tijela je u gladovanju, a zdravlje duha u nečinjenju grijeha." Rekao je još: "Nije za divljenja kad se čovjek strpi u nevolji, za divljenja je kad je čovjek zahvalan na nevolji." Također je rekao: "Čovjek je na Putu sve dok u njemu ima straha. Kad iz srca nestane straha, zalutao je." Još je rekao i: "Kad se rob Božiji počne plašiti siromaštva, znak je to da se Bog rasrdio na njega."

Zun-nun Misri rekao je: "Šestero čovjeka odvede u raz-vrat: oslabi mu volja da radi za onaj svijet, šejtan ovlada njegovim tijelom, kako mu se bliži smrtni čas nade mu bivaju sve duže, zadovoljstvo stvorenja draže mu je nego zadovoljstvo Stvoritelja, oda se strastima i zanemari Posla-nikov sunnet, te se usredsrijedi na grijehe, a pokopa svoju darovitost ili je stavi u službu grijeha."

Zun-nun je rekao: "Živjeti je moguće samo s ljudima čija srca žude za bogobojaznošću, onima koje veseli spo-minjanje Gospodara." Rekao je također: "Druži se s onim ko ostaje isti i kad se ti promijeniš." Kazao je i: "Kad se družiš s nekim, druži se onako kako je Siddik, Allah njime bio zadovoljan, drugovao s Poslanikom, mir neka je na nj, pa ga je Svevišnji oslovio drugom Vjerovjesnikovim." Još je rekao: "Dokaz da neko voli Boga jeste da svojom čudi i djelom slijedi Miljenika Božijeg." Rekao je i: "Ne vidjeh veće nezalce od liječnika koji pijanca liječi dok je ovaj još pijan." Znači, nema koristi od obraćanja onome ko je

opijen ovim svijetom. Onda je kazao: "Pijanica se ne liječi sve dok se ne otriježni, a onda ga pozovi da se prođe onog što čini."

Zun-nun je rekao: "Dobar prijatelj je onaj ko te priječi da se odaš strastima. Imati ga znači imati vid i sluh." Također je rekao: "Ako si se zbližio sa stvorenjima, ne uobražavaj da si se zbližio s Bogom." Još je rekao: "Ne nađoh ništa što je bliže iskrenosti od osamljivanja. Onaj ko se osamio ne viđa nikog osim Boga. Onaj ko voli osamljivanje okrenuo se iskrenosti, a ona je jedan od temelja istinskog vjerovanja." Pa je rekao: "Ono što oni bliski Bogu smatraju grijehom, pobožni ljudi računaju u dobra djela."

Upitaše Zun-nuna Misrija: "Ko je znalac (arif)?" On odgovori: "Jedan među njima, različit od njih." Rekao je također: "Znalac (arif) svakim trenom biva sve ponizniji. Jer, svakim trenom biva bližim Bogu." Kazao je i: "Znalac se mora plašiti Boga, a ne biti tumačem." Znači, ima onih koji steknu određeno znanje, a nisu znalci, jer ne boje se Boga. *A Allaha se boje od robova Njegovih - učenici.*⁵⁷

Zun-nun je kazao: "Strah od Vatre naspram straha od odvojenosti (od Boga) jeste poput kaplje naspram mora. Ne znam da išta može obuzeti srce onako kao strah od odvojenosti." Pa je rekao: "Sve ima svoj svršetak, a svršetak ljubavi je onda kad se prestaneš sjećati Boga." Kazao je i: "Sufija je onaj čiji govor odražava zbilju njegovog stanja." Dakle, onaj ko ne govori o onome na čemu on sam nije. Kad čuti, njegova djela treba da odaju njegovo stanje.

⁵⁷ Kur'an, 35:28

Zun-nun je kazivao: "Postoje tri vrste spoznaje Boga. Prvo, spoznaja Božije jednosti (tevhid), a nju imaju svi vjernici. Drugo, spoznaja izvedena iz dokaza i prikaza, a nju imaju filozofi, retoričari i učenjaci. Treće, spoznaja svojstava Božije jednosti, a nju imaju oni koji su *velijullah*, oni koji su svojim srcima svjedoci Božiji, pa im On otkriva ono što ne otkriva nikom drugom na ovom svijetu."

Zun-nun je rekao: "Zbilja spoznaje jeste obaviještenost o Tajnama Istinitog posredstvom profinjenih svjetala spoznaje." Jer, i sunce se može vidjeti samo posredstvom sunčeve svjetlosti. Kazao je: "Pa zato, ne tvrdi za sebe da si spoznao!" Znači, tvrdiš li za sebe da si spoznao, lažac si. Drugo značenje moglo bi biti i ovo: ako nešto tvrdiš, tad ili govoriš istinu ili lažeš. Ako je i istina da si spoznao, pa iskreni vjernici ne hvale sebe. A lažeš li, pa kako bi lažac ikad mogao spoznati!

Zun-nun je kazao: "Što čovjek više upoznaje Boga, zaviđenost Njime biva sve veća." Jer, što je čovjek bliže suncu, više je njime zasljepljen, sve dok ne stigne dotle da on više nije on.

Upitali su, tako, Zun-nuna o svojstvima arifa, pa je rekao: "Arif vidi bez gledanja, bez nauka, bez da je čuo, bez da se osvjedočio, bez svojstava, bez otkrovenja i bez zasto-ra. Oni nisu oni, i oni nisu sami po sebi. Oni jesu onoliko koliko jesu po Bogu. Kreću se onako kako ih Istiniti pokreće. Njihov govor jeste govor Božiji, koji teče preko njihovih jezika. Njihov vid jeste Božiji vid, koji je prodro u njihove oči. O ovome je govorio Poslanik Božiji, blagoslov i mir neka je na nj, kad je kazivao da je Bog rekao: 'Kad zavo-lim Svog roba, Ja postajem uho kojim on sluša, oko kojim

gleda, jezik kojim govori i ruka kojom uzima.” Rekao je i: “Znak ljubavi prema Bogu jeste odbaciti sve što ti odvraća pažnju od Boga.”

Zun-nun Misri rekao je: “Četiri su znaka bolesnog srca. Prvo, ne nalazi slasti u pokoravanju Bogu. Drugo, nema straha od Boga. Treće, ne uzima pouku iz onog što se dešava. I četvrto, ne poima znanje koje mu se kazuje.” Kazao je i: “Znak da je čovjek dosegao stupanj robovanja Bogu jeste da se suprotstavi strastima i odbaci ih.” Kazao je također: “Postoji znanje, ali nema postupanja po znanju. Postoji djelo, ali nema čistote namjere u djelu. Postoji ljubav, ali nema iskrenosti u ljubavi.” Još je rekao: “Puk čini tevbu zbog grijeha, a duhovna elita tevbu zbog zaborava na Boga.” Rekao je i: “Dvije su vrste tevbe: tevba povratka i tevba prihvata. Tevba povratka je kad se rob kaje za grijehe iz straha od Boga, a tevba prihvata je kad se kaje iz stida od Boga.” Također je kazao: “Svaki organ ima svoju tevbu. Tevba srca jeste odluka da se odbaci strast koja vodi u zabranjeno. Tevba očiju jeste zatvoriti ih za haram. Tevba ruku jeste suspregnuti ih od činjenja grijeha. Tevba nogu jeste ne ići njima u grijeh. Tevba ušiju je ne slušati nevaljalštine. Tevba stomaka je ne trpati u nj hranu koja nije halal. Tevba spolnog organa jeste kloniti se bluda.”

Zun-nun kaže: “Strah u srcu mora biti jači od nade, tako da se srce uznemiri ako nada osnaži.” Rekao je i: “Spomen na Boga hrana je mojoj duši, slavljenje Boga je njeno piće, a stid njena odjeća.” Još je kazao: “Stid znači strah u srcu, zebnju zbog onog što si propustio, a mogao si učiniti.”

Zun-nun je rekao: “Iskren je onaj čiji jezik govori samo dobro i istinu.” Pa je kazao: “Istina je Božiji mač. Taj mač

ne bude podignut na nekog, a da ga ne posiječe.” I rekao je: “Usmjerenost na Boga znači žrtvovati sve što On odabere i držati velikim sve što On drži velikim. Pa, ako iz tvoje požrtvovanosti proistekne neko dobro, ne pogledaj na to s ponosom. Smatraj to milošću Božijom, a ne svojim djelom.”

Zun-nun je kazao: “Duhovni zanos (vedžd) je tajna u srcu. Muzika je stvar Božija kojom On potiče srca i stvara u njima žudnju za Njim. Onaj ko je sluša onako kako treba iznalazi put ka Istinitom, a onaj ko je sluša svojom strašću otpadne od vjere.”

Zun-nun Misri rekao je: “Bliskost s Bogom je stanje pri kome čovjek osjeća odbojnost prema ovom svijetu i druženju s ljudima, izuzev s evlijama Božijim. Jer, zbližiti se s evlijama isto je što i zbližiti se s Istinitim.” Rekao je također: “Kad evlije uživaju stanje bliskosti s Bogom to je kao da im se u Džennetu obraćaju jezikom Svjetlosti. A kad zapadnu u stanje straha, čini im se da im se iz Džehennema obraćaju jezikom Vatre.” Kazao je i: “Znak bliskosti s Bogom jeste nezblizavanje s ljudima.”

Zun-nun je kazao: “Ključ tvog ibadeta jeste razmišljanje. Znak da si ga ostvario jeste da se suprotstaviš svojoj duši i strastima, odnosno da se odrekneš želja. Ako ti srce istraje u promišljanju, duhom ćeš gledati svijet gajba.” Rekao je i: “Zadovoljstvo Bogom znači radost srca u gorčini sudbine, odricanje od truda da se izbjegne sudbina i nežaljenje nakon što se sudbina desi.” Pitali su Zun-nuna: “Ko je nadmudrio svoju dušu?”, pa je odgovorio: “Onaj ko je zadovoljan onim što mu je suđeno.”

Zun-nun je kazivao: "Tri su znaka sigurnog uvjerenja (jekina). Prvo, uvijek biti svjestan Boga. Drugo, biti svjestan Boga šta god čovjek činio. I treće, tražiti od Boga pomoć u svakom stanju." Također je rekao: "Jekin navodi čovjeka da skрати svoje želje. Skraćivanje želja navodi na isposništvo. Isposništvo navodi na mudrost. Mudrost navodi čovjeka da pogleda kako su prošli oni prije njega." Pa je kazao: "Strpljenje je plod sigurnog uvjerenja." Rekao je također: "Imati malo jekina bolje je nego imati čitav ovaj svijet. Jer, jekin u srcu budi ljubav prema ahiretu."

Pitali su Zun-nuna: "Čime rob Božiji zasluži Džennet?" On odgovori: "S pet stvari: istrajnošću u kojoj nema popuštanja, trudom u kome nema olakšice, svjesnošću o Bogu u tajnosti i javnosti, iščekivanjem smrti pripremivši poputbinu i svođenjem svog računa prije nego što račun budu konačno svedeni." Pitali su ga o znacima straha od Boga, pa je rekao: "Strah od Boga štiti čovjeka od svakog drugog straha." Pitali su ga: "Koji je čovjek najzaštićeniji?", pa je rekao: "Onaj ko pazi na svoj jezik" "Šta je znak istinskog uzdanja u Boga (tevekkul)?", pitali su Zun-nuna, pa je odgovorio: "Odbaciti svaku nadu u stvorenja."

Pitali su Zun-nuna: "Ko se na pravi način sklonio od ovog svijeta?", a on reče: "Onaj ko se sklonio od svoje duše." "Ko je najviše za žaliti?", pitali su, pa je rekao: "Ljudi najgori čudi." Pitali su ga: "Šta je dunjaluk?", a on je kazao: "Sve ono što te odvraća od Istinitog." Upitaše Zun-nuna: "Ko je gubitnik?", pa odgovori: "Onaj ko ne nalazi puta ka Bogu."

Prenosi se da je Jusuf ibn Husein upitao Zun-nuna: "Daj mi neki savjet?", pa mu Zun-nun reče: "Budi saveznik s Bogom u neprijateljstvu spram svoje duše, a ne saveznik svoje

duše u neprijateljstvu spram Boga. Ne omalovažavaj nikoga, makar se radilo i o mnogobošcu, jer ti ne znaš kakav će biti njegov svršetak. Možda Bog oduzme znanje od tebe, pa ga podari njemu."

Neko zatraži savjet od Zun-nuna, pa mu on kaza: "Svoju unutarnjost uredi za Boga, a svoju vanjštinu za ljude. Potrudi se da budeš drag Bogu, e kako bi te on učinio nepotrebitim od ljudi." Ovaj zatraži još, pa Zun-nun reče: "Ne daji sumnji prednost nad svojim uvjerenjem. Ne budi zadovoljan svojom dušom sve dok se sasvim ne umiri. Snađe li te kakva nesreća, strpljivo je podnesi i smatraj je Allahovom voljom." Ovaj zatraži još, pa mu Zun-nun kaza: "Svoje želje ne šalji ispred i iza sebe." "To mi trebaš pojašniti", reče ovaj, pa Zun-nun kaza: "Ne razmišljaj o onom što se desilo ili se nije desilo. Živi vrijeme koje ti se dešava." Upitaše Zun-nuna: "Ko su sufije?", a on reče: "Ljudi koji od svega što jeste odabiru Boga i koje Bog odabire među svim ljudima."

Neko reče Zun-nunu: "Dokaži mi da Bog postoji!", a on odgovori: "Ako tražiš dokaze, toliko ih je da se ne mogu pobrojati. A ako tražiš Njega, pa On je na početku koraka (ka Njemu)." Zun-nunu neko reče: "Volim te", a on kaza: "Ako znaš za Boga, pa On ti je dosta. A ako ne, traži nekog ko Ga poznaje, pa neka te uputi Njemu." Pitali su ga o krajnosti spoznaje, pa reče: "Onaj ko je dosegao krajnost spoznaje prepoznaje se po tome što kad bude ono što bude, onda kad bude i gdje bude, on ostaje isti kao i prije nego što je bilo." Upitali su Zun-nuna: "Koji stupanj prvo ostvari onaj ko je spoznao?", pa je odgovorio: "Prvo bude zadivljen (mutehejjir), potom počne razmišljati (mufekir), onda

slijedi sjedinjenost (itisal), pa život u Bogu (hejvat). Pitali su ga po čemu se prepoznaje arifa, pa reče: "Po tome što je u svakom svom stanju svjestan Boga." Upitali su ga i šta znači spoznati dušu, pa je odgovorio: "Uvijek o duši misliti loše i nikad o njoj ne misliti dobro." Zun-nun je rekao: "Najdalje od Boga je onaj ko naizgled najviše ukazuje na Njega."

Kad pade na smrtničku postelju, Zun-nuna upitaše: "Šta želiš?", a on reče: "Prije nego umrem, makar na tren prije, spoznati Boga." A onda kaza ove stihove:

*Strah me razbolje, vatra čežnje sprži me,
u postelju ljubav svali me, a Allah me oživi*

Jednom, usljed bolesti, izgubi svijest. Pošto dođe sebi, Jusuf ibn Husein reče mu: "Daj mi sad neki savjet", pa Zun-nun reče: "Druži se s onim u čijoj vanjštini pronalaziš spas, onim koji te, kad ga susretneš, sjeti na Boga." Na samrti ga upitaše: "Posavjetuj nas", a on reče: "Pustite me sad, jer divim se Dobroti Njegovoj." Uto izdahnu.

Sedamdeset ljudi tu noć sanjalo je Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, koji reče: "Stigao nam je Zun-nun, prijatelj Božiji, pa smo mu izašli u susret." Kad Zun-nun umrije, na čelu mu se pojavi ispis zelenim slovima: Ovo je onaj koga Bog voli, umro u ljubavi Božijoj; ovo je žrtva Božija, ubijen mačem Božijim. Dok su nosili Zun-nunovu dženazu, ptice su letjele iznad nje i svojim krilima pravile hlad, pošto bijaše vreo dan. Dok je dženaza prolazila, mujezin zauči ezan. Kad mujezin prouči šehadet, Zun-nun diže prst u zrak. Ljudi se uspaničiše i povikaše: "Pa on je živ!" Zaustaviše dženazu i pokušashe vratiti prst u predašnji po-

ložaj, ali im nikako nije uspijevalo, pa ga tako i sahraniše.

Kad ljudi u Misiru vidješe ove znakove, osjetiše grižnju savijesti i pokajaše se za nepravde koje su Zun-nunu nanosili. ♦

SPOMEN NA
BAJAZIDA BISTAMIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Bajazid Bistami⁵⁸, vladar onih koji su spoznali, dokaz onih koji su na istini, namjesnik Božiji, onaj koji ne prolazi, upoznat sa svijetom nade, šejh svog vremena, Allah mu se smilovao. Bijaše najveći među šejhovima, vrhunac evlija, dokaz Božiji, namjesnik Istinitog, kutb svijeta i odgojitelj učitelja. Velika je njegova pobožnost i golemi su njegovi kerameti. S Tajnama i Istinama bijaše krajnje i posvema upoznat. Stalno bijaše na stupnju bliskosti Bogu i u strahu od Njega, zahvaćen vatrom ljubavi. Tijelo je uvijek izlagao naporu, dok mu se srce svjedočilo u Boga. Bijaše izvršno upućen u hadis. Niko prije njega nije toliko kazao o smislu Puta. Može se reći da je on taj koji razvi ovaj bajrak. Potpunost njegova je izvjesna. Tako i Džunejd, Allah mu se smilovao, kaže: "Bajazid je među nama ono što je Džibril⁵⁹ među melekima." On je, također, rekao: "Konačnica onih

⁵⁸ Rođen je u Bistamu u Iranu. Djed mu je bio zoroastrijanac. Poznat po svom duhovnom pijanstvu, od strane ortodoksne uleme optužen je za herezu. Veći dio života proveo je živeći kao usamljenik po brdima Taberistana (Perzija). Umro je 261. u rodnom gradu, a njegov grob postao je okupljalištem sufija iz cijelog islamskog svijeta.

⁵⁹ Melek donositelj Objave, bibl. Gabriel

koji kroče ka tevhidu tek je početak Bajazidovog puta." Potvrda da je tako su i riječi Bajazidove: "Valja provesti u vrtu dvjesto godina, e da bi iznikao cvijet poput našeg."

Šejh Ebu Said Ebul-Hajr, Allah mu se smilovao, rekao je: "Bajazid ispunjava osamnaest hiljada svjetova, a oni ne sadrže Bajazida." Kažu da je njegov djed bio zoroastrijanac, a njegov otac jedan od prvaka u Bistamu. Njegova majka pričala je o čudnim stvarima dok Bajazid još bijaše u njenom stomaku. Tako je kazivala: "Kad jednom u usta stavih zalogaj u čije halal porijeklo se moglo sumnjati, Bajazid je tukao iznutra po mom stomaku sve dok zalogaj ne izbacih iz usta." Da je tako, potvrđuje i sam Bajazid, koji je, kad ga je neko pitao: "Šta je najbolje za čovjeka na ovom Putu?", rekao: "Biti dobar prema majci." "A onom ko je nema?", upita ovaj, pa Bajazid reče: "Tad je najvažnije mudro srce." "A ako nema ni toga?", upita ovaj, pa mu odgovori: "Oči koje vide." "A nema li ni toga?", opet upita čovjek, pa Bajazid odgovori: "Uši koje čuju." "Nema li ni toga?", ponovo će ovaj, a Bajazid kaza: "Iznenadna smrt."

Prenosi se da ga je majka poslala u školu, pa, učeći suru *Lukman*, Bajazid naiđe na ajet: "*Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim...*"⁶⁰, te upita učitelja za značenje tog ajeta. Pošto mu učitelj objasni, to se dotače Bajazidovog srca. Kad dođe kući, majka ga upita: "O sinak, šta ti je?", a on reče: "Naučio sam ajet u kome Bog kaže da služim Njega i tebe. Ja ne mogu istodobno biti u dvije kuće. Ovaj ajet me se dojmio, pa ti zaišti od Boga da ili čitav budem tvoj ili da posvema pripadnem Njemu." Majka mu reče: "Ja sam tebe

⁶⁰ Kur'an, 31:18

namijenila Bogu i povjerila mu i svoje pravo nad tobom."

Tako Bajazid napusti svoj dom. Trideset godina proveo je u pustinjama Šama, živeći isposnički, u stalnom bdijenju i gladovanju. Služio je sto trinaest šejhova, a jedan od njih je i Džafer Sadik, Allah njime bio zadovoljan.

Prenosi se da mu Sadik jednom reče: "Dodaj mi tu knjigu s police!" "S koje police?", upita Bajazid. "Toliko dugo si već ovdje, a nisi vidio policu?", začudi se Džafer Sadik, a Bajazid kaza: "Nisam je vidio. Policu uopće nisam opazio. Kad ti govoriš, ja ne primjećujem ništa oko sebe." Sadik reče: "Ako je tako, vrati se u Bistam, jer ti si završio ono zbog čega si došao ovamo."

Prenosi se da Bajazidu jednom kazaše: "Tu i tu živi jedan veliki šejh." On ga ode posjetiti, pa vidje kako šejh pljuču u pravcu Kible. Bajazid se odmah vrati natrag, rekavši: "Da je on i zakoračio u tarikat, ne bi se ponašao suprotno šerijatu."

Prenosi se da je Bajazidu trebalo dvanaest godina dok je došao do Ka'be, pošto bi nakon svakih nekoliko koraka klanjao dva rekata namaza, govoreći: "Nije to dvor ovo-svjetskih vladara, pa da se tamo može trčeci otići." Dode do Ka'be, ali te godine ne posjeti Medinu. Rekao je: "Nije pristojno posjetiti Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, u sklopu ovog hodočašća." Naredne godine obuče ihrame, pa kad bješe blizu Medine vidje da za njim pristaje gomila svijeta. "Ko su ovi?", upita Bajazid, pa mu rekoše: "Oni bi svi htjeli govoriti s tobom." Tad kaza: "O Bože, molim Te da Sebe ne zaklanjaš od mene Svojim stvorenjima!" Onda, želeći da odvrati ljude od sebe, pogleda okupljenu masu i reče: "Ja sam, doista, Bog; nema Boga pored mene, pa Mi

robujte!" Ljudi zagrajaše: "Ovaj čovjek je luđak!" Tako odoše od njega. Šejh im se ovdje obratio jezikom Božijim.

Usput nađe lobanju na kojoj je pisalo: "*Gluhi nijemi i slijepi su, nikako da se osvijeste*."⁶¹ On zajeca, pa kleknu i poljubi onu lobanju, govoreći: "Ovo je sigurno glava sufije koji se utopio u Istinitog i iščezao u Njemu. Nema ušiju kojima bi čuo govor Istinitog, nema očiju kojima bi vidio Njegovu vječnu Ljepotu, niti pameti kojom bi se Boga iole spoznalo. Ovaj ajet odnosi se na njega."

Zun-nun Misri poslao je jednog svog murida kod Bajazida s porukom: "O Bajazide, cijelu si noć spavao, odmarao se, a karavan je otišao." Bajazid pročita pismo, pa reče murid: "Kaži Zun-nunu: Potpun čovjek je onaj koji svu noć spava, a ujutro prije karavana prispije kući." Kad Zun-nun ovo ču, zaplaka i reče: "Svaka mu čast, jer mi nismo na njegovom stupnju. Ovom pustinjom valja kročiti i ovako izgraditi svoj unutarnji put."

Idući na hadž, Bajazid je vodio kamilu natovarenu njegovim stvarima i potrepštinama. Neko mu reče: "Jadna kamila, težak je teret na njoj. Nasilje je to što činiš." Bajazid mu odgovori: "Dobri čovječe, kamila ne nosi nikakav teret. Pogledaj i sam!" Nosi li ona nešto? Čovjek pogleda i vidje iznad kamile ruku koja je nosila teret, pa reče: "Subhanallah, ovo je čudo!" Bajazid kaza: "Krijem li od vas svoje stanje, oborite se na me jezicima, a ako ga otkrijem, niste to u stanju podnijeti. Šta da čovjek čini s vama!"

⁶¹ Kur'an, 2:18

Pošto posjeti Medinu, pade mu na um da bi trebao obići majku, pa se zaputi u Bistam. Ljudi iz Bistama izadoše mu u susret. Kad stigoše u grad, Bajazid u pekari kupi hljepčić, pa jede. Bio je ramazan, pa kad ga ljudi vidješe da jede, odmah se razidoše. Šejh reče: "Vidiš, postupiš po šerijatu, a oni te odmah odbace!"⁶² Ujutro ode do majčine kuće. Ču majku kako, uzimajući abdest, govori: "Bože moj, pripazi na onog mog stranstvenika i omili ga šejhovima; daruj mu svako dobro!" Čuvši to, Bajazid zaplaka. Onda pokuca na vrata, a majka upita: "Ko je?" "Tvoj stranstvenik", odgovori on, pa sad majka zaplaka, otvori mu vrata i kaza: "Ej sinak, oči sam isplakala za tobom, a leđa su mi se povila od tuge zbog rastanka."

Prenosi se da je Bajazid rekao: "Jedno djelo držao sam prečim od ostalih, a to je učiniti majku zadovoljnom." Tako je pričao: "Ono što sam u bogoštovlju i duhovnom razvoju ostvario, ostvario sam zahvaljujući jednoj stvari. Jedne večeri moja majka zatraži vode. Vrč bijaše prazan, pa podoh na rijeku da ga napunim. Vrativši se, vidjeh da je majka već zaspala. Noć je bila hladna. Stajao sam i držao vrč u ruci. Kad se probudila, majka se napi vode i blagoslovi me. Vrš se, od hladnoće, bijaše zalijepio za moju ruku. 'Zašto ga nisi spustio?', upita me majka, a ja odgovorih: 'Bojao sam se da te to ne probudi.'"

Prenosi se da je, idući iz Mekke, Bajazid došao u Hamadan.⁶³ Ondje kupi hljepčić, stavi ga u svoju hrku, pa krenu

⁶² Naime, putnik nije dužan postiti ramazanski post.

⁶³ Grad u Iranu.

dalje. Kad dođe u Bistam, izvadi hljepčić i vidje na njemu nekoliko mrava. Reče sebi: "Ove mrave sam ja odnio iz njihovog doma!" Vрати se nazad u Hamadan i spusti ih kraj njihovog mravinjaka. Onaj ko nije ostvario krajnost u poštivanju Allahove naredbe ne može biti ovako milostiv prema Božijim stvorenjima.

Prenosi se da je Bajazid Bistami rekao: "Dvanaest godina bio sam kovač svoje duše, ulijevao sam je u kazan isposništva i topio je na vatri duhovnog pregnuća, pa bih je stavljao pod čekić prekoravanja, e kako bih sebe učinio ogledalom. Pet godina bijah ogledalo samome sebi, ogledalo koje sam uglačavao pokornošću Bogu i stalnim ibadetom. Pogledah se godinu dana kasnije i vidjeh da sam, svojom ohološću, umišljenošću i samozadovoljstvom nad svojom pobožnošću i dobrim djelima, učinio sebe nemuslimanom. Onda ponovo prihvatih islam. Tad pogledah i opazih da je sve stvoreno za mene postalo mrtvo. Obavih dženazu stvorenome, pa onda, neometan od stvorenja, pomognut Istinitim stigoh Istinitom."

Prenosi se da je Bajazid jednom stajao pred džamijskim vratima i dugo plakao. "Šta ti je?", upitaše ga, a on reče: "Poput žene sam koja je dobila mjesečnicu, pa se plaši da će biti prekorena ako uđe u džamiju."

Prenosi se da je Bajazid jednom krenuo na hadž, ali se nakon nekoliko konaka vratio kući. "Ti nikad ne odustaješ od svoje nakane, pa zašto si se sad vratio?", pitali su ga. On odgovori: "Sretoh usput nekog seljaka koji je u ruci nosio mač, pa mi reče: 'Ako se vratiš natrag, dobro ćeš učiniti. Inače, odrubit ću ti glavu. Boga si ostavio u Bistamu, a zaputio si se prema Ka'bi'" Prenosi se i da je odgovorio: "Pri-

đe mi neki čovjek i upita kamo sam krenuo, pa mu reko da idem na hadž. 'Koliko novca imaš kod sebe?', upita, pa odgovorih: 'Dvjesto dirhema.' 'Daj taj novac meni, pa učini sedam tavafa oko mene. To je tvoj hadž,' reče mi. Učinih tako i vratih se natrag."

Pošto Bajazidov duhovni razvoj doseže vrhunac, ljudi vanjštine nisu mogli pojmiti njegove riječi. Zato su ga sedam puta protjerali iz Bistama. "Zašto me tjerate?", upita ih šejh jednom, a ovi odgovoriše: "Zato što si loš čovjek." On na to reče: "Divnog li grada u kome se Bajazida smatra zlim!"

Kažu da se Bajazid jednom popeo na svoju kolibicu, pa je, naslonjen na zid, prestajao svu noć do jutra, ništa ne govoreći. Ujutro je mokrio krv. "Kakvo je to stanje?", pitali su ga, pa je rekao: "Dva su razloga zašto sam cijelu noć ćutao. Prvo, u djetinjstvu sam se dovoljno napričao. A drugo, natkrilila me takva Veličina da mi je srce ostalo zapanjeno. Da mi se srce i moglo pribrati, jezik opet ne bi mogao ništa izreći, a kad bi jezik počeo govoriti, srce više ne bi bilo u onom stanju."

Prenosi se da bi šejh, kad bi se povukao radi ibadeta u svoju kolibu, dobro začepio svaki otvor na kućici. Govorio bi: "Ne bih da me uznemiravaju glasovi spolja." A to što je govorio bio je samo izgovor.

Isa Bistami kaže: "Trinaest godina navraćao sam kod šejha i nikad ga nisam čuo kako govori. Običavao je da glavu položi na koljena." Šejh Sehleki kaže: "Tako bi bivalo

kad bi šejh pao u stanje *qabda*.⁶⁴ No, u stanju *basata*⁶⁵ njegovim se riječima moglo izuzetno okoristiti."

Jednom, nakon što je neko vrijeme proveo u osami, Bajazid reče: "Slava meni! Kako sam ja velik!" Kad dođe sebi, njegovi učenici rekoše mu šta je izgovorio. Šejh im kaza: "Bog se na vas rasrdio ako me ne posiječete kažem li to opet!" Onda svakom dade po nož i naredi da ga izbodu ponovi li opet nešto takvo. Uskoro, Bajazid ponovi iste riječi, pa se ljudi, s isukanim noževima, zaputiše njegovoj kući. Kad udoše, vidješe da je Bajazid ispunio čitavu sobu, odnosno cijela kuća bila je ispunjena ogromnim Bajazidovim likom. Ljudi potegoše noževe i počеше ga ubadati, ali bilo je isto kao da nožem bodu u vodu. Nešto kasnije, onog lika nestade, a Bajazid se, u svom stvarnom obličju, pojavi u mihrabu. Kad ga upitaše za ono što se desilo, šejh im reče: "Bajazid je ovaj koga vidite, ono nije bio Bajazid; Bog Silni slavio je Sebe preko jezika Njegovog roba." Upita li neko kako je ovakvo što moguće, reći ćemo da je i Adem, mir neka je na nj, prvotno bio toliki da mu je glava sezala u nebesa, pa je Džibril, mir neka je na nj, spustio pero kojim ga je smanjio na sadašnju čovjekovu veličinu. Bajazidovo stanje bilo je poput onog u kome se Džibril, mir neka je na nj, u liku čovjeka ukazao Merjemi. No, dok čovjek ovakvo što ne iskusi, od objašnjavanja nema koristi.

⁶⁴ Duhovno stanje "stegnutosi", povučenosti u osamu s Bogom, stanje pri kome je sufija posve zakrenut od svega stvorenog.

⁶⁵ Stanje suprotno *qabdu*, "raširenost", usmjerenost sufije ka vanjskom svijetu s ciljem izlivanja svog znanja i duhovnog iskustva na druge robove Božije.

Prenosi se da je Bajazid jednom držao u ruci crvenu jabuku, pa je rekao: "Ova je jabuka divna (latif)." Tad, u svojoj Tajni, začu glas: "O Bajazide, zar te nije sram da voće nazoveš Mojim imenom?!" Na četrdeset narednih dana Ime Istinitog bilo je uzeto iz Bajazidovog srca. Naposljetku, on reče: "Kunem se da nikad više u životu neću okusiti voća iz Bistama."

Bajazid je pričao: "Jednom mi dođe pomisao da sam ja šejh svog vremena i velikan svog doba. Znao sam da sam takvom mišlju počinio golem grijeh. Zaputih se onda prema Horasanu i stadoh na jednom mjestu usput, rekavši: "Odavde se neću maći dok mi Bog ne pošalje nekog ko će me vratiti meni." Ostadoh tu tri dana i noći. Četvrtog dana dojaha na kamili čovjek slijep na jedno oko. 'Zastani ovdje!', rekoh mu, pa me on pogleda i reče: 'Hoćeš li da zatvorim otvoreno oko, a otvorim ono zatvoreno, pa bih time potopio čitav Bistam i njegove žitelje, skupa s Bajazidom!' 'Otkud dolaziš?', upitah ga, a on reče: 'Otkako si ti dao zavjet da se nećeš maći odavde, prevalio sam tri hiljade fersanga puta.' A onda reče: 'Pripazi, o Bajazide! Pazi na svoje srce!' Okrenu se i ode."

Bajazid je rekao: "Četrdeset godina nisam se hranio onim što ljudi jedu." Znači, njegova snaga potjecala je od nečeg drugog. Rekao je: "Četrdeset godina pazio sam na svoje srce, a kad ga pogledah, vidjeh prašinu širka na njemu." Širk se ogledao u tome što je u srcu bilo naklonosti i prema onom što nije Bog. Srce u kome nema širka ne teži ničemu osim Bogu. Sve dok postoji iole naklonosti prema stvorenome, u srcu ima širka. Kazao je: "Trideset godina tražio sam Boga Svevišnjeg, pa kad pogledah, vidjeh da je

On tražitelj, a ja traženi." Ebu Musa upitao je Bajazida: "Šta je najteže što si prošao na Putu?" On reče: "Dugo sam dušu privodio Bogu, a ona bi plakala. Onda dođe pomoć Istinitog, pa bi duša mene vodila Bogu i pritom se smijala."

Kažu da je Bajazid naposljetku dosegao takav stupanj da bi se pred njim stvorilo sve što bi u svojoj svijesti prizvao. Kad bi se do krajnosti predao razmišljanju o Bogu, umjesto mokraće počeo bi mokriti krv. Jednom ljudi dođoše kod šejha, pa ga zatekoše kako sjedi oborene glave. On ih pogleda i reče: "Od jutra tražim zrno koje bih vam dao, a da ga vi možete podnijeti, pa ništa ne nađoh."

Prenosi se da je Ebu Turab imao veoma gorljivog murida, potpuno obuzetog duhovnim pregalaštvom. Ebu Turab bi mu često govorio: "Pošto si takav, trebao bi vidjeti Bajazida." Murid jednom odgovori: "Što će Bajazid neko me ko stotinu puta na dan vidi Bajazidovog Gospodara?!" Ebu Turab mu reče: "Ti Boga vidiš onako kako je tebi dato, a Bajazid Ga vidi onako kako je dato njemu. Te riječi utječe na murida, pa on reče: "Hajdemo posjetiti Bajazida!" Njih dvojica dođoše u Bistam, ali Bajazida ne zatekoše kod kuće. Sretoše ga dok se vraćao s rijeke, noseći vrč u jednoj ruci, zaogrnutog otrcanim kožnim ogrtačem. Kad se pogled Ebu Turabovog murida susrete s Bajazidovim pogledom, mladi murid zadrhta i mrtav se svali na zemlju. Ebu Turab zavapi: "O šejhu, pogledao si ga i on umrije!" Šejh reče: "O Ebu Turabe, u biću ovog mladića ležalo je nešto čemu još ne bi vrijeme da bude ispoljeno. Susrevši se sa mnom, otkrovenje je naglo navalilo. On to nije mogao podnijeti, te je umro. Tako je bilo i s misirskim ženama. One

nisu mogle podnijeti Jusufovu ljepotu, pa su se porezale po rukama a da to nisu ni primijetile.”

Prenosi se da je Jahja Muaz Razi poslao pismo Bajazidu, Allah im se obojici smilovao, u kome je stajalo: “Šta misliš o onome koji pije iz vrča koji opija ebedom i ezelom?”⁶⁶ Bajazid u odgovor napisa: “Ovdje je čovjek koji danju i noću pliva morem ebeda i ezela, pa je još žedan.” Jahja, onda, napisa: “Ti i ja dijelimo istu Tajnu, pa ćemo se sresti u Džennetu u hladu drveta Tuba.”⁶⁷ Skupa s pismom posla i jedan hljepčić, napisavši: “Neka šejh pojede ovaj hljepčić, jer zamijesio sam ga zemzem vodom.” Bajazid ovako odgovori: “Ondje gdje se Bog spominje, tu je i Džennet i drvo Tuba. A hljepčić neću pojesti, jer kažeš da si ga zamijesio zemzem vodom, a o porijeklu pšenice ništa nisi napisao.” Kad Jahja ovo pročita, osjeti snažnu naklonost prema šejhu, pa ga otiđe posjetiti. U grad stiže pred jacijski namaz. Kazivao je: “Ne htjedoh ometati šejha, pa odlučih da sačekam jutro. Čuo sam da je šejh na groblju, zauzet ibadetom. Otiđoh tamo i gledao sam šejha kako do jutra stoji na nožnim palcima. Čudio sam se njegovom stanju i svu noć sam slušao njegove molitve, dove i šaputanja. Pred zoru, šejh reče: “Utječem Ti se od toga da ištem neki stupanj!” Jahja mu onda priđe, nazva selam i upita o onome što je noćas vidio. Šejh reče: “Izbrojali su da postoji dvadeset i nekoliko duhovnih stupnjeva. A ja ne želim nijedan od njih, jer svi su oni zastor pred Bogom.” Jahja upita: “O šejhu, zašto

⁶⁶ Bespočetnost i beskrajnost

⁶⁷ Rajsko drvo u čijem hladu će se vjernici okupljati.

od Boga nisi tražio spoznaju? Ta, Vladar nad vladarima rekao je: Traži i bit će ti udovoljeno!” Bajazid jeknu, pa reče: “Čuti, o Jahja! Ja uopće ne želim da Ga spoznam, jer Njega ne poznaje niko osim Njega. Kako bih Ga ja mogao spoznati?! O Jahja, Njegova je volja da samo On poznaje Sebe.” Jahja onda reče: “Časti ti Božije, kaži mi ponešto od tvojih sinoćnjih otkrovenja!” Šejh mu kaza: “Kad bi ti bile date Ademove osobine, Džibrilova svetost, Ibrahimova iskrenost, Musaov zanos, Isaova čistota i Muhammedova ljubav, opet ti ne bih rekao! Jer, ti bi tad tražio još i tražio bi više. Zato, budi čovjek koji žudi za Bogom i ne okreći se lijevo i desno, jer čemu god da se okreneš, to će te zastrijeti od Boga.”

Prenosi se da Zun-nun jednom posla Bajazidu serdžadu za namaz, a šejh mu je vrati, poručivši: “A šta će meni serdžada? Meni treba stolica s naslonom, e da se mogu nasloniti.” Znači, šejhov stupanj dosegao je krajnost koja je ponad namaza. Zun-nun mu posla stolicu, ali je šejh vrati. Tad je već bio sasvim smršao, sama kost i koža. Zun-nunu je poručio: “Onaj kome je Božija Milost i Dobrota oslonac ne treba ništa od ljudi.”

Vraćajući se jedne večeri s groblja, šejh susrete sina jednog od viđenijih ljudi u Bistamu. Mladić je išao i svirao harfu. Vidjevši ga, šejh reče: “*La havle ve la quvvete illa-billah.*”⁶⁸ Mladić priđe i udari šejha harfom tako snažno da je razbi. Ujutro, šejh pozva svog slugu i reče mu da ode mladićevoj kući, pruži mu novac u vrijednosti harfe i tanjir halve, rekavši: “Idi onom mladiću i reci: Šejh se izvinjava

⁶⁸ Nema snage niti moći osim kod Boga.

što si sinoć razbio harfu o njegovu glavu, pa ti šalje novac da kupiš novu. Pojedi ovu halvu da ona uništi gorčinu u tvom srcu." Kad mladić vidje šta je šejh učinio, dođe k njemu i kleknu mu pred noge, kajući se i gorko plačući. Za njim se povede još nekoliko mladića, pa i oni učiniše tevbu, a sve zahvaljujući šejhovojoj lijepoj čudi.

Jednom je Bajazid išao gradom sa svojim muridima, pa u nekoj sasvim uskoj uličici naiđoše na psa. Šejh se pomaknu u stranu i pusti psa da prođe. Muride to začudi, pa rekoše: "Bog je čovjeka učinio časnijim od psa, a šejh je vladar ljudi spoznaje, pa zašto da psu daje prednost?" Tad im šejh reče: "Dragi moji, čuh psa kako govori: 'Šta sam to ja prije nego smo stvoreni skrivio, a za kakvu je on zaslugu to nagrađen, pa da ja budem odjenut u tijelo psa, a njega drže za vladara onih koji su spoznali?' Čuh tu njegovu misao, pa mu dadoh prednost."

Šejh je krenuo nekamo, a za njim je pristajao pas, pa Bajazid zagrmu skute svog ogrtača. Pas mu reče: "Ako sam suh, neću te onečistiti, a ako sam mokar, nećeš se očistiti da se sedam puta čistiš vodom i zemljom." Bajazid mu kaza: "Tvoje je nečistoća vanjska, a moja je unutarnja. Budimo, onda, skupa, pa možda se dvije nečisti pokažu kao jedna čistota." Pas mu odgovori: "Prođi se mene, jer mene će ljudi uvijek odbacivati, a tebe prihvatati. Ko god mene sretne, bacit će se na mene kamenom, a ko tebe sretne, reći će ti: 'Esselamu alejkum, sultane arifa!' Ja nikad nemam osiguranu kost za sutra, a ti imaš svoj komad kruha." Bajazid kaže: "Tad pomislih: Ako ne mogu biti ni s psom, kako da budem s Onim Koji nema početka ni kraja! Slavljem da je Bog koji Svoje najpoštovanije stvorenje odgaja preko najponiženijeg

stvora! U meni se javi sumnja u valjanost moje pokornosti Bogu, pa se zaputih na bazar da kupim sebi zunnar i opašem se njime. Upitah trgovca pošto je zunnar, a on reče: 'Hiljadu dinara.' Začudih se tolikoj cijeni, a tad začuh glas: 'Zar ne znaš da zunnar za ljude poput tebe ne može biti jeftiniji od hiljadu dinara?!' To me obradova, jer shvatih da još nisam izgubio Božiju podršku na svom Putu."

Prenosi se da je jedan ugledan i pobožan čovjek iz Bistama često navraćao kod Bajazida. Jednom reče: "O šejhu, trideset je godina da danju i noću svraćam kod tebe, ali ne osjetih nikakav utjecaj znanja koje nam prenosiš, iako se slažem s tvojim riječima i drage su mi." Šejh mu reče: "I kad bi tristo godina proveo u postu i ibadetu, ne bi te se takle moje riječi." "Zašto?", upita ovaj, pa mu Bajazid reče: "Zato što si zastrt svojim jastvom"⁶⁹ "Ima li lijeka tome?", upita čovjek, pa šejh odgovori: "Mogu ti ga reći, ali ti ga nećeš prihvatiti." "Samo kaži, već godinama tragam za lijekom", zatraži ovaj. Onda mu šejh kaza: "Otiđi odmah obrijati kosu i bradu, skini sa sebe tu odjeću, uzmi čilimčić i idi sjesti nasred ulice u kojoj te ljudi dobro poznaju. Stavi preda se korpu punu oraha, pa okupi oko sebe djecu i reci: 'Ko

⁶⁹ Termin *nafs*, u ovom slučaju preveden kao *jastvo*, ponegdje smo prevodili i kao *duša*, pa čak i *strast*. Naime, radi se o izrazu s veoma osebnim značenjem. *Nefs* u biti označava ljudsku preokupiranost samim sobom, svojim željama i težnjama materijalne prirode. Kad ovu riječ prevodimo kao *duša*, misli se na najniži duhovni stupanj ljudskog bića, ono što se u islamskoj tradiciji podrazumijeva pod *nefs-i imare*, "duša sklona zlu". Kako god, za sufiju je stalna borba protiv vlastitog nefs-a temeljni preduvjet za uspjeh na Putu.

mi udari šamar, dobit će orah, ko mi udari dva šamara, dat ću mu dva oraha! Obilazi tako grad i pusti da te djeca tuku i izruguju se s tobom. Tako ćeš se izliječiti." "Subhanallah! La ilahe illallah!"⁷⁰, uskliknu čovjek kad ču šta mu šejh predlaže. Šejh na to reče: "Da nevjernik izgovori te riječi, postao bi vjernikom. No, ti si, izgovorivši ih, postao mušrik."⁷¹ "Kako to?", začudi se ovaj, a Bajazid kaza: "Ti ovim riječima ustvari slaviš sebe, a ne Istinitog." Čovjek onda reče: "Ne mogu učiniti to što mi predlažeš; kaži mi neki drugi način." Šejh mu odgovori: "Lijek za tebe je ono što rekoh, ali kazao sam da ti to nećeš htjeti učiniti."

Prenosi se da Bajazida jednom posjeti Ahmed ibn Harevija s hiljadu svojih murida. Svaki od njih hiljadu bio je u stanju letjeti zrakom i hodati po vodi. Ahmed reče muridima: "Neka istupe oni koji mogu podnijeti susret s Bajazidom. Onaj ko ne može, neka sačeka napolju." Svaki od murida nosio je u ruci štap, pa pođoše da odlože štapove na jedno mjesto. Jedan od njih reče: "Ja se ne osjećam sposobnim susresti se s Bajazidom, pa ću ostati ovdje da pazim na štapove." Šejh Ahmed sa svojim muridima dođe pred Bajazida. Bajazid im reče: "Zovite i onog koji je najbolji među vama!", pa pozvaše onog murida koji je ostao čuvati štapove. Bajazid upita Ahmeda: "Dokad misliš stalno lutati i putovati svijetom?" Ahmed odgovori: "Kad voda stoji na jednom mjestu pretvori se u baruštinu." Šejh na to reče: "A zašto se, onda, more ne pretvori u močva-

⁷⁰ Slava Bogu! Nema boga osim Boga!

⁷¹ Onaj ko Bogu Jedinom pripisuje sudruga.

ru?" A onda Bajazid počeo govoriti. Ahmed kaza: "Govori jednostavnije, jer mi te ne razumijemo!" Sedam puta molili su da im još pojednostavi, dok napokon ne shvatiše ono o čemu im je Bajazid govorio. Kad Bajazid završi, Ahmed reče: "O šejhu, vidjeh Iblisa kako visi na vješalima u tvojoj ulici", a šejh kaza: "Iblis mi bješe obećao da neće zalaziti u Bistam. Ali, nedavno je naveo jednog čovjeka ovdje da poćini ubistvo. Zato ga objesih, jer pravo je da ubica visi pred dvorom vladara."

Neko upita Bajazida: "Vidjeli smo kod tebe ljude koji nalikuju ženama. Ko su oni?" Šejh reče: "To su meleki koji dolaze da me pitaju i uće od mene, pa im ja dajem odgovore."

Prenosi se da jedne večeri Bajazid pri ibadetu nije osjećao pravi zanos. Zato reče svom slugi: "Pogledaj šta imamo u kući!", pa ovaj nađe šaku suhog grožđa. Bajazid reče: "Daj to nekom, jer moja kuća nije bakalnica!" Pošto to udijeliše, šejhu se povрати njegovo stanje.

Kažu da je Bajazid imao komšiju vatropoklonika. Komšija negdje otputova, a njegov sinčić bi navečer plakao, jer dijete se plašilo mraka, a u kući nisu imali svjetiljke. Šejh bi im svaku večer donosio svoju svjetiljku, pa bi se dijete smirilo i zaspalo. Kad se komšija vatropoklonik vrati kući, njegova žena mu ispriča kako im je Bajazid svaku večer donosio svjetiljku. Čovjek tad reče: "Pošto je šejhovo svjetlo obasjalo ovu kuću, žalosno bi bilo da mi ostanemo u svom mraku." Tako taj čovjek pređe na islam.

Nekom vatropokloniku ljudi rekoše: "Zašto ne predeš na islam?", a on odgovori: "Ako biti musliman znači biti poput Bajazida, ja to nisam u stanju. A ako, pak, biti mu-

sliman znači biti poput vas, ne vidim zašto bih prelazio na islam."

Neko reče Bajazidu: "Vidio sam te u Taberistanu na dženazi tog i tog, držao si se pod ruku s hazreti Hidrom. Nakon dženaze vidjeli su te kako letiš zrakom." Šejh mu reče: "Istinu si rekao."

Prenosi se da, za velike suše, ljudi dođoše kod Bajazida i stadoše zapomagati: "Prouči dovu za kišu, jer suša je velika!" Šejh nakratko spusti glavu, onda je podiže, pa reče: "Kiša dolazi, idite pripremiti bačve." Uto poče padati kiša. Pljuštalo je cijeli dan i noć.

Jednom šejhu dođe neki čovjek koji je nijekao Boga i zatraži od šejha odgovor na jedno pitanje. Šejh shvati da se radi o nevjerniku, pa mu reče: "Na tom i tom brdu ima pećina. U njoj živi jedan moj prijatelj. Otiđi tamo, pa će ti on odgovoriti na tvoje pitanje." Ovaj učini kako mu je rečeno, nađe pećinu, a kad uđe unutra ugleda ogromnu i užasnu aždahu. U silnom strahu on uneredi gaće, pa stade bježati tako bezglavo da ostade bez obuće. Trčao je bez odmora sve do šejhove kuće, a onda mu pade pred noge i učini tevbu. Šejh mu reče: "Subhanallah! Uneredio si se od straha vidjevši stvorenje Božije, a htio bi da ti budu otkrivene tajne Stvoritelja."

Prenosi se da je neki mladić nijekao šejhov stupanj. Iako se osvjedočio u njegovu veličinu, to na nj nije utjecalo. Govorio je: "Isposnik sam i pobožan koliko i on, samo što nisam sposoban govoriti poput njega." Šejh je znao kako stvari stoje, pa kad ga mladić jednom dođe posjetiti, šejh puhnu u nj. Tri naredna dana mladić se nije mogao dići iz postelje, pa je i nuždu obavljao u krevetu. Četvrtog dana

ustade, okupa se, pa se ode izviniti šejhu. Šejh mu reče: "Zar nisi znao da slonov teret nije za magarca?"

Prenosi se da šejd Said Mejhurani dođe kod Bajazida želeći ga iskušati. Bajazid ga uputi na jednog svog murida koji se zvao Ebu Said Ra'i, rekavši: "Otiđi k njemu, jer svoj velajet i keramet prenio sam na njega." Said nađe Ra'ija u jednom polju u okolini grada. Zateče ga gdje obavlja namaz, dok su vukovi čuvali njegovo stado. Pošto obavi namaz, Ra'i upita Saida: "Šta hoćeš?" "Htio bih vrućeg hljeba i grožđa"; odgovori ovaj. Ra'i prepolovi štap koji je držao u ruci, pa jednu polovicu pruži Saidu, a drugu zadrža za sebe. Istog trena u rukama im se stvori grožđe; kod Ra'ija bijelo, a kod Saida crno. "Zašto je tvoje grožđe bijelo, a moje crno?", upita Said, a Ra'i odgovori: "Zato što sam ja na jekinu, a ti na sumnji. Boja uvijek odgovara stanju." Potom iznese jedan čilimčić i darova ga Saidu. Said te godine otiđe na hadž, pa dok bijaše na Arefatu onaj čilimčić odjednom iščeznu. Kad dođe u Bistam, vidje ga kod Ra'ija.

Prenosi se da su Bajazida pitali: "Ko je bio tvoj učitelj?", a on reče: "Moj učitelj bila je jedna starica. Jednom sam, nakon silnog duhovnog napora, bio slab kao dlaka, pa sam izašao da prošetam poljima. Uto naiđe neka starica, noseći vreću brašna. Zamoli da joj ponesem brašno, a ja sam jedva i samog sebe nosio. Opazih u blizini lava, pa ga pozvah i natovarih onu vreću njemu na leđa. Nisam htio da ona o ovome priča po gradu, pa je upitah: 'Šta ćeš kući reći koga si srela?' 'Reći ću da sam srela čudnog nasilnika', odgovori ona. 'Kako sad to?!', začudih se. 'Nego šta!', reče starica, 'Je li lav stvoren za ovakvo što?' 'Nije', odgovorih, a ona će: 'Zar nije nasilje opteretiti stvorenje nečim čime ga Bog nije za-

dužio?" 'Jeste', priznah, a ona nastavi: 'Činiš nasilje, a htio bi da se po gradu priča kako si pobožan i obdaren kerametima. Pa zar to nije začudno?!' 'Imaš pravo', reko, pa učinih tevbu i spustih se s visina u koje sam se bio uzdigao. Tako je ta starica bila moja učitelj."

Ahmed Hadrevija je pričao: "Jednom mi Bog u snu reče: 'Svi ljudi od Mene nešto traže, jedino Bajazid traži samo Mene.'"

Prenosi se da jednom neki čovjek postavi šejhu pitanje bez želje da dobije odgovor, već iz obične zloradosti. Šejh mu odgovori, a čovjek se istog trena pretvori u vodu. Uto u sobu uđe jedan šejhov murid, pa, ugledavši na podu lokvicu žute vode, upita: "O šejhu, šta je ovo?" Bajazid odgovori: "Jedan me nešto pitao, ali nije mogao podnijeti odgovor, pa se od stida istopio."

Prenosi se da je šejh jednom klanjao za nekim hodžom, pa, pošto su obavili namaz, hodža upita: "O šejhu, ti niti šta zarađuješ niti od koga šta išteš, pa kako se, onda, hraniš?" Šejh reče: "Sačekaj da obnovim ovaj namaz, jer ne može mi biti valjan namaz koga sam klanjao za nekim ko ne zna za Opskrbitelja."

Bajazid pride nekom čovjeku u džamiji i reče mu: "Varaš se ako misliš da te namaz vodi k Bogu. Ne klanjaš li, ti si nevjernik. A ako se samo na tren prestaneš uzdati u Boga, postaješ mušrik."

Prenosi se da je Bajazid rekao: "Ima onih koji me dođu posjetiti, pa zarade prokletstvo, a ima i onih koji me dođu posjetiti, pa zarade milost." "Kako to?", upitaše, a šejh reče: "Neki me dođu posjetiti, pa me zateknu u stanju kad nisam sa sobom. Kasnije me ogovaraju među ljudima, pa zarade

prokletstvo. Drugi me posjete onda kad sam obuzet Istinitim, pa zarade milost."

Bajazid je rekao: "Volio bih da Dan sudnji dođe što prije. Razapet ću tad svoj šator pokraj Džehennema, pa kad me Džehennem vidi njegova će vatra splasnuti. Tako ću pomoći ljudima koji se nađu u Vatri."

Hatim Asamm reče svojim muridima: "Nije moj učenik onaj među vama ko na Dan sudnji ne bude pokušavao izbaviti ljude iz Vatre." To prenesoše Bajazidu, pa on reče: "Ja kažem da je moj učenik onaj ko bude stao na rub Džehennema, pa pružao ruke ljudima u Vatri, onaj ko bude čovjeka izveo iz Vatre, uveo ga u Džennet, pa umjesto njega uđe u Džehennem."

Upitaše Bajazida: "Zašto, iako te je Bog ukrasio takvim vrlinama, ne zoveš ljude Bogu?", a on reče: "Kako bi Bajazid mogao odvezati nekog koga je Bog svezao?"

Jedan njegov murid zateče šejha kako drhti. "O šejhu", upita, "kakvi su to pokreti?" Šejh reče: "Valja ti trideset godina kročiti stazom iskrenosti, pretvarati đubre u čistu zemlju, a glavu spustiti među koljena tuge, e da bi se shvatilo kretnje Božijih ljudi. Prije dva-tri dana sjeo si u ove klupe, a već bi da spoznaš tajne ljudi Božijih."

Dok je islamska vojska vodila ratove s Bizantincima, u jednoj bici Bizantinci počese odnositi prevagu. Tad se začu glas: "Razumijem, o Bajazide!" Uto se iz pravca Horasana pojavi vatra koja se ustremi na nevjernike, te tako islamska vojska izvojeva pobjedu.

Prenosi se da neki čovjek uđe kod šejha i zateče ga kako sjedi oborene glave. "Gdje si bio?", upita ovaj pošto šejh podiže glavu. "U prisutnosti Božijoj (hadretu)", odgovori

Bajazid. "A ja sam upravo stigao iz hadreta i nisam te ondje vidio", reče čovjek. "Da", odgovori šejh, "ali ja sam bio s ove, a ti s one strane zastora. Oni vani ne mogu vidjeti one unutra."

Bajazid je rekao: "Ko uči u Kur'anu, ali ne ide na džezaze muslimanima, ne posjećuje bolesne i ne brine se za siročad, nije naš."

Neko reče šejhu: "Razvedri srce, želim ti nešto reći!", a šejh odgovori: "Trideset godina molim Istinitog da mi se srce razvedri, pa mi to ne uspijeva. Kako bih ga, onda, mogao sad razvedriti za tebe?"

Bajazid je rekao: "Ljudi umišljaju da je put ka Bogu jasan kao dan. Ja godinama molim Boga da mi otvori put makar koliko je vrh igle, ali uzalud."

Šejh je pričao: "Čuh u svojim prsima glas: 'O Bajazide, Naše su riznice pune ibadeta i dobrih djela. Ako želiš doći k Meni, donesi Mi ono što nemam!' 'O Gospodaru, rekoh, 'kako bi postojalo nešto što ti nemaš?!' Tad mi bi rečeno: 'Donesi siromaštvo, potrebitost, jade i potištenost!'"

Šejh reče: "Svojim namazom stekao sam tek umor, a svojim postom samo izglednjeh stomak. Nijedna moja vrlina nije moja zasluga, već je od Njega."

Također je rekao: "Kad ti dođe murid, govori mu u skladu s njegovom sposobnošću razumijevanja."

Prenosi se da bi šejh, dok bi govorio o Božijim svojstvima, sjedio mirno, s osmijehom na licu. Ali, kad bi počeo govoriti o Biti Božijoj, ustao bi i počeo se tresti, govoreći: "Došao je, došao!" Neko reče šejhu: "Čudi me čovjek koji zna za Boga, ali Mu se ne pokorava", a šejh reče: "Mene čudi da čovjek zna za Boga, a pokoran je." Htio je reći da

ga čudi kako čovjek svjestan Boga uopće uspijeva ostati pribran.

Prenosi se da je Bajazid rekao: "Kad sam prvi put otišao na hadž, vidjeh Ka'bu. Kad sam otišao drugi put, vidjeh Gospodara Ka'be. Treći put ne vidjeh ni Ka'bu ni Gospodara Ka'be." Htio je reći: Izgubih se u Bogu i ne vidjeh više ništa. Dokaz da je upravo na to mislio jeste i sljedeća predaja: Jednom neko dođe pred šejhova vrata i pozva ga. "Koga tražiš?", upita Bajazid. "Bajazida", odgovori ovaj, a šejh mu reče: "U ovoj kući nema nikog osim Boga."

Drugi put, opet, neko ispred kuće zazva šejha, pa on upita: "Koga tražiš?". "Bajazida", reče čovjek, a šejh kaza: "Jadniče! Ja Bajazida tražim već trideset godina pa mu ne mogu ni traga naći." Ispričaše to Zun-nunu, a on reče: "Bog se smilovao mom bratu Bajazidu! Izgubljen je s onima koji su izgubljeni u Bogu."

Prenosi se da jednom upitaše Bajazida: "Pričaj nam o svojim duhovnim borbama!" On reče: "Budem li pričao o onim najvećim, nećete to moći podnijeti, pa ću vam ispričati o onoj najmanjoj: Jednom naredih nešto svojoj duši, ali ona odbi da me posluša. Godinu dana nisam se napio vode, rekavši: 'Ili se pokoravaj ili umrimo od žeđi!'"

Šejh bijaše posvema obuzet Bogom. Dvadeset godina jedan murid bio je s njim, nikad se ne odvajajući od šejha. No, šejh bi ga, svaki put kad bi mu se obratio, upitao: "Sinak, kako ti ono bješe ime?" Murid jednom reče: "O šejhu, zar želiš da me izludiš! Dvadeset godina stalno sam s tobom, a ti me svaki put pitaš kako se zovem." Šejh reče: "O sinak, ne želim te uvrijediti, ali Njegovo Ime potisnulo je iz mog srca sva druga imena. Ti mi napomeneš svoje ime, a ja

ga opet zaboravim."

Prenosi se da je Bajazid pričao: "Čitav život nastojao sam klanjati bar jedan namaz dostojan Boga. Jedne noći htjedoh pred spavanje klanjati četiri rekata. No, pošto bih klanjao, rekao bih sebi: 'Mogao sam to i bolje obaviti.' Klanjao sam tako sve dok ne svanu, a onda rekoh: 'Bože moj, mного je onih koji ne klanjaju namaz, pa računaj i Bajazida među takve.'"

Bajazid je rekao: "Nakon četrdeset godina ibadeta i samoodricanja, zatražih da budu strgnute moje pokrivke. Tad začuh glas: 'O Bajazide, ti još imaš krčag i svoj kožni ogrtač, a put ti se neće otvoriti dok to posjeduješ!' Tad bacih vrč i ogrtač, pa mi bi rečeno: 'O Bajazide, četrdeset godina si činio ibadet i živio isposnički, pa ti ne otvorismo put dok se nisi odrekao i napuklog vrča i pohabanog ogrtača. Šta, onda, misle oni koji sebi posvema ugađaju, a tarikati su uzeli za igračku svojih strasti?! Teško njima, put im nikad neće biti pokazan!'"

Jednog jutra neki murid pratio je šejha, želeći vidjeti šta Bajazid jutrom čini. Šejh reče: "Allah!", pa se onesviješten svali na zemlju i počeo krvariti. "Šta ti bi?", upita ga murid kasnije, a šejh reče: "Pošto izgovorih Allah!, začuh glas: 'Ko si Ti da me spomeneš?!'"

Bajazid je pričao: "Kad ostvarih stupanj bliskosti Bogu, bi mi rečeno: 'Zatraži šta hoćeš!' 'Ja nemam želja', odgovorih. 'Ipak zatraži!', reče, pa kazah: 'Ja želim samo Tebe!' Tad mi bi rečeno: 'To je nemoguće sve dok postoji i koliko je trun Bajazida.' 'Mogu li onda bezobrazno reći šta ištem?', upitah. 'Kaži', reče mi. 'Smiluj se svim ljudima!', zaiskah. 'Pogledaj!', reče, pa vidjeh da nema čovjeka za koga se On

neće zauzeti i nadoh da Bog više od mene želi dobro ljudima. Tad rekoh: 'Smiluj se i Iblisu!' Odgovori mi: 'Sad ćuti, jer prelaziš granice! Iblis je od vatre, a vatra pripada Vatri. Bolje se potrudi da ti ne dospiješ u Vatru, jer ti je ne možeš podnijeti.'"

Jednom neko dođe kod šejha i reče: "Pouči me nečemu što će me učiniti ispravnim!" Bajazid mu reče: "Zapamti dvije stvari: prvo, dosta ti je da znaš da Bog uvijek motri na tebe i vidi te šta god da radiš, i drugo, znaj da tvoja djela ne trebaju Bogu."

Prenosi se da je neki mladić u stopu slijedio šejha, govoreći: "Gdje šejhova noga, tu i moja." Šejh bijaše zaogrnut svojim kožnim ogrtačem, pa mladić reče: "O Šejhu, otkini mi komadić svog ogrtača, e da mi prispije malo od tvog bereketa." Šejh mu reče: "I da obučeš na sebe Bajazidovu kožu umjesto svoje, uzalud je ako ti djela nisu poput Bajazidovih."

Prenosi se da je šejh jednom govorio o hakikatu, pa obliza svoje usne i reče: "Ja sam i vino, i vinopija, i krčmar!" Prenosi se da je Bajazid rekao: "Skidoh sa sebe sedamdeset pojaseva nevjerstva, ali jedan nisam mogao. Rekoh: 'Bože, daj mi snage da odriješim i ovaj!', pa mi bi rečeno: 'Sve one si odriješio, pa nije na tebi da odriješiš i ovaj!'"

Bajazid je rekao: "Kucah svakom rukom na vrata Istinitog, pa mi ne otvori dok ne pokucah rukom nevolje. Na svim jezicima molih da mi otvori, pa mi ne otvori dok ne zamolih jezikom tuge. Kročio sam k Njemu svakakvim koracima, ali ne stigoh dok ne zakoračih koracima poniženosti." Rekao je također: "Trideset godina molio sam Boga: 'Daj mi ovo i učini ono!' Kad ostvarih spoznaju mogao sam

reći samo: 'Bože, ja sam Tvoj, pa čini sa mnom šta hoćeš!' Pričao je i: "Jednom se obratih Bogu: 'Bože, kako da stignem k Tebi?', pa začuh glas: 'O Bajazide, razvedi se prvo tripud od sebe'⁷², pa Mi se onda obrati!"

Sejh je rekao: "Trideset godina činio sam ibadet, a onda zaplakah jer shvatih da je zikr bio moj zastor pred Bogom."

Rekao je: "Napustio sam Bajazida kao što zmija napusti svoju kožu. Onda pogledah i vidjeh da su Voljeni i onaj koji voli jedno, jer u svijetu Jedinstva sve je jedno." Bajazid je rekao: "Trideset godina Istiniti bješe moje ogledalo. Sada se ogledam u samome sebi." Znači, od onog što sam bio ništa više nije preostalo. Kad bih govorio o sebi i Bogu, to bi bio širk, jer mene više nema- postoji samo Bog.

Također je rekao: "Nekad sam kružio oko Ka'be, a kad stigoh Istinitom vidjeh Ka'bu kako kruži oko mene." Kazao je: "Jedne noći tražih svoje srce, ali ne nađoh ga. Tad začuh glas: 'O Bajazide, zar tražiš nešto osim Mene?! Šta će tebi tvoje srce?!'" I kazao je: "Najviši stupanj arifa jeste da ozbilji u sebi Njegova svojstva." Pa je rekao: "Potpunost stupnja arifa jeste sagorjeti u ljubavi prema Njemu."

Bajazid je rekao: "Uzeh ovaj svijet za svog neprijatelja, okrenuh se Stvoritelju i pretpostavih Njega stvorenjima. Naposljetku me ljubav prema Istinitom toliko obuže da uzeh samog sebe za svog neprijatelja." Također je kazao: "Među robovima Božijim postoje i takvi koji bi, ako bi im

⁷² Prema šerijatu, čovjek ne može i četvrti put oženiti ženu s kojom se već tripud razvodio.

bio ponuđen Džennet sa svim njegovim ukrasima, zapomagali u Džennetu onako kako stanovnici Džehennema zapomažu u Džehennemu." I rekao je: "Pravi rob Božiji, onaj čija su djela iskrena, jest onaj koji sabljom pregnuća prereže sve svoje želje i strasti, odnosno sve ih utopi u ljubavi prema Istinitom. Takvome je milo sve što je od Boga."

Bajazid upita: "Zar Bog ne uvodi u Džennet one Svoje robove kojima je zadovoljan?" "Tako je", rekoše, pa shejh kaza: "Šta će nekome ko je stekao Božije zadovoljstvo Džennet?!" Bajazid kaže: "Trenutak osamljenosti s Bogom u srcu bolji je od hiljadu dvoraca u najvišem Džennetu."

Shejh je kazao: "Ništa ne umnožava vaše grijeha kao vrijeđanje i zloba prema bratu muslimanu." Reкао je: "Kad arif začuti, znači da želi da Istiniti progovori, kad sklopi oči, znači da kad ih otvori ne želi vidjeti ništa osim Boga, a kad glavu položi na koljena, znači da je ne bi htio dići dok Israfil ne puhne u sur." I kazao je: "Zajaši srce, a neka tijelo ide pješke." Pa je rekao: "Znak da je neko spoznao Boga jeste kad čovjek bježi od ljudi i čuti o svojoj spoznaji." Također reče: "Nemoguće je da neko spozna Boga, a da Ga ne zavoli, jer spoznaja ne može biti bez ljubavi."

Bajazid je rekao: "Dok potok teče, ti čuješ njegov žubor. Kad se ulije u more, žubor više ne čuješ. A more je isto, ulio se potok u nj ili ne ulio." I kazao je: "Ko spozna Boga nikad više neće drugog spomenuti svojim jezikom." Također je rekao: "Najmanje što arif može uraditi jeste da se odrekne svega što posjeduje. I kad bi iz ljubavi prema Bogu žrtvo- vao oba svijeta, opet bi bilo malo."

Bajazid je rekao: "Bog poznaje srca evlija. On zna da

neka od njih ne bi mogla podnijeti spoznaju Njega, pa je takva uposlio ibadetom." Kazao je također: "Kamo sreće da ljudi mogu spoznati sebe, jer to bi im bila dovoljna spoznaja." I rekao je: "Trudi se do trenutka kad će Bog biti jedino što vidiš na Zemlji i nebesima." Još je kazao: "Stezanje srdaca podrazumijeva širenje nefsova, a širenje srdaca podrazumijeva stezanje nefsova."

Bajazid je rekao: "Hadžije kruže oko Ka'be i žele postići *beqa*⁷³, a ljudi ljubavi srcima kruže oko Arša i žele postići *leqa*.⁷⁴" Kazao je također: "U znanju postoji znanje koje zalcima nije poznato, a u isposništvu postoji isposništvo kakvo isposnici ne poznaju." I rekao je: "Svi ovi naši razgovori, kazivanja, pokreti i težnje jesu s ove strane zastora. S one strane zastora je ćutnja, mir i ljubav." Pa je rekao: "Stigao je Istinitom onaj ko je odbacio strasti." Kazao je još: "Onaj ko je s Istinitim svugdje je i sa svim, jer Bog je svugdje i sa svim."

Bajazid reče: "Onog ko je spoznao ne raduje ništa osim susreta s Bogom." I rekao je: "Licemjerje onog ko je spoznao bolje je nego iskrenost onog ko je još na putu." Pa je kazao: "Prikazuj se onakvim kakav doista jesi ili budi doista onakav kakvim se prikazuješ." Rekao je također: "Život je u znanju, olakšanje je u spoznaji, a opskrba je u spomenu na Boga." I rekao je: "Zikr ne znači mnogo spominjati Boga već nikad ne zaboravljati na Nj." Još reče: "Gladovanje je oblak iz koga se prosipa kiša mudrosti."

⁷³ Opstojnost, postojanost u Bogu.

⁷⁴ Susret s Bogom.

Bajazid kaže: "Spoznaja se sastoji u tome da se shvati da čovjekovo kretanje i mirovanje ovise o Bogu." Upitaše Bajazida: "Šta je sunnet, a šta farz?", pa on odgovori: "Sunnet jeste povući se iz svijeta, a farz je živjeti uz Gospodara."

Pitali su Bajazida: "Kad čovjek stiže na stupanj potpunosti?", pa on reče: "Onda kad spozna svoje mahane i odvрати svoje nade od ljudi. Tad ga Bog pomogne Sobom i približi ga Sebi za onoliko koliko se čovjek udalji od svog jastva." "Kako se najlakše stiže k Bogu?", pitali su, a Bajazid odgovori: "Tako što ćeš biti slijep, gluh i nijem."

Neko zatraži savjet od Bajazida, pa mu on reče da pogleda u nebo. Ovaj pogleda, a Bajazid ga upita: "Znaš li ko je ovo stvorio?" "Znam", odgovori čovjek, a Bajazid reče: "Onaj Ko je stvorio nebesa zna za tebe gdje god da si, pa boj se Njega!"

"Zašto ne klanjaš noćni namaz?", upita neko Bajazida, pa on reče: "Ja nemam vremena za namaz. Kružim svijetom melekuta, a gdje god nađem nekog posrnulog, pružam mu ruku." Znači, u njegovoj unutarnjosti dešavale su se goleme stvari. Pitali su ga o pozivanju na dobro i odvraćanju od zla, pa šejh reče: "Budite u svijetu u kome nema pozivanja na dobro i odvraćanja od zla. Takvo što pripada svijetu stvorenja, a u svijetu vahdeta toga nema."

Bajazidu rekoše: "Sehl ibn Abdullah govori o spoznaji!", a šejh kaza: "Sehl je stao na obali mora i zaglibio u blatu." "O šejhu, a kakvo je stanje onog ko je zagnjurio u more?", upitaše, pa reče: "Takav se odrekao oba svijeta i ne priča okolo da je spoznao Boga." "Ko je derviš?", upitaše Bajazida, a on odgovori: "Onaj ko u riznici svog srca nađe dragulj koji se zove ljubav." "Koliko ti je godina?", upita neko šejha,

a on reče: "Četiri." "Kako to?", začudi se ovaj, pa šejh kaza: "Sedamdeset godina živio sam zastrt ovim svijetom. Četiri posljednje godine Boga vidim tako da ti o tome ne mogu kazivati. Vrijeme koje provodiš zastrt ne možeš smatrati životom."

"Zašto toliko hvališ gladovanje?", upitaše Bajazida, a on reče: "Da je Faraon bio gladan nikad ne bi rekao: 'Ja sam vaš gospodar!'" Upitaše šejha o namazu, pa kaza: "Namaz je spajanje, a spajanja nema bez odvojenosti." I rekao je: "Onaj ko se oholi nikad neće osjetiti miris spoznaje."

"Možeš li hodati po vodi?", upitaše Bajazida, a on reče: "I komadić drveta pluta na vodi." "Možeš li letjeti zrakom?", upitaše, a on kaza: "Ta i svaka ptica može letjeti." "A možeš li se noću stvoriti pokraj Ka'be?", upitaše opet, pa šejh reče: "Sihirbazi⁷⁵ uspijevaju za noć preći put od Indije do Damavanda." "Pa šta je, onda, odlika Božijih ljudi?", upitaše, a Bajazid odgovori: "To da srce vežu samo za Boga."

Bajazid je kazivao: "Tripot se razvedoh od ovog svijeta, pa se obratih Gospodaru: 'O Bože, nemam nikog osim Tebe, a sve imam jer Tebe imam!' On znade da sam iskren, pa mi darova prvu vrlinu: ukloni prljavštinu s moje duše." I još je rekao: "Svevišnji je naredio kako da postupamo. Oni koji su se držali Njegove naredbe stekoše čast i dobar glas. A ja od Njeg nisam htio ništa osim Njega."

Bajazid je rekao: "Umišljao sam da ja volim Boga, a onda shvatih da je moja ljubav ništavna u odnosu na Njegovu ljubav prema meni." I kazao je: "Ljudi su znanje preuzeli od onih koji su umrli, a ja znanje stekoh od Onog Koji ne

⁷⁵ Čarobnjaci, mađioničari.

umire." Također reče: "Najteže mi je bilo držati se onog što znam." Pa je kazao: "Pozvah svoju dušu da krenemo k Bogu, ali ona odbi. Ostavih je, pa se zaputih Bogu sam."

Šejh reče: "Mnogo je onih koji su nam blizu, a daleki su nam i mnogo je onih koji su daleko od nas, a bliski su nam." Bajazid je pričao: "Upitah u snu Boga: 'Kako se stiže tebi?', pa mi reče: 'Odreci se sebe i stići ćeš Meni!'"

Bajazid kaže: "Ja sam poput mora čije dno ne možeš dosegnuti i kome ne znaš početak ni kraj."

Neko upita Bajazida: "Šta je Arš?", a on reče: "Ja sam." "A Kursi?", upita ovaj, pa šejh reče: "Ja sam." Onaj tad kaza: "Bog kaže da neki Njegovi robovi imaju srce poput Ibrahima, Musaa i Muhammeda", a Bajazid reče: "Da, i takav sam ja." "Neki robovi Božiji imaju srce poput Džibrila, Mikaila, Israfila i Azraila", reče čovjek, a šejh će: "Istina, i sve sam to ja." Čovjek začuta, pa Bajazid reče: "Doista, onaj ko je nestao u Istinitom dosega je zbilju svega što jest, a sve je Istiniti. Bog stvara takve da ne bi samo On gledao Sebe."

Ovako se Bajazid, Allah mu se smilovao, obraćao Bogu: "O Gospodaru, dokad ću govoriti Ti i ja?! Uzmi od mene jastvo, pa Ti postani moje jastvo, tako da mene više ne bude. O Bože, kad sam s Tobom, ja sam sve, a kad sam bez Tebe, ništa sam. O Bože, kako je divno Tvoje nadahnuće u srcu, kako je slatko spoznavati Tebe u gajbu, kako je veličanstveno stanje koje ljudi ne mogu pojmiti, koje se ne može opisati niti prepričati. Bože moj, nije začudno što ja slab i potrebit volim Tebe, ali začudno je što Ti, Gospodar Kome ništa ne treba, voliš mene."

Prenosi se da je na početku Puta šejh mnogo izgovarao: "Allah! Allah!" Na samrti je također mnogo izgovarao isti

ziker, a onda reče: "Gospodaru, malo Te se spominjah i živjeh u nemaru. I sad kad mi duša odlazi slabo sam ti pokoran." Sa zikrom na usnama šejh preseli s ovog svijeta.

One večeri kad je šejh preselio Ebu Musa nije bio tu. Pričao je: "Sanjao sam kako iznad glave nosim prijestolje i takav san me začudi. Ujutro odmah htjedoh ispričati san šejhu, ali rekoše mi da je šejh preselio. Na dženazi se okupi nebrojeno mnoštvo ljudi sa svih strana. Kad ponesoše džezazu, nastojao sam makar dotaći tabut. Naravno, gužva bijaše tolika da se nisam mogao niti primaći. To me naljuti, pa se progurah i nađoh se tačno ispod tabuta. Već sam bio zaboravio na san, kad mi se ukaza šejh i reče: 'O Ebu Musa, to je tumačenje tvog sna: prijestolje nad tvojom glavom jeste Bajazitov tabut.'"

Prenosi se da neki njegov murid usni šejha, pa upita: "Kako ti je bilo s Munkiom i Nekirom?", a Bajazid reče: "Kad dođoše ova dva draga lika i počeo me ispitivati, rekoše: 'Vaša pitanja nemaju smisla. Ako ja kažem da je On moj Gospodar, kakvog smisla ima da ja to tvrdim. Idite i pitajte Njega kome sam ja robovao? Onako je kako On kaže. Kakva korist ako ja tvrdim da mi je On Gospodar, bude li On rekao da ja nisam Njegov rob?'"

Jedan velikan usni šejha i upita: "Kako je Bog postupio prema tebi?" Šejh reče: "Upita me: 'O Bajazide, šta si donio?' 'O Gospodaru,' rekoše, 'ne donesoh ništa što bi Te bilo dostojno. Ipak, nikad Ti ne pripisivah druga.' 'A zar ono s mlijekom ne bi širk?', upita me. Jedne večeri napih se mlijeka, pa me zabolje stomak. Tad rekoše: 'Stomak me zabolio od ovog mlijeka!' Bog se zato naljuti na mene, jer sve što mi se desi jeste od Njeg, a ne od nekog drugog."

Šejhov kabur posjeti žena Ahmeda Hadrevije, pa, pošto je obavila zijaret, upita ljude: "Znate li vi ko je bio šejh Bajazid?" "Ti znaš bolje", odgovoriše, a ona reče: "Jedne večeri tavafila sam Ka'bu. Poslije zaspah i usnih kako me uznesoše na nebesa. Nađoh se pred Aršom, a podno Arša sterala su se nepregledna polja prekrivena cvijećem. Na svakom cvijetu pisalo je: Bajazid je prijatelj Božiji."

Prenosi se da je jedan velikan pričao: "Usnih šejha, pa rekoše: 'Daj mi neki savjet!', a on kaza: 'Ljudi su more beskrajno. Udaljiti se od njih jeste lađa spasa. Pa, nastoj se ukrcati na lađu i izbaviti svoje slabašno tijelo iz uzburkanog mora.'"

Neko usni šejha, pa ga upita: "Šta je tesavvuf?". On odgovori: "Zatvoriti za sobom vrata mira i klečati na koljenima ljubavi."

Šejh Ebu Said Ebul-Hajr, Allah mu se smilovao, dođe posjetiti Bajazidov kabur. Satima je stajao nad kaburom, pa reče: "Ovo je mjesto gdje svako može naći ono što je izgubio." Allah mu se smilovao milošću prostranom i mir neka je na nj! ♦

SPOMEN NA
ABDULLAHA IBN MUBAREKA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Abdullah ibn Mubarek⁷⁶, sedlo svog vremena, stub sigurnosti, imam šerijata i tarikata, istinski borac u dvostrukom džihadu, Allah mu se smilovao. Nazivali su ga vladarom učenjaka. Po znanju i hrabrosti bijaše bez premca, uglednik tarikata i plemić šerijata. U znanostima je dosego zavidnu razinu. Posjetio je mnoge šejhove i od svih bio dobro prihvaćen. O njemu je mnogo govoreno i spominjani su njegovi kerameti.

Njegovo preobraćenje desilo se tako što se bijaše ludo zaljubio u neku djevojku. Cijelu hladnu zimsku noć proveo je oko zidova kuće svoje voljene, nadajući se da će se ona pojaviti. Kad svanu jutro, shvati da ga je ljubav prema djevojci potpuno omamila. Reče sebi: "Sram te bilo, sine Mubarekov! Cijelu noć do jutra proveo si na nogama zarad svoje strasti, a izluđuje te kad imam na namazu uči neku dužu suru." Osjeti grižnju savjesti, učini tevbu i predade se ibadetu. Naposljetku doseže takav stupanj da ga mati jednom zateče kako spava u vrtu, dok ga je zmija otrovnica hladila stručkom narcisa kao lepezom.

⁷⁶ Rođen 118., umro 181. h.g., sačuvano jedno njegovo djelo posvećeno principima isposništva.

Onda napusti Merv i neko vrijeme proveo u Bagdadu, posjećujući šejhove. Potom otiđe u Mekku, proboravi ondje izvjesno vrijeme, pa se vrati u Merv. Ljudi u Mervu lijepo ga prihvatiše. Jedni su se čvrsto držali fikha, a drugi su se oslanjali na hadise, no on je bio omiljen među obje grupe, pa ga prozvaše Radijjul-Ferqejn (Onaj kojim su dvije grupe zadovoljne). Naposljetku Abdullah otiđe u Hidžaz i tamo se nastani.

Prenosi se da bi jednu godinu posvetio hadžu, drugu džihadu, a treću trgovini, pa bi svoju zaradu dijelio vjernicima. Kažu da bi Abdullah plakao kad bi sreo nekog čovjeka ružne naravi. "Zašto plačeš?", pitali su ga, a on reče: "Onaj jadničak ode, a njegova loša ćud još je s njim."

Kažu da je jednom, idući na hadž, jahao kroz pustinju na svojoj kamili, naiđe na nekog siromaška, pa mu reče: "O dervišu, ja sam imućan i pozvan sam da dođem onamo. Kamo si ti siromah krenuo?" Derviš odgovori: "Domaćin je Plemenit, pa On voli da ugosti siromašne. Ako je tebe pozvao Kući Njegovoj, mene je pozvao k Sebi lično." Abdullah reče: "Da, ali On je od nas imućnih zatražio zajam", a derviš odgovori: "Ako ga je i zatražio, zatražio ga je radi nas." Abdullah se postidi i reče: "Imaš pravo."

Bio je bogobojazan do krajnje mjere. Imao je skupocjenog konja, pa jednom negdje zastade da klanja namaz i vidje čovjeka kome je trebao konj za vuču pluga. Abdullah mu darova svog konja, pa nastavi dalje pješke. Jednom je iz Merva otišao u Šam samo da bi vratio pisaljku koju je od nekog pozajmio pa je zaboravio vratiti.

Prenosi se da nekom slijepcu rekoše: "Dolazi Abdullah ibn Mubarek, pa zaišti od njega šta god ti treba!" Kad

Abdullah naiđe kraj njega, slijepac reče: "Zastani ovdje, o Abdullah!" Abdullah stade, a slijepac mu reče: "Zatraži od Boga da mi vrati vid!" Abdullah diže ruke i prouči dovu. Istog trena slijepac progleda.

Bijaše mjesec zul-hidždže, a Abdullah se zateče u nekoj pustinji. Imao je žarku želju da bude na hadžu, pa reče sebi: "Nisam tamo, ali ponašaću se kao da jesam. Neću kratiti dlake niti sjeći nokte, pa mi se to možda upiše u sevab." Uto ugleda neku staricu. Bila je pogrbljena i oslanjala se na štap. Ona ga oslovi: "O Abdullah, bi li volio otići na hadž?" "Bih", odgovori on, pa starica reče: "Poslali su me da te dovedem na Arefat." Abdullah reče sebi: "Još tri dana ostalo je do hadža, pa kako bi me ona mogla dovesti na Arefat?" Starica reče: "Neko ko sabahski sunet klanja u Sendžabu, farzove na obali Džejhuna, a kad svane već je u Mervu, može te odvesti na Arefat." Abdullah je pričao: "Rekoh *bismillah* i pođoh s njom. Nailazili smo na neke velike rijeke koje ni lađom ne bi lahko prešao. Kad bismo naišli na rijeku, starica bi mi samo rekla: 'Sklopi oči!' Kad bih otvorio oči već bismo bili na drugoj obali. Tako me dovede na Arefat. Pošto smo obavili hadž, tavafe, saj i umru, starica mi reče: 'Hajdemo, imam sina koji boravi u pećini, zauzet ibadetom!' Nađosmo se tamo, pa vidjeh mršavog mladića, blijedog ali blistavog lica. Kad ugleda majku, kleknu pred nju i stade joj ljubiti stope. Onda reče: 'Nisam te očekivao, ali Bog te poslao ovamo, jer ja odlazim. Došla si baš na vrijeme da me ispratiš.' Starica mi reče: 'Abdullah, pripremi se da ga ovdje sahraniš!' Mladić tad umrije i tu ga sahranismo. Onda mi starica reče: 'Ja nemam nikakvog drugog posla. Do kraja života ostat ću ovdje pored njego-

vog kabura. Idi sad, dogodine me ovdje nećeš zateći, pa me se sjeti dovom!"

Abdullah jednom bijaše u haremu Ka'be. Obavio je obrede hadža, pa se skloni da malo odspava. U snu vidje kako se s nebesa spuštaju dva meleka. Jedan upita drugog: "Koliko je ljudi ove godine došlo na hadž?" "Šesto hiljada", odgovori ovaj. Onda prvi upita: "A koliko je onih kojima je Allah prihvatio hadž?", a drugi odgovori: "Nije nijednom." "Kad to čuh", pričao je Abdullah, "sav pretrnuh. Rekoh: 'Pa kako to?! Toliki svijet okupio se sa svih strana, tolike su muke podnosili i prešli dugačke putove, prohodili kroz pustinje...i zar sve to uzalud?!'" Onda melek reče: "U Damasku živi jedan obućar, zove se Ali ibn Muvaffak. On ove godine nije došao na hadž, ali njegov je hadž prihvaćen i svi su mu grijesi oprošteni." "Probudih se", priča Abdullah, "i rekoh sebi: 'Valja mi otići u Damask i posjetiti tog čovjeka.' Stigavši u Damask, potražih njegovu kuću i nađoh je. Izade čovjek, pa ga upitah kako se zove. 'Ali ibn Muvaffak', odgovori mi. 'Trebao bih razgovarati s tobom', rekoh. 'Govori', reče, pa ga upitah čime se bavi, a on mi kaza da je obućar. Ispričah mu svoj san, a on upita: 'Kako se ti zoveš?' 'Abdullah ibn Mubarek', rekoh. On tad kriknu i onesvijesti se. Pošto dođe sebi, rekoh mu: 'A sad mi pričaj o sebi' I on ispriča: Već trideset godina želja mi je da odem na hadž. Radeći kao obućar uštedio sam tristopedeset dirhema i htjedoh ove godine obaviti hadž. Žena mi zatrudni, pa jednog dana osjeti miris hrane iz susjedstva i poželje to jesti. Otiđoh kod komšije i ispričah o čemu se radi, a komšija zaplaka i reče mi: 'Već sedam dana djeca mi nisu ništa okusila. Danas nađoh pokraj puta mrtvog magarca, otkinuh

komad mesa, pa skuhah na tome ručak. Nažalost, to nije halal hrana i ne mogu ti dati da to poneseš ženi. Srce mi se cijepalo slušajući to što je pričao. Donesoh onih tristo dirhema i dadoh mu ih, rekavši: 'Potroši ovo na djecu, pa neka to bude moj hadž.' Abdullah, saslušavši ovu priču, reče: "Pravo je rekao melek u mom snu i Vladar je doista pravo presudio."

Prenosi se da je Abdullah imao učenog slugu. Neko reče Abdullahu: "Onaj tvoj sluga pljačka grobove, pa tebi donosi novac." Abdullahu to teško pade te odluči da jedne noći uhodi slugu. Sluga otiđe na groblje, otvori jednu grobnicu, uđe unutra i stade u mihrab koga je ondje sebi napravio. Abdullah priđe bliže i vidje slugu kako klanja i uči dove. Momak je vezao sebi lanac oko vrata i činio sedždu gorko plačući. Do pred zoru ostade ondje, a onda ode u džamiju na sabah-namaz. Poslije namaza ovako se obrati Bogu: "Bože, i danas mi valja gazdi donijeti dirhem. Ti si Onaj Koji pomaže nevoljniku, pa udijeli mi iz Tvojih riznica!" Džamiju obasja neko čudno svjetlo i u ruci sluge stvori se dirhem. Abdullah ne izdrža, priđe slugi, zagrli ga, poljubi u čelo i reče: "Hiljadu bih života dao za ovakvog slugu! Kamo sreće da si ti moj gazda, a ja tvoj sluga." Istog trena sluga umrije u Abdullahovom naručju. Abdullah ga odmah sahrani, u onoj odjeći u kojoj se zatekao, u istu onu grobnicu u koju je dolazio klanjati. Istu večer, u san mu dođoše Prvak poslanika i hazreti Ibrahim, jašući na buracima, i rekoše: "O Abdullah, zašto si našeg prijatelja sahranio skupa s davno raspadnutim lešom?!"

Abdullah bi jutrom žustro i poletno dolazio u džamiju, pa mu jednom neki mladić šerifija reče: "Ja sam Muham-

medov potomak, a ipak me ujutro treba šilom ubosti da se rasanim. Otkud tebi takav zanos i polet?!" Abdullah mu odgovori: "Otud što ja postupam onako kako je postupao tvoj djed, a ti ne. Tvoj otac bješe Poslanik Božiji i u nasljedstvo je ostavio znanje, a moj otac bješe čovjek od ovog svijeta i u nasljedstvo je ostavio ovosvjetski imetak. Ti si uzeo nasljedstvo mog, a ja tvog oca." Navečer usni Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i vidje da je Poslanik neveseo. "O Vjerovjesniče, šta ti je?", upita Abdullah, a Poslanik reče: "Nisi trebao biti onako grub prema mom potomku." Ujutro Abdullah ode kod šerifije i izvini mu se. Taj mladić naredne večeri usni Poslanika i on mu reče: "Da si ti onakav kakav trebaš biti, Abdullah se ne bi prema tebi onako ponio." Onda šerifija posjeti Abdullaha, izvini mu se i učini tevbu.

Sehl ibn Abdullah redovno je posjećivao Abdullahova predavanja. No, jednog dana reče: "Neću više dolaziti kod tebe, jer one tvoje sluškinje zaista su nepristojne. Izašle su na doksat, smijale se i zvale: 'Sehl, dragi! Dođi k nama!' Red bi bio da ih upristojiš!" Sehl ode, a Abdullah reče svojim muridima: "Spremite se za Sehlovu dženazu." I zaista, istog dana Sehl umrije. "O šejhu", upitaše muridi, "kako si znao da će Sehl preseliti?" Abdullah reče: "Ja nemam sluškinja, a te djevojke koje je on vidio bile su džennetske hurije."

"Pričaj nam o nečemu što te zadivilo", rekoše Abdullahu, pa on kaza: "Sretoh jednog isposnika koji je od silna ibadeta bio sasvim onemoćao. 'Kako se stiže k Bogu?', upitah ga, a on mi reče: 'Ako si doista spoznao Boga, onda znaš i kako se k Njemu stiže. Ja Ga nisam spoznao, a ipak Mu ovoliko robujem, pa kako si ti, koji si Ga spoznao, tako

nemaran prema Njemu?!” Spoznaja, dakle, mora uroditi strahom, a kad neko nema straha od Boga, to je znak da se radi o neznaici.

Abdullah otiđe u džihad, pa se nasamo suoči s nekim nevjernikom. Nastupi vrijeme za namaz, te Abdullah traži od nevjernika da ga pusti da klanja. Domalo, nevjernik reče da je sad vrijeme da on obavi svoju molitvu. Nevjernik se okrenu prema svom idolu, a Abdullah pomisli: “Sad je prava prilika da ga smaknem.” Isuka mač i priđe nevjerniku, kad začu glas: “O Abdullah, bit ćeš pitan za svoja obećanja!” Abdullah gorko zaplaka, nevjernik se okrenu i vidje Abdullaha kako stoji ponad njega s isukanim mačem. “Šta ti je?”, upita, pa mu Abdullah ispriča šta se desilo. Nevjernik tad zaplaka i reče: “Ne pristoji čovjeku oglušiti se o Boga Koji kori Svog prijatelja radi Svog neprijatelja.” Postade musliman i posvema se posveti putu vjere.

Abdullah otiđe na bazar u Nišaburu. Bila je zima, a on vidje nekog roba kako, odjeven u tanku košuljicu, dršće od hladnoće. Abdullah mu priđe i reče: “Zašto ne kažeš svom gazdi da ti kupi nešto toplije?”, a rob odgovori: “Zašto bih mu ja govorio? On dobro zna kako mi je.” Abdullahu se svidje taj odgovor, zaplaka i reče: “Od ovog roba treba učiti o tarikatu!”

Abdullahu neko umrije, pa ljudi dodoše izraziti saučešće. Dođe i neki vatropoklonik, pa reče: “Kad pametnog snađe nesreća, on prvi dan čini ono što neznaica čini treći dan.” “Zapišite ovo što kaza”, reče Abdullah, “jer mudrost je u ovim riječima.”

“Šta je čovjeku najkorisnije?”, upitaše Abdullaha, a on reče: “Prava pamet.” “Nema li je?”, upitaše, pa reče: “Lijepo

ponašanje.” “Nema li ni tog?”, upitaše opet, a šejh odgovori: “Privržen prijatelj s kojim se može posavjetovati.” “Ako nema ni toga?”, ponovo će, pa Abdullah kaza: “Stalno ćutanje.” “Ako to ne može?”, upitaše, pa šejh kaza: “Neka, onda, umre istog časa.”

Abdullah je rekao: “Nije tevekkul kad ti tvrdiš da imaš tevekkula, već kad te Bog ubraja među one koji se uzdaju u Nj.” I rekao je: “Raditi da se zaradi ne znači ne biti pobožan i nemati tevekkula, jer i to je ibadet.” Pa je kazao: “Nema dobra u čovjeku koji se ne hrani svojim radom.” Također je rekao: “Ko ne okusi slast robovanja Bogu, taj ne zna šta je užitek.” I kazao je: “Ko se dobro brine o svojoj porodici, pa pokrije svoje dijete kad se ono u snu otkrije, vrlji je od onog koji je otišao u džihad.” Rekao je još: “Što više vidiš da te ljudi cijene, to više ponizi svoje jastvo.”

“Šta je lijek srcu?”, pitali su Abdullaha, a on reče: “Kloniti se ljudi.” Rekao je: “Biti nadmen prema moćnicima i skroman pred siromasima jeste pobožnost.” Kazao je: “Biti pokoran Bogu znači biti uznositi prema onom ko uživa visok dunjalučki položaj, a ponizan prema onom čiji je dunjaluk neugledan.”

Neko je pred Abdullahom ogovarao nekog, a on reče: “Kad bih ogovarao, onda bih ogovarao svog oca i majku, jer oni su najdostojniji da im činim dobro.” Prenosi se da kod Abdullaha dođe neki mladić, kleknu pred njega, zaplaka i reče: “Počinio sam tako grozan grijeh da me stidi i reći o čemu se radi!” “Šta si uradio?”, upita Abdullah. “Bludničio sam”, reče mladić, a Abdullah kaza: “Uh, već sam se pobojavao da si nekog ogovarao!”

Abdullah je za života sav svoj imetak podijelio sirotinji. Kad bi mu došao gost, iznio bi pred njeg sve što bi imao, govoreći: "Gost je od Boga poslan."

Njegova žena jednom grozno opsova, a Abdullah reče: "Takva mi žena ne treba u kući", dade joj njen mehr i razvede se od nje. Božijom voljom, na njegovo predavanje dođe kćer jednog imućnika, dopade joj se kako Abdullah govori, pa reče ocu: "Udaj me za Abdullaha." Otac joj udovolji i darova im pedeset hiljada dinara. Abdullahu u snu bi rečeno:

"Zarad Nas si se razveo od žene, pa smo ti je zamijenili bo-ljom, e da bi znao da Nama niko ne može štetu nanijeti."

Na samrti Abdullah razdijeli sirotinji i posljednje što mu je od imetka preostalo. Jedan njegov murid reče mu: "Ti imaš i tri neudate kćeri, pa se i za njih trebaš pobrinuti", a on odgovori: "Imam ih na umu, ali za ispravne se On bri-ne, a On se može pobrinuti bolje nego Abdullah." Umirući, on otvori oči, nasmija se i reče: "*Za ovako nešto neka se trude trudbenici!*"⁷⁷

Neko usni Sufjana Sevrija, Allah mu se smilovao, pa ga upita: "Kako je Bog postupio prema tebi?", a on odgo-vori: "Smilovao mi se." "Kako je Abdullahu ibn Mubareku tamo?", upita ovaj, a Sufjan reče: "On je od onih koji dvaput na dan izlaze pred Istinitog."

⁷⁷ Kur'an, 37:61

SPOMEN NA
EBU ALIJA ŠEKIKA BELHIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ebu Ali Šekik⁷⁸, uzdanica pobožnih, čuvar Tajni, stub poštovanja, kibla veličine, vitez ljudi tarikata, Allah mu se smilovao,. Bijaše jedinstven u svom dobu i šejh svog vremena. Bio je postojan u isposništvu i ibadetu, čitav svoj vijek proživio je uzdajući se u Boga, a u različitim znanostima visoko se izobrazio. On je bio učitelj Hatimu Asammu, a sam je u tarikat ušao preko Ibrahima Edhema. Družio se s mnogim šejhovima, pa kaže: "Služio sam hilja-du i sedamsto učitelja i naučih da je Božiji put u četvero: Prvo, biti siguran u svoju nafaku. Drugo, biti iskren u djelu. Treće, držati šejtana za neprijatelja. Četvrto, pripremati se za smrt."

Njegovo preobraćenje desilo se kad je radi trgovine otišao u Turkistan⁷⁹. Tamo naiđe kraj hrama idola i vidje

⁷⁸ Rani gnostik iz Belha u današnjem Afganistanu. Pokazivao veliku naklonost prema učenju Musaa ibn Džafera i Ibrahima Edhema. Poginuo 184. h.g. boreći se u Transoksaniji.

⁷⁹ Turkistan, naravno, ne označava ovdje prostore današnje Turske, već se radi o perzijskom, prilično uopćenom, nazivu za krajeve sjeverne Srednje Azije, prostore oko rijeka Sejhun i Džejhun, pa dalje na istok sve do stepa Mongolije, odnosno radi se o nazivu za prostore koji predstavljaju pradomovinu Turaka.

nekog mušrika kako se, sav u suzama, moli pred svojim idolom. Šekik mu reče: "Ti imaš Stvoritelja; Živog, Znalca i Moćnog! Njemu se klanjaj i Njega se boj. Prođi se idola od kojih nema nikakve koristi." Mušrik mu na to reče: "Ako je tako kao što kažeš, pa zašto te tvoj Bog nije opskrbio u tvom gradu, već si morao doći čak ovamo?!" Šekika te riječi osvijestiše i on se odmah zaputi natrag u Belh. U povratku naiđe na nekog vatropoklonika, pa ga ovaj upita: "Čime se baviš?" "Trgovac sam", odgovori Šekik. Vatropoklonik mu reče: "Ako tragaš za opskrbom koja ti nije suđena, nikad je nećeš naći, a ako si pošao da tražiš opskrbu koja ti je suđena, ta ona će ti sama stići." Ove riječi i konačno probudiše Šekika i njegovo srce sasvim ohladi spram dunjaluka.

Onda stiže u Belh. Prijatelji se okupiše kod njega, jer Šekik bijaše poštovan među ljudima. Baš tih dana Ali ibn Isa ibn Mahan, emir Belha, izgubio je jednog od svojih lovačkih pasa. Šekikov komšija bi optužen da je ukrao psa, pa Šekik izađe pred emira i reče: "Pusti čovjeka, a ja ću ti u roku od tri dana vratiti psa." Šekikovog komšiju oslobodiše, a tri dana kasnije neki čovjek pronađe psa i reče sebi: "Ovog bih psa trebao odvesti Šekiku. On je pametan čovjek, pa će znati šta činiti s njim." Tako Šekik vrati emiru njegovog psa.

Prenosi se da u Belhu jednom zavlada takva glad da ljudi samo što nisu počeli jesti jedni druge. Šekik na bazaru sreće jednog roba koji se smijao i veselio. "Šta je tebi, robe?", upita ga Šekik, "Čemu se smiješ i raduješ, zar ne vidiš u kakvom je narod stanju?" Rob mu odgovori: "Ja se nemam zašto brinuti. Moj gazda ima mnogo zemlje i njegovi su hambari puni pšenice. On neće dopustiti da ja budem

gladan." Šekika to osvijesti, pa reče: "Bože moj, Ti si Vladar nad vladarima i Ti daješ opskrbu! Zašto bih se, onda, ja brinuo?!" Tako posvema okrenu leđa dunjaluku, učini iskrenu tevbu i predade se Istinitom s potpunim tevekkulom. Šekik bi uvijek govorio: "Ja sam učenik jednog roba."

Prenosi se da je Hatim Asamm pripovijedao: "Skupa s Šekikom bijah u džihadu. Bio je grozan dan i neprijatelj je neprestano navaljivao na nas. Lomila su se koplja, a rojevi strijela stalno su letjeli zrakom. 'Kako se osjećaš?', upita me Šekik, 'Zar ti nije isto kao da si legao u krevet sa svojom ženom?' 'Pa baš i ne', odgovorih. Šekik reče: 'Meni je isto kao da spavam sa ženom', a onda leže, pokri se svojim ogrtačem i mirno zaspao kao da neprijatelji nisu oko nas."

Šejh je jednom držao predavanje, kad se čuše povici: "Nevjernici dolaze!" Šekik istrča napolje, ode osmotriti neprijatelja, pa se vrati svojoj kući. Jedan murid bješe na njegovu serdžadu spustio cvijet, pa ga šejh uze i stade mirisati. Neki neznalica reče: "Nevjernačka vojska je pred gradom, a prvak muslimana miriše cvijet!" Šekik odgovori: "Licemjeri vide kako šejh miriše cvijet, a ne misle o tome kako poraziti neprijatelja."

Prenosi se da neko reče Šekiku: "Kanim otići na hadž." "Šta ćeš ponijeti sa sobom?", upita Šekik, a ovaj odgovori: "Nosim sa sobom četvero. Prvo, znam da moja nafaka nikom nije bliža nego meni. Znam i da do moje nafake niko drugi ne može stići. Znam da će me ono što je Bog odredio stići gdje god da sam. Znam da Bog bolje nego ja sam poznaje moje stanje." "Odlično", reče Šekik, "imetak je to što nosiš sa sobom, pa neka ti je mubarek hadž."

Prenosi se da je, putujući na hadž, Šekik svratio u Bagdad, pa ga Harun Rešid pozva na dvor. Kad Šekik stupi preda nj, Harun upita: "Jesi li ti taj zahid⁸⁰ Šekik?" "Šekik jesam, ali zahid nisam", odgovori mu. "Daj mi neki savjet!", zatraži Harun, pa Šekik kaza: "Budi svjestan da je Bog tebe sad postavio na Siddikovo⁸¹ mjesto, pa gledaj da te krasi istinoljubivost. Postavio te na Farukovo⁸² mjesto, pa gledaj da razlučiš istinu od laži. Sad si na mjestu Zun-nurejna⁸³, pa gledaj da te krasi čestitost i plemenitost. Postavljen si na Murtezino⁸⁴ mjesto, pa se od tebe očekuju znanje i pravednost." "Kazuj još!", zatraži Harun, pa šejh reče: "Bog je stvorio Džehennem, a tebe je zadužio da odvraćaš ljude od Džehennema, pa ti je na raspolaganje stavio troje: imetak, bič i sablju. Zato, daruj imetkom svakog potrebitog, bičuj svakog ko se ogлуši o Božiju naredbu i odrubi glavu onom ko ubije nevinog, onako kako je Bog propisao. Ne budeš li tako činio, ti ćeš predvoditi u Vatru one koji u nju budu ulazili." "Kazuj još!", reče Harun, pa Šekik kaza: "Ako je voda na izvoru bistra, nije važno što je rijeka mutna, ali ako je voda na izvoru mutna, nikad se rijeka neće izbistriti." "Kazuj još!", zatraži Harun, a šejh reče: "Kad bi se našao u pu-

⁸⁰ Isposnik, čovjek koji se posvema zakrenuo od ovog svijeta.

⁸¹ Nadimak Ebu Bekra, prvog halife, Iskreni, Istinoljubivi

⁸² Nadimak drugog halife Omera, Razlučitelj, Razdvojitelj (pravog od krivog).

⁸³ Nadimak trećeg halife Osmana, Posjednik dva svjetla.

⁸⁴ Nadimak četvrtog halife Alije, Onaj koji zadovoljava, kojim se zadovoljno.

stinji i umirao od žeđi, koliko bi platio onom ko ti ponudi čašu vode?" "Koliko god zaište", odgovori Harun. "Bi li mu bio spreman dati pola kraljevstva?", upita Šekik, a Harun odgovori: "Naravno da bih." "Zamisli da popiješ tu čašu vode", reče onda šejh, "a da je kasnije ne možeš izmokriti. Da li bi dao pola kraljevstva samo da se pomokriš?" "Svakako da bih", odgovori Harun, a Šekik tad kaza: "Kakva je sreća kraljevstvo koje vrijedi čaše vode i jednog pišanja?!" Harun zaplaka i otpusti Šekika uz silne počasti.

Onda Šekik stiže u Mekku. Svijet se okupi oko njega, a on im reče: "Tražiti ovdje nafaku znak je neznanja, a raditi ovdje za novac je haram." Tu susrete Ibrahima Edhema, pa ga upita: "O Ibrahime, kako ti postupaš u vezi sa svojom opskrbom?" Ibrahim reče: "Ako mi šta dođe, zahvalim Bogu, a ako ne, strpim se." Šekik na to kaza: "Pa i psi u Belhu postupaju isto. Ako šta nađu, to i pojedu, ne nađu li, strpe se." "A kako ti činiš?", upita Ibrahim, pa Šekik reče: "Ako šta dobijem, toga se odrekнем, a ako ništa nemam, strpim se." Ibrahim mu tad poljubi ruku i reče: "Ti se, zaišta, utječeš Bogu!"

Prenosi se da neki starac reče Šekiku: "Mnogo sam griješio i sad hoću učiniti tevbu." "Kasno si došao", reče Šekik, a starac kaza: "Ne, došao sam na vrijeme." "Kako to?", upita Šekik, a starac reče: "Ko god se pokaje prije smrti, na vrijeme se pokajao." "Pravo veliš, i nisi zakasnio s tevбом", na to će Šekik.

Šekik reče: "U snu mi je kazano: 'Ko se glede svoje nafake uzda u Boga, Bog mu popravi narav, osnaži tijelo i spriječi šejtana da se upliće u njegov ibadet.'" I rekao je: "Osnov pokornosti Bogu jesu strah, nada i ljubav." Pa je

kazao: "Znak straha od Boga jeste napuštanje zabranjenog, znak nade jeste poslušnost Bogu, a znak ljubavi je zanos." Također je rekao: "Ko nema troje, neće se spasiti Džehen-nema: uzdanje u Boga, strah od Njega i zabrinutost u pogledu svog svršetka." I još je rekao: "Boga se boji onaj ko se brine zbog svojih postupaka u prošlosti i plaši se kako će se ponijeti u budućnosti."

Šekik je kazao: "Pokornost Bogu ima deset dijelova: devet njenih dijelova jeste povučenost iz svijeta, a deseti dio jeste ćutnja." I reče: "Troje upropasti čovjeka: Čini grijehe nadajući se tevbi, odgađa tevbu nadajući se dugom životu, zanemari tevbu nadajući se Božijoj milosti. Takav umre bez tevbe." I rekao je: "Bog Svevišnji one koji su Mu pokorni učini živima i pošto umru, a one koji su nemarni prema Njemu učini mrtvacima još za života."

Šekik je rekao: "Siromasima je Bog podario troje: bezbrižnost srca, lahko polaganje računa i neopterećenost duše, a moćnike prati troje: tjelesna patnja, uznemirenost srca i teško polaganje računa." Rekao je i: "Ako više voliš ti dati drugome već da drugi da tebi, čovjek si ahireta. U suprotnom, ti si čovjek dunjaluka."

Pitali su Šekika: "Po čemu se prepoznaje čovjek koji se nepokolebljivo uzda u Boga?" On odgovori: "Po tome što takav svaki dunjalučki gubitak smatra za blagodat." I rekao je: "Želiš li znati kakav je neko čovjek, osmotri drži li više do Božijeg obećanja ili do obećanja ljudi."

Šekik je rekao: "Sedamsto učenih ljudi postavio sam ista pitanja: Ko je pametan? Ko je moćan? Ko je lukav? Ko je derviš? Ko je škrtac?, pa mi svi dadoše istovjetne odgovore: Pametan je onaj kome nije stalo do ovog svijeta. Moćan je

onaj ko je zadovoljan Božijom odredbom. Lukav je onaj koga ovaj svijet ne zavede. Derviš je onaj čije srce ne traži uvijek više. Škrtac je onaj ko uskraćuje ljudima pravo koje im je Bog dao."

Hatim Asamm priča: "Zamolih Šekika da me posavjetuje, pa on reče: 'Ako tražiš općenit savjet, pazi na svoj jezik i ne govori ništa osim ono što će na vagi tvojih djela važiti za dobro. A ako želiš poseban savjet, potrudi se da uopće ne pričaš, osim kad osjetiš da ćeš pući ako nešto ne kažeš.'"

Ves-selam! ♦

SPOMEN NA
IMAMA SVIJETA EBU HANIFU,
ALLAH MU SE SMILOVAO

I mam svijeta Ebu Hanifa Kufi⁸⁵, svjetiljka šerijata i naroda, svjetlo vjere i vlasti, dragulj smisla i finesa, sufijski znalac i arif, Allah mu se smilovao. Ko bi mogao opisati onog hvaljenog na svim jezicima i među svim narodima? Njegova skrušenost, odrekutost od svijeta, duhovno pregnuće i spoznaja ne imadoše granica. Po znanju o šerijatu i tarikatu bijaše bez premca, a isto se može reći i za njegovu osvještenost, ponašanje i promućurnost. Njegovo duhovno viteštvo bijaše začuđujuće. Bio je plemić svijeta i milosrdnik svog vremena. Odlikovao se znanjem i vrlinom. Dosegao je najviše stupnjeve i najvisočije položaje.

Enes prenosi da je Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, rekao: "Bit će u mom ummetu čovjek po imenu Numan ibn Sabit, i on će biti svjetiljka mog ummeta."

Svojstva Ebu Hanife spomenuta su u Tevratu, a Ebu Jusuf kaže: "Devetnaest godina bio sam kod njega. Za tih devetnaest godina uvijek je sabahski namaz mogao obaviti

⁸⁵ Utemeljitelj jedne od četiri vjersko-pravne škole (mezheba) u sunnitskom islamu. Hanefijskom mezhebu danas pripada značajna većina muslimana u svijetu.

s abdestom koji je uzeo za jaciju." Malik Enes kaže: "Ebu Hanifa je bio takav da ako si pred njim rekao da je ovaj zid bijel, morao si iznijeti dokaz da je tako." Veliki imam Šafi rekao je: "Sva ulema svijeta djeca su Ebu Hanifina."

Ali ibn Ebi Talib, mir neka je na nj, rekao je: "Čuo sam Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, da kaže: 'Blago onom ko mene vidi ili vidi onog ko je mene gledao', a Ebu Hanifa je sreo nekoliko ashaba: Abdullaha Zubejda, Enesa ibn Malika, Džabira ibn Abdullaha, Abdullaha ibn Ebu Avfa, Vasileta ibn Asqaa i Aišu bint Udžred, Allah svima njima bio zadovoljan. Dakle, obuhvaćen je spomenutim hadisom. Susreo je mnoge šejhove i razgovarao sa Sadi-kom, Allah njime bio zadovoljan. On je bio učitelj Fudilu, Ibrahimu Edhemu, Bešru Hafiju, Davudu Taiju i Abdul-lahu Mubareku. Kad je posjetio kabur Prvaka poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i rekao: "Esselamu alejkum, o Prvače poslanika!", odgovoreno mu je: "Ve alejkumus-selam, o imame muslimana!"

Uvijek je bio krajnje povučen. Prenosi se da se uvijek istinski držao pravog smjera, klonio se svijeta i oblačio suknenu odjeću. Jedne noći usni kako sakuplja Poslanikove, blagoslov i mir neka je na nj, kosti i slaže ih. Probudi se zbunjen takvim snom i zatraži od jednog Ibn Sirinovog učenika da mu ga protumači. Ovaj mu reče: "Ti ćeš svojim znanjem o Poslaniku i čuvanjem njegovog sunneta doseći visok stupanj, bit ćeš njegov čuvar i odvajati ispravno od krivog." Drugi put Ebu Hanifa usni Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, pa mu Poslanik reče: "O Ebu Hanifa, rođen si zato da ukažeš na moj sunnet, pa nemoj bježati od ljudi."

Njegova obazrivost bila je naročita vrlina. Halifa je pravio popis, pa sazva uleme i kadiju, a to bijaše Ša'bi, čiji je učenik nekad bio i Ebu Hanifa, i reče da svima daruje ponešto imetka, u priznanicama, naturi ili kao vakuf. Potom jedan službenik dođe kod Ša'bija i reče mu: "Zapovjednik vjernika traži da mi potpišeš priznanicu." Ša'bi potpisa, a potpisaše i svi ostali učenjaci. Ali, kad od Ebu Hanife zatražiše da potpiše, on upita: "A gdje je halifa?" "Na svom dvoru", rekoše mu. "Onda ću otići k njemu ili neka on dođe ovamo", reče Ebu Hanifa, "inače svjedočanstvo nije valjano." Službenik se naljuti i reče: "Kadija i svi učenjaci su potpisali, a ti izvrđavaš?!" "To je zarad njegove koristi", odgovori Ebu Hanifa. Halifi ispričaše šta se desilo, pa on pozva Ša'bija i upita: "Da li je bilo nužno da ja svjedočim potpisu?" "Jeste", odgovori Ša'bi. "A kako si, onda, ti potpisao bez mog prisustva?", upita halifa, a Ša'bi kaza: "Znao sam da je to po tvojoj naredbi i nisam te htio ometati." Halifa tad kaza: "Nisi ispravno postupio. Onaj mladić dostojniji je od tebe da bude kadija."

Kad Mensur dođe na položaj halife, premišljao se koga od četverice da postavi za kadiju: Ebu Hanifu, Sufjana, Šerika ili Misara ibn Kadama. Njih četvericu pozvaše na dvor, pa, dok su dolazili, Ebu Hanifa reče: "Hoćete li da smislim neke izgovore za nas?" "Učinio bi dobro djelo", odgovoriše mu. "Ja ću se pravdati svojim porijeklom", reče Ebu Hanifa, "Sufjan neka nekamo utekne, a Misar će se praviti da je umobolan." Tako Sufjan uteče pratnji i pobježe na neku lađu, rekavši: "Sakrijte me, jer hoće da mi odrube glavu!" Ustvari, palo mu je na um da je Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, jednom rekao: "Ko se prihvati položaja sudi-

je, glava mu je i bez sablje odrubljena." Lađari ga sakriše, a ona trojica izadoše pred Mensura. Halifa se prvo obrati Ebu Hanifi: "Tebe ćemo postaviti za kadiju!" "Ali ja nisam Arapin", reče Ebu Hanifa, "pa Arapi neće biti zadovoljni ako ja budem izabran." "Ovdje se ne traži porijeklo, nego znanje", odgovori halifa, pa Ebu Hanifa reče: "Ja nisam dostojan tog položaja. Obrati pažnju na to što sad ustvrdih. Ako sam slagao, lažac ne može suditi muslimanima, a ti kao halifa ne možeš takav položaj povjeriti lašcu." Tako izbjegne ovu dužnost. Tad Misar priđe halifi, uze ga za ruku i upita: "A kako si ti? Kako su ti kod kuće?" "Ovaj je lud, izvedite ga!", reče Mensur, pa se obrati Šeriku: "Onda ćemo tebe postaviti na to mjesto." "Ali ja sam pomatušio, pamćenje me izdaje", reče Šerik, no halifa odgovori: "Izliječit ćemo te." Tako Šerik bi postavljen za kadiju. Ebu Hanifa se naljuti na nj i nikad više s njim nije progovorio.

Ebu Hanifa je sjedio sa svojim društvom, a u blizini su se neka djeca igrala loptom. Lopta upade među Ebu Hanifino društvo. Nijedno dijete nije se usuđivalo doći po loptu. Tek jedan dječak reče: "Ja ću je donijeti!", pa dođe među ljude i uze loptu. "Je li ovo dijete začeto u braku?", upita Ebu Hanifa. "Nije", odgovoriše, "ali otkud si ti znao?" Ebu Hanifa odgovori: "Da je začeto u braku imalo bi stida."

Ebu Hanifa klanjao bi svaku noć tristo rekata. Jednom je prolazio ulicom, pa ču kako jedna žena reče drugoj: "Ovaj čovjek svaku noć klanja petsto rekata namaza", te odluči da otad svaku noć doista klanja petsto rekata. Domalo, ču kako jedan dječak govori drugom: "Ovaj čovjek svaku noć klanja hiljadu rekata", pa odluči da svaku noć zaista i klanja hiljadu rekata namaza.

Jedan njegov učenik reče mu: "Ljudi pričaju kako imam muslimana noću uopće ne spava." Ebu Hanifa reče: "Onda noću neću niti spavati." "Ali zašto?!", upita učenik, a Ebu Hanifa odgovori: "Neću da budem od onih za koje Allah kaže: *'...kojima je drago da budu pohvaljeni i za ono što nisu učinili.'*⁸⁶" Otad bi svaku noć uzeo abdest za jaciju i s njim klanjao sve do jutra.

Prenosi se da su koljena Ebu Hanife od čestog činjenja sedžde bila okoštala poput kamiljih. Kažu da je znao i po četrdeset puta proučiti čitav Kur'an prije nego bi donio neku fikhsku presudu.

Davud Taji rekao je: "Dvadeset godina bio sam kod imama Ebu Hanife i stalno sam motrio na njegovo ponašanje. Nikad, ni po najvećoj žegi, on ne bi bio gologlav niti bi, odmarajući se, ispružio noge. Jednom upitah: 'O predvođniče u vjeri, šta ima loše u tome da se ispružiš kad si sam?', a on reče: 'Kad se osamiš s Bogom valja ti biti naročito pristojan.'"

Prolazeći ulicom, Ebu Hanifa vidje nekog dječaka kako se igra u blatu. "Pazi da ne padneš!", reče mu Ebu Hanifa, a dječak odgovori: "Ako i padnem, ništa strašno. Tá dići ću se. Ali ti pazi da ti se noga ne oklizne, jer tad će pasti svi muslimani koji te slijede, a teško da bi se onda svi mogli dići." Ebu Hanifu zaprepasti djetetova oštroumnost, zaplaka, pa reče svojim drugovima: "Pazite, ako u vezi s nekim pitanjem naidete na dokaze bolje od mojih, tad ne slijedite ono što sam ja rekao i ne oponašajte me." Ove riječi dokaz

⁸⁶ Kur'an, 2:286

su njegovog krajnjeg poštenja. Zato su Ebu Jusuf i Muhammed donijeli neke presude drugačije od njegovih.

Prenosi se da bijaše neki imućan čovjek koji je ispoljavao neprijateljstvo prema Zapovjedniku vjernika Osmanu, Allah njime bio zadovoljan, dotle da ga je nazivao židovom, pa Imam to ču. Pozva ga k sebi i reče: "Htio bih udati tvoju kćer za jednog židova." Čovjek kaza: "I ti si prvak muslimana?! Smatraš dozvoljenim da se muslimanka uda za židova?! Nikad to neću dopustiti!" Ebu Hanifa tad reče: "Subhanallah! Ti svoju kćer ne bi dao židovu, a smatraš da je Muhammed, Božiji poslanik, udao svoje dvije kćeri za židova?!" Čovjek tad shvati o čemu je riječ, promijeni mišljenje i učini tevbu.

Ebu Hanifa je jednom prolazio bazarom, pa mu malo blata poprska odjeću. On odmah siđe do Tigrisa i stade prati blato s odjeće. Neko mu reče: "Ti dopuštaš da na odjeći bude i malo nedžaseta, pa zašto sad toliko spiraš obično blato sa svoje?" "Tačno", odgovori Ebu Hanifa, "ali fetva je jedno, a taqva drugo!"

Kažu da je Davud Taji, Allah mu se smilovao, kad je stekao početno obrazovanje, upitao Ebu Hanifu: "Šta sad da radim?" Ebu Hanifa mu reče: "Na tebi je sad da primijeniš znanje, jer znanje bez djela je poput tijela bez duše."

Prenosi se da halifa jedne noći usni meleka smrti. "Koliko mi je još života ostalo?", upita, a melek mu pokaza pet prstiju. Halifa se na sve strane raspitivao o značenju ovog sna, ali niko mu nije mogao pružiti valjan odgovor. Pozva i Ebu Hanifu te zatraži od njega da mu protumači san. Ebu Hanifa reče: "Pokazao ti je da postoji pet znanja koja su samo kod Boga, kao što je rečeno u ajetu: *'Samo Allah zna*

kad će smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti.”

Šejh Ali ibn Osman Džellabi pripovijeda: “Bio sam u Šamu i zaspah pored kabura Bilala mujezina⁸⁷, Allah njime bio zadovoljan. Sanjao sam da sam u Mekki, pa vidjeh kako Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, ulazi na Ebu Šejbet kapiju i nosi na rukama nekog šejha baš kao da nosi dijete. Pridoh Poslaniku, poljubih mu noge i u čudu upitah: ‘Ko je taj šejh?’ Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, reče: ‘To je Ebu Hanifa, imam tvoj i tvoje zemlje.”

Prenosi se da je Nufel ibn Hajjan pričao: “Pošto Ebu Hanifa, Allah mu se smilovao, umrije, usnih Dan sudnji. Svi ljudi bijahu okupljeni, a Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, stajaše pokraj Havda. Dvojica su stajala s njegove desne i lijeve strane, a Ebu Hanifa mu je stajao sučelice. Nazvah selam i zatražih od Ebu Hanife da mi da vode. ‘Ako Poslanik dopusti,’ reče, pa Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, kaza: ‘Daj mu vode.’ Pruži mi čašu, pa se napih, a onda su pili i svi ashabi i još je preteklo. ‘Ko je ovaj što stoji desno od Poslanika?’, upitah. ‘Ono je hazreti Ibrahim,’ odgovori mi Ebu Hanifa, ‘a onaj s lijeve strane je Ebu Bekr.’ Onda mi predstavi još sedamnaestericu.”

Jahja Muaz Razi kaže: “Usnih Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, pa ga upitah: ‘Gdje da te tražim?’, a on reče: ‘U nauku Ebu Hanife.”

Brojne su njegove vrline i mnogo je pohvala na njegov račun izrečeno, a mi ćemo ovim završiti.

⁸⁷ Prvi mujezin u historiji islama, porijeklom inače etiopski crnac.

SPOMEN NA VELIKOG IMAMA ŠAFIJA, ALLAH MU SE SMILOVAO

Šafi Muttalibi⁸⁸, sultan šerijata, dokaz istine, nadzornik Tajni Božijih, uputitelj u vječne propise, nasljednik Poslanikov, potporanj svijeta, Allah njime bio zadovoljan. Nema potrebe govoriti odveć o njemu, jer svjetlo njegovo koje obasjava svijet kazuje dovoljno. Brojne su njegove vrline, uresi i lijepa svojstva. Njegov opis upotpunimo time što ćemo reći: on je ogranak poslaničkog stabla i plod voćke Mustafine. Po svojoj trezvenosti i ponašanju bio je jedinstven. Njegovo duhovno viteštvo bilo je za divljenja. Bijaše plemić svijeta i darežljivac svog vremena. Bio je najvrliji u svom dobu i najučeniji u svom vremenu. Njegova pobožnost i kerameti takvi su da ih ova knjiga ne može obuhvatiti. Kad mu je bilo trinaest godina, reče u Haremu: “Pitajte me šta god želite!” Sa petnaest godina već je izdavao fetve.

Ahmed ibn Hanbel, koji je bio imam svijeta i sačuvao tristo hiljada hadisa, bio je njegov učenik i iz poštovanja bi pred njim sjedio otkrivene glave. Neki mu, stoga, prigovoriše: “Zašto bi tako postupao čovjek na tvom stupnju, neko

⁸⁸ Utemeljitelj šafijskog mezheba, jedne od četiri sunitske pravne škole.

ko je dvadeset pet godina slušao najbolje šejhove i učitelje?", a on odgovori: "On zna protumačiti sve ono što sam ja zabilježio. Da nije njega, ja bih postupao po vlastitom nahodenju, no on shvaća zbilju svake predaje i razumijeva ih. Ja samo znam hadise, a on je za ljude blagodat kakva je sunce Zemlji." Ahmed je, također, rekao: "Vrata fikha bila su zatvorena ljudima, pa ih je posredstvom njega Bog otvorio." I kazao je: "Ne znam nikog iz Šafijeve vremena ko je više zadužio islam nego on." Imam Ahmed je u vezi s Poslanikovim, blagoslov i mir neka je na nj, hadisom: "Svaki stotinu godina dizat će se čovjek koji će ljude podučiti mojoj vjeri", kazao: "Šafi je od takvih."

A Sevri je rekao: "Kad bi na jedan tas vage stavili Šafijevu pamet, a na drugi pamet polovine svijeta, Šafi bi prevagnuo." Bilal Havvas kaže: "Upitah Hidra šta misli o Šafiji, a on reče: "On spada među *avtade*."

Još od djetinjstva nije htio ići po proslavama i svadbama; stalno bi bio zamišljen i tužan. Već kao dječak ponašao se kao starac čiji su dani odbrojani. Odlazio bi kod Selima Rai'ja, mnogo razgovarao s njim, i uskoro sve nadmaši po znanju. Tako Abdullah Ensari, Allah mu se smilovao, kaže: "Ja nisam njegovog mezheba, ali volim Šafija, jer na koji god stupanj da se osvrnem, vidim da je Šafi ondje prvi." Sam Šafi kaže: "Usnih Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i on me upita: 'Ko si ti, o sinak?' 'Poslaniče Božiji, ja sam jedan iz tvog ummeta', odgovorih. 'Priđi!', reče mi, pa mu pridoh. On prikupi pljuvačku u svojim ustima, pa je ja uneso u svoja usta. Onda mi reče: 'Sad idi, i neka je bereket Božiji s tobom!' Potom usnih Zapovjednika vjernika Aliju. On skide s ruke svoj prsten i natače ga meni. Tako na mene

pređe znanje od Poslanika i njegovog valija."

Sa šest godina, Šafi krenu u školu. Njegova majka bijaše pobožna žena iz roda Hašimija, pa bi joj ljudi često povjeravali svoje stvari. Jednom dođoše dvojica i ostaviše kod nje neku torbu. Domalo, jedan od njih dvojice se vrati i zatraži onu torbu, pa mu je ona dade. Malo kasnije dođe i onaj drugi i zatraži torbu. "Već sam je dala tvom prijatelju", odgovori Šafijeva majka. "Zar se nismo dogovorili da je ne daješ ako oba nismo prisutni?", upita ovaj. "Da", reče ona. "Pa zašto si mu je, onda, dala?", naljuti se čovjek, a Šafijeva majka se zbuni. Uto dođe Šafi i upita majku: "Šta se desilo?" Ona mu sve ispriča, pa se Šafi obrati onom čovjeku: "Sve je uredu, tvoja torba je ovdje, idi po svog prijatelja." Čovjek i kadijin zastupnik koji je došao s njim golemo se začudiše.

U njegovo doba halifa je bio Harun Rešid. Harunu jedne večeri njegova žena Zubejda reče: "Ti si džehennemlija!", a njemu to tako teško pade da se razvede od nje, iako je Zubejdu mnogo volio. Te njene riječi nisu mu davale mira, pa on sazva svu ulemu i upita šta misle o tome? Niko se nije usuđivao dati odgovor i svi bi samo kazali: "Bog zna je li Harun džennetlija ili džehennemlija!" Šafi, koji je tada bio još dječak, ustade i reče: "Ja ću odgovoriti!" Ljudi se zaprepastiše i rekoše: "Je li ovo neki ludak?! Sva ulema suzdržala se od odgovora, pa šta bi to on mogao reći!" Harun ga pozva da priđe i reče mu da govori. Šafi kaza: "Trebaš li ti nešto od mene ili ja tražim nešto od tebe?" "Ja trebam tebe", odgovori Harun, pa mu Šafi reče: "Onda siđi s prijestolja, jer visoko mjesto pripada znalcima." Halifa ga posadi na prijesto, a onda Šafi reče: "Prije nego što ti odgovorim, ti ćeš meni odgovoriti na jedno pitanje." "Pitaj", reče Harun,

pa Šafi upita: "Da li si ikad htio učiniti neko zlo, ali te strah od Boga spriječio da to učiniš?" "Tako mi Boga, to mi se događalo", odgovori Harun. Šafi tad kaza: "Ja, onda, prosuđujem da si ti džennetlija." Prisutna ulema se uskomeša i zagrajaše: "Na temelju čega i s kakvim dokazima?!", a Šafi odgovori: "Na temelju Kur'ana, gdje Bog kaže: *'A onome ko je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno.'*⁸⁹" Svi se oduševise i rekoše: "Kakav li će biti kad odraste neko ko je u djetinjstvu ovakav!"

Prenosi se da je Šafi jednom držao predavanje, pa je desetak puta naglo ustajao. "Šta ti je?", upitaše. On reče: "Napolju se igra dijete iz hazreti Alijine loze, pa ustanem kad god ga ugledam pred vratima. Nepristojno je sresti Poslanikovog potomka a ne ustati na noge."

Prenosi se da Bizantinci, koji su svake godine plaćali danak Harunu Rešidu, jedne godine poslaše nekoliko svojih svećenika, s porukom: "Neka oni raspravljaju s vašim učenjacima. Nadmaše li ih naši svećenici u znanju, nećemo više plaćati danak." Harun naredi da se upriliči rasprava, pa se četiristo muslimanskih učenjaka u strahu okupiše na obali Tigrisa. Harun reče Šafiju: "Ti ćeš odgovarati na njihova pitanja." Šafi tad prostrije svoju serdžadu po vodi, sjede na nju i, plutajući tako na vodi, reče: "Neka dođe ovamo onaj ko hoće sa mnom raspravljati!" Kad svećenici to vidješe, svi odmah prihvatise islam. Vijest o tome dođe bizantskom caru, pa on reče: "Sreća pa taj ne dođe ovamo, inače u Bizantu ne bi ostalo kršćanina."

⁸⁹ Kur'an, 79:70-71

Prenosi se da je neko rekao Harunu: "Imam Šafi ne zna Kur'an napamet", a to je doista bila istina. Harun htjede da ga iskuša, te mu naredi da tokom ramazana predvodi teraviju. No, Šafi je imao takvu moć pamćenja da bi svaki dan zapamtio po jedan džuz Kur'ana, navečer bi ga na teraviji proučio, pa tako do kraja ramazana nauči napamet čitav Kur'an.

U mezhebu imama Ahmeda, onaj ko namjerno ispusti jedan namaz postaje nevjernikom, dok kod Šafija nije tako, već je takav dužan naklanjati ispuštene namaze uz davanje iskupnine. Imam Šafi jednom upita Ahmeda: "Ako neko propusti namaz i time postane kafir, šta mu je činiti da opet postane musliman?" "Mora početi klanjati", odgovori Ahmed, pa mu Šafi reče: "A kako može biti ispravan namaz nevjernika?!" Ahmed ostade bez odgovora. Ovakvih rasprava koje se tiču tajni fikha prenosi se veoma mnogo, ali ova knjiga ne kani se njima baviti.

Šafi je rekao: "Rob sam onome ko me iole pouči ispravnom postupanju." I rekao je: "Onaj ko znanje nudi onome za koga ono nije, krši pravo znanja, a onaj ko uskraćuje znanje onom ko ga je dostojan jeste nasilnik." Također je kazao: "Ne bih uzeo ovaj svijet ni kad bi mi ga ponudili po cijeni jednog hljepčića." Pa je rekao: "Onaj ko teži onome što se unosi u trbuh vrijedi koliko ono što izbacuje iz stomaka."

Rabi priča: "Nekoliko dana prije nego što Šafi umrije usnih kako ljudi nose dženazu hazreti Adema, mir neka je na nj. Ispričah taj san jednom šejhu, a on reče: "Umrijet će onaj ko je najučeniji u svom vremenu, jer znanje je svojstvo Ademovo." I doista, uskoro preseli imam Šafi."

Prenosi se da je Šafi pred smrt oporučio da ga gasuli jedan čovjek koji tad bijaše u Misiru. Kad ovaj napokon dođe, rekoše mu šta je Šafi oporučio, pa čovjek kaza: "Donesite mi njegovu bilježnicu." Ispostavi se da je Šafi imao sedamdeset hiljada dirhema duga, pa ovaj poplaća njegove dugove i reče: "Ovo je način na koji sam ga trebao oprati."

Rabi ibn Sulejman kaže: "Usnih Šafija, pa ga upitah: 'Kako je Bog postupio prema tebi?' On reče: 'Posjeo me na tron, ukrasio me zlatom i biserima, i darovao mi koliko vrijedi sedamdeset hiljada dunjaluka.'" ♦

SPOMEN NA
IMAMA AHMEDA HANBELA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

I mam po Istini Ahmed Hanbel⁹⁰, imam vjere i suneta, predvodnik mezheba i naroda, svemir znanja i djelovanja, onaj koga su ljudi njegovog doba slijedili, bogobojazni gospodar, prvi i posljednji sunija, Allah mu se smilovao. Bijaše šejh sunija i prvak vjere. Po znanju hadisa niko nije ispred njega. Po svojoj skrušenosti, bogobojaznosti i plemenitosti uživao je visok stupanj. On je onaj čija bi dova bivala uslišana. Sve sljedbe cijene ga kao krajnje pobožnog i poštenog. Čist je i izuzet od svih sumnjičenja koja iznose. Štaviše, jednom je njegov sin govorio o značenju hadisa: "Bog je Svojom rukom zamijesio Ademovu glinu", pa, tumačeći hadis, pomoli ruku iz rukava, a Ahmed mu reče: "Ne maši svojom rukom kad govoriš o Božijoj ruci."

Vidio je mnoge velike šejhove, poput Zun-nuna, Bišra Hafija, Sarija Saqatija i Marufa Karhija, Allah im se smilovao. Bišr Hafi rekao je: "Ahmed ima osobinu koju ja ne posjedujem: traži halal za sebe i svoje bližnje, dok ja tražim halal samo za sebe." A Sari Saqati, Allah mu se smilovao, kaže: "Ahmed je uvijek bio uznemiravan; za života intriga-

⁹⁰ Utemeljitelj hanbelijske pravne škole.

ma mutezilita⁹¹, a nakon smrti iluzijama mušebiha⁹², a on nema ništa ni s jednim ni s drugim.

Prenosi se da kad muteziliti osnažiše u Bagdadu, rekoše: "Njega treba slijediti, jer on kaže da je Kur'an stvoren." Zato Ahmed bi priveden na halifin dvor. Jedan vojni zapovjednik ondje mu reče: "Imame, ponesi se muški, jer ja sam primio hiljadu udaraca štapom i nisam poklekao već sam to stojeće podnio. Ako sam ja, koji sam počinio grijeh, mogao to otrpiti, tebi koji nisi kriv bit će još lakše." Ahmed je pričao: "Njegove riječi značile su mi pravu podršku." Onda Ahmeda staviše u okove i udariše mu hiljadu bičeva, optuživši ga da je rekao da je Kur'an stvoren. A on nešto takvo nije kazao. Dok su ga bičevali, odriješi mu se ućkur na hlačama. Kako su mu ruke bile vezane, Ahmed nije mogao podići hlače. Tad se iz gajba pojaviše dvije ruke i svezaše mu ućkur. Vidjevši ovaj znak, mučitelji oslobodiše Ahmeda, ali on je uskoro nakon toga umro.

Pred smrt ga upitaše: "Šta misliš o onim ljudima koji su te stavili na muke?" On reče: "Oni su me tukli zarad Boga, jer mislili su da zagovaram zabludu. Zato im na Danu sudnjem neću biti neprijatelj."

Prenosi se da se neki mladić brinuo o bolesnoj majci. Ona mu reče: "Sinak moj, ako želiš moje zadovoljstvo, otiđi imamu Ahmedu i zamoli ga da prouči dovu za mene.

⁹¹ Filozofska škola u islamu. Tokom 2. hidžretskog stoljeća u islamskom svijetu vladala je netrpeljivost između mutezilita i njihovih oponenta ašarita.

⁹² Sljedbenici antropomorfističkog učenja.

Možda Bog učini da ozdravim, jer ova mi je bolest dodijala srcu." Mladić ode Ahmedovoj kući i zovnu ga. "Ko je?", upita Ahmed. "Čovjek u potrebi", odgovori mladić i ispriča o čemu se radi, te zamoli šejha da prouči dovu za njegovu majku. "Zašto ja, i sam to možeš", reče šejh, ali ipak obavi gusul i stade na namaz. Šejhov sluga reče mladiću: "Imam će učiniti ono što si tražio od njega. Idi sad kući." Mladić se vrati kući i zateče majku, voljom Istinitog, potpuno zdravu.

Imam je na obali rijeke uzimao abdest, a uzvodno od njega abdest je uzimao neki čovjek iz grada. Vidjevši Imama, čovjek, u znak poštovanja, siđe nizvodno. Kad taj čovjek umrije, neki njegov poznanik ga usni i upita: "Kako je Bog postupio prema tebi?" Ovaj odgovori: "Smilovao mi se zarad toga što sam uzimajući abdest ukazao poštovanje Imamu."

Ahmed je pričao: "Putovao sam kroz pustinju, pa zalutah s puta. Ugledah nekog beduina i priđoh mu da upitam za put, a on mi reče: 'Ne idi za nagađanjima!' 'Možda je gladan', pomislih, pa mu ponudih komadić hljeba što sam ponio sa sobom. No, čovjek se naljuti i reče mi: 'O Ahmede, zašto si se ti zaputio Kući Božijoj?! Ta, ti nisi zadovoljan nafakom koju Bog odredi! Doista jesi izgubio put.' U meni planu zloba i rekoh: 'Postoje robovi Božiji koje On krije, a zarad kojih bi, da oni zaištu, planine pretvorio u zlato!' Tad pogledah i vidjeh da su se brda i pijesak oko nas pretvorili u zlato. Onesvijestih se i čuh glas: 'O Ahmede, pripazi na svoje srce! Ovo je bio Moj rob za koga bih nebesa i Zemlju prignječio jedne o druge, samo ako bi on to zatražio. Sad smo ti ga pokazali, ali više ga nećeš vidjeti.'"

Ahmed je žarko želio sresti Abdullaha Mubareka. Na-
posljedku, Abdullah jednom svrati kod njega. Ahmedov sin
javi ocu: "Oče, Abdullah Mubarek je pred našim vratima,
došao te vidjeti." Ahmed mu, međutim, ne dopusti da uđe.
Njegov sin se začudi: "Godinama ga želiš sresti, a sad kad ti
je pred vratima, ne dopuštaš mu da uđe?!" Ahmed odgovo-
ri: "Istinu si rekao, ali bojim se da ću se toliko zbližiti s njim
ako ga sretnem, da neću moći podnijeti rastanak. Onda
bih do kraja života čeznuo da ga opet vidim. Ovako barem
nema straha od rastanka."

Njegove riječi i djela bijahu izvanredni. Kad bi ga nešto
pitali, odgovorio bi ukoliko bi se radilo o pitanju u vezi pra-
kličnih propisa, a ako bi se radilo o pitanju u vezi duhovnih
stanja, uputio bi pitaoca Bišru Hafiju. Govorio je: "Molio
sam Boga da mi otvori vrata straha od Njega, dok ne do-
đoh u stanje da mi se činilo kako ću poludjeti od straha."
I rekao je: "Upitah: 'Bože, kako se približiti Tebi?', pa mi
odgovori: 'Riječju mojom, Kur'anom!'"

"Šta je iskrenost?", pitali su ga, pa odgovori: "Očistiti se
od loših djela." "Šta je tevekkul?", pitali su, pa reče: "Vjero-
vati da je opskrba od Boga." "Šta je zadovoljstvo Bogom?",
upitaše, a on kaza: "Povjeriti svoje poslove Bogu." "Šta je
ljubav?", pitali su, pa reče: "To pitajte Bišra, jer, dok je on
živ, neću odgovarati na takva pitanja." "Šta je odricanje?",
upitaše, pa odgovori: "Tri su vrste odricanja. Prvo je odbi-
citi haram, i to je odricanje puka. Drugo je odbaciti višak
halala, i to je odricanje duhovne elite. Treće je odbaciti sve
što ti odvlači pažnju od Boga, i to je odricanje arifa."

Kad bijaše na samrti- a umro je od rana o kojima smo
govorili, čime je zaslužio stupanj šehida- Ahmed reče: "Ne

još!" "Šta to govoriš, oče?", upita ga njegov sin, pa Ahmed
kaza: "Među onima koji su se okupili oko mog uzglavlja
ugledah Iblisa. Stajao je ovdje potišten, pa mi reče: 'O
Ahmede, spasio si dušu od mene.' 'Ne još', odgovorih, 'opa-
snost postoji do posljednjeg daha.'"

Na Ahmedovoj dženazi iskupiše se jata ptica, a četr-
desetdvije hiljade ljudi, vatropoklonika, židova i kršćana,
primiše islam, svi, tužni i uplakani, izgovoriše *la ilahe
illallah*. Jednom šejhu rekoše: "Ne zna se je li Ahmed bio
veći za života ili u smrti!", a on kaza: "Bog je uslišao dvije
njegove dove. Molio je Boga da uvede u islam one koji nisu
u njemu i da sačuva u vjeri one koji su muslimani. Jednoj
dovi, onoj da muslimani budu sačuvani u vjeri, udovoljeno
mu je još za života, a drugoj je udovoljeno po smrti, pa
ljudi prihvatiše islam."

Muhammed ibn Hasime priča: "Usnih Ahmeda i vidjeh
ga kako od vina tetura. 'Kakvo je to ponašanje?', upitah,
a on reče: 'Ovako je u Kući mira!' 'Kako je Bog postupio s
tobom?', upitah, pa odgovori: 'Oprostio mi je, na glavu mi
je stavio krunu, a na noge obuo papuče, rekavši: Ovo ti je
nagrada jer nisi kazao da je Kur'an stvoren!'" Ves-selam! ♦

SPOMEN NA
DAVUDA TA'IIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Davud Ta'i, svjetlo znanja i uvida, svjetiljka svijeta, djelatnik tarikata, znalac zbilje, Božiji čovjek, Allah mu se smilovao. Bijaše jedan od velikana ove skupine, prvak svog naroda, u pobožnosti je dosegao potpunost i krajnje se okoristio različitim znanostima, a naročito što se tiče fikha, kojeg je usvojio i uspostavio. Dvadeset godina bio je Ebu Hanifin učenik. Susreo je Fudila i Ibrahima Edhema, a njegov šejh u tarikatu bio je Habib Ra'i. Uvijek bijaše potišten i izbjegavao je ljude. Njegovo preobraćenje desilo se kad je iz usta neke narikače čuo stihove:

*Koje lice, koja kosa nije u grob pala,
čije oči nije zemlja zatrpala?!*

Te riječi izazvaše bol u njemu, duboko ga potresoše, i on, sav uzbuđen, ode na Ebu Hanifino predavanje. Imam opazi da se s Davudom nešto čudno dešava. "Šta ti je?", upita ga. Davud ispriča šta se desilo, i reče: "Srce mi se sasvim ohladilo spram ovog svijeta, a u meni se javilo nešto što mi je nepoznato, nešto čega nema u knjigama i fetvama." Imam mu reče: "Skloni se od ljudi." Davud se skloni od ljudi i povuče se u svoju kuću. Nakon izvjesnog vremena, Ebu Hanifa ga posjeti i reče mu: "Ovo nije stvar za sjediti u

kući. Moraš se družiti s učiteljima, slušati ono o čemu govore i ćutati čak i ako neko pitanje poznaješ bolje od njih."

Davud je znao da zaista jeste tako. Godinu dana odlazio je na predavanja, slušao imame i ćutao. Bio je strpljiv i nikad im se nije ubacivao u riječ. Nakon godinu dana, reče: "Ova moja jednogodišnja strpljivost vrijedila mi je više nego ono što za trideset godina učinih." Onda otiđe kod Habiba Ra'ija i on mu otvori ovaj Put. On muški zakorači na Put, baci knjige niz vodu, predade se isposništvu i povuče se iz svijeta.

Prenosi se da je naslijedio dvadeset zlatnih dinara i tim novcem se izdržavao. Neki šejhovi mu rekoše: "Tarikat je žrtvovanje, a ne čuvanje." On kaza: "Ja ovaj novac čuvam jer mi omogućava da se držim po strani od ljudi, i hranit ću se njime do kraja života." Nikad nije radio ništa da bi zaradio. Potopio bi hljeb u vodu, pa bi to popio. Govorio bi: "Dok bih ovo sažvakao mogu proučiti pedeset kur'anskih ajeta. Zašto, onda, da traćim vrijeme?"

Ebu Bekr Ajjaš kaže: "Svratih kod Davuda, pa ga zatekoh kako, držeći u ruci komad hljeba, plače. 'Šta ti je, Davude?', upitah, a on reče: 'Htio sam pojesti ovaj hljeb, ali ne znam je li halal ili ne?'" Drugi priča: "Svratih kod Davuda, pa vidjeh pred njegovom kućom vrč vode. 'Zašto si vodu stavio na sunce?', upitah, 'Prenesi je u hlad.' 'Bila je u hladu', reče, 'ali kasnije je sunce palo na nju, a ja je nisam htio premjestiti u hlad, stideći se pred Bogom da udovoljavam svojoj duši.'"

Prenosi se da su Davuda pitali: "Zašto se ne družiš s ljudima?", pa on odgovori: "A s kim da se družim? Ako se družim s pametnijima od sebe, ne upućuju me u vjeru.

Družim li se sa starijima od sebe, neće da mi ukažu na moje mahane. Šta će mi, onda, ljudi?" "Zašto se ne oženiš?", upitaše ga, pa reče: "Ne mogu lagati vjernicu." "Kako to misliš?", upitaše, a on kaza: "Uzmem li je, to znači da se obavezujem da ću se pobrinuti za njen ovaj i budući svijet, a ja to ne mogu. Dakle, lagao bih je." "Zašto se ne počeshljaš?", pitaše ga jednom. Davud odgovori: "Nisam toliko besposlen da se time bavim."

Jedne večeri, za punog Mjeseca, Davud je sjedio na krovu svoje kuće, posmatrao nebo, razmišljao o višim svjetovima i plakao. U jednom trenutku se onesvijesti i skotrlja se na krov komšijine kuće. Misleći da je na krovu lopov, komšija izjuri napolje, s mačem u ruci ispe se na krov i ondje nađe Davuda. Uze ga za ruku i upita: "Ko te bacio ovamo?" "Ne znam, pao sam u nesvijest i ništa ne znam", odgovori Davud.

Prenosi se da bi Davud trčao u džamiju na namaz. "Čemu tolika žurba?", upitaše ga. "Pred gradom je vojska koja me čeka", reče. "Kakva vojska?", začudiše se, a on kaza: "Mrtvaci na groblju." Pošto bi na namazu predao selam, opet bi trčeći pohitao kući, želeći izbjeći susret s ljudima.

Njegova majka jednom vidje Davuda kako sjedi na suncu sav moker od znoja. "Živote majčin", reče mu, "velika je pripeka danas. Bolje da pređeš u hlad" On joj odgovori: "Majko, iz stida od Boga ne mogu udovoljavati svojoj duši."

Prenosi se da je Davud stalno bio tužan i potišten. Govorio bi: "Ah, žudnja za Tobom teža je od svake tuge, pa noćima ne mogu zaspati." Jedan derviš priča: "Otiđoh kod Davuda i zatekoh ga vedrog i nasmijanog. To me začudi, pa

upitah: 'O Ebu Sulejmane, čemu ta radost?' On reče: 'Jutros sam napojen napitkom bliskosti Bogu, pa danas slavim.'

Prenosi se da je Davud jednom sjedio i jeo suh hljepčić, kad naiđe neki kršćanin. Davud ga ponudi hljebom, pa kršćanin uze komadić. Tu noć kršćanin je spavao sa svojom ženom, pa je začet Ma'ruf Karhi. Ebu Rabi Vasiti kaže: "Rekoh Davudu: 'Daj mi neki savjet', pa mi kaza: 'Posti od ovog svijeta i učini smrt svojim blagdanom. Kloni se ljudi kao što se kloniš krvožednog lava.' Zatražih još neki savjet, pa reče: 'Pazi na svoj jezik.' Tražih još, pa kaza: 'Odvoji se od ljudi i, ako možeš, sasvim ih izbaci iz svog srca.' Htjedoh još, te mi reče: 'Koristi se ovim svijetom za dobrobit svoje vjere.'" Neko drugi zatraži savjet od Davuda, pa mu reče: "Znaj da umrli čekaju na tebe."

Ma'ruf Karhi kaže: "Nisam vidio nikog da više nego on prezire ovaj svijet. Ovaj svijet i oni koji ga vole u njegovim očima nisu imali baš nikakve vrijednosti. Siromahe je, međutim, izuzetno volio i bio je ljubazan prema njima."

Prenosi se da Harun Rešid jednom zatraži od Ebu Jusufa da ga povede u posjetu Davudu. Dodoše, pokucaše na vrata, ali Davud ne htjede otvoriti. Ebu Jusuf zamoli Davudovu majku da ga nagovori da ih primi. No, Davud joj reče: "Šta ja imam sa zaljubljenicima u ovaj svijet i nasilnicima?!" Majka mu kaza: "Zaklinjem te svojim mlijekom da ih primiš!", pa Davud reče: "Bože moj, Ti si rekao da je Tvoje zadovoljstvo u majčinom zadovoljstvu. Inače, ja ih ne bih primio." Onda ih pozva, dodoše, pa Davud održa takav govor da je Harun Rešid plakao. Onda mu Harun pruži grumen zlata i reče: "Uzmi, to je halal." Davud odgovori: "Zadrži to, jer meni nije potrebno. Ja sam prodao svoju kuću kako

bih imao halal novca. Zamolio sam Boga da mi uzme život kad potrošim tu nafaku, e da ne bih morao od ljudi nešto tražiti. Nadam se da će Bog uslišati moju dovu.”

Ebu Jusuf kasnije upita Davudovog vekila koliko je još novca Davudu preostalo, pa ovaj kaza da ima još deset dirhema. Pošto je Davud svakog dana trošio po dirhem, značilo je to da su mu dani odbrojani. Deset dana kasnije, Ebu Jusuf reče: “Davud je danas preselio.” I zaista, bilo je tako. “Kako si znao?”, upitaše Ebu Jusufa, pa on reče: “Izračunao sam da je potrošio svoj novac, a znao sam da će njegova dova biti uslišana.”

Pitali su Davudovu majku o njegovoj smrti, pa ona reče: “Klanjao je cijelu noć, a pred zoru pade na sedždu i nije se dizao s nje. Rekoh mu: ‘Sinak, vrijeme je namazu!’ Pridoh mu i shvatih da je preselio.” Davud je oporučio da ga se sahrani pod kakav zid, e kako ga ljudi ne bi mogli uznemiravati. Tako je i učinjeno, što se i danas može vidjeti. One noći kad Davud umrije, začu se glas: “O stanovnici Zemlje, Davud Ta’i stigao je Istinitom, i Istiniti je njime zadovoljan!” Neko je sanjao Davuda kako leti zrakom i govori: “Ovog trena oslobođen sam iz tamnice.” Pođe k njemu da mu ispriča san, ali rekoše mu da je Davud preselio. S nebesa se začu glas: “Davud je stigao svom cilju!” ♦

SPOMEN NA HATIMA ASAMMA, ALLAH MU SE SMILOVAO

Hatim Asamm, taj isposnik svog vremena, jedinstveni rob Božiji, onaj koji se zakrenuo od ovog svijeta, sretnik budućeg svijeta, vladar plemenitosti, Allah mu se smilovao. Bijaše jedan od velikih šejhova, a živio je u Horasanu. Bio je Šekikov murid, a susreo je i Hadrevija; po svom isposništvu, skrušenosti, skromnosti i obazrivosti bio je bez premca. Moglo bi se reći da, otkako je odrastao, nije niti daha udahnuo a da se nije preispitivao i svodio svoj račun. Sve što je činio, činio je krajnje iskreno. Šejh Džunejd, tako, kaže: “Asamm je bio najiskreniji čovjek našeg vremena.” Mnogo bi se moglo govoriti o njegovoj strogosti prema vlastitoj duši, oštroumnosti, spoznaji i tome kako je varao vlastitu dušu. Nije mu bilo sličnog po mudrosti. Jednom je upitao svoje muride: “Šta ćete odgovoriti ako vas upitaju čemu vas ja učim?” “Reći ćemo da prenosiš na nas znanje”, odgovoriše. “A ako kažu da ja nemam znanja?”, upita, pa rekoše: “Reći ćemo da nas učiš mudrosti.” “A kažu li da ja ne znam šta je mudrost?”, upita Hatim. “Ti nam reci kako da odgovorimo?”, kazaše muridi, pa šejh reče: “Recite da vas učim dvjema stvarima: da budete zadovoljni onim što imate, i da ne čeznete za onim što je u rukama drugih.”

Jednom reče svojim drugovima: "Čitav život posvetio sam vama, pa je li iko opravdao moj trud?" "Jedan od nas učestvovao je u džihadu", rekoše. "On je junak", reče Hatim, "ali ima li neko dostojniji?" "Jedan je ispoklanjao silan imetak", rekoše. "Darežljiv čovjek, ali ima li neko dostojniji?", upita Hatim. "Jedan od nas bio je nekoliko puta na hadžu", kazaše. "On je hadžija, ali ima li neko dostojniji?", upita ih. "A za koga bi rekao da je dostojan?", upitaše muridi, pa Hatim reče: "Za onog ko se boji Boga i samo se u Njeg uzda."

Hatim je bio krajnje častan čovjek. Jednom kod njega dođe neka žena, želeći ga nešto pitati. Nehotice, žena glasno pusti vjetar, pa se silno zastidje. Hatim reče: "Ne čujem šta si me pitala, govori glasnije, tvrd sam na ušima." Žena steče dojam da je Hatim nije čuo, pa joj bi lakše. Na taj način učinio je da se ona ne osjeća nelagodno. Štaviše, sve dok ta žena bješe živa, pravio se da je nagluh. Zato ga i prozvaše Asamm, što znači gluhi.

Prenosi se da je Hatim jednom, držeći u Belhu predavanje, rekao: "Bože moj, oprostite onome ko je najgrešiji među nama!" Predavanju je prisustvovao i neki pljačkaš grobnica. Navečer krenu u pljačku, pa, kad podiže ploču s jedne grobnice, začu glas: "Zar te nije stid?! Danas ti je zarad Hatima Asamma oprošteno, a ti već večeras činiš grijeh!" Pljačkaš tad učini tevbu.

Muhammed Razi priča: "Nekoliko godina proveo sam kod Hatima, i nikad ga nisam vidio da se naljutio izuzev jednom. Bijah s Hatimom na bazaru. Neki njegov učenik, koji je držao trgovinu, reče mu: 'Uzimao si robu od mene i hranio se njome. Sad mi plati!' 'O prijatelju, sačekaj me još malo', reče mu Hatim, a ovaj odgovori: 'Neću te više čekati!'

Hatim se tad naljuti, skide ogrtač s ramena i tresnu njime o zemlju. Tog trena, svuda po bazaru stvoriše se srebrenjaci. Hatim reče ovome: 'Uzmi koliko sam ti dužan, ali ne više, e da ti se ruka ne bi osušila.' Trgovac uze svoj novac, ali, budući da je bio pohlepan, ne izdrža da ne uzme više već mu je pripadalo. Istog trena ruka mu se osuši."

Prenosi se da Hatima jednom neko pozva na sijelo, a on reče: "Doći ću pod tri uvjeta: da sjedim gdje hoću, da jedem šta hoću i da učiniš sve što ti kažem." "Uredu", prihvati ovaj. Kad dođe ondje, Hatim sjede u predsoblje, među obuću gostiju. "Zar da ti tu sjediš?!", rekoše, ali on odgovori: "Znate da je ovo moj uvjet." Kad postaviše trpezu, Hatim iz svoje hrke izvadi suh hljepčić i jede. "Ali šejhu, posluži se ovom hranom!", rekoše, a on kaza: "Uvjet je bio da jedem šta ja hoću." A onda reče domaćinu: "Neka na vatri dobro ugriju jednu tavu, pa je donesite ovamo." Učiniše tako, pa Hatim bosih nogu stade na vrelu tavu i reče: "Ja sam večerao suhog hljeba!" Onda se obrati prisutnima: "Vjerujete li da ćete sutra, na Danu sudnjem, polagati račun za sve što ste činili i jeli?" "Vjerujemo", odgovoriše. "Onda dođite i stanite na ovu tavu, da položite račun za ono što ste večeras ovdje pojeli", reče Hatim. "Mi to nismo u stanju", odgovoriše, pa Hatim kaza: "Pa kako ćete, onda, na Danu sudnjem položiti račune?! Svevišnji Bog kaže: '*Zatim ćete, toga Dana, za sladak život biti pitani sigurno!*'"⁹³ Svi prisutni tad zaplakaše i tu večer provedoše u plaču.

Neko dođe Hatimu i reče: "Imam mnogo imetka, pa bih htio njime pomoći tebe i tvoje prijatelje." Hatim mu

⁹³ Kur'an, 51:22

odgovori: "Strah me da ću, kad ti umreš, morati reći: 'O Ti Koji opskrbljuješ na nebesima, moj zemaljski opskrbitelj je umro!'"

Neko reče Hatimu: "Od čega se ti hraniš?", a on odgovori: "Hranim se iz Božijih riznica, a one se trošenjem ne umanjuju." "Ti jedeš tuđi imetak!", reče ovaj, a Hatim upita: "Jesam li ikad jeo od tvog imetka?" "Nisi", odgovori ovaj, pa mu šejh reče: "Kamo sreće da jesam, tad bi ti bio musliman." "Sve su to obične riječi", kaza čovjek, a Hatim odgovori: "I Bog nam je poslao Riječ Svoju, a posredstvom riječi tvoja je majka postala halal tvom ocu, pa si se ti rodio." "Hraniš li se ti nafakom s nebesa?", upita ovaj, a Hatim mu odgovori: "Svi se mi hranimo nafakom s nebesa: 'A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava!'⁹⁴" "Je li?!", reče čovjek, "A da ti možda nafaka neće sama doći u usta?" Hatim mu kaza: "Dvije godine živio sam na groblju, pa bi mi se hrana sama našla u ustima." "Jesi li ikad vidio da nešto niče, a da nije posađeno?", upita ovaj, a šejh odgovori: "A ko je sadio kosu koja ti je nikla iz glave?" "Ima li nafake u zraku?", opet će čovjek. "Da sam ptica, bilo bi je", odgovori Hatim, "a ribama je njihova nafaka pod vodom." Čovjek tad ućuta, učini tevbu, pa zatraži od Hatima neki savjet. Šejh mu reče: "Ne zavidi ljudima i nemoj da tebi zavide. Gdje god da si, služi Stvoritelja, pa će se stvorenja naći tebi u službi."

Prenosi se da Hatim jednom upita Ahmeda Hanbela: "Tražiš li opskrbu?" "Da", odgovori Ahmed. Tad Hatim

⁹⁴ Kur'an, 51:22

upita: "Tražiš li je prije, kasnije ili na vrijeme?" Ahmed se zamisli i reče sebi: "Ako kažem da je tražim unaprijed, reći će mi: 'Zašto tračiš svoje vrijeme?' Kažem li da je tražim kasnije, reći će: 'Kako možeš tražiti nešto što je već prošlo?' Ako kažem da je tražim na vrijeme, reći će: 'Zašto bi tražio nešto za što znaš da stiže?'" Zato ne odgovori ništa. Kasnije mu jedan šejh kaza: "Trebao si reći: 'Mi ne tražimo ono što svakako traži nas.'"

Prenosi se da je Hatim imao izuzetnu ženu. Kad je krenuo u džihad, Hatim je upita: "Koliko novca da ti ostavim?", a ona odgovori: "Onoliko koliko mi treba za ostatak života." "Otkud bih ja znao koliko ćeš još živjeti? Tvoj život nije u mojim rukama", reče Hatim, a žena mu kaza: "Ni moja nafaka nije u tvojim rukama." Neka starica dođe kod nje i upita: "Je li ti Hatim ostavio dovoljnu opskrbu?", a ona odgovori: "Hatim je onaj koji jede opskrbu, a Davatelj opskrbe je ostao sa mnom."

Neko pođe na put, pa zatraži savjet od Hatima. Hatim mu reče: "Ako trebaš prijatelja, Bog ti je dovoljan prijatelj. Ako trebaš saputnika, dosta su ti meleki koji bilježe tvoja djela. Ako ti treba pouka, ovaj svijet ti je najbolja pouka. Ako ti treba bližnji, dovoljan ti je Kur'an. Ako tražiš djelo, nema boljeg od ibadeta. Ako ti treba savjetnik, smrt je najbolji. A ako ti sve ovo nije dovoljno, Džehennem će ti biti sasvim dovoljan."

Hatim upita Hamida Leffafa: "Kako si?" "Zadovoljan i sretan", odgovori ovaj. "Zadovoljan ćeš biti ako pređeš Sirat, a sretan kad uđeš u Džennet", reče mu Hatim. Neko reče Hatimu: "Taj i taj je zaradio golem imetak." "Može li njime kupiti sebi život?", upita Hatim, "Ne može", odgovori

ovaj, pa Hatim reče: "Šta će mrtvacu golem imetak?!"

Hatim naiđe kraj grupe učenjaka, pa im reče: "Postoji li kod vas troje, blago vama. Inače, neizbježno ćete u Džehennem." "Šta je to troje?", upitaše, pa im reče: "Trebate žaliti za vremenom koje je prošlo, a vi ste u njemu činili grijehe i niste bili pokorni Bogu, pa nastojati da to danas nadoknadite. Drugo, morate nastojati iskoristiti vrijeme koje je pred vama da steknete Božije zadovoljstvo. Treće, morate živjeti u strahu od Dana sudnjeg; hoćete li biti spašeni ili ćete propasti?"

Rekao je: "Bog je troje stavio u troje: lahkoća ibadeta je u sigurnosti u opskrbu, iskrenost u djelu je u odreknutosti od ovog svijeta, a spas od kazne je u pokornosti Bogu." Također je kazao: "Pazi da te smrt ne zatekne dok si u tri stanja: dok se oholiš, dok škrtariš i dok se hvališ." Pa je rekao: "Kad bi mogao izvagati oholost šejhova i uleme u našem vremenu, vidio bi da je veća nego oholost kraljeva i vlastodržaca."

Hatim je rekao: "Ne može spasiti svoju vjeru onaj ko svaki dan ne bude makar malo čitao Kur'an i pripovijesti iz života dobrih." Također je rekao: "Pet je vrsta srca: mrtvo srce, bolesno srce, nemarno srce, zastrto srce i zdravo srce. Mrtvo srce je srce nevjernika, bolesno srce je srce griješnika, nemarno srce je srce onih koji su se odali lagodnom životu, zastrto srce je srce onog koji je u zabludi, a zdravo srce jeste srce svjesno Boga, ono koje Mu se pokorava i koje Ga se boji."

Rekao je: "U tri slučaja, neka ti duša bude obazriva: kad nešto činiš, sjeti se da te Bog gleda; kad govoriš, sjeti se da te Bog sluša; kad čutiš, sjeti se da Bog zna o čemu razmi-

šljaš." Također je kazao: "Tvoja strast ispoljava se kad jedeš, govoriš i gledaš. Zato, sjeti se da je od Boga ono što jedeš, govori samo istinu, a iz onog što vidiš izvuci pouku."

Hatim reče: "Tri su vrste džihada. Prvo, džihad protiv tvog šejtana, sve dok ga ne pokoriš. Drugo, džihad da vršiš ono što ti je Bog učinio obaveznim, sve dok to ne izvršiš. Treće, džihad protiv tvog neprijatelja, tako da se boriš dok ga ne ubiješ ili ne pogineš." I rekao je: "Početak pobožnosti jeste uzdati se u Boga, sredina je strpljenje, a vrhunac je iskrenost." Također je kazao: "Sve ima svoj ukras, a ukras ibadeta je strah od Boga. Znak straha jeste skraćivanje nada."

Hatim je kazao: "Ako želiš biti prijatelj Božiji, budi zadovoljan svime što Bog učini, a ako želiš da te na nebesima poznaju, budi istinoljubiv." I rekao je: "Žurba je šejtanski posao, izuzev kad se radi o pet slučajeva: iznošenju hrane pred gosta, opremanju mejta, udaji stasalih djevojaka, vraćanju duga i činjenju tevbe od grijeha."

Prenosi se da bi Hatim odbio sve što bi mu neko ponudio. "Zašto tako postupaš?", pitali su, pa reče: "U uzimanju vidim ponižavanje sebe, a u odbijanju čast." Jednom, pak, uze od nekog ponuđeno, pa ga upitaše: "Zašto od njega uze?" On reče: "Radije ponizih sebe već da ponizim njega, i draža mi je bila njegova čast već moja."

Kad Hatim stiže u Bagdad, halifu obavijestiše: "Stigao je poznati isposnik iz Horasana." Halifa naredi da ga pozovu, a Hatim se obrati halifi: "O isposniče!" "Ja nisam isposnik, meni se čitav svijet pokorava, isposnik si ti", reče mu halifa. Hatim kaza: "Ne, ti si isposnik. Svevišnji kaže: *Reci: Uživa-*

*nje na ovom svijetu je kratko.*⁹⁵ Ti si, dakle, odabrao za sebe ono što kratko traje. Ja nisam odabrao ovaj, nego vječni svijet, i zato si ti istinski isposnik." ♦

⁹⁵ Kur'an, 4:77

SPOMEN NA
MA'RUF A KARHIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ma'ruf Karhi⁹⁶, nošen vjetrom pripojenosti Bogu, onaj koji je pod zaštitom Veličanstvenog, čovjek ranog tarikata, upravitelj putem Istine, poznavatelj šejhovskih Tajni, kutb svog vremena, Allah mu se smilovao. Bijaše prvak tarikata, prosvjetljen svjetlom posebne finoće. Bio je prvak zaljubljenika svog doba i primjer arifa svog vremena. Velika je njegova skrušenost i njegovi kerameti, on je istinski znak duhovnog viteštva i bogobožnosti. Bijaše mio i blizak Bogu stupnjem posebne bliskosti.

Njegovi otac i majka bili su kršćani. Poslaše ga u školu, pa mu učitelj reče: "Kaži: Trojica su!", a on odgovori: "Ne, nego: *'Reci: On je Bog, Jedan.'*"⁹⁷ Koliko god da je učitelj navaljivao na nj da prizna trojstvo, Ma'ruf je tvrdio da je Bog jedan. Učitelj ga je tukao, ali od toga nije bilo koristi.

⁹⁶ Jedan od najvažnijih ranih sufija. Potječe iz kršćanske obitelji, a drži se da je na islam prešao posredstvom imama Reze. Duhovni lanci (silsile) mnogih sufijskih redova sežu unazad do Ma'rufa Karhija i imama Reze i takva linija poznata je obično pod nazivom *Silsilatul-dahab* (zlatni lanac).

⁹⁷ Kur'an, 112:1

Ma'ruf onda pobježe od kuće, pa mu otac i majka rekoše: "Vrati se, vjeruj u šta hoćeš."

Ma'ruf otiđe kod Alija ibn Muse Er-Ridde i pred njim prim islam. Onda dođe svojoj kući i pokuca na vrata. "Ko je?", upitaše njegovi roditelji, pa se on javi: "Ma'ruf." "U kojoj si vjeri?", upitaše, a on reče. "U vjeri Muhammeda, Božijeg poslanika." Onda i njegovi roditelji primiše islam.

Potom Ma'ruf ode kod Davuda Ta'ija, postade krajnje skrušen i posveti se ibadetu, a po svojoj istinoljubivosti postade uzor svima. Muhammed ibn Mensur Tusi, Allah mu se smilovao, pričao je: "Sretoh Ma'rufa u Bagdadu. Na licu mu uoči ožiljak koga jučer nije imao. "Kakav je to ožiljak? Jučer ga nisi imao", upitah, a on reče: "Ne pitaj ono što te se ne tiče, već me pitaj ono od čega ćeš imati koristi." "Tako ti Boga, reci šta je to?", navaljivah. On reče: "Sinoć klanjah i poželjeh da sam u Mekki i da tavafim Ka'bu. Nadoh se tamo, pođoh na zemzem napiti se vode, okliznuh se i padoh. Otud ovaj ožiljak."

Šejh jednom sa svojim muridima dođe na obalu Tigrisa, pa ugledaše skupinu mladića kako ondje banče uz muziku. Muridi rekoše: "O šejhu, prouči dovu da ih Bog kazni i sve poduši u rijeci!" "Podignite ruke na dovu", reče Ma'ruf, pa poče učiti: "Bože moj, daj im da i na onom svijetu uživaju kao što uživaju na ovom!" "Mi ne možemo pristati za takvom dovom", rekoše muridi. "Sačekajte i vidjet ćete šta će se desiti", odgovori šejh. Tad oni mladići razbiše rebab, proliše vino, pa priđoše šejhu, padoše pred njim na koljena i učiniše tevbu. Ma'ruf tad reče muridima: "Vidite da je dobro ostvarivo i bez da neko strada i pati."

Sari Saqati priča: "Svanuo je bajram, a ja zatekoh Ma'rufa da bere hurme. 'Zašto to radiš?', upitah ga, a on reče: 'Naidoh jutros na jednog uplakanog dječaka. 'Zašto plačeš?', upitah, a dijete reče: 'Ja sam siročće, nemam ni majke ni oca. Sva djeca jutros su odjenula nove haljine, a meni ih nije imao ko kupiti.' Zato sad berem hurme. Prodat ću ih i kupiti siročću novu odjeću.'" Sari dalje priča: "Rekoh: 'Prođi se hurmi, ja ću to srediti.' Nadoh tog dječaka i kupih mu novu odjeću, a dijete se silno obradova. Tad moje srce obasja nekakvo svjetlo i moje se duhovno stanje posvema promijenilo nabolje."

Jednom u Ma'rufov hanikah svrati neki putnik. Htjede obaviti namaz, ali, pošto nije znao gdje je kibla, okrenu se na pogrešnu stranu. Kasnije shvati da je pogriješio, pa reče Ma'rufu, koje je cijelo vrijeme bio tu: "Zašto mi ne reče da sam se okrenuo na pogrešnu stranu?" Ma'ruf odgovori: "Ja sam derviš, a derviši ne žele ni na koji način smetati ljudima." Takvim odgovorom zadivi ovog putnika.

Prenosi se da je Ma'rufov daidža bio nadzornik u njihovom gradu. Jednom vidje Ma'rufa gdje sjedi ispod nekakvog ruševnog zida i jede suh hljeb. Pokraj njega je ležao pas, pa je Ma'ruf i njega hranio hljebom. Tetak mu tad reče: "Zar te nije sid da jedeš sa psom?" Ma'ruf odgovori: "I jedemo skupa baš zato što me stid." Onda pozva pticu koja je letjela iznad njih da siđe, te se ona spusti, stade Ma'rufu na ruku, pa krilima pokri svoju glavu. Ma'ruf kaza: "Sva stvorenja stide se onog ko se stidi Boga." Tad se i njegov daidža zastidje.

Ma'ruf jednom izgubi taharet⁹⁸, pa odmah uze tejemum⁹⁹. "Tigris je blizu, pa se otidi okupati, ne treba ti tejemum", rekoše mu, a on kaza: "Da, ali ja ne mogu biti siguran da ću živ stići do rijeke."

Mnogo je njegovih veličanstvenih kazivanja. Tako je rekao: "Duhovno viteštvo ogleda se u troje: bezuvjetnoj odanosti, molitvi bez želje za naknadom i darežljivosti bez želje da ti bude uzvraćena." I rekao je: "Božiji prijatelji su oni čija je misao, cilj i djelo samo Bog." Pa je kazao: "Kad Bog Svom robu želi dobro, otvori pred njim vrata činjenja dobrih djela, a zatvori pred njim vrata govora. Znaj da je propao onaj ko priča o onom što ga se ne tiče."

Ma'ruf je rekao: "Biti istinski predan Bogu znači probuditi se iz sna nemara i odbaciti loše misli." Kazao je: "Očekivati Džennet, a ne činiti dobro, jeste grijeh. Nadati se oprost, a ne držati se sunneta, jeste svojevrsna oholost. Nadati se Božijoj milosti, a biti nepokoran Bogu, znak je gluposti." I reče: "Neće se spasiti onaj ko se druži s licemjerima." Pa kaza: "Ja znam kako se stiže k Bogu: tako što od ljudi nećeš tražiti ništa, niti ćeš imati nešto što bi oni mogli od tebe iskati." Također je rekao: "Čuvajte jezik od hvaljenja vlastodržaca kao što ga čuvate od govorenja besmislica."

Pitali su Ma'rufa: "Na šta da obratimo pažnju pri ibadetu?", pa je odgovorio: "Nastojte izbaciti ovaj svijet iz svog srca, jer preostane li imalo dunjaluka u vašim srcima, svaka sedžda koju učinite bit će sedžda dunjaluku." Pitali su

⁹⁸ Misli se na gubljenje obredne čistote seksualnim činom.

⁹⁹ Obredno čišćenje zemljom koje se obavlja u nedostatku vode za čišćenje.

ga o ljubavi, pa je rekao: "Ljubav nije nešto čemu vas ljudi mogu poučiti, ona je dar Istinitog i stječe se Njegovom milošću."

Ibrahim jednom zatraži od njeg savjet, pa mu Ma'ruf reče: "Uzdaj se u Boga, znaj da je On s tobom i da ti se valja Njemu vratiti. Zato, Njemu se obrati za svaku svoju potrebu. I znaj da kad bi ti svi ljudi htjeli pomoći, ne mogu ako On to ne dopusti, kao što ti ne bi mogli niti nanijeti štetu bez Njegove volje." Neko drugi zatraži od njeg savjet, pa mu reče: "Čuvaj se da Bog ne pogleda na tebe i vidi da ne pripadaš zajednici siromašnih."

Sari Saqati kaže: "Ma'ruf mi reče: "Kad budeš od Boga nešto tražio, zakuni Ga mnome. Reci: 'Bože, udovolji mojoj potrebi tako Ti Ma'rufa Karhija!' Tvojoj će molbi biti udovoljeno."

Na samrti, Ma'ruf reče Sariju: "Kad umrem, skini s mene košulju i podaj je nekom siromahu. Želim s ovog svijeta otići gol kao što sam gol na nj i došao" On bijaše toliko zakrenut od ovog svijeta da se niko s njim po tome ne može porediti. Zato ljudi danas dolaze na njegov kabur, mole se, pa njihovim molbama biva udovoljeno. Zahvaljujući njegovoj čudi i skrušenosti, ljudi svih vjera, židovi, kršćani i muslimani, tvrdili su da je on njihov. Njegov sluga reče: "Šejh je ovako oporučio: 'Ja pripadam onima koji budu mogli podići moje mrtvo tijelo.'" Židovi i kršćani pokušase, ali im nije uspjelo. Onda muslimani ponesoše šejha, opremiše ga, klanjahu mu dženazu i sahraniše ga.

Šejh je jednom postio, pa se, čekajući vrijeme za namaz, zaputi na bazar. Srete nekog vodonošu, koji je, pokušavajući prodati vodu, govorio: "Allah se smilovao onom ko se

napije ove vode!" Šejh mu plati i popi čašu vode. "Ali, zar ne postiš?", rekoše mu, a on odgovori: "Da, ali nisam se htio oglušiti o njeg." Kad Ma'ruf umrije, neko ga usni i upita: "Kako je Bog postupio prema tebi?", a on reče: "Smilovao mi se zarad onog vodonoše."

Muhammed ibn Husein, Allah mu se smilovao, kaže: "Usnih Ma'rufa i upitah ga: 'Kako je Bog postupio prema tebi?', a on reče: 'Oprostio mi je.' 'Zarad tvoje skrušenosti i skromnosti?', upitah, pa mi odgovori: 'Ne, već zahvaljujući onom što jednom čuh u Kufi od Sammakovog sina. On reče: 'Ko se sasvim okrene Bogu, Bog će se okrenuti njemu i okrenut će ljude njemu!' Te riječi dotakoše mi srce, pa se posvema okrenuh Bogu, ostavih svaki drugi posao i samo sam služio Alija ibn Musaa Rezu!" ♦

SPOMEN NA
SARIJA SAQATIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Sari Saqati¹⁰⁰, onaj koji je duhovnim pregnućem umrtvio svoje jastvo, onaj koji se živim srcem svjedočio u Boga, putnik viših svjetova, svjedok Božije Veličine, šejh svog vremena, Allah mu se smilovao. Bio je imam ljudima tesavvufa, u znanju je dosegao potpunost, a bijaše pravo more tuge i boli, planina blagosti, postojan, riznica ljudskosti i milosrđa. Začudne su bile njegove Tajne i ukaži. On je prvi koji je u Bagdadu govorio o višim zbiljama i tevhidu. Većina iračkih šejhova bili su njegovi muridi. On je Džunejdov daidža, bio je Ma'rufov učenik, a drugovao je s Habibom Ra'ijem, Allah im se svima smilovao. Držao je dućan u Bagdadu, pa bi navukao zastor na vrata i kljanjao. Svakog dana klanjao je mnogo rekata namaza.

Jednom kod njeg svrati neki čovjek s planine Lukam, podiže onaj zastor s vrata, nazva Sariju selam i reče: "Selami te taj i taj šejh s Lukama." "Zar se on nastanio u planinama?", reče Sari, pa dodade: "Pravi čovjek je onaj ko radi na bazaru među ljudima, a niti na tren ne zaboravlja na Boga."

¹⁰⁰ Prvi propovjednik sufijskog nauka u Bagdadu, inače učenik Ma'rufa Karhija. Umro je 253. h.g., u dobi od 98 godina.

Prenosi se da, kao dobit od kupoprodaje, nikad nije htio uzeti više od desetog dijela. Jednom kupi bademe po šezdeset dinara. U međuvremenu badem poskupi. U radnju mu svrati mušterija i upita: "Htio bih kupiti badema, kolika je cijena?" "Šezdeset tri dinara", odgovori Sari, pa čovjek kaza: "Badem je danas poskupio na devedeset dinara." "Meni je ovolika zarada dovoljna, i neću prodati niti za dinar skuplje. Ne želim ukaljati svoju čast", reče mu Sari. Mušterija, međutim, reče: "Ni ja ne želim uzeti od tebe robu po tako niskoj cijeni." Tako niti Sari prodade robu niti je mušterija kupi.

Držao je, tako, neko vrijeme dućan, a onda izbi požar u bagdadskom bazaru i cijeli bazar izgorje. "Izgorio je bazar", rekoše Sariju, a on odgovori: "To mi teško ne pada." No, ispostavi se da je Sarijev dućan ostao netaknut. Kad Sari to vidje, sve što je imao podijeli sirotinji i dade se na Put tesavvufa.

"Kako je napredovalo tvoje duhovno stanje?", pitali su Sarija. On reče: "Jednom Habib Ra'i svrati u moj dućan, pa mu dadoh nešto novca da podijeli sirotinji. 'Allah ti naknadio!', reče mi Habib i moje srce odjednom ohladi spram ovog svijeta. Sutradan svrati Ma'ruf Karhi, dovede nekog dječaka i reče: 'Odjeni ovo dijete.' Učinih to, pa Ma'ruf kaza: 'Učinio Allah da srcem zamrziš ovaj svijet!' Tako se, bereketom Ma'rufove dove, okrenuh od dunjaluka."

Po skrušenosti niko se nije mogao porediti sa Sarijem. Tako Džunejd kaže: "Ne vidjeh da iko obavlja ibadet potpunije od Sarija. Za devedeset i osam godina on se nikad nije ispružio na tle, osim kad bi bio bolestan."

Sari je govorio: "Svaki dan posmatram se neko vrijeme u ogledalu, bojeći se da ne primijetim da mi je lice potamnijelo od grijeha." I govorio je: "Htio bih da tuga svih ljudi padne na moje srce, e kako bih olakšao ljudima." Također je kazao: "Strah me da bi me Bog ubrojao među licemjere ako ne bih pomogao bratu koji mi se obrati za pomoć."

Bišr Hafi rekao je: "Ako bi mi ustrebalo nešto od ljudi, obratio bih se samo Sariju, jer znam da je njega radovalo da pomogne čovjeku."

Džunejd priča: "Šetao sam jednom sa Sarijem, pa naiđosmo na grupu ljudi koji su se ponašali kao žene i općili s muškarcima. Pomislih: 'Šta li će s njima biti?!', pa to rekoh Sariju. On kaza: 'U mom srcu se nikad nije javila takva pomisao. Ne smatram sebe boljim od bilo kog drugog stvorenja Božijeg.' 'Čak ni od ovih?', upitah, a on reče: 'Čak ni od njih.'"

Sari je imao jednu sestru. "Hoćeš li da dođem pospremiti ti kuću?", upita ga ona jednom, ali Sari ne dopusti. Domalo, ona svrati kod Sarija i vidje da mu neka starica posprema dom. "Brate", reče, "meni nisi dopustio da ti čistim, a sad si doveo nepoznatu ženu da to uradi." Sari joj reče: "O sestro, ne primaj to k srcu! Ta, mi ne ljubimo ovaj svijet. Ovoj ženi bilo je suđeno da joj nafaka dođe preko mene." Jedan od velikih šejhova kaže: "Susreo sam mnoge šejhove, ali nisam vidio da se neko prema ljudima ophodi ljubazno kao Sari."

Prenosi se da bi Sari kad bi ga neko poselamio napravio kiselo lice i odgovorio na selam. Pitali su ga zašto tako čini, pa on reče: "Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, rekao je: 'Kad musliman nazove selam muslimanu, spusti se stotinu

blagoslova. Devedeset ih pripada onome ko je vedrijeg lica. Zato ja napravim kiselo lice kako bi ti blagoslovi pripali onom s kim se selamim."

Sari je rekao: "U ljubavi prema Bogu rob stiže na stupanj kad neće ni osjetiti ako ga pogodi strijela ili posiječe sablja." Govorio je: "Kad čujem da se ljudi spremaju doći k meni da stječu znanje, kažem: 'O Gospodaru, Ti im pokloni znanje, e kako ja ne bih imao posla s njima, jer ja ne volim da mi ljudi dolaze.'"

Prenosi se da je neki čovjek trideset godina bio posvećen duhovnom pregnuću. "Kako si se otisnuo na Put?", pitali su ga, a on reče: "Zahvaljujući dovi Sarija Saqatija." "Kako to?", upitaše, pa on ispriča: "Jednom pokucah na njegova vrata. 'Ko je?' upita on. 'Poznanik', odgovorih, a on reče: 'Da nešto znaš, posvetio bi se Bogu, a ne bi ometao druge.' Pa reče: 'O Gospodaru, učini da se pozabavi sobom, pa da ne smeta drugim ljudima!' Čim izreče tu dovu, u mojim se grudima nešto podiže, i tako stupih na Put."

Sari Saqati je jednom držao predavanje, a uto naiđe halifin savjetnik Ahmed Jezid sa svojom svitom i slugama, pa reče: "Hajde da svratimo na predavanje ovog čovjeka. Ionako idemo i onamo kamo ne bismo trebali ići." Uđoše upravo dok je Sari govorio: "U osamnaest hiljada svjetova nema slabijeg stvora od čovjeka, a nijedno se Božije stvaranje osim čovjeka, opet, ne oholi spram Boga. Ako je čovjek dobar, on je toliko dobar da mu i meleki zavide. A ako je pak loš, bude toliko zao da se i Iblis postidi vidjevši ljudsku zloću. Začudno je da je neko tako slab kao čovjek nemaran prema Bogu." Ove riječi bile su Sarijeva strijela koja pogodi Ahmedovu dušu. Ahmed zaplaka i pade u nesvijest. Ka-

snije uplakan ode kući, i tu večer niti je šta večerao niti je s kim govorio. Sutradan ponovo dođe na predavanje, ovaj put pješice, tužan i blijed. Poslije predavanja vrati se ravno kući, pa i narednog dana ponovo dođe. Kad se predavanje završi, on pride Sariju i reče: "O učitelju, ono što si govorio taklo se mog srca. Želim se povući od ljudi i odbaciti dunjaluk, pa me ti upravi na put." Sari ga upita: "Želiš li ići putem šerijata ili putem tarikata?" "Objasni mi oba", reče Ahmed, pa šejh kaza: "Put puka je da klanjaš pet namaza, slušaš Imama i daješ zekat ako si imućan. A put duhovne elite jeste da dunjaluk baciš pod noge, odrekneš se njegovih ukrasa i odbiješ ih ako ti budu ponuđeni." Ahmed izade i zaputi se u pustinju.

Nekoliko dana kasnije, kod Sarija dođe neka starica, prorijeđene kose i izboranog lica, i reče: "Imame muslimana, imadoh mladog i pristalog sina. Nekoliko dana dolazio je na tvoja predavanja bodro i veselo, a vraćao se tužan i uplakan. Već nekoliko dana ne dolazi kući, a ne znam gdje je, pa mi srce zato pati. Pomozi mi." Njena jadikovka rastuži Sarija. Reče joj: "Ne tuguj, ništa se loše nije desilo. On se odrekao ovog svijeta i prepustio ga onima kojima je do dunjaluka stalo. Postao je istinski pokajnik."

Donekoliko, Ahmed se jedne večeri pojavi. Sari reče svom slugi: "Idi kazati starici da je došao." Sari vidje da je Ahmed prilično ublijedio i oslabio. Ahmed reče šejhu: "O plemeniti učitelju, Bog ti dao dobro oba svijeta zato što si me izveo na stazu lahkoće i izbavio me iz mraka." Uto stiže i Ahmedova majka, želeći povesti sina kući. Kad ga vidje onakvog kakvog ga prije nije vidjela, u odrpanoj odjeći i raščupane kose, ona se sklopi oko sina i poče plakati.

Zaplaka i Ahmed, a zaplakaše i svi prisutni. Sarija su oblile suze. No, koliko god je majka pokušavala povesti sina kući, on nije htio ići. Onda se Ahmed obrati Sariju: "O prvače muslimana, zašto si joj javio da sam ovdje? Samo si otežao stvar." "Ali, ona je bila toliko tužna zbog tebe da sam joj obećao da ću je pozvati", reče Sari. Ahmed krenu nazad u pustinju, a njegova žena povika: "Iako si još živ, od mene činiš hudovicu, a od svog sina siročić! Šta da kažem djetetu kad upita za tebe?!" Ahmed tad uze svog sinčića za ruku i reče: "I moj će sin biti poput mene." Skide s djeteta skupu odjeću, ogrnu ga ponjavom, tutnu mu u ruke prosjačku zdjelicu i reče: "Hajde, idemo!" Žena, vidjevši to, reče: "Dijete će ostati sa mnom, a ti idi kamo ti volja."

Ahmed se onda zaputi u pustinju i ostade ondje nekoliko godina. Jedne večeri, dok je Sari klanjao noćni namaz, neki čovjek dođe u hanikah i reče: "Poslao me Ahmed, i poručuje: 'Slabo mi je, dođi!'" Sari krenu za ovim čovjekom, pa nađe Ahmeda na groblju. Ležao je sav iscrpljen, s glavom na zemlji, isplažena jezika, i ponavljao: "Za ovako nešto neka se trude trudbenici!"¹⁰¹ Sari mu priđe, podiže ga, očisti mu glavu od prašine i posjede ga kraj sebe. Ahmed dođe sebi i shvati da je šejh s njim, pa reče: "O učitelju, na vrijeme si došao, jer sa mnom je svršeno." To reče i izdahnu. Sari gorko zaplaka, pa pođe u grad pozvati ljude da pripreme dženazu Ahmedu. Vidje ljude kako mu, dolazeći iz pravca grada, u gomilama idu u susret. "Kamo ste vi krenuli?", upita, a ljudi rekoše: "Zar ne znaš da se sinoć s nebe-

¹⁰¹ Kur'an, 37:61

sa začuo glas: 'Ko želi klanjati dženazu posebnom prijatelju Božijem, neka dođe na mezaristan Šunizije!'"

Sari jednom reče svojim muridima: "O mladići, dajte se na djelo dok ste mladi, prije nego što vas stigne starost, pa oslabite i budete opterećeni grijesima." On uoči da mladi nemaju volje za ibadetom, pa reče: "Već trideset godina ja činim istigfar zbog jedne hvale Bogu." "Kako to?", upitaše. Šejh reče: "Kad je izbio požar na bazaru u Bagdadu, izgorješe svi dućani osim mog. Kad mi kazaše da moj dućan nije izgorio, rekoše: 'Elhamdulillah!'"¹⁰² Stideći se što sam zahvaljivao Bogu jer prođoh bolje od svoje braće, ja se i danas kajem."

Sari reče: "Držite se podalje od komšije imućnika, trgovaca s bazara, uleme i vladara." Rekao je također: "Ko želi sačuvati svoju vjeru, neka rastereti svoje srce i tijelo, umanji žalost i kaže sebi: Kloni se ljudi, jer vrijeme je za povučenost i samoću." Još je rekao: "Sve je na ovom svijetu bezvrijedno izuzev petero: hljeb kojim se zasitiš, voda kojom ugasiš žeđ, odjeća kojom pokriješ stidno mjesto, kuća u koju se skloniš i znanje po kome postupaš." I rekao je: "Kad čovjeka strast navede na zlo, nadati se da će takav grijeh biti oprosteno. Ali, kad čovjeka oholost navede na zlo, nema nade da će mu biti oprosteno. Jer, Iblis se iz oholosti odao zlu, a Adem je pao zbog udovoljavanja svojoj strasti." Također je kazao: "Tvoje ponašanje je tumač tvog srca."

Sari je rekao: "Najveća snaga jeste ona kojom se pokori vlastito jastvo. Ako neko ne može upristojiti svoju dušu, hiljadu puta teže će upristojiti druge ljude." Rekao je tako-

¹⁰² Hvala pripada Bogu!

der: "Mnogo je onih koji ne čine ono što govore, a rijetki su oni koji djelima potvrđuju svoje riječi." I kazao je: "Onog ko ne zna cijeniti blagodat koja mu je ukazana propast će snaći otamo odakle joj se ne nada." Također reče: "Tvoj jezik je tumač tvog srca, a tvoje lice je ogledalo tvom srcu. Lice odražava sve ono što srce krije." Pa je kazao: "Postoje tri vrste srca. Neka srca su poput planine, postojana i ne mogu se pomaći. Druga su poput stabla, korijen im je čvrsto u zemlji, ali vjetar može zanjihati grane. Treća srca su poput pera, pa ih svaki vjetar ponese kamo hoće."

Sari Saqati rekao je: "Čovjek je pametan onoliko koliko je blizak Bogu." I reče: "Najpametniji među ljudima je onaj ko najbolje shvata kur'anske tajne i ko te tajne tumači." Također kaza: "Najstrpljiviji među ljudima je onaj ko se može strpiti i kad je upravu." Još je rekao: "Čežnja za Bogom najviši je stupanj arifa." Pa reče: "Istinski arif je onaj ko jede koliko bi jeo bolesnik, spava onoliko koliko bi spavao onaj koga je zmija ujela, a uživa onoliko koliko uživa čovjek koji se utapa." Rekao je također: "Znak isposništva jeste suspregnuti dušu od prohtjeva, pa se zadovoljiti time da se utoli glad i pokriju stidna mjesta."

Rekao je: "Mnogo se miješati s ljudima znak je nedostatka iskrenosti u vjeri." Pa je kazao: "Nikad se ne odvoji od svog brata radi sumnje i preduvjerenja, i nemoj naprečac prestajati družiti se s njim." I reče: "Tri su razloga zašto se čovjek prođe grijeha: strah od Džehennema, želja za Dženetom i stid od Boga." Kazao je: "Čovjek neće biti potpuni rob Božiji sve dok svojoj vjeri ne da prednost nad svojom strasti."

Jednog dana Sari je govorio o strpljenju. Dok je govorio, akrep ga nekoliko puta ugrize. "Zašto si dopustio da te ujede?", pitali su kasnije, a Sari reče: "Bilo me stid braniti se, jer upravo sam govorio o strpljenju."

Kad Sari bijaše na samrti, Džunejd zatraži savjet od njega. Sari mu reče: "Nemoj da te razgovor s ljudima odvrća od razgovora sa Svevišnjim." "Da si mi to prije kazao, prestao bih se i s tobom družiti", reče Džunejd. A onda Sari odseli Istinitom. ♦

SPOMEN NA
DŽUNEJDA BAGDADIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Džunejd Bagdadi¹⁰³, više nego savršeni šejh, dostojni kutb, temelj Tajni, pašnjak Svjetala¹⁰⁴, lekcija u liku učitelja, sultan tarikata, Allah mu se smilovao. Bio je šejh šejhova svijeta, imam imama svijeta, savršen po znanju, a bez premca po skrušenosti, pobožnosti, kerame-tima, profinjenim riječima i dobrim djelima. Od početka do kraja života bijaše dostojanstven i od svih prihvaćen, voljeli su ga sljedbenici svih pravaca i svi su prihvatili njegovo vodstvo. Njegove riječi dokaz su tarikata, i on je pohvaljen na svim jezicima. Niko ne može uprijeti prstom u njega i reći da je iznevjerio vanjštinu ili unutarnjost sunne-ta. Samo bi slijepci mogli njemu nešto prigovoriti. Temelj je ljudima tesavvufa, i njega zovu prvakom zajednice i jezi-

¹⁰³ Zasigurno jedna od najčuvenijih i najvažnijih ličnosti u sveko-likoj povijesti sufizma. Svoje učenje čvrsto je temeljio na Kur'anu i Sunnetu, čime je bitno pridonio očuvanju sufijskog nauka od heterodoksije i upliva neislamskih duhovnih tradicija. Umro je u Bagdadu 298. h.g.

¹⁰⁴ Shodno sufijskom nauku, posvećenik na duhovnom putu, na-predujući sa stupnja na stupanj, viđa svjetla različitih boja. Pojava svjetla nove boje znak je sufiji da je zakoračio u novu etapu svog duhovnog napredovanja.

kom ove skupine, paunom učenih i sultanom onih koji su na Istini.

U šerijatu i hakikatu dosegao je krajnost, bez premca je u pogledu skrušenosti i ljubavi, istinski je borac tarikata. Većina bagdaskih šejhova u njegovo vrijeme i kasnije slijedili su njega. Njegov put jeste put opijenosti Bogom (sahv), za razliku od teffurija, koji slijede Bajazidov put. Džunejdov put najpoznatiji je među putevima tesavvufa i najčuveniji među svim mezhebima. On je u svoje doba predvodio šejhove, a njegovi ukazi, istine i poimanja najvi-šeg su reda. Prvi se koristio metaforama, pa su ga njegovi neprijatelji i zavidljivci optuživali za nevjerstvo i otpadniš-tvo. Slušao je Muhasibijeva kazivanja, a bio je sin Sarijeve sestre i njegov murid.

Jednom su pitali Sarija: "Može li murid doseći viši stu-panj od svog šejha?", a on reče: "Može, a dokaz da je tako je očevidan: Džunejdov stupanj je viši nego moj." Džunejd bi-jaše posvema pun boli i čežnje, a njegovo znanje i spoznaja tevhida bili su na vrhunskoj razini. Po svom duhovnom pregnuću i odreknutosti od ovog svijeta bio je znak Božiji.

Još kao dječak, Džunejd bijaše povučen, samozatajan, lijepih manira, oštrouman i predan razmišljanju. Jednom dođe iz škole kući, pa zateče oca uplakana. "Šta se desilo?", upita. Otac mu reče: "Danas sam zekat na svoj imetak po-nudio tvom daidži (Sariju, dakle), ali ne htjede uzeti. Sad plaćem jer je ovih pet dirhema ono u šta utroših svoj život, a niko od prijatelja Božijih ne smatra to dostojnim sebe." Džunejd reče: "Daj meni taj novac, od mene će ga prihva-titi." Uze novac i zaputi se daidžinoj kući. Pokuca na vrata, a Sari mu, shvativši o čemu se radi, ne htjede otvoriti. Džu-

nejd mu reče: "Uzmi ove novčiće", ali Sari kaza: "Ne, neću ih uzeti!" Tad Džunejd reče: "Primi ovo, tako ti Boga koji je tebi ukazao milost, a s mojim ocem postupio po pravdi." "Na kakvu milost i kakvu pravdu misliš, Džunejde?", upita Sari. Džunejd odgovori: "Tebi je time što si siromašan ukazana milost, a prema mom ocu, koji je zabavljen ovim svijetom, pravedno je postupljeno. Ti možeš uzeti ono što ti se ponudi, a možeš to, ako hoćeš, i odbiti, a moj otac, bilo mu drago ili ne, mora davati zekat." Sariju se dopade ovo što Džunejd reče, pa kaza: "O sinak, prihvatam, ali tebe uzimam radije nego taj novac." Otvori vrata, uze novac, zagrlj Džunejda i pusti ga u svoje srce.

Džunejd je bio sedmogodišnjak kad ga Sari povede sa sobom na hadž. Četiristo šejhova okupiše se u Mesdžidul-haramu, pa povedoše raspravu o zahvalnosti Bogu. "Kaži i ti nešto", reče Sari Džunejdu, pa Džunejd kaza: "Zahvalnost znači da blagodat koju ti je Bog darovao ne koristiš u nepokornosti Bogu." Svih četiristo šejhova na to rekoše: "Tačno, bolje od toga ne može se kazati." Sari ga upita: "Otkud ti ove riječi?", a Džunejd odgovori: "S tvojih predavanja."

Džunejd je u Bagdadu držao staklarsku radnju. Navukao bi zastor na vrata dućana i dnevno klanjao po četiristo rekata. Neko vrijeme je držao tu radnju, a onda je prodade i doseli se u Sarijev komšiluk. Sjedio bi u kući i bavio se odgojem svog srca, a prozore bi zastro serdžadom, e kako ništa ne bi odvrćalo njegovu pažnju od Istinitog. Četrdeset godina proveo je tako, a od toga je trideset godina klanjao po čitavu noć. Do zore bi stajao na nogama, ponavljajući *Allah*, pa bi, ne mijenjajući abdest, klanjao sabahski namaz. Pričao je: "Kad se navršio četrdeseta godina, pomi-

slih da sam stigao do cilja, a tad začuh glas: 'Vrijeme bi bilo da vežeš oko pasa zunar!' 'Gospodaru, kakav je grijeh Džunejd učinio, pa da bi mu se tako kazalo?', upitah, pa mi bi odgovoreno: 'Grijeh je to što se smatraš boljim već što jesi.' Uzdahnuh i rekoh: 'Onome ko nije dostojan spajanja s Bogom i dobra se djela računaju grijehom.'

Tako bi Džunejd po cijelu noć bdio i ponavljao: "Allah, Allah..." O njemu se počeo pričati među ljudima, pa i halifa ču za Džunejda. Neki počеше o Džunejdu štošta govoriti, ali halifa kaza: "Bez dokaza, ne mogu poduzeti ništa protiv njega." "Ali, on svojim riječima unosi smutnju među narod", rekoše. Halifa je imao jednu robinju koju je kupio za trideset hiljada dinara, djevojku neviđene ljepote. Mnogo ju je volio. Naredi joj da obuče skupocjenu odjeću i ukrasi se nakitom, te joj reče: "Otići ćeš Džunejdu i ponuditi mu i sebe, i odjeću, i dragulje. Reci da imaš velik imetak, ali da si odbacila ovaj svijet, pa si došla k njemu da te on uči i da ga služiš. Otkrij se pred njim i potrudi se da ga zavedeš." S njom otpravi i jednog slugu.

Djevojka i sluga dođoše kod Džunejda, pa djevojka postupi onako kako joj je rečeno. Džunejd je bezvoljno pogleda i ne reče ništa. Djevojka opet ponovi svoju priču, a šejh je, oborene glave, samo ćutao. Onda podiže glavu, reče. "Allah!", i pogleda djevojku. Ona istog trena pade mrtva. Sluga odmah ode na dvor i ispriča halifi šta se desilo. Halifa prvo planu, ali se brzo smiri i reče: "Onom ko ljudima čini ono što ne bi trebao činiti, desi se ono što ne bi trebalo da mu se desi." Reče sebi: "Takvog čovjeka treba posjetiti", ode kod Džunejda i upita: "O šejhu, kako ti je srce moglo podnijeti da uništiš onakvu ljepotu?" Džunejd odgovori: "O

zapovjedniče vjernika, zar se tvoje milosrđe prema vjernicima svodi na to da bacaš u vjetar moje četrdesetogodišnje samoodricanje, bdijenje i prijemor? Kome to ja smetam? Ne čini zlo, pa ti zlo neće biti učinjeno!"

Džunejdova slava se nakon ovog raširi svijetom. Hiljadu su ga još puta iskušavali. A onda se Džunejd počeo obraćati ljudima. Govorio je: "Ne htjedoh govoriti narodu, sve dok mi trideset abdala ne staviše na znanje: 'Trebaš pozvati ljude Bogu!'" I rekao je: "Posjetio sam više od dvjesto šejhova, ali nađoh samo sedmericu vrijednih slijedenja." Također je kazao: "Ovaj tesavvuf nismo dosegli slušajući priče i kazivanja, već samoodricanjem, bdijenjem, odreknućem od svijeta i odbacivanjem svega što nam bijaše drago." Pa je rekao: "Ovim Putem može kročiti onaj ko je u desnu ruku uzeo Knjigu Božiju, a u lijevu Mustafin, mir neka je na nj, sunnet, pa kroči posredstvom ova dva svjetla, tako da ne upadne u jamu sumnje niti zabasa u mrak novotarija." Još je rekao: "Naš šejh u temeljima vjere, skrušenosti i podnošenju nedaća jeste Ali, mir neka je na nj. Čovjek ne može ostati ravnodušan kad sluša kazivanja o njemu. On je bio vođa kome Bog Svevišnji dade mudrost, znanje i keramete." Također kaza: "Šta bi ljudi tarikata da nije jednog Alijevog kazivanja?" A kazivanje na koje je mislio je sljedeće: Neko upita Alija: "Kako znaš da Bog jeste?", a on reče: "Tako što mi je On Sebe pokazao. On je Gospodar u Koga nema sumnje, Njega se ne može zamisliti niti Ga se može porediti sa stvorenjima Njegovim. On je blizak u Svojoj udaljenosti i dalek u Svojoj bliskosti. On je ponad svega, a ne može se za Nj reći da je na nečemu. On nije od nečeg, nije poput nečeg i nije u nečemu. Slavljen da je Bog Koji je takav da

nije nekakav." Kad bismo htjeli pojasniti ove riječi, trebali bi nam svesci knjiga. Zato, razumio je ko razumijeva.

Džunejd je rekao: "Živio sam tako da su me se klonili oni na nebesima i oni na Zemlji, a i ja sam se njih klonio. Sad sam u takvom stanju da više ne znam ni za njih ni za sebe." I kazao je: "Deset godina sjedio sam na kapiji svog srca i nadzirao ga. Onda je deset godina moje srce nadziralo mene, a sad je već dvadeset godina otkako ja više ne znam za svoje srce niti ono zna za mene." Pa reče: "Trideset godina Bog je govorio ljudima preko Džunejdovog jezika, a sad više Džunejda nema, a ljudi ne znaju da je tako." Još je kazao: "Dvadeset godina govorio sam o sporednim stvarima ovog nauka, ali ne govorih o njegovoj suštini. To je nešto o čemu je jezicima zabranjeno govoriti, nešto što srcima nije pojmljivo." Također reče: "Kad shvatih da su riječi doista u srcima, trideset godina sam naklanjao svoje namaze." Kazao je: "Već dvadeset godina nikako da dovršim namaz. Čim bi mi se na namazu javila neka ovosvjetska pomisao, obnovio bih namaz, a ako bih pomislio na budući svijet i Džennet, učinio bih sehvi-sedždu.¹⁰⁵" Jednom reče svojim muridima: "Kad bih znao da mi je klanjati mustehab namaze vrijije djelo nego družiti se s vama, nikad s vama ne bih sjeo."

Prenosi se da je Džunejd stalno postio, ali bi prekinuo post čim bi mu svratili prijatelji. Govorio je: "Vrijednost druženja s prijateljima nije ništa manja od vrijednosti posta."

¹⁰⁵ Sedžda koja se obavlja pošto je klanjač postao svjestan neke nepravilnosti u svom obavljanju namaza.

Prenosi se da je Džunejd nosio odjeću kakvu nosi ulema. Njegovi prijatelji rekoše mu: "O šejhu tarikata, obuci, za našu ljubav, suknenu odjeću." On odgovori: "Kad bih znao da ova stvar počiva na suknenoj odjeći, na vatri bih istopio gvožđe, načinio od tog odjeću i obukao je. Ali, svakog trena unutrašnji glas mi govori: 'Čast nije u hrki, čast je u hurki (izgaranju, prosvijetljenju).'"

Džunejd nije htio držati predavanja, iako mu Sari kaza: "Ti se trebaš obraćati ljudima." On odgovori: "Nije pristojno govoriti u prisustvu šejha." Navečer usni Mustafu, mir neka je na nj, i on mu reče: "Govori ljudima!" Ujutro odmah ode ispričati san Sariju, pa zateče Sarija da stoji na vratima. Sari mu reče: "Ljudi su navaljivali da govoriš jer je u tvojim riječima spas ljudima. Nisi se htio odazvati muridima, nisi htio poslušati bagdadske šejhove, a nisi htio ni mene poslušati. Sad kad ti je to naredio Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, morat ćeš poslušati." "Kako znaš da sam sinoć usnio Poslanika?", upita Džunejd, a Sari kaza: "Meni se sinoć u snu obrati Bog i reče: 'Poslao sam Džunejdu Poslanika da mu naredi da se popenje na minber.'" Džunejd tad reče: "Dobro, govorit ću, ali pod uvjetom da ne bude prisutno više od četrdeset ljudi." Okupi se četrdeset ljudi, pa, slušajući Džunejda, osamnaest njih rastaviše se s dušom, a dvadeset dvojica se onesvijestiše te su ih morali odnijeti kući.

"Kako si dospio na ovaj stupanj?", pitali su Džunejda, a on reče: "Tako što sam četrdeset godina proveo na Sarijevom pragu, predajući se duhovnom pregnuću."

Prenosi se da je Džunejd rekao: "Izgubih jednom svoje srce, pa rekoh: 'Bože, vrati mi moje srce!' Tad začuh glas:

'Uzeli smo ti srce da bi bio s Nama, pa tražiš li to da budeš uz drugog mimo Nas?'"

Prenosi se da je Džunejd pričao: "U pustinji vidjeh mladića gdje sjedi pod stablom mimoze. 'Šta radiš tu?', upitah ga, a on reče: 'Imao sam hal, pa sam ga ovdje izgubio. Zato ostadoh tu da ga opet nađem.' Otiđoh na hadž i u povratku nađoh onog mladića na istom mjestu. 'Još tražiš?', upitah, a on odgovori: 'Ne, našao sam ono što sam tražio, ali sad ne mogu otići s mjesta na kome sam našao svoje blago'"

Kažu da je Šibli rekao: "Ako mi na Danu sudnjem Bog ponudi da odaberem između Dženneta i Džehennema, odabrat ću Džehennem, jer neću da udovoljavam svojoj želji. Znak ljubavi jeste dati prednost volji Prijatelja." Prenesoše to Džunejdu, a on reče: "Šibli govori djetinjarije. O kakvoj volji i izboru priča? Idem onamo kamo budem poslan. Moja je volja ono što Bog hoće"

Ruvejm priča: "Naidoh u pustinji na neku staricu oslo-njenu na štap. Ona mi reče: 'Pitaj Džunejda kako ga nije stid da o Bogu govori prostom puku?' Prenesoh to Džunejdu, a on reče: 'Utječem se Bogu od tog da ja kazujem o njemu. Ta, o Njemu se ne može kazivati.'"

Jedan velikan kazuje: "Usnih Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, a pored njega je sjedio Džunejd. Dođe jedan čovjek i postavi Poslaniku neko pitanje, a on reče: 'Neka ti Džunejd odgovori.' 'O Vjerovjesniče, kako da mi Džunejd odgovara kad si ti tu?', začudi se ovaj, a Poslanik kaza: 'Poslanici se ponose svojim ummetom, a ja se ponosim Džunejdom u svom ummetu.'"

Džunejd se jednom razbolje, pa reče: "Bože, izliječi me!" Tad začu glas: "Kako rob to može reći Gospodaru? Ti radi

ono što ti je naređeno, a kad te snađe nevolja, strpi se." Prenosi se da je Džunejda zaboljela noga, pa on prouči *Fatih*u i puhnu u nogu. Tad začu glas: "Zar te nije stid da Riječ Našu koristiš zarad sopstvene koristi?!"

Džunejda zabolješe oči, pa mu liječnik reče: "Ako nećeš da ostaneš bez vida, ne dotiči vodom oči." Liječnik ode, a Džunejd uze abdest i klanja namaz, pa leže spavati. Kad se probudi, oči ga više nisu boljele. Uto začu glas: "O Džunejde, zarad Našeg zadovoljstva bio si spreman odreći se vida. Kad si tako častan, džehennemlije bismo oslobodili iz Vatre ako bi ti to zatražio." Sutradan liječnik ponovo dođe i vidje da je Džunejd izliječen. "Čime si se liječio?", upita, a Džunejd odgovori: "Abdestom i namazom." Liječnik je bio kršćanin, pa istog trena primi islam, kazavši: "Tebe ne liječe stvorenja već Stvoritelj. Moje su oči, ustvari, bile bolesne, pa si me ti izliječio."

Neki šejh pođe kod Džunejda i srete Iblisa kako bezglavo bježi iz njegove kuće. Šejh uđe unutra i zateče Džunejda zajapurenog od srdžbe. Upita: "O šejhu, ja sam slušao da Iblis najlakše naškodi čovjeku kad je čovjek srdit i ljut. Međutim, tebe sad zatičem srditog, a ipak vidjeh Iblisa kako bježi odavde?" Džunejd mu reče: "Zar ne znaš da se mi ne srdimo zarad sebe, već zarad Boga? Iblis nas se najviše boji kad smo srditi. Drugi se, pak, srde zarad sebe, i zato od njihovog utjecanja Bogu od šejtana nema koristi."

Prenosi se da je Džunejd pričao: "Htjedoh vidjeti Iblisa. Stajao sam na vratima džamije, kad ugledah nekog starca kako ide prema meni. Vidjevši ga, prože me neka jeza. 'Ko si ti?', upitah ga, a on reče: 'Tvoja želja.' 'O ti prokleti, šta te navelo da odbiješ učiniti sedždu pred Ademom?', upitah.

'O Džunejde, zašto te čudi što nisam htio učiniti sedždu pred nekim ko nije Bog?', reče Iblis. Takav njegov odgovor me zbuni, ali tad začuh u sebi glas: 'On laže, jer iskreni rob Božiji nikad se ne bi oglušio o Njegovu zapovijed ma kakva bila.' Rekoh to Iblisu, a on vrisnu i kaza: 'Allaha mi, ovim si me spržio!', pa ga odjednom nestade."

Zatekoše jednom Džunejda oblivenog suzama, pa upitaše: "Zašto plačeš?", a on reče: "Kad bi nevolja bila aždaha, ja bih bio prvi koji bi sam uskočio u njene ralje. Cijeli život tražim da me pogode nevolje i nedaće, a još uvijek mi biva odgovoreno: 'Svojim robovanjem Nama još nisi zavrijedio nevolju.'"

Ibn Šerik prisustvovao je jednom Džunejdovom predavanju, pa ga poslije upitaše: "Može li se ono o čemu Džunejd govori zvati naukom?" On reče: "To ne znam, ali znam da njegove riječi izazovu takvo strahopoštovanje kao da sam Bog govori njegovim jezikom." Prenosi se da bi Džunejd predavanje o tevhidu svaki put održao na drukčiji način, i svaki bi put zadivio umove. Na njegovom predavanju Šibli jednom uzviknu: "Allah!", a Džunejd mu reče: "Ako Bog nije ovdje, spominjati odsutnog jeste ogovaranje, a ogovaranje je haram. A ako je ovdje prisutan, znak nepoštovanja je oslovljavati prisutnog imenom." Jednom neko počeo hvaliti Džunejda, a on reče: "To što govoriš mene se ne dotiče, ti spominješ Boga i hvališ Njega."

Neko se na njegovom predavanju diže i upita: "Kad srce biva radosno?" Šejh odgovori: "Onda kad je On u srcu." Neko dade Džunejdu petsto dinara. "Imaš li više imetka osim ovog?", upita ga Džunejd. "Imam još mnogo", odgovori ovaj. "I treba li ti to?", upita sad Džunejd, a ovaj reče:

"Treba mi." Džunejd mu kaza: "Brate, uzmi ovaj novac, tebi je potrebniji, jer ja ništa nemam, ali ništa mi i ne treba."

Džunejd je izlazio iz džamije u kojoj je obavio namaz, pa pogleda na masu ljudi pred džamijom i reče svojim prijateljima: "Svi će ovi u Džennet, ali oni koji će sjediti uz Istinitog su neki drugi ljudi, a ne ovi."

Na Džunejdovo predavanje dođe neki prosjak, a Džunejd, vidjevši ga, pomisli: "Ovaj čovjek je mlad i zdrav, ne bi trebao sebe ponižavati." Navečer Džunejd usni da su pred njeg iznijeli poklopljen sahan i rekoše mu: "Jedi!" On podiže poklopac i vidje unutra leš onog prosjaka. "Ja ne jedem lešinu", reče, pa mu bi kazano: "A danas u džamiji mogao si jesti?" Džunejd shvati da je u svom srcu ogibetio-¹⁰⁶ onog čovjeka. Poslije je pričao: "Probudih se prestrašen, uzeh abdest, klanjah dva rekata, pa podoh potražiti onog prosjaka. Nadoh ga na obali Tigrisa kako skuplja rosu sa grmlja. Diže glavu, ugleda me i upita: 'O Džunejde, jesi li učinio tevbu za ono što si o meni pomislio?' 'Jesam', odgovorih, a on kaza: 'Sad idi, jer: *On prima pokajanje od robova Svojih*¹⁰⁷, ali zapamti da si i zbog svoje pomisli morao učiniti tevbu.'"

Džunejd je kazivao: "Jedan berberin iz Mekke poučio me iskrenosti. Svratih u njegovu radnju, a on je upravo šisao nekog imućnika, pa rekoh: 'Tako ti Boga, možeš li i meni malo skratiti kosu, mada sad nemam novca?' 'Mogu?', reče on, pa poče mene šisati, a onog imućnika ostavi da čeka

¹⁰⁶ Ogovorio, loše mislio o njemu.

¹⁰⁷ Kur'an, 42:25

onako napola ošišan, rekavši mu: 'Ti sačekaj, jer sve drugo treba ostaviti kad se Bog spomene.' Kad završi s poslom, pruži mi zamotuljak s nešto novca i reče: 'Uzmi, nek ti se nađe.' Odlučih da ću, čim mi se pruži prilika, uzvratiti na njegovo dobročinstvo. Domalo mi iz Basre stiže nekoliko zlatnika, pa požurih da to dam berberinu. 'Šta je to?', upita me, pa rekoh da sam odlučio da ću prvi novac koji dobijem dati njemu. No, on mi reče: 'Čovječe, zar te nije stid Boga?! Tražio si da te ošišam pozvavši se na Boga, a sad mi hoćeš platiti. Zar može biti da čovjek uradi nešto zarad Boga, pa onda za to uzme novac?'

Džunejd je pričao: "Klanjao sam noćni namaz, ali na jednoj sedždi izgubih usredsređenost i nikako je više nisam uspijevao povratiti. Odlučih izaći napolje i malo prošetati. Čim otvorih vrata, ugledah nekog mladića. Prostro je serdžadu po zemlji i sjedio. Vidjevši me, reče: 'Cijelo vrijeme tebe čekam.' 'Ti si, dakle, taj koji me omeo na namazu?', rekoh. 'Da', kaza, 'jer trebaš mi odgovoriti na jedno pitanje. Šta misliš o duši kojoj je bol lijek?' 'Tako i treba biti', odgovorih, 'jer duša se mora suprotstaviti svojoj strasti.' On pogleda na svoje grudi i reče: 'O dušo, koliko puta sam ti isto ovo rekao, ali sad si to čula i od Džunejda.' Onda se diže i otiđe, a ne znam ni ko je on bio ni odakle je došao."

Obraćajući se Bogu, Džunejd bi govorio: "Časti mi Tvoje, ako bi između mene i Tebe stajalo vatreno more, a jedini put vodio preko njega, ja bih se u čežnji za Tobom zaputio tim putem."

Prenosi se da u Bagdadu objesiše nekog kradljivca, a Džunejd naiđe pored vješala i poljubi noge obješenome. "Šta to činiš?", upitaše, a on kaza: "Neka je hiljadu milosti

na njega, jer ponio se muški u svom poslu i toliko mu se predao da je bio spreman i glavom platiti."

Kod Džunejda dođe neka starica i reče: "Sin mi je neka-mo otišao. Zaišti za mene od Boga da mi se vrati." "Strpi se", reče joj Džunejd, pa starica ode kući, ali za nekoliko dana ponovo dođe s istom molbom. Džunejd joj ponovo reče da se strpi. Nekoliko puta ponavljalo se isto, dok starica jednom ne dođe i reče: "Ja više nemam strpljenja, prouči dovu za mene." "Ako je tako", reče joj Džunejd, "sin ti se već vratio, jer Bog Svevišnji za Sebe kaže: *'Onaj Koji se nevoljniku, kad Mu se obrati, odaziva.'*"¹⁰⁸ Starica otiđe kući i doista zateče sina ondje.

Neko se Džunejdu žalio na svoje siromaštvo, pa mu on reče: "Budi siguran da Bog siromaštvo daje istinoljubivim ljudima i Svojim prijateljima. Zato se ne žali."

Prenosi se da je Džunejd sjedio sa svojim prijateljima, pa opazi kako jedan imućnik odvede nekamo nekog siromaha. Domalo, naidoše ponovo. Imućnik bješe natovarao na siromaha korpu punu raznovrsne hrane. Džunejd se zaprepasti kad to vidje, pa naredi da onu korpu istresu imućniku na glavu i reče: "Zar siromah treba biti nosač nekome?! Kod siromaha nema dunjalučkog imetka, ali s njim je podrška Božija. On nema ovaj svijet, ali zato ima buduću."

Neki murid imao je mnogo novca, pa sve to potroši u službi šejhu. Osim kuće, ne preostade mu ništa od imetka. Šejh mu reče: "Prodaj i kuću i donesi novac ovamo." Ovaj

¹⁰⁸ Kur'an, 27:62

učini tako, pa s novcem od prodane kuće dođe šejhu. Šejh mu kaza: "Sad taj novac baci u Tigris." Murid zaista baci novac u rijeku, te se vrati kod šejha, ali šejh ga ne htjede primiti. Nekoliko puta čovjek je ponovo dolazio šejhu, ali on bi ga tjerao od sebe. Primi ga tek kad uoči da je murid savladao u sebi samoljublje zbog utrošenog novca. Tad ga upravi na Put.

Prenosi se da neki murid uобрази sebi: "Sad sam dosegao stupanj potpunosti i za mene je najbolje da budem sam." Odvoji se od ostalih murida i sasvim se osami, a uskoro mu se počne dešavati nešto čudno. Svake večeri došla bi po njeg kamila, kazavši: "Poslana sam da te vodim u Džennet." Murid bi uzjahao, pa bi ga kamila odnijela u prekrasne krajeve gdje bi ga predivne djevojke hranile najukusnijim đakonijama, te bi ostajao tu sve do jutra. Mladić povjerova da je postao duhovni velikan, u njemu se javi oholost i on se počne hvalisati pred ljudima: "Mene svake noći odvedu u Džennet." To dođe i do Džunejda, pa ode posjetiti mladića. Zatraži od njega da ispriča šta mu se dešava, pa, pošto mu mladić sve ispričavi, kaza: "Kad te noćas odvedu onamo, ti reci: *'La havle ve la quvete illa billahil-aliyil-azim.'*"¹⁰⁹ Mladić u srcu osjeti prezir prema šejhu, ali kad navečer stiže onamo ipak učini kako mu je rečeno. Istog trena nestade svih onih ljepotica, pa mladić shvati da ustvari sjedi na gomili balege, a pred njim je ležala hrpa davno osušenih kostiju. Tad mu bi jasno da je pogriješio, učini tevbu, vrati se šejhu, spoznavši da je biti sam pogubno za murida.

¹⁰⁹ Nema moći niti snage osim kod Boga.

Jedan Džunejdov murid nešto zgriješi, pa od stida napusti hanikah. Prolazeći sa svojim muridima bazarom, šejh ugleda tog mladića, pozva ga, ali mladić, postidjen, pobježe od šejha. "Jedna ptica bi da umakne", reče šejh i krenu za mladićem. Murid je bježao, ali Džunejd ga je uporno slijedio, dok ne dođe u jednu slijepu ulicu. Tad se mladić okrenu i upita: "Zašto me pratiš?" Džunejd mu reče: "Kad se pred muridom ispriječi zid, šejh je tu da mu pomogne." Vрати mladića u hanikah, pa, držeći se šejha, murid počeo napredovati. Ganuti ovim događajem, mnogi učiniše tevu.

Prenosi se da je Džunejd imao jednog murida koji mu je bio naročito drag. Ostali muridi bili su ljubomorni na ovog mladića, pa im šejh jednom reče: "On je pronicljiv i najboljeg je ponašanja među vama. Uostalom, lahko ćemo to provjeriti." Onda naredi da svaki murid uzme po jednu kokoš i zakolje je ondje gdje ga niko ne može vidjeti, pa je donese u hanikah. Muridi odoše, a kasnije svaki donese pred šejha zaklanu kokoš, samo se onaj mladić pojavi s živom kokoši u rukama. "Zašto je nisi zaklao?", upita ga šejh, a on odgovori: "Tražio si da je zakoljem tamo gdje me niko ne može vidjeti. Tražio sam takvo mjesto, ali Bog me vidi gdje god da sam." Džunejd tad kaza: "Vidite li sad da je on oštroumniji od drugih?", pa se muridi postidiše zbog svog prigovaranja.

Džunejd je imao osmericu murida koji su uznapredovali više od ostalih. Isticali su se nad drugim muridima u svakom smislu. Oni odlučiše poći u džihad, pa Džunejd reče slugi: "Pripremi i moju bojnu opremu." Tako šejh skupa s njih osmericom krenu u rat protiv Bizantinaca. Sti-

goše na bojno polje i otpoče žestoka bitka s nevjernicima. Sva osmerica murida padoše kao šehidi. Džunejd priča: "Vidjeh kako u zraku lebdi devet nosiljki. Kako bi koji od mojih murida padao kao šehid, njegova duša bi se našla na nosilima. Naposljetku samo jedna nosila ostadoše prazna. Pomislih da su ta sigurno namijenjena meni. Jurnuh na bojno polje. Preda me dođe onaj nevjernički borac koji je pobio sve moje muride i reče mi: 'O Ebu Kasime, ona deveta nosiljka meni je namijenjena. Ti se vrati u Bagdad i budi šejh ljudima. Ali, prvo mene uvedi u vjeru.' Izgovori šehadet, pa, istim onim mačem kojim je poubijao muride, posiječe osmericu nevjernika. Borio se dok ne pade kao šehid. Tad njegova duša pade na devetu nosiljku, a onda sve nosiljke iščeznuše."

Neki sejjid¹¹⁰ po imenu Naseri odluči obaviti hadž. Na putu za Mekku stiže u Bagdad, pa svrati posjetiti Džunejda. Uđe kod šejha i nazva selam. "Odakle dolazi sejjid?", upita Džunejd, a ovaj odgovori: "Iz Gilana." "Čiji si potomak?", upita dalje šejh, a sejjid kaza: "Alijev." Onda šejh reče: "Tvoj je djed vodio dva boja: protiv nevjernika i protiv vlastite duše. Ti si, sejjide, njegov potomak, pa koji od ova dva boja ti vodiš?" Čuvši ovo, sejjid zaplaka, nakloni se pred Džunejdom i reče: "O šejhu, ja sam svoj hadž ovdje obavio. Uputi me ka Bogu!" Šejh kaza: "Tvoje su grudi naročiti harem Božiji, pa ne puštaj u harem Božiji nikog kome tamo nije mjesto."

¹¹⁰ Muhamedov, a.s., potomak iz loze hazreti Alija i Fatime.

Mnogo je Džunejdovih veličanstvenih kazivanja. Tako je rekao: "Viteštvo je u Šamu, rječitost u Iraku, a iskrenost u Horasanu." Također je rekao: "Na ovom Putu mnogo je prepreka i tri zamke: zamka uobrazilje, zamka srdžbe i zamka ljubaznosti, a murid mora naučiti prepoznati i razlikovati te zamke." Pa je kazao: "Uzdah bespomoćnog čovjeka sprži sve zastore i grijehe koji dijele roba od Boga." I rekao je: "Blago onom ko je za čitav život sat vremena proveo u stanju prisutnosti (huzur)." Pa reče: "Dvije su vrste robova Božijih: robovi Hakka i robovi Hakikata. Robovi Hakka govore: 'Utječem se Tvom zadovoljstvu od Tvoje srdžbe!', a robovi Hakikata govore: 'Utječem se Tebi od Tebe!'" Kazao je također: "Bog od Svojih robova traži dva znanja: znanje o njihovom ropskom položaju (ubudiyyet) i znanje o Njegovom položaju Gospodara (rububiyyet). Svako drugo znanje predstavlja tek zadovoljstvo duši." Još je rekao: "Između Boga i roba stoje četiri mora, pa čovjek ne može stići Bogu dok ih ne prebrodi. Ta mora jesu: dunjaluk, a lađa za prelaz preko njega je isposništvo, ljudi, a lađa za prelaz jeste udaljavanje od njih, Iblis, a lađa za prelaz prijeko je netrpeljivost prema njemu, i strasti, a lađa za prelaz jeste suprotstavljanje njima." Pa kaza: "Postoji razlika između strasti duše i šejtanskog zavodjenja. Strast traži nešto od tebe, pa se primiri ako je savladaš, ali se nakon nekog vremena ponovo javi. Šejtan te, pak, navodi na nešto, pa se prođe toga ako mu se suprotstaviš." Rekao je: "Duša čovjeka navodi na zlo, vodi ga u propast, druguje s neprijateljem čovjekovim, ona se pokorava strastima i kriva je za svako zlo."

Džunejd je rekao: "Čovjek je čovjekom po putu dobra koji za sebe odabere, a ne po svom obličju." I rekao je: "Srce

prijatelja Božijih jeste mjesto Tajne Njegove, a Bog Tajnu svoju neće smjestiti u srce koje ljubi ovaj svijet." Pa je kazao: "Temelj ovog Puta jeste da čovjek ne slijedi želje svoje duše." Također je rekao: "Zaboraviti na Boga gora je patnja nego ući u Vatru." Kazao je još: "Nećeš biti slobodan sve dok robuješ bilo čemu pored Boga." Džunejd kaže: "Robovanje Bogu lahko je onome ko upozna svoju dušu." I reče: "Pravu radost ne može osjetiti onaj ko ne zna za Boga." Pa je kazao: "Ko želi spasiti svoju vjeru, olakšati svom tijelu i imati zdravo srce, neka se sklanja od ljudi. Jer, zlo je ovo vrijeme i mudar čovjek u ovom vremenu odabire samoću." Rekao je također: "Propao je onaj čije znanje nije doseglo sigurnost, sigurnost proizvela strah od Boga, strah ga naveo na djelo, djelo izazvalo skrušenost, skrušenost dovela do iskrenosti, a iskrenost do osvjedočenja." Još je kazao: "Ako si u stanju živjeti tako da u tvojoj kući sav imetak bude čup za vodu, onda tako i učini."

Džunejd kaže: "Kad se braća i prijatelji sastanu, to se računa kao neobavezni ibadet (nafila)." I reče: "Iskrenom murid u ne treba znanje učenjaka." Pa je kazao: "Doista se Bog primakne srcu Svog roba za onoliko koliko se rob primakne Njemu." I rekao je: "Kad Bog nekome želi dobro, dovede ga među sufije i odvraća ga od knjiške uleme." Također je rekao: "Murid ne mora znati ništa više već ono što mu je dovoljno za namaz Fatih i Ihlas." Još je kazao: "Vas dervise ljudi poštuju radi Boga. Upitajte se, zato, kakvi ste kad ostanete nasamo s Bogom?" Rekao je: "Pobožni svijetle na Zemlji onako kako zvijezde sijaju na nebu." Pa kaza: "Najvrijednije znanje jeste znanje o vremenu (vaqt). Tim znanjem čuvaš svoju dušu, srce i vjeru." Još je rekao: "Ne-

Nevolja je svjetiljka arifa, razbuditelj murida i upropastitelj nemarnog.

Rekao je: "Govor Božijih poslanika jeste vijest o huduru, a riječi iskrenih robova Božijih su ukaz na mušahedu."¹¹¹ Pa je rekao: "Prvo što se dogodi ljudima stanja (ehli hal) jeste očišćenje njihovih djela. Djelo onoga čija Tajna nije čista ne može biti čisto." I kazao je: "Sufija je poput zemlje na koju se baca đubre, a ona rodi svakakvim dobrom." Također je kazao: "Sufija je onaj ko je, poput Ibrahima, spasio svoje srce od ljubavi prema ovom svijetu. Njegova pokornost je pokornost Ismaila, njegova tuga je tuga Davudova, siromaštvo mu je Isaovo siromaštvo, njegovo strpljenje je poput Ejubovog, njegova ushićenost Bogom nalik je Musaovoj ushićenosti, a iskrenost mu je poput iskrenosti Muhammedove, blagoslov i mir neka je na sve njih."

Džunejd kaže: "Tesavvuf je ono čime Bog umrtvi tvoje jastvo, pa te oživi u Sebi." Neko je upitao Džunejda o biti tesavvufa, a on mu reče: "Na tebi je da se držiš njegove vanjštine i ne pitaj za suštinu." I rekao je: "Sufije su oni koji su ustali radi Boga i ne znaju za drugog osim za Nj." Također reče: "Arif je onaj kome Bog podari takav stupanj da on čuti, a njegova Tajna govori." Pa je kazao: "Arif je onaj ko dosegne stupanj na kome ga ništa više ne zastire." Još je rekao: "Postoje dvije vrste spoznaje: spoznaja pri kojoj čovjek upozna Boga i ona stvarna pri kojoj Ga spoznaje." Kazao je: "Spoznati znači biti zabavljen Bogom Svevišnjim."

Rekao je: "Ljubav je plog Božiji." Također je rekao: "Ljubav iz koristoljublja nestaje nestankom koristi." Pa je

¹¹¹ Osvjedočenje u Boga.

kazao: "Ljubav je prava onda kad se dvoje obraćaju jedno drugom sa: O ja!" I reče: "Tako mi Boga, do ljubavi prema Bogu ne može se stići dok život ne daruješ Njemu." Još je rekao: "Ljudi bliski Bogu znaju prilikom osamljenosti s Njim kazati ono zbog čega bi ih prosti puk bio spreman optužiti za nevjerstvo."

I kazao je: "Mušaheda je utapanje u Bogu, a vedžd je iščeznuće u Njemu." Pa reče: "Vedžd uvijek oživljuje, a mušeheda uvijek umrtvljuje." Rekao je: "Kad vrijeme prođe, nikad ga više nećeš naći. Nema ništa dragocjenije od vremena." Također kaza: "Ako je iskren čovjek hiljadu godina okrenut Istinitom, pa se samo na tren zakrene od Njega, ono što izgubi u tom trenu zakrenutosti veće je od onoga što je stekao tokom hiljadu godina okrenutosti Bogu." Pa reče: "Iskrenost znači govoriti istinu i kad se radi o za tebe najvažnijoj stvari, a lažju bi je mogao spasiti."

Džunejd kaže: "Tevekkul je krajnost strpljenja, jer Bog kaže: 'Onima koji budu trpjeli i u Gospodara svoga se uzdali.'"¹¹² Također reče: "Strpiti se znači progutati ljutnju i ne praviti kiselo lice." Pa je kazao: "Tevekul nema veze s tim da li čovjek radi da zarađuje ili ne, već znači vezati srce za obećanje Istinitog." Rekao je i: "Sigurno uvjerenje znači ne jagmiti se za imetkom i ne tugovati zbog njega, već biti zadovoljan onim što ti prisprije. Radi ono što imaš priliku raditi, e da bi ti posredstvom tog posla stigla tvoja opskrba."

Rekao je: "Viteštvo znači ne biti nadmen prema siromasima i snishodljiv pred moćnicima." Još kaza: "Viteštvo jeste ponijeti na sebi tuđi teret i poklanjati ono što imaš."

¹¹² Kur'an, 16:42

Također je rekao: "Više se volim družiti s nevjernikom lijepe čudi već s hodžom ružne naravi." I kazao je: "Hal je nešto što se spušta u srce, ali ne ostaje stalno u njemu." Pa reče: "Biti zadovoljan Bogom znači odreći se vlastite volje." Rekao je također: "Nevolju držati za blagodat znači biti zadovoljan Bogom." Kazao je: "Post je trećina Puta." Rekao je: "Zbilja zikra jeste utapanje onog ko zikri u zikr." Također kaže: "Prevara je kad neko time što hoda po vodi ili leti zrakom hoće dokazati svoj duhovni položaj. Oni koji razumijevaju znaju da je to prevara."

Pitali su Džunejda: "Kako to da se miran čovjek uzbudi čuvši muziku?", pa on reče: "Svevišnji je upitao Duše sinova Ademovih, onda kad je od njih uzeo zavjet: 'Nisam li Ja vaš Gospodar?'¹¹³ Čuvši ove riječi, sve duše preplavio je užitak, pa kad na ovom svijetu čuju muziku, podsjeti ih na to i one se uzbude i pokrenu." "Koja je osobina najgora po sufiju?", pitali su ga, pa odgovori: "Škrtost."

Pitali su ga o tevhidu, pa je rekao: "Smisao tevhida jeste da sve što je ljudsko postaje ništavno u Njemu i sva znanja nestaju. Bog je oduvijek onakav kakav jeste i takav će ostati zauvijek." Opet su ga pitali o tevhidu, pa reče: "Tevhid je jek in." "Kako to misliš?", upitaše, a on kaza: "Treba da shvatiš da je svako kretanje i mirovanje stvorenja djelo Božije i da shvatiš da u tome niko osim Boga nema udijela. Kad to ostvariš, ispunio si uvjet tevhida."

Džunejda su pitali o zbiljskom robovanju Bogu, pa odgovori: "Kad rob shvati da je sve što postoji Božije vlasništvo, shvati da sve nastaje i opstaje po Bogu i da se sve

¹¹³ Kur'an, 36:83

Njemu vraća, onako kako On kaže: 'Pa neka je hvaljen Onaj u Čijoj je ruci vlast, Njemu ćete se vratiti!', dosegnut će zbilju robovanja."

Pitali su ga o iskrenosti i iskrenome, pa kaza: "Iskrenost je svojstvo iskrenoga, a iskren je onaj za koga se, kad ga sretnoš, pokaže da je upravo onakav kakav si slušao da jeste. Iskren čovjek je čitavog života djelom, stanjem i govorom isti." Upitali su ga o strahu od Boga, pa reče: "Plašiti se Boga znači sa svakim dahom biti zabrinut za svoju konačnicu." Upitan o milosrđu prema ljudima, reče: "Milosrđe jeste da daš ljudima ono što od tebe zatraže, da ih ne teretiš onim što ne mogu ponijeti i da ne govoriš pred njima ono što ne shvataju."

"Ko je među ljudima najdraži Bogu?", pitali su, a on odgovori: "Zadovoljan siromah." "S kim da se družimo?", upitaše, pa Džunejd kaza: "S onim ko zaboravi dobro koje tebi učini, a pamti dobro koje si ti njemu učinio." Pitali su: "Ko je rob Božiji?", a šejh kaza: "Onaj ko je slobodan od robovanja drugima pored Boga." "Kaži nam o putu prema Bogu?", upitaše, pa reče: "Odreći se ovog svijeta i suprotstaviti se strastima."

"Kakva je razlika između srca vjernika i srca licemjera?", pitali su Džunejda. Šejh odgovori: "Srce vjernika se svakog sata po sedamdeset puta okrene, a srce licemjera sedamdeset godina ostaje u istom stanju." Džunejd reče: "O Gospodaru, sutra na Dan obračuna proživi me slijepog!" "Kakva je to dova?", upitaše ga, a on reče: "Kad vidim Njega, ne trebam nikog više vidjeti."

Kad mu se primače smrt, Džunejd reče: "Prostrite sofru, jer želim ispustiti dušu dok se moji prijatelji goste."

Osjetivši znakove smrti, kaza: "Pomozite mi da uzmem abdest." Onda pade na sedždu i gorko zaplaka. "O prvače tarikata", upitaše, "nakon svog tvog ibadeta i služenja Bogu, zar je sad vrijeme za sedždu?" Šejh odgovori: "Nikad sedžda nije Džunejdu bila potrebnija nego sad." Onda uze Kur'an i počeo učiti. "Zar sad učiš u Kur'anu?", upita jedan murid. Džunejd na to reče: "Zar u ovom trenutku iko ima više prava na to od mene? Svitak mog života uskoro će se odviti i vidjet ću sedamdeset godina svog ibadeta i služenja Bogu kako vise o tankoj dlaci. Puhnut će vjetar i svitak mojih djela njihati tamo-ovamo. Ne znam donosi li taj vjetar odvojenost ili spajanje. S jedne mi je strane Sirat, a s druge melek smrti. Pravedni Sudac bit će tamo i sačekati me. Pre-da mnom se prostro put, a ja ne znam kamo će me odvesti." Onda prouči sedamdeset ajeta iz sure *Baqare*. Spopadoše ga predsmrtne muke. Držao je u ruci tespih, pa ga čvrsto stegnu s četiri prsta. "Bismillahir-rahmanir-rahim", reče snažnim glasom i, sklopivši oči, ispusti dušu. Kad su ga gasulili, onaj koji je to obavljao htjede mu vodom oprati oči. Tad se začu glas: "Skloni svoje ruke s očiju Našeg prijatelja. Oči koje su se sklopile spomenuvši Moje ime otvorit će se tek u času susreta sa Mnom."

Kad ponesoše Džunejdovu dženazu, bijeli se golub spusti na njegov tabut. Nisu ga mogli otjerati, a onda golub progovori: "Ne tjerajte me, jer moje su kandže prikovane za ovaj tabut čavlima ljubavi. Spušten sam ovdje jer će se Bogu bliski meleki danas pobrinuti za njegovu dženazu. Da niste dizali galamu, njegovo bi tijelo u obličju bijelog sokola uzletjelo u nebese."

Neko usni Džunejda i upita ga: "Kako si prošao s Mun-kirom i Nekirom?" On odgovori: "Kad dođoše ova dvojica Bogu bliskih i upitaše me: 'Ko je tvoj gospodar?', ja ih pogledah i nasmijah se. Rekoh im: 'Onog dana kad je On upitao moju dušu: Jesam li ja tvoj Gospodar?', odgovorih: Jesi. A sad vi dolazite da me pitate za mog Gospodara. Onaj ko je razgovarao sa sultanom ne odgovara na pitanja robova. Moj Gospodar je, odgovorit ću Riječju Njegovom, Onaj Koji me je stvorio i na pravi put uputio."¹¹⁴ S poštovanjem se udaljiše od mene, rekavši: On je opijen ljubavlju."

Džurejri kaže: "Usnih Džunejda i upitah: 'Kako je Bog postupio prema tebi?' 'Smilovao mi se', reče, 'ali ne zbog mojih kazivanja, već zbog dva-tri rekata namaza koje sam nekad klanjao u srcu noći.'"

Prenosi se da je Šibli jednom stajao nad Džunejdovim kaburom, pa mu neko priđe i postavi neko pitanje. Šibli mu ne odgovori, već reče: "I sad kad nas zemlja dijeli, stidim ga se kao da upravo gleda u mene. Velikani su uvijek to što jesu, bili živi ili mrtvi. Stid me da nad njegovim kaburom ja odgovaram na postavljeno pitanje kao što bi me bilo stid odgovoriti pred njim živim." ♦

¹¹⁴ Kur'an, 26:78

SPOMEN NA
HUSEINA IBN MENSURA HALLADŽA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Husein ibn Mensur Halladž¹¹⁵, žrtva za Allaha na putu Allahovom, lav predvodnik ozbiljenja, hrabri istinoljubivi vitez, utopljenik u ustalasalom moru, Allah mu se smilovao. Začudno je njegovo djelo i tajansvene su zbilje koje je on posjedovao. Krajnje je izgarao i čeznuo za Bogom. Pri snažnom plamu odvojenosti doimao se kao pijan i izgubljen. Bijaše iskreni i čisti zaljubljenik. Golem je bio njegov zanos i trud, i začudna je njegova skrušenost i kerameti. Uživao je veliku potporu Božiju. Visok je stupanj njegove upućenosti u pitanja Zbilje, smisla i Tajni. Njegova rječitost bila je izuzetna. Mnogi šejhovi ga odbacuju i kažu: "On ne pripada tesavvufu", ali Ebu Said ibn Ebul-Hajr, šejh Ebu Kasim Kurekani, šejh Ebu Ali Farmedi i imam Jusuf Hamadani slijedili su njegovo djelo i slažu se s njim.

¹¹⁵ Nesumnjivo najkontroverznija ličnost u cjelokupnoj historiji sufizma. Od strane ortodoksne uleme proglašen heretikom i razapet 309. h.g., no za sufije on predstavlja simbol osobe posvema izgubljene u ljubavi prema Bogu. U njegovom iskustvu zrcali se jedna od najvažnijih tendencija sufijskog nauka *wahdetuš-šuhud* ili, približno prevedeno, jedinstvo svjedočenja. Istina, mnogi pravci sufizma zamjeraju Halladžu što je o spoznajama najvišeg reda javno govorio, pravdajući to ipak njegovim stanjem posvemašnje duhovne opijenosti, *sukr*.

Neki su za nj govorili da se bavi magijom, a neki ljudi vanjštine optuživali su ga za nevjerništvo. Jedni kažu da je bio otpadnik od vjere, a drugi tvrde da je bio bezbožnik. No, ko god je ikad osjetio miris tevhida nikad neće niti pomisliti da je on bio otpadnik ili bezbožnik. Oni koji tako govore ne znaju ništa o tajni tevhida. Trebalo bi opširno pojasniti o čemu se ovdje radi, ali ova knjiga ne kani se time baviti. Istina, u Bagdadu jeste postojala krivovjernačka skupina koja je sebe nazivala halladžijama i vezala se za nj, ali oni nisu razumijevali ono o čemu je on govorio. Ponosili su se time da budu smaknuti poput njega, pa se, tako, dvojici u Belhu dogodilo isto što i Huseinu. Mene, međutim, zaista čudi kako neko dopušta da je stablo kazalo: "Ja sam Allah, Gospodar svjetova"¹¹⁶, i ne smatra da su to riječi stabla, a ne dopušta da Husein kaže: "Ja sam Istina", i drži da su to Huseinove riječi. Kao što je za Omera rečeno: "Doista Istiniti govori jezikom Omerovim", tako je Bog govorio i Huseinovim jezikom, te tu ne može biti govora o krivovjerstvu i otpadništvu.

Neki kažu da je Hussein Mensur Halladž jedna, a krivovjernik Husein Mensur druga osoba. Taj drugi navodno je bio učitelj Muhammeda Zekerrije i prijatelj Ebu Saida Karametija, i za tog Huseina kažu da se bavio vradžbinama. Husein Mensur je, pak, bio iz Bize u Farsu, a odrastao je u Vasitu. Šejh Ebu Abdullah ibn Hafif rekao je: "Husein ibn Mensur božanski je učenjak." A Šibli je kazao: "Ja i Halladž istog smo stanja, ali mene su proglasili ludim, a Huseina

¹¹⁶ Aluzija na plamteći grm koji se tim riječima obratio hazreti Musau na Sinajskoj gori.

njegov um odvede u smrt." Da je Halladž bio to za šta je optužen, ova dvojica velikana ne bi se o njemu ovako izrazili, a nama su njih dvojica dovoljni svjedoci.

Stalno bijaše skrušen i predan ibadetu i obrazlaganju spoznaja i tevhida. Bio je okrenut dobru, šerijatu i sunnetu, i ono što je govorio proizilazilo je odatle. Međutim, neki šejhovi odbacivali su ga od sebe, a razlog njihovog nezadovoljstva bilo je Mensurovo stanje opijenosti. On je, tako, prvo otišao u Tuster kod Sehla ibn Abdullaha i dvije godine se tu zadržao, a onda dođe u Bagdad. Kad otpoče sa svojim putovanjima bilo mu je sedamnaest godina. Potom otiđe u Basru i ondje se osamnaest mjeseci družio s Amrom ibn Osmanom Mekkiem. Ebu Jakub Aqta dade mu svoju kćer za ženu. Amr ibn Osman otpusti ga od sebe, pa Husein otiđe u Bagdad kod Džunejda. Džunejd mu preporuči samoću i uzdržavanje od govora. Husein sasluša nekoliko Džunejdovih predavanja i uspijeva se pritom suzdržati od govora. Otišao je, onda, u Hidžaz i ondje proveo jednu godinu, pa se opet vratio u Bagdad. Jednom s grupom sufija dođe kod Džunejda i postavi mu neko pitanje. Džunejd mu ne odgovori, već reče: "Neće proći dugo, a svojom ćeš krlju obojiti kolac na koji raspinju." Husein na to kaza: "Kad ja budem kolac božio svojom krlju, ti ćeš odjenuti odjeću ljudi vanjštine."

Prenosi se da je onog dana kad imami donesoše fetvu da Halladž bude smaknut Džunejd sjedio kod kuće odjeven u sufijske haljine i odbio je da izda fetvu. Halifa reče da mora imati i Džunejdovu presudu, pa Džunejd odjenu odjeću knjiške uleme, otiđe u medresu i napisa ovakvu fetvu: "Po vanjštini, stvar za smrtnu kaznu." Znači, fetva se odnosila

na vanjštinu Huseinovih riječi, a njihova unutarnjost poznata je Bogu.

Pošto Husein tad ne ču od Džunejda odgovor na svoje pitanje, razočara se i ode u Tuster bez šejhovog dopuštenja, pa se jednu godinu ondje zadrža. O njemu se već počelo posvuda pričati (a on uopće nije pridavao važnost onome što ljudi govore) i kod nekih se javila zloba prema njemu. Amr Osman Mekki poslao je u Huzistan pismo u kome je ocrnio Huseina. To Huseina silno razočara, pa on skide sa sebe sufijsku odjeću i poče se družiti s ljudima ovog svijeta, mada se on sam uopće nije promijenio. Narednih pet godina nisu ga viđali; neki kažu da je to vrijeme proveo u Horasanu i Transoksani, a drugi kažu da je bio u Sistanu. Onda dođe u Ahvaz i poče javno govoriti te postade omiljen i među pukom i među učenim ljudima. Govorio je ljudima o božanskim tajnama, pa ga i prozvaše *Češljar tajni*. Zatim odjenu derviške haljine i pođe na hadž, a s njim krenuše i mnoge tamošnje sufije. U Mekki ga Jakub Mehirdžuri optuži da se bavi vradžbinama. Odatle Husein otiđe u Basru, pa se vrati u Ahvaz. "Idem u zemlju mnogoboštva pozivati ljude Bogu", reče i ode u Indiju. Onda je otišao i u Kinu, pozivao ljude Bogu i upućivao ih. Kad se vrati u Ahvaz počese mu stizati pisma sa svih strana svijeta. Indijci su ga zvali *Ebu Muayes*, Kinezi *Ebu Mu'in*, u Horasanu *Ebu Mehr*, u Farsu *Ebu Abdullah Zahid*, u Huzistanu *Halladžul-Asrar*, u Bagdadu *Mustalem*, a u Basri *Muhaber*. O njemu se mnogo govorilo. On tad otiđe u Mekku i dvije godine proboravi u Haremu. Kad se vrati, bijaše se posvema izmijenio i ljudima je govorio stvari koje nisu bili kadri pojmiti.

Kaže se da su ga protjerali iz pedeset gradova i ničiji život nije bio buran kao njegov.

Prenosi se da je dnevno klanjao četiristo rekata namaza. "Zašto da se ti na takvom stupnju toliko mučiš?", pitali su ga, a on reče: "Za prijatelje Božije ne postoji ni muka ni užitak. Oni su potpuno iščeznuli u Bogu i svejedno im je snađe li ih dobro ili patnja."

Prenosi se da je kazao: "Ja ne slijedim nijedan mezheb, ali uzimam najteže iz svakog mezheba. Do danas, a pedeset mi je godina, nikad nisam klanjao a da prethodno nisam obavio gusul."

Vidjeli su jednom akrepa kako plazi po njegovom vratu. Neko htjede ubiti tog akrepa, a Halladž reče: "Ne diraj ga, to je moj prijatelj, već dvanaest godina uvijek je negdje u mojoj blizini."

Kažu da je, putujući na hadž, Rešid Herad Samarkandi držao predavanja, pa jednom ispriča: "Halladž se sa četiristo svojih sufija zaputi u pustinju. Nekoliko dana nisu ništa jeli, pa rekoše Huseinu. 'Voljeli bismo se počastiti pečenim mesom.' 'Sjedite', reče im Halladž, pa se svakom u rukama stvoriše po dva tanjira hrane. Kad to pojedoh, kazaše: 'Sad bismo htjeli svježih hurmi.' 'Zatresite me', reče im, pa se svježih hurmi stvori toliko da su se svi najeli. Nastaviše dalje, pa su na svakom grmu usput nalazili hurme."

Prenosi se da Huseinu njegovi prijatelji jednom u pustinji rekoše: "Voljeli bismo jesti smokava", pa on diže ruku u zrak i odmah se tabak svježih smokava stvori pred njima. Drugi put poželješe halvu, pa se istog trena stvori velika posuda još tople halve. "Ova je halva poput one kakva se

prodaje u Bagdadu", rekoše, a Husein odgovori: "Pustinja ili Bagdad, meni je svejedno."

Husein srete u pustinji Ibrahima Havvasa i upita ga: "Šta radiš?" "Koračam stazom tevekkula", odgovori Ibrahim, a Husein mu kaza: "Čitav život baviš se stomakom. Kad misliš iščeznuti u tevhidu?" Dakle, temelj tevekkula je u podnošenju gladi, a odatle do iščeznuća u tevhidu je daleko. "Kaži nam o putu ka Bogu?", upitaše, a on kaza: "Dva koraka i stigao si. Jedan korak je odbaciti ovaj svijet, a drugi odbaciti budući. Tako stižeš Gospodaru."

Pitali su Huseina o spoznaji, pa je rekao: "Spoznaja se sastoji u viđenju stvari i nestanku svega u smislu." I rekao je: "Kad rob Božiji dosegne stupanj spoznaje, desi mu se otkrovenje i njegova Tajna bude učinjena nijemom, tako da u njegovoj svijesti nema ničeg osim Istinitog." Također je rekao: "Tevekkul znači ne jesti ako je u gradu preostao iko drugi gladan." Pa je kazao: "Ja stalno tražim da me pogodi nevolja, baš kao što vladar stalno traži vlast." I rekao je: "Odbaciti ovaj svijet jeste isposništvo duše, a odbaciti budući svijet je isposništvo srca. Odreći se jastva isposništvo je bića." Upitaše ga o strpljenju, pa Husein kaza: "Strpljenje je otrpiti makar te raspinjali." Začudno je da se upravo njemu to kasnije desilo.

Husein jednom reče Šibliju: "O Ebu Bekre, prodi me se, jer namjeravam učiniti golemu stvar i potpuno se u njoj izgubiti, stvar zbog koje ću biti pogubljen." Ljudi bijahu posvema zbunjeni Huseinom, pojavi se mnoštvo onih koji su ga poricali i optuživali, zgražavajući se nad njim. Počeše ga ogovarati i obavijestiti o njemu halifu, tražeći da, zbog riječi *Ja sam Istina*, Husein bude smaknut. "Kaži:

On je Istina!", govorili su mu, a on odgovori: "Da, On je sve. Kažete da sam zalutao? Tačno, Husein se sasvim izgubio." Upitaše Džunejda: "Ima li nekog skrivenog smisla u ovome što Husein reče?" "Danas nije dan za tumačenje", odgovori Džunejd. Onda grupa knjiške uleme ocrniše Halladža kod halife Mutesima i njegovog vezira Alija ibn Isaa, te halifa naredi da se Huseina na godinu dana utamniči. No, ljudi su dolazili i u tamnicu pitati Huseina o onome što ih je zanimalo. Onda zabraniše posjete, pa su u narednih pet mjeseci Huseina po jedanput posjetili samo Ibn Ata i Ebu Abdullah Hafif, Allah im se smilovao, a Ibn Ata posla jednom i svog slugu, s porukom: "O šejhu, zatraži oprost za ono što si rekao, e kako bi te oslobodili." Halladž odgovori: "Reci onom ko to poručuje neka on zatraži oprost za sebe." Kad to prenese Ibn Atau, on zaplaka i reče: "Mnogo je ovakvih kao ja, a Husein Mensur je jedan."

Prenosi se da prve noći kad je Husein bačen u tamnicu sideoše da ga obidu, ali njega ne nađoše ondje. Druge noći sideoše, ali ne bi ni Huseina ni tamnice. Treće noći zatekoše napokon Huseina, pa upitaše: "Gdje si bio prve noći, i kamo ste druge noći nestali i ti i tamnica?" On reče: "Prve noći bio sam u Božijem prisustvu, pa me ne bi ovdje. Druge noći On bijaše prisutan kod mene, te ne vidjeste ni mene ni tamnicu. Večeras sam poslan tu, e kako bi Božiji zakon ostao sačuvan, pa radite od mene šta vam je volja."

Prenosi se da je Halladž u tamnici dnevno klanjao hiljadu rekata namaza. Neko mu reče: "Zašto klanjaš kad kažeš da si ti Istina?" On odgovori: "Ja znam svoju stvarnu vrijednost."

S Huseinom u zatvoru bilo je još tristo sužanja. Jedne

večeri on im reče: "Hoćete li da vas oslobodim odavde?" "Zašto sebe ne oslobodiš?", upitaše ga, a on kaza: "Ja sam u okovima Božijim i to mi je dovoljan spas. Ako hoću, mogu jednim migom odriješiti vaše okove." Onda podiže prst i sa svih zatvorenika spadoše okovi. "Ali ipak ne možemo otići odavde, vrata tamnice su zatvorena", rekoše mu, pa on učini samo jednu kretnju i u zidu tamnice ukaza se rupa. "Idite sad", reče im. "Zar ti nećeš s nama?", upitaše, a on odgovori: "Između mene i Njega je Tajna koju se samo na vješalima može izreći." Ujutro dođoše tamničari i upitaše ga: "Gdje su ostali zatvorenici?" "Oslobodio sam ih", odgovori. "A zašto i ti nisi otišao?", upitaše, a on kaza: "Istiniti bi se naljutio da sam otišao." Halifu obavijestiše šta se desilo, te on reče: "To bi moglo izazvati nered. Batinajte ga sve dok se ne odrekne svojih riječi." Udariše mu četiristo batina, ali on ne pusti ni jauka, a s nebesa se čuo poklik: "Ne poklekni, sine Mensurov!" Šejh Abduldžemil Seffar kaže: "Više sam se divio batinašu nego Huseinu, jer taj čovjek očito je imao snažnu volju da provede šerijat. Kako bi, inače, bilo moguće da mu ruka ne zadrhti kad je čuo onaj glas?!" Onda Huseina povedoše na gubilište. Sto hiljada ljudi okupi se da ga vide, a on je posmatrao masu i govorio: "Istina, Istina, Ja sam istina..."

Prenosi se da mu tad pride neki derviš i upita: "Šta je ljubav?", a Husein reče: "Vidjet ćeš to danas, sutra i preksutra." Tog dana Halladža pogubiše, sutradan spališe njegovo tijelo, a preksutra pepeo rasuše u vjetar. Dok su Halladža vodili na gubilište, pride mu njegov sluga i zatraži posljednji savjet. On mu reče: "Zaposli svoju dušu nečim što ona može činiti, inače će ona tebe navoditi na ono što nisi

u stanju činiti." I njegov sin zatraži savjet, pa Hussein reče: "Kao što se ljudi ovog svijeta trude da steknu ovaj svijet, ti se potruđi da stekneš ono što je bolje od djela svih ljudi i džinna- znanje o hakikatu."

Halladž je gordo išao ka gubilištu i doimao se krajnje opuštenim. "Kakvo je to ponašanje?", upitaše, a on reče: "Ja ovako odlazim na gubilište", pa glasno kaza ove stihove:

*Prijatelj nikad ne čini nepravdu,
primi me i ugosti kako se gosta i dočeka*

Kad ga dovedoše pod vješala na Babut-taq, upitaše: "Kako se sad osjećaš?" "Pravim ljudima vješanje je uznesenje", odgovori. Imao je na sebi dugačku košulju i ogrtač na ramenima. Okrenu se Kibli, diže ruke i obrati se Bogu, zatraživši ono što je zatražio. Onda se ispe pod vješala. Njegovi muridi povikaše: "Mi ostajemo tvoji muridi, a ovi će se na tebe bacati kamenjem!" Halladž reče: "Vama pripada jedan sevap, a njima dva. Jer, vi imate dobro mišljenje o meni, a oni se čvrsto drže tevhida i postojani su u provedbi šerijata. Držati se tevhida i šerijata je prvorazredna obaveza, a imati lijepo mišljenje o ljudima drugorazredna stvar."

Tad pred njega stade Šibli i zavapi: "A zar ti nismo zabranili da ikoga primaš?"¹¹⁷, pa upita: "Šta je tesavvuf, o Halladže?" "Ovo što vidiš je njegov najmanji dio", odgovori mu. "A šta je više od toga?", upita Šibli, a Halladž mu reče: "Tebi nema puta do tamo."

¹¹⁷ Kur'an, 15:70

Onda svjetina poče gađati Halladža kamenjem. No, Šibli na nj baci cvijet. Husein ibn Mensur tad glasno uzdahnu. "Ni glasa nisi pustio dok su te gađali kamenjem, a sad uzdišeš zbog cvijeta?", upita ga neko, pa Halladž reče: "Ovima je oprošteno, jer ne znaju šta čine. Meni teško pada ovo što Šibli učini, jer znam da on zna da nije trebao tako postupiti."

Potom Halladžu odsjekoše obje ruke, no on se samo smiješio. "Zašto se smiješ?", upitaše. "Nije teško sijeći ruke okovanom čovjeku", reče on, "ali pravi čovjek je onaj ko odsječe ruke svojih osobina koje ga udaljavaju od Arša." Onda mu odsjekoše noge, a Halladž se osmjehnu i reče: "Tim dvjema nogama ja sam gazio po prašini. Ali, ja imam druge noge i upravo sada kročim njima kroz oba svijeta. Odsjecite mi njih ako možete."

Tad patrljima ruku protrlja lice i laktove, umrljavši ih krvlju. "Zašto si to učinio?", upitaše. "Isteklo mi je mnogo krvi i znam da mi je lice sad blijedo. Ne umišljajte da sam poblijedio od straha. Namazah se krvlju jer hoću da sam pred vama rumenog lica. Pravim ljudima je njihova krv rumenilo za lice", odgovori. "A zašto si i laktove okrvavio?", upitaše, pa on reče: "Uzeo sam abdest svojom krvlju." "Kakav abdest?", začudiše se. On kaza: "Postoji namaz ljubavi od dva rekata i abdest za nj uzima se krvlju." Gomila se tad uskomeša, pa jedni zaplakaše, a drugi ga opet stadoše gađati kamenjem. Pođoše mu, onda, odsjeći jezik, a Husein zatraži da još nešto kaže, diže pogled u nebese i reče: "Bože moj, ne kazni ih, jer oni misle da ovo rade za Tebe, pa ne uskrati im nagradu za to. Hvala Tebi što su mi ruke i noge odsječene na Tvom putu." Odsjekoše mu, zatim, uši i nos, dok ga je svjetina zasipala kamenjem. Tad istupi neka

starica i povika: "Udarite jače ovog češljara! Šta on ima reći o tajnama Božijim?!"

Posljednje što Halladž reče bilo je: "Istinskom ushićeniku dosta je i djelić Jednoga!" a onda kaza ovaj ajet: "Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega strahuju i da je istina znaju."¹¹⁸ Bile su to posljednje riječi koje je izustio, a onda mu odsjekoše jezik. Bilo je vrijeme akšamskog namaza kad mu odrubiše glavu. Osmjehnu se kad dželat zamahnu da mu odsječe glavu. Onda svaki odsječeni komad njegovog tijela progovori: "Ja sam Istina!"

Sutradan zaključiš da bi sad mogli izbiti još veći nemi-ri nego dok je Halladž bio živ. Zato spališe njegovo tijelo, a Huseinov pepeo glasao se: "Ja sam Istina!" Na mjestu gdje su Halladža mrcvarili njegova krv na tlu je ispisala: "Allah."

Husein bijaše rekao svom slugi: "Kad moj pepeo prospu u Tigris, rijeka će nabujati tako da će prijetiti opasnost da poplavi Bagdad. Tad moj ogrtač odnesite na obalu Tigrisa, e da bi se voda povukla." Trećeg dana po smaknuću Huseinov pepeo prosuše u rijeku i tad se začu povik: "Ja sam Istina!" - i rijeka nabuja. Šejhov sluga odnese Halladžov ogrtač na obalu, pa se Tigris povuče u svoje korito i izbaci šejhov pepeo na obalu. Onda pepeo sakupiše i sahraniše ga u zemlju. Nikom od ljudi tarikata nije ukazano ono što je Halladžu.

Jedan velikan kaza: "O ljudi smisla, pogledajte šta je učinjeno s Mensurom Halladžom i znat ćete kako će se postupati prema duhovnim prvacima." Drugi kaže: "Noć nakon

¹¹⁸ Kur'an, 42:18

smaknuća do zore sam klanjao pod vješalima, a u zoru se začu glas: 'Njega smo obavijestili o Tajni među Tajnama Našim, pa ju je on javno očitovao. Tako prođe onaj ko javno očituje Vladarevu Tajnu.'

Šibli kaže: "Te noći stadoh pokraj njegovog pepela i klanjah do jutra. Onda rekoh: 'Bože moj, on bijaše rob Tvoj, onaj koji je spoznao i jednobozac. Zašto si dopustio da ovako strada?' Usnih Dan sudnji i Istiniti mi kaza: 'Učinih ovako jer je o Mojoj Tajni govorio drugima.'"

Prenosi se da Halladžu na gubilištu priđe Iblis i reče: "I ja i ti istakli smo svoje ja, ali ti zato dopade milosti, a ja sam proklet." Husein mu reče: "To je zato što si ti istrajavao na svom jastvu, a ja sam svoje odbacivao. Meni je ukazana milost, a ti si proklet, e da bi shvatio da je ružno isticati svoje jastvo, dok je veliko dobro odreći ga se." ♦

SPOMEN NA
ŠEJHA EBU BEKRA ŠIBLIJA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ebu Bekr Šibli¹¹⁹, utopljenik u moru duhovne vlasti, munja iz oblaka Časti Božije, ponos onih koji se uzdaju u Boga, zraka iz svijeta uma i osjećaja, šejh svog vremena, Allah mu se smilovao. Bijaše prvak naroda, imam ljudi tesavvufa, jedinstven u svom dobu. Kad je riječ o njegovom duhovnom stanju, znanju, dobrostivosti, Tajnama i duhovnim ukazima, bogobožnosti i kerametima, njega se ne može ograničiti samo na njegovo vrijeme. Sretao se sa svim šejhovima svog doba i bio jedinstven u tarikatskim znanostima. Čuo je i zapisao mnoga kazivanja, a pripadao je malikijskom mezhebu i bio imam tog mezheba. Bijaše dokaz Božiji stvorenjima njegovim. Ne može se njega kako mu dolikuje opisati niti se njegovo djelo može izraziti riječima. U svemu se viteški postavljao i nije dopuštao da ga ikakva slabost svlada.

Mnogo je u svoje vrijeme propatio od neznalica. Mnogi su ga nijekali i odbacivali, želeći da strada isto kao i Husein

¹¹⁹ Rođen u Bagdadu ili Samari, postao je upraviteljem Demavenda, ali se odrekao položaja i posvetio se Sufizmu u Bagdadu. Umro 334. h.g., u dobi od 87 godina.

Mensur, jer on je bio saglasan s nekim Mensurovim kazivanjima.

Njegova priča počela je tako što je prvo bio emir u Damavandu, pa njemu i emiru Reja stiže halifin poziv da dođu u Bagdad. Oni otidoše u Bagdad i halifa im uruči skupocjene ogrtače kao znak počasti. Vraćajući se natrag, emira iz Reja spopade kihavica, pa on rukavom ogrtača obrisa nos i usta. Neko to dojaví halifi te halifa naredi da se emiru iz Reja odmah oduzme ogrtač, da ga izbatinaju i svrgnu s položaja. Ovaj događaj osvijesti Šiblija. Razmišljao je: "Onaj ko se useknuo u odjeću koju mu je darovao stvor Božiji pao je u nemilost i izgubio položaj. Kako će, onda, proći oni koji omalovažavaju počast koju im je ukazao Vladar svijeta?" Otiđe halifi i reče: "O vladaru, ti si stvor Božiji, ali ne dopuštaš da neko omalovažava počast koju si mu ukazao. Jasno je da tražiš da se to cijeni. Meni je Vladar svijeta ukazao tu počast da Ga poznajem, pa ja tu počast ne mogu omalovažavati time što ću služiti njegovom stvorenju." To reče i ode s dvora. Otiđe kod šejha Hajra Nessadža i sve mu ispriča. Hajr ga posla Džunejdu.

Šibli dođe kod Džunejda i reče: "Posjeduješ dragulj spoznaje, pa ili mi ga pokloni ili prodaj." Džunejd odgovori: "Ako ti ga budem prodavao, nikad nećeš imati toliko novca da ga platiš, a ako ti ga poklonim, olahko ćeš ga steći i nećeš ga znati cijiniti. Zakorači, zato, stazom kojom sam i ja, zaroni u ovo more, pa ćeš, strpljenjem i istrajnošću, steći svoj dragulj." "Šta mi je činiti?", upita Šibli, pa mu Džunejd reče: "Idi sad i godinu dana rasprodaji svoju oholost i taštinu, dok se toga ne riješiš." Šibli nakon godinu dana ponovo dođe. Džunejd mu reče: "Ovog što se tiče, napravio

si dobru trgovinu. Sad se jednu godinu posveti prosjačenju i ništa drugo nemoj raditi." Cijelu godinu Šibli je obilazio Bagdad i prosjačio, ali mu malo ko nešto udijeli. Vratu se šejhu i ispriča mu kako je prošao, a on mu kaza: "Sad znaš svoju vrijednost. Ljudi ti ništa nisu udijelili, zato ne veži svoje srce za njih i ništa od njih ne očekuj. Otiđi sad u kraj gdje si nekad bio emir i traži tamo od ljudi da ti nešto udijele." Šibli ode u Damavand, pa je prosjačio idući od kuće do kuće. Ostade još samo kuća jednog čovjeka, Šibli pokuca, ali nikoga ne bijaše kod kuće. Četiri godine ostao je tamo, pa kad se vrati ispriča sve Džunejdu. On mu reče: "U tebi je ostalo još taštine, zato prosjači još jednu godinu." Šibli je pričao: "Svaki dan išao sam prositi, pa bih ono što dobijem donosio šejhu. On bi sve to razdijelio sirotinji, a mene bi ostavljao gladnog. Nakon godinu dana reče mi: 'Sad mogu početi razgovarati s tobom, ali ukoliko ispuniš još jedan uvjet: služi svoje prijatelje.' Godinu dana bio sam sluga svojim drugovima, a onda mi Džunejd kaza: 'O Ebu Bekre, kakvim sad vidiš svoje jastvo?' 'Smatram sebe najnižim stvorem Božijim', odgovorih. 'Sad je tvoja vjera ispravna', reče mi Džunejd."

Šibli bi znao napuniti svoj ogrtač šećerom, pa kad bi sreo kakvo dijete, rekao bi mu: "Kaži: Allah!", i stavio bi mu komadić šećera u usta i darovao djetetu dinar ili dirhem. Ali, jednom izađe na ulicu sa sabljom u rukama i povika: "Ko god spomene ime Allahovo, ovom ću mu sabljom odrubiti glavu!" "Jučer si dijelio šećer i novac, a sad prijetiš ubistvom. Kako to?", upitaše ga. On odgovori: "Mislio sam da ljudi svjesno spominju Boga, a sad vidim da Ga spominju, a nemarni su prema Njemu i čine to samo iz navike."

Ne dopuštam da prljavim jezicima spominju Boga." Gdje god bi vidio napisano Allahovo ime, poljubio bi ga, dok jednom ne začu glas: "Dokad se misliš baviti imenom? Ako si pravi čovjek, pozabavi se imenovanim." Te riječi toliko utjecale na Šiblija da on posve izgubi prisebnost. Ljubav i čežnja toliko ga obuzeše da se, sav zanesen, baci u Tigris. Ali, rijeka ne dopusti da Šibli potone i izbaci ga na obalu. Onda se Šibli pope na brdo i baci se u ponor. No, vjetar ga ponese i spusti na zemlju. Šibli zavapi: "a tad začu glas: 'Koga je Istiniti prihvatio, drugi ga ne trebaju prihvatiti.' Šiblijevo stanje ljudi ocijeniše kao ludilo, svezaše ga lancima i odvedoše u bolnicu. "Ovaj je zaista lud", rekoše okupljeni, a Šibli odgovori: "Dakle, za vas sam ja lud, a vi ste pri zdravoj pameti? Uvećao Bog moje ludilo i vašu svjesnost, e da bih se ja time još više približio Njemu, a vi se od njega još više udaljili." Halifa, onda, poslao liječnika da se pobrine za Šiblija. Pokušavali su mu na silu ugurati lijek u usta, a on im reče: "Ne mučite se uzalud, jer moja bol nije ona koja se može lijekovima liječiti."

Nekoliko njegovih drugova jednom ga dođoše posjetiti. Zatekoše ga vezanog lancem. "Ko ste vi?", upita ih Šibli. "Mi smo tvoji prijatelji", rekoše mu. On ih počeo gađati kamenjem, pa se ljudi razbježaše. Šibli im doviknu: "Zašto lažete da ste moji prijatelji? Zar bi se prijatelji razbježali zato što je prijatelj bacio na njih nekoliko kamenčića? Jasno je da ste vi prijatelji jedino samima sebi."

Prenosi se da ga jednom sretoše kako trči noseći na dlanu žeravicu. "Kamo si krenuo?", upitaše, a on reče: "Idem zapaliti Ka'bu, e da bi se ljudi okrenuli Gospodaru Ka'be."

Jednom je, opet, izašao na ulicu noseći u ruci štap za-

paljen s oba kraja. "Šta kaniš s tim štapom?", upitaše. On odgovori: "Idem vatrom s jednog kraja štapa zapaliti Džen-net, a vatrom s s drugog kraja Džehennem. Tad će, valjda, ljudi tražiti samo Boga."¹²⁰

Jednom mu kamenom slomiše nogu. Krv koja je tekla iz rana ispisala je na pijesku Božije ime- Allah.

Prenosi se da Šibli na bajram izađe na ulicu u crnoj odje-ći. "Danas je bajram, zašto si obukao crninu?", upitaše ga, a on odgovori: "Iz žalosti što su ljudi zaboravili na Boga."

Kad se tek predao duhovnom pregnuću, Šibli bi navečer sipao sebi sol u oči. Govorio je: "Istiniti je kazao: 'Ko zaspi, nemaran je, a ko je nemaran ostaje zastrt od Boga.'"

Džunejdovi muridi hvalili su jednom Šiblija, govoreći: "Niko nije tako iskren, predan Bogu i čist kao on." Šibli uto dođe i ču ih šta govore. Džunejd tad kaza muridima: "On je mračnjak i otpadnik. Izbacite ga odavde." Muridi doista izbacije Šiblija napolje, a onda rekoše Džunejdu: "O šejhu, zašto si naredio da ovo učinimo? Ti znaš da je istina ono što smo o njemu kazali." "On je još hiljadu puta bolji od onog što ste vi kazali", odgovori Džunejd, "ali time ste isukali sablju na njega, pa ja postavih štit da ga odbranim."

Prenosi se da se Šibli u svojim molitvama ovako obra-ćao Bogu: "O Gospodaru, daj mi ovaj i onaj svijet, pa ću od ovog svijeta napraviti zalogaj koji ću staviti psu u usta, a od onog svijeta napraviti ću zalogaj koji ću staviti u usta kakvom židovu. Oba ta svijeta zastor su koji dijeli od Že-ljenog."

Šibli je kazivao: "Na Danu sudnjem, Džehennem će mi

¹²⁰ Ista predaja veže se i za Rabiju Adeviju.

se obratiti: 'O Šibli!', baš kad budem poput ptice preletao Sirat. Vratit ću se i upitati ga šta hoće, a on će mi reći: 'I mene mora zapasti dio tebe.' 'Uzmi šta god hoćeš', reći ću mu. 'Daj mi svoje ruke', zatražit će, pa ću mu ih dati. 'Daj mi i noge', zatražit će, i dat ću mu ih. 'Hoću oba tvoja oka', reći će, pa ću dati i oči. 'Hoću i tvoje srce', zaiskat će, a ja ću reći: 'Uzmi ga.' Tad će mi se Bog obratiti: 'O Ebu Bekre, udjeljuj iz svoje kese. Otkud tebi pravo da poklanjaš srce?' Srce je hiljadu puta bolje i od ovog i od onog svijeta. Ovaj je svijet kuća tuge, onaj svijet je kuća blagodati, a srce je kuća spoznaje."

Šibli reče: "Ako melek smrti dođe po moju dušu, neću mu dopustiti da je uzme. Obratit ću se Bogu: 'Ako si mi dušu dao preko nekog posrednika, onda je tom posredniku mogu vratiti. Ali, Ti si mi dušu dao bez ičijeg posredova-nja, pa mi je i uzmi bez posrednika.' I rekao je: "Da nisam služio vladara, ne bih mogao služiti šejhove, a da nisam služio šejhove, ne bih mogao služiti Boga."

Šibli jednom skide košulju sa sebe i baci je u vatru. "Kakvog smisla ima da tako uništavaš imetak?", upitaše ga, a on reče: "To mi naređuje kur'anski ajet koji kaže: *'I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate - bićete gorivo u Dže-hennemu, u nj ćete doista ući.'*"¹²¹ Mom srcu bijaše stalo do ove košulje. Žalosti me da mi se srce veže za bilo šta pored Allaha."

Jednom Šibli, sav razdragan, dođe na bazar, pa kupi sebi ogrtač za dirhem i pol i kapu za pola dirhema. Onda stade

¹²¹ Kur'an, 21:98

nasred bazara i povika: "Ima li koga ko bi kupio ovog sufiju za dva dirhema?"

Šibli kaza: "Onima čija se srca bave ovim ili onim svijetom zabranjeno je da slušaju ono što govorim." "Allah, Allah", ponavljao bi Šibli dok mu se jezik ne bi osušio. "Zašto ne govoriš: 'La ilahe illallah'?", upita ga neki mladić, a Šibli uzdahnu i reče: "Strah me da ne umrem prije nego što izgovorim Allah, pa bih umro kao nevjernik." Ove riječi ostaviše takav dojam na mladića da on smjesta umrije. Neki kazaše da ga je Šibli ubio i izvedoše ga pred halifu. "O Šibli, šta imaš reći na ovo?", upita halifa, a Šibli kaza: "O zapovjedniče vjernika, to bijaše duša koja je gorjela plamom ljubavi, sagorjela u iščekivanju da joj se ukaže čisto Lice Istinitog, pa se odrekla svih želja i odbacila sva zla svojstva. Već je bila izgubila strpljenje, a onda joj se, posredstvom riječi koje je čula, dogodi bljesak osvjedočenja. Duša je bila ptica, pa odletje iz kafeza tijela. Gdje je tu Šiblijeva krivica i koji je njegov grijeh?" Čuvši ovo, halifa reče: "Odvedite Šiblija smjesta njegovoj kući. Od njegovih riječi u mom se srcu javlja takvo stanje da me strah da ću pasti s trona."

Prenosi se da je Džunejd jednom sjedio sa svojim muridima, kad na vrata uđe Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, priđe Šibliju i poljubi ga u čelo. "O Ebu Bekre", upita Džunejd, "šta činiš pa si zaslužio ovakvu počast?" "Ne znam", odgovori Šibli, "jedino možda time što svaku večer klanjam dva rekata sunneta, pa nakon *Fatihe* učim ajet: 'Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a

¹²² Kur'an, 9:128

*prema vjernicima je blag i milostiv.*¹²² Džunejd reče: "Ovo si time zaslužio."

Šibli jednom u Bagdadu reče: "Trebalo bi hiljadu dirhema da se derviši opreme i pođu na hadž." Tad se diže neki mladić kršćanin, i kaza: "Ja ću dati taj novac, ali pod uvjetom da i mene povedete sa sobom." "Ali, dobri čovječe", reče mu Šibli, "šta ćeš ti na hadžu?" "Zar će jedan konj više u vašem karavanu biti na smetnji?", reče mladić, pa se derviši zaputiše na hadž, a i ovaj momak kršćanin pođe s njima. Usput bi mladić meo konačište i brinuo se o magarcima derviša. Naposljetku, dođoše do mjesta gdje je trebalo odjenuti ihrame. Mladić je gledao kako derviši oblače ihrame, pa i sam učini isto. Kad dođoše do samog Harema, Šibli mu reče: "Ti si kršćanin i ne mogu ti dopustiti da uđeš u Harem." Tad se začu glas: "O Šibli, Mi smo ga iz Bagdada doveli ovamo, Mi smo u njegovom srcu zapalili vatru ljubavi, Mi smo ga doveli Kući Našoj, pa mu ne brani da uđe. O prijatelju Naš, stupi unutra!" Mladić, tako, stupi u Harem. Derviši bi izlazili iz Harema i opet se vraćali, samo ovaj mladić uopće nije izlazio van. "Izađi napokon iz Harema, mladiću", reče mu Šibli, a on odgovori: "O šejhu, ne mogu izaći. Kad god krenem potražiti vrata, ne mogu ih naći, pa ne znam dokad ću ovdje ostati."

Prenosi se da Šibli jednom sa svojim drugovima otiđe u pustinju. Ondje nađoše lobanju na kojoj je pisalo: "*Pa tako izgubi i ovaj i onaj svijet.*"¹²³ Šibli se ushiti i reče: "Časti mi Allahove, ovo je lobanja valija ili nekog Božijeg poslanika."

¹²³ Kur'an, 22:11

"Otkud znaš?", upitaše, a Šibli odgovori: "Nećeš stići Bogu dok na ovom Putu ne izgubiš i ovaj i onaj svijet."

Šibli dođe u Basru, pa ga tamošnji ljudi lijepo dočekaše i ukazaše mu svaku počast. Kad krenu iz Basre, svi se okupiše da ga isprate. Ali, Šibli im se uopće ne zahvali. Njegovi muridi rekoše: "Oni su se tako dobro ponijeli prema tebi, pa zar nije trebalo da im zahvališ?" On odgovori: "Ponijeli su se ovako iz jednog od dva razloga: radi Boga ili radi mene. Ako su se zarad Boga lijepo ponijeli, pa Bog će im naknaditi za to. A ako su zarad mene bili ovako dobrotvori, ta ja sam rob Božiji, pa ko se lijepo ponese prema nečijem robu, neka očekuje nagradu od njegovog gospodara."

U gradu je živio neki slijepac. On je čuo za Šiblija i zavolio ga na osnovu onoga što je o njemu slušao. Šibli jednom, tražeći malo hrane, zakuca na njegova vrata. Slijepac mu ništa ne udijeli i otjera ga s vrata. No, neko slijepcu reče: "To je bio Šibli." Ovaj tad zatraži da ga odvedu Šibliju, kleknu pred njeg i reče: "Želim tebi u čast prirediti gozbu." "Učini tako", kaza mu Šibli. Slijepac tad potroši sto hiljada dinara da bi priredio gozbu, pozva sve uglednije ljude i obavijesti ih da je Šibli večeras njegov gost. Navečer, neko za trpezom upita Šiblija: "O šejhu, po čemu se prepoznaju džennetlije, a po čemu džehennemlije?" Šibli odgovori: "Džehennemlija je onaj ko neće da zarad Boga siromahu da komadić hljeba, ali je spreman potrošiti sto hiljada dinara da bi udovoljio želji svoje duše, kao što je to učinio ovaj čovjek. Džennetlije se ponašaju upravo suprotno."

Šibli se razbolje, pa mu liječnik reče: "Nastoj biti suzdržan." Šibli na to kaza: "Od čega da se suzdržavam? Od onog što je moja suđena opskrba ili od onog što nije? Ako se mo-

ram suzdržati od moje nafake, to je nemoguće, a od onog što mi svakako nije suđeno ne trebam se niti suzdržavati."

Jednom se i Šibli i Džunejd razbolješe. Liječnik kršćanin upita Šiblija: "Šta te boli?" "Ništa", odgovori Šibli. "Ali, kako sad to?", začudi se liječnik, no Šibli je poricao da ga išta boli. Onda liječnik priđe Džunejdu i upita: "Šta tebe boli?" Džunejd pobroja sve svoje bolike, pa mu liječnik propisa lijekove i ode. Kad ostadoše sami, Šibli upita Džunejda: "Zašto ovom kršćaninu kaza šta te boli?", a Džunejd odgovori: "Htio sam da se upita kako će Bog postupiti s Njegovim neprijateljima ako ovako čini sa Svojim prijateljima, ali zašto mu ti ne htjede reći šta te boli?" Šibli reče: "Bilo me stid da se neprijatelju žalim na Prijatelja."

Prenosi se da Šibli jednom naiđe na nekog čovjeka koji je gorko plakao. "Zašto plačeš?", upita ga, a ovaj odgovori: "Umro je moj najbolji prijatelj." Šibli mu na to kaza: "A zašto si uzeo za prijatelja onog koji umire?"

Nekoliko dana niko nije viđao Šiblija. Potražiše ga i nađoše u jednoj kući koja je bika okupljalište evnuha. "Šta ćeš ti ovdje?", upitaše ga, a on reče: "Upravo mi je ovdje mjesto. Kao što oni na ovom svijetu nisu niti muškarci niti žene, tako ja u svojoj vjeri nisam niti muško niti žena."

Šibli je pričao: "Jednom u Basri kupih neke hurme, pa povikah: 'Ima li nekog ko bi za novčić odnio ove hurme u hanikah?' Niko se ne javi, pa ih odnesoh sam. Izadoh iz hanikaha, a kad se vratih vidjeh da je neko uzeo one hurme. Tad rekoh: 'Gle čuda, niko te hurme nije htio odnijeti u hanikah za novčić, a sad je neko došao i ponudio se da ih besplatno odnese čak na Sirat.'"

Šibli vidje neku robinju izuzetne ljepote, pa upita njenog

vlasnika: "Hoćeš li mi prodati ovu robinju za dva dirhema?" "O budalo", odgovori ovaj, "kad si čuo da je neko prodao robinju za dva dirhema?" "Budala si ti", reče mu Šibli, "u Džennetu čovjek može dobiti huriju za dvije hurme."

Šibli nekom hazreti Alijevom potomku reče: "Ja se nika-ko ne mogu porediti s tobom. Ta, tvoj je djed dao tri hlje-pčića siromahu, pa će se do Dana sudnjeg kazivati: *'I hranu su davali- mada su je i sami željeli- siromahu i siročetu i sužnju.'*¹²⁴, a ja sam podijelio nekoliko hiljada dirhema i dinara, pa to nije vrijedno spomena."

Jedan čovjek od ugleda pričao je: "Htjedoh iskušati Šiblija, pa mu odnesoh odjeću haram porijekla da je sutra-dan obuče za džuma-namaz. Šiblija ne zatekoh kući, a kad se vrati, odmah s vrata, upita: 'Zašto je u ovoj kući tako mračno?' 'Ne znamo', odgovoriše mu, a on reče: 'Izbacite tu odjeću napolje da se svjetlo opet vrati u kuću.'"

Da navečer ne bi zaspao, Šibli je u oči sipao toliko soli da mu rekoše: "Nastaviš li tako, oslijepit ćeš." On odgovori: "Ono što moje srce vidi oči ionako ne mogu vidjeti." "Šta te najviše čudi?", upitaše Šiblija, pa on reče: "Srce koje zna za Boga, a ipak Ga srdi." "Kad je murid dosegao svoj cilj?", upitaše ga, pa reče: "Onda kad njegovo duhovno stanje bude isto mirovao on ili se kretao, i onda kad mu vidljivo i nevidljivo bude jednako."

Ebu Abbas Damegani kaže: "Šibli me ovako savjeto-vao: 'Osami se, ne druži se s ljudima i gledaj u zid dok ne umreš.'" Šibliju rekoše: "Na ovom svijetu čovjek mora raditi, a na onom ga čeka muka. Pa hoće li se čovjek ikad

¹²⁴ Kur'an, 76:8

odmoriti?!" On kaza: "Prođi se rada za ovaj svijet, e kako bi se spasio muke na onom svijetu."

"Šta je tesavvuf?", upitaše Šiblija, a on reče: "To da budeš onakav kakav si bio kad te nije bilo." I rekao je: "Tesavvuf je širk, jer traži da odvратиš srce od onog što nije Bog, a osim Boga ništa i ne postoji." Također je rekao: "Tesavvuf znači ukrotiti strasti i nadzirati dušu." Pa je kazao: "Čovjek neće biti sufija sve dok sve ljude ne bude smatrao svojom rodbi-nom." I reče: "Tesavvuf znači ne vezati se ni za ovaj ni za onaj svijet."

Šibli reče: "Ljubav znači žrtvovati dobro koje voliš za onog koga voliš." Također je rekao: "Govoriti da voliš Boga, a vezati se za išta osim Njega i tražiti bilo šta osim Njega, znači podsmijevati se Bogu."

Kazao je: "Onaj kod koga tevhid ima obličje nije niti osjetio miris tevhida." Jednom Šibli upita nekog: "Znaš li zašto tvoj tevhid nije ispravan?" "Zašto?", upita ovaj, a Šibli mu reče: "Zato što o Bogu sudiš prema sebi." I rekao je: "Tri su vrste spoznaje: spoznaja Boga, spoznaja duše i spo-znaja praiskonske postojbine (vatan). Da bi spoznao Boga moraš izvršavati ono što ti je On naredio, da bi spoznao dušu moraš se odricati strasti, a da bi spoznao praiskonsku postojbinu moraš biti zadovoljan onim što ti je suđeno." Pitali su ga o spoznaji, pa je rekao: "Na početku joj je Bog, a kraja nema." I rekao je: "Niko nije spoznao Boga", pa upita-še: "Kako to misliš?", a on reče: "Da su Ga spoznali, ne bi se bavili onim što nije On."

Šibli kaže: "Onaj ko je spoznao ne vidi nikog osim Boga, govori samo o Njemu, opstanak svog jastva vidi samo u Njemu i ne sluša nikog osim Njega." I rekao je: "Šerijat

jeste da štuješ Boga, tarikat je da Ga tražiš, a hakikat je da Ga vidiš." Također je kazao: "Najbolji zikr jeste onaj pri kome zakir zaboravi na sebe spominjući Boga." Pa je rekao: "Isposništvo znači zaboraviti na ovaj svijet i ne misliti niti na buduću." Neko ga upita o isposništvu, a on reče: "A od čega bi se uopće mogao ustezati? Ono što ti je suđeno svakako će ti se desiti, a ono što ti nije suđeno neće te stići, pa se od toga ne trebaš niti ustezati." "Kako se postiže istrajnost?", upitaše, pa odgovori: "Tako što ćeš i na ovom svijetu gledati Dan sudnji." Kazao je: "Iskren vjernik prepoznaje se po tome što uši i usta čuva od zabranjenog."

Rekao je: "Sloboda srca je u služenju Bogu." I kazao je: "Robovati Bogu znači podrediti svoju volju Njegovoj i odreći se svojih želja radi Njegovog zadovoljstva." Još je rekao: "Zbližavati se s ljudima znači propast, a svaki pokret jezika koji nije radi spominjanja Boga jeste šejtanska spletkatka." Rekao je također: "Plemenitost znači željeti drugim ljudima isto što i sebi, pa čak i više i bolje od toga." I reče: "Najviši stupanj straha od Boga jeste stid pred Njim." Pa kaza: "Nikad me nije preplavio strah od Boga, a da mi se pritom na srcu nisu otvorila nova vrata mudrosti i pouke." Rekao je još: "Zahvalnost znači da ne gledaš blagodat, već Dobročinitelja." Rekao je: "Ko noću zaspi sat vremena zaboravivši na Boga, zaostao je hiljadu godina na stazi budućeg svijeta."

Husein Damegani priča: "Šibli je rekao: 'O sinak, Allah te sačuvao, budi uvijek s Bogom i kloni se svega što nije Bog. Jer, On kaže: *Reci: Allah! Zatim ih ostavi neka se lažima svojim naslađuju.*' Šibli reče: "Da mi daju čitav svijet, ja bih ga poklonio kakvom židovu, pa ako bi ga on uzeo od

mene, smatrao bih da mi je učinio najveće dobro." Također je kazao: "Ovaj je svijet toliko sitan da je i moje srce preveliko za nj, pa šta bi on imao tražiti u srcu onoga ko poznaje Stvoritelja?!"

Šibli jednom bijaše posvema obuzet Bogom, rastresen i pometen. Džunejd mu reče: "O Šibli, povjeri svoje poslove Bogu, bit će ti lakše." Šibli mu odgovori: "O učitelju, lakše bi mi bilo ako bi me Bog pustio da se bavim svojim poslom."

Ebu Muhammed Herevi kaže: "Bijah kod Šiblija one noći kad je umirao. Cijele noći ponavljao je ove stihove:

*U kući u kojoj boraviš Ti
ne treba druga svjetiljka sjati
Tvoje žuđeno lice naš će dokaz biti
na Dan kad ljudi stanu dokaze iznositi*

Ljudi se počеше okupljati u njegovoj kući, a Šibli im reče: "Gle čuda, mrtvaci se okupljaju da bi klanjali dženzazu živome." "Reci: 'Nema boga osim Allaha!'", reče mu neko, a Šibli odgovori: "Osim Njega nema ničega, tako da nemam šta poricati." "Ipak, moraš to kazati", navaljivali su okupljeni. "Vladar ljubavi ne prihvata nikakav mito", odgovori im on. Tad neko poče glasno učiti šehadet, a Šibli mu reče: "Gle, mrtvac pokušava probuditi živog." Kad mu nastupi smrtni čas, upitaše Šiblija: "Kako si?", a on kaza: "Spajam se s Voljenim." Uto ispusti dušu.

Neko usni Šiblija i upita ga: "Kako si prošao s Munkiro i Nekirom?" On odgovori: "Dodoše i upitaše me: 'Ko ti je Gospodar?', a ja im rekoh: 'Moj Gospodar je Onaj Koji

vam je naredio da učinite sedždu pred Ademom, a ja sam tada stajao iza Adema i posmatrao vas.' Munkir i Nekir se zgledaše i rekoše: 'Podimo, ovaj nije odgovorio samo za sebe, već za sve ljude.'

Ebu Hasan Husri, Allahova milost neka je na nj, kaže: "Usnih Šiblija i upitah: 'Kako ti je tamo?' On reče: 'Bog me pitao šta hoću, pa odgovorih: Gospodaru, ako mi daš Džennet, bit će to po Tvojim pravdi, a primiš li me k Sebi, bit će to po Tvojim milosti.'"

Usnili su Šiblija i upitali ga: "Kako si prošao na ahiretskom bazaru?", a on reče: "To je bazar na kome su na cijeni samo spržene džigerice i slomljena srca, a sve drugo je ništavno. Tamo sprženo zaliječe i sastave slomljeno, a drugome ne pridaju pažnju." Allah mu se smilovao! ♦

SPOMEN NA
ŠEJHA EBU SEIDA EBUL-HAJRA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ebu Seid Ebul-Hajr¹²⁵, posvema iščeznuo u Bogu, opstao u Istinitom, voljeni Božiji, zaljubljenik bez granica, vrt spoznaje, prijestolje nebesa Puta, kutb svijeta, Allah svetom učinio Tajnu njegovu. Bio je vladar svog doba, ispred svih velikana i šejhova. Niko nije bio tako brižan i obdaren kerametima kao on. U znanostima je dosegao potpunost, pa se kaže da je znao trideset hiljada bejtova poezije na arapskom, u znanostima tefsira, hadisa, fikha i tarikata bijaše bez premca, a u uočavanju mahana duše i suprotstavljanju strastima otišao je daleko i duboko. Zato je i rečeno: "Ondje gdje se čuju Ebu Seidove riječi srca se obraduju." Njegovo biće posvema je iščezlo u Bogu, i on nikad nije govorio ja i mi, već bi uvijek kazao oni. Ovdje ćemo koristiti ja i mi kako bi kazivanja bila razumljivija.

Njegov otac zvao se Ebul-Hajr i bio je travar. Prenosi se da je šejhov otac veoma volio sultana Mahmuda Gaznevi-ja, pa je cijelu kuću oslikao crtežima Mahmuda, njegove vojske i slonova. Šejh, koji tad još bijaše dijete, reče mu: "Oče, sagradi jednu sobu za mene." Onda Ebu Seid po zi-

¹²⁵ Jedan od najznačajnijih sufijskih pjesnika i jedan od prvih koji su duhovnu muziku uveli u sufijske tekije, inače porijeklom iz Irana. Umro 440. h.g.

dovima svoje sobe ispisa: "Allah." "Zašto si to uradio?", upita ga otac, a on odgovori: "Ti crtaš svog vladara, a ja pišem ime svog." Te se riječi dojmiše Ebu Seidovog oca, pa učini tevbu i izbrisa sve slike sa zidova.

Prenosi se da je šejh pričao: "Dok sam još učio čitati Kur'an, otac me jednom povede na džuma-namaz. Usput sretosmo Šejha Ebu Kasima Kurkaniya, koji bijaše jedan od najvećih šejhova. On reče mom ocu: 'Ne mogu otići s ovog svijeta, a ostaviti praznim mjesto valija, jer tad bi derviši ostali bez vođstva. Vidjevši ovog dječaka, u meni se rodi vjera da će preko njega svijet dobiti ono što mu treba.' A onda reče: 'Kad se vratiš s džume, dovedi ovog dječaka kod mene.' Poslije džuma-namaza, otac me odvede šejhu. U njegovoj sobi bijaše jedna visoka polica. Šejh reče mom ocu: 'Podigni dječaka i neka dohvati hljepčić koji se nalazi na vrhu te police.' Otac me podiže, napipah hljepčić i uzeh ga. Bila je to pšenična pogačica, tako vruća da se umalo ne opekoh. Šejh prelomi hljeb, jednu polovicu zadrža za sebe, a drugu dade meni, rekavši: 'Jedi.' Mom ocu ne dade ni komadić. Uzevši taj hljepčić u ruke, Ebu Kasimu zasuziše oči. 'Zašto i meni ne dade da se okiristim blagodati tog hljeba?', upita ga moj otac, a Ebu Kasim reče: 'Već trideset godina ovaj hljeb stoji na polici. Rečeno mi je da će ova stvar biti prenesena na onog u čijim rukama se hljeb ugrije. Raduj se, jer tvoj sin je taj.' A onda mi reče: 'Zapamti ove dvije-tri riječi koje ću ti kazati: Budeš li imao Božiju potporu (himet) makar koliko traje treptaj oka, bolje ti je već da ti daju čitav svijet.' A onda me upita: 'O sinak, hoćeš li da spominješ Boga?' 'Hoću', odgovorih, a on mi reče: 'Kad se osamiš, ponavljaj ove stihove:

*Ja bez Tebe niti trena ne bih mog'o izdržati
Tvoja dobra neizmjerena ne mogu se pobrojati
Kad bi svaka moja dlaka jezikom postala
Hvalu koja pripada ti ne bih mog'o iskazati*

Svakog dana ponavljao sam te stihove, pa se posredstvom njih još u djetinjstvu preda mnom otvori put Istinitog."

I pričao je: "Jednom, vraćajući se iz škole, sretoh nekog slijepca. Pozva me i upita: 'Koju to knjigu čitaš?' Rekoh mu kako se knjiga zove, a on reče: 'Šejhovi su kazali: Zbilja znanja je ono što se otkrije posjednicima Tajni.' Tad nisam shvatao smisao tih riječi niti mi je bilo jasno o kakvom otkrovenju govori. Šest godina kasnije, otidoh u Merv učiti kod Abdullaha Hasirija. Kad on umrije, pet narednih godina učio sam pred imamom Kuffalom. Po cijelu noć bih čitao, a danju sam ponavljao. Jednom dođoh na predavanja, a oči su mi bile crvene od nesna. Kuffal tad reče: 'Pogledajte ovog mladića, šta li on noću radi?!' Onda se promijenih, povlačio sam se u jedan presahli bunar i zikrio dok mi krv ne bi potekla iz očiju. Naposljetku mi učitelj objasni smisao riječi koje sam čuo od slijepca. Iz Merva otidoh u Sarhas kod Ebu Alija Zahida, pa sam trideset dana neprekidno postio i činio ibadet."

Dalje je pričao: "Jednog dana vidjeh šejha Lukmana Sarhasija gdje sjedi na gomili pepela i krpi neki stari ogrtač. Držao je u ruci nekakav štap na koji je zavezao svilene konce, i to je trebalo da mu predstavlja rebab. Svuda oko njega bila je razbacana balega. On bijaše jedan od umnih ljudi koje su smatrali ludacima. Vidjevši me, uze komad

balege i pruži mi ga. Uzeh to i zahvalih mu. 'Zasviraj nam malo rebab', rekoh. 'Hoćeš li da i tebe ušijem u ovaj ogrtač?', upita me. 'Učini kako ti je volja', odgovorih. On napravi nekoliko uboda, pa mi reče: 'Uših i tebe ovdje.' Onda ustade, uze me za ruku i odvede me Ebu Fadlu Hasanu, koji bijaše jedinstven u svom vremenu, pa mu reče: 'Uzmi ga, on je jedan od vas.' Tako ostadoh kod šejha Ebu Fadla.

Šejh mi reče: 'O sinak, stotinu dvadeset četiri hiljade Božijih poslanika dolazili su da bi kazali samo jednu stvar. Htjeli su reći ljudima da je Allah jedan, pa Ga upoznajte. Oni koji su shvatili smisao tih riječi ponavljali su ih dok sami ne postadoše te riječi. Ove ih riječi sasvim obuzeše, ništa im više nije trebalo i utopiše se u njima.' To što reče toliko je utjecalo na mene da cijelu noć nisam mogao zaspati. Sutradan otidoh na predavanja. Ebu Ali je tumačio ajet: '*Reci: Allah!; zatim ih ostavi...*' Tog trena otvoriše se vrata na mom srcu i ja posvema izgubih prisebnost. Imam Ebu Ali uoči tu promjenu i upita me: 'Gdje si bio sinoć?' 'Kod šejha Ebu Fadla', odgovorih. 'Onda sad idi odavde', reče mi, 'jer nakon njegovih riječi ne možeš više slušati ovakve stvari.' Otidoh kod šejha, još više uzbuđen i rastrojen. Vidjevši me, reče: 'Uznemirio si se tako da ne znaš gdje ti je glava.' 'O šejhu, šta mi je činiti?', upitah, a on reče: 'Pozabavi se tim ajetom, jer on te se, očito, tiče.' Neko vrijeme promišljao sam ovaj ajet, pa mi šejh reče: 'Vojske su se obrušile na tvoje grudi i oborile te. Idi se negdje osamiti.' Otidoh, onda, u Mejhene, trideset godina sjedio sam u jednom uglu, u uši sam stavio pamuk, pa sam ponavljao: 'Allah, Allah...' Kad bi me savladao san ili kad bih izgubio usredsrijeđenost, iz mihraba bi se pojavio crnac s vatre-

nom sabljom koji bi podviknuo na mene, pa bih cijelim svojim bićem zavikao: 'Allah, Allah...'

Prenosi se da je Ebu Seid imao samo jednu košulju. Kad bi se poderala, prišio bi na nju zakrpu, tako da je sva košulja bila iskrpljena. Svakog dana bi postio, a navečer bi se iftario jednim suhim hljepčićem. Noću nikad nije spavao, a za svaki namaz obavljao je gusul. Odlazio je u pustinju i ondje se hranio travom. Otac bi ga našao i odveo kući, ali bi Ebu Seid opet pobjegao u pustinju.

Ebu Seidov otac priča o njegovom šejhu: "Navečer bih lancima zaključao vrata kuće, kako Ebu Seid ne bi izašao. Ležao sam i osluškivao, pa kad pomislih da on spava, zasпах i ja. Probudih se usred noći i shvatih da Ebu Seida nema. Digoh se, pretražih kuću, ali on nije bio unutra, iako su oni lanci još bili na vratima. Ujutro se vrati, tiho obuče odjeću za spavanje i leže. Naredne noći pođoh krišom za njim. On otiđe do jedne džamije, uđe unutra, spusti preda se nekakav štap i stade na namaz. Pošto je klanjao, ode do bunara pored džamije, pomoću onog štapa spusti se unutra i počeo učiti Kur'an, tako da ga do zore cijelog prouči. Vratih se kući i legoh, pa domalo dođe i on. Sutra ga probudih kad mi je rekao i otidoh za svojim poslom. Narednih noći činio je isto, a danju bi odlazio kod derviša, družio se s njima, a zajedno s njima bi i prosjačio."

Prenosi se da bi Ebu Seid, kad bi mu se javilo kakvo pitanje na koje nije imao odgovor, odlazio u Sarhas lebdeći između nebesa i zemlje, pa bi svoje pitanje postavio šejhu Ebu Fadlu. Jednom Ebu Fadlu jedan njegov murid reče: "Ebu Seid dolazi leteći zrakom." "Jesi li ti to vidio?", upita šejh. "Jesam", odgovori ovaj, pa mu šejh reče: "Nećeš umri-

jeti, a da prethodno ne oslijepiš." I zaista, pred kraj života ovaj čovjek je oslijepio.

Prenosi se da je šejh Ebu Fadl poslao Ebu Seida kod Abdurrahmana Selmija da mu on odjene hrku. Kad se Ebu Seid vratio, šejh Ebu Fadl mu reče: "Tvoje je stanje sad upotpunjeno. Idi u Mejhene i pozivaj ljude Bogu."

Ebu Seid je potom sedam godina proveo u pustinji, hraneći se biljkama i travama i živeći među divljim zvijerima. Za to vrijeme bio je posve obuzet Bogom, nije osjećao ni zimu ni ljetnu žegu. No, jednom puhnu tako snažan vjetar da je šejh morao potražiti kakvo sklonište. Stiže u neko seoce i u jednoj kući zateče starca i staricu kako sjede kraj vatre na kojoj se kuhao ručak. "Primate li gosta?", upita ih. "Primamo", odgovoriše. Šejh uđe, ogrija se kraj vatre, poje nešto, pa leže da se odmori. Naslonio se leđima na zid i taman zadrijema, kad mu ovi rekoše: "Ovdje već nekoliko godina živi čovjek koji se hrani samo travama i nikad nije legao da se odmori." Tad začu glas: "Idi, jer Nama ništa ne treba. Vрати se među ljude, e da bi ti se srce smirilo." Tako se Ebu Seid vratio u Mejhene. Ponukani njime, mnogi učiniše tevbu. Njegove komšije proliše vino koje su držali u kućama.

Pričao je: "Sve svoje knjige uvaljah u blato i od te gline napravih dućan. Nisam ih htio nikome pokloniti ili prodati ih. Iz ugla džamije jednom začuh glas: '*A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten?*'"¹²⁶ U mojim prsima tad zasja svjetlost i zastori se ukloniše. Otad me

¹²⁶ Kur'an, 41:53

oni koji su me poštovali počese odbacivati. Stvari dođoše dotle da su otišli kadiji i posvjedočili da sam nevjernik, rekavši: 'Zemlja na koju on stane nogom više ne rađa plodom.' Neke žene ispeše se na krov džamije u kojoj bih sjedio i prosuše mi pepeo na glavu. Džematlije rekoše: 'Ovaj čovjek je luđak!', i otad bi svako čuvao pepeo koji bi se nakupio u njegovoj kući, čekali su da ja nađem, pa bi mi taj pepeo prosipali na glavu."

Jedan šejh kazivao je: "U mladosti sam se bavio trgovinom. Na putu za Merv jednom otidoh ispred karavana, savlada me san i zaspah. Kad sam se probudio, moj karavan je već bio prošao tuda. Tlo je bilo šljunkovito i nisam mogao naći trag karavana. Trčao sam tamo i ovamo, ali bilo je jasno da sam zalutao. Na kraju se onesvijestih. Došavši sebi, odabrah jedan pravac i zaputih se njime. Bilo je veoma vruće, tako da me žeđ i glad sasvim iscrpiše. Zastadoh i odlučih da sačekam noć. Cijelu noć sam pješačio, a u zoru dođoh do neke pješčane pustinje. Sad sam već bio posve izmoren glađu i žeđu, izgubih svaku nadu i poželjeh da što prije umrem. Ispeh se na jednu uzvisinu, osmotrih pustinju i u daljini ugledah neko zelenilo. To mi dade snage, pa se zaputih onamo. Bila je to oaza. Napih se vode, uzeh abdest i obavih namaz. Domalo, dođe neki čovjek i priđe vodi. Bio je stasit, bijele puti i duže brade, ogrnut plaštom. Otiđe do izvora, uze abdest, klanja i ode. Zažalih što mu se ne obratih, ali on ponovo dođe kad bijaše vrijeme za namaz. Tad mu rekoh: 'O šejhu, tako ti Boga, pomози mi! Iz Nišabura sam, odvojio sam se od karavana i zalutao.' Uto iz pustinje dođe lav i priđe šejhu. Šejh mu nešto šapnu na uho, onda mi pokaza na lava i reče: 'Zatvori oči, uzjaši lava,

pa kad osjetiš da je stao, siđi i otvori oči. Učinih kako mi je rekao. Lav je išao neko vrijeme, onda stade, pa ja siđoh s njega i otvorih oči, a lav odmah ode. Shvatih da sam u Buhari. Nakon nekog vremena, jednog dana naidoh pored hanikaha i primijetih da se unutra okupilo mnogo svijeta. Upitah o čemu se radi, pa mi rekoše da je došao šejh Ebu Seid. Uđoh i ja unutra i vidjeh je to onaj čovjek koji me posjeo na lava. Kaza mi: 'O mojoj tajni ne pričaj za mog života nikome. Ono što čovjek vidi u pustinji, ne treba pričati u gradu.' Kad mi to reče, ja vrisnuh i padoh u nesvijest."

U Nišaburu bijaše neki imam po imenu Ebul-Hasan Tuni koji je žestoko poricao šejha, pa je čak išao tako daleko da ga je proklinjao. Nikad nije došao na šejhova predavanja u Nišaburu. Šejh jednom reče: "Osedlajte mi konja, idem posjetiti Ebul-Hasana Tunija." Muridi se tome usprotiviše i rekoše: "Zar da šejh ode posjetiti nekog ko ga proklinje?!" Ipak, šejh se sa svojim muridima zaputi onamo. Na put im istrča neki poricatelj šejha i prokle ga. Muridi ga htjedoše pretući, ali šejh im kaza: "Smirite se, njemu će se Bog zbog ovog proklinjanja smilovati." "Kako to?", upitaše, a on reče: "On misli da smo mi u zabludi, pa nas, zarad Boga, proklinje zbog te zablude." Kad ovaj to ču, kleknu pred šejhova konja i pokaja se. Šejh tad reče: "Vidite šta se desi kad nekog prokuneš zarad Boga." Onda posla nekog da Tunija obavijesti o njihovom dolasku. Ebul-Hasan Tuni rasrdi se i reče: "Šta on ima sa mnom?! Bolje mu je da ode u crkvu, jer njemu je tamo mjesto." Derviš se vrat i prenese šejhu ove riječi, a on okrenu svog konja i kaza: "Bismillah, uradit ćemo onako kako nam imam kaže." Dode pred crkvu, pa kad ga kršćani vidješe, okupiše se oko njega, čudeći se

njegovom dolasku. Kršćani su se prilikom molitve okretali likovima Isaa i Merjeme naslikanim u crkvi. Šejh pogleda te slike, pa reče: "*Jesi li ti govorio ljudima: 'Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha.'*"¹²⁷ Ako je vjera Muhammedova istina, oboje ovog časa učinite sedždu Allahu!" Istog trena obje slike padoše na zemlju, i to tako da su im lica bila okrenuta ka Ka'bi. Među kršćanima se začu žamor, pa četrdeset osoba tad prihvati islam. Šejh reče svojim muridima: "Vidite kakvo se dobro desi ako slušaš imama." Ebul-Hasanu Tuniju ispričaše šta se dogodilo. On tad zatraži da ga odvedu šejhu. Došavši pred šejha, on zaplaka, kleknu, učini tevbu i postade šejhov murid.

Prenosi se da je kadija Said, tadašnji kadija u Nišaburu, poricao šejha. Čuo je da je šejh rekao: "Da se čitav svijet oda opaćini, ja bih se opet hranio halalom", pa odluči iskušati šejha. Naredi da se šejhu odnese dvije tacne pečnja. Meso na jednom poslužavniku bilo je halal, a ono na drugom haram. Sluge odoše, a kadija krenu za njima. Ali, suđeno je bilo da u tom trenutku naiđu dva pijana Turčina. Sretoše one sluge, pa im oteše poslužavnik s haram mesom. Tako kadijine sluge donesoše šejhu u hanikah samo ono halal meso koje im je preostalo. Kadija se prikrao i posmatrao šta se dešava. Šejh uze meso i reče: "O kadija, ništa ne brini, lešina je pripala psima, a halal onima koji se halalom hrane."

"Gdje da tražim Boga?", upita jedan murid Ebu Seida, a on mu reče: "A gdje si Ga to ti tražio, pa Ga nisi mogao

¹²⁷ Kur'an, 5:116

naći? Budeš li napravio samo jedan iskren korak, vidjet ćeš Njega gdje god da pogledaš."

Prenosi se da Hadže Ebu Tahir, šejhov sin, nije volio učiti i stalno je bježao iz škole. Šejh jednom reče: "Ko mi donese muštuluk da dolaze derviši koje očekujem, dat ću mu šta zatraži." Ebu Tahir to ču, pope se na krov, pa kad ugleda da derviši dolaze, prvi to javi šejhu. "Šta tražiš za ovu vijest?", upita ga šejh, a on odgovori: "Da ne idem u školu." "Nemoj ići", reče mu Ebu Seid. "Ali ja tražim da uopće više ne idem u školu", kaza Ebu Tahir. Šejh obori glavu, porazmisli, pa reče: "Uredu, ali nauči napamet *Inna fetehna*.¹²⁸" Ebu Tahir se obradova i zaista nauči ovu suru. Nakon šejhove smrti, Ebu Tahir jednom otide u Isfahan i ondje upozna tadašnjeg vladara Nizamul-Mulka. Nizamul-Mulku se Ebu Tahir veoma svidje. Međutim, na dvoru je bio jedan alevija koji je mrzio sufije. On reče sultanu: "Daješ novac onima koji ne znaju ni abdest uzeti i nemaju pojma o šerijatu. To je grupa nezalica kojima je šejtan učitelj." "Šta to pričaš?", reče Nizamul-Mulk, "Oni su o svemu obaviješteni i krajnje su posvećeni vjeri." Alevija je od nekog čuo da Ebu Tahir ne poznaje Kur'an, pa reče: "Ebu Tahir je danas prvi među sufijama, a ne poznaje Kur'an." "Iskušajmo ga", kaza Nizamul-Mulk, "ti odaberi neku suru, pa neka je prouči pred nama." Ebu Tahir onda dođe s grupom sufija, pa sultan reče aleviji: "Koju suru hoćeš da ti Ebu Tahir prouči?" "Suru *Inna Fetehna*", reče ovaj. Tad Ebu Tahir poče učiti, jecajući i plačući. Pošto Ebu Tahir prouči suru do kraja, onaj alevija se pokunji, a Nizamul-Mulku bijaše drago, pa upita: "Zašto si

¹²⁸ Pučki naziv za 48. kur'ansku suru.

toliko plakao učeći ovu suru?" Ebu Tahir mu tad ispriča šta se desilo kad bijaše dijete i šta je Ebu Seid tražio od njega. Zaista je dostojan povjerenja neko ko vidi sedamdeset godina unaprijed i zna šta će se poslije njegove smrti dešavati s njegovim djetetom, pa ga pripremi za to. ♦

SPOMEN NA
IMAMA MUHAMMEDA BAKIRA,
ALLAH MU SE SMILOVAO

Ebu Džafer Muhammed Bakir¹²⁹, dokaz ljudi djela, Imam Poslanikovog potomstva, odabranik među djecom Alijevom, posjednik unutarnjeg i vanjskog, Allah njime bio zadovoljan. Kao što smo kazivanja o ovoj skupini otpočeli s Džaferom Sadikom, tako ćemo jednim od njih i završiti ovu knjigu. Njegov nadimak bio je Ebu Abdullah, ali su ga zvali i Bakir. Odlikovao se detaljnim uvidom u znanosti i korištenjem profinjenih alegorija. Poznati su njegovi kerameti, a razumijevao je vanjštinu i unutarnjost kur'anskih ajeta. Tako je, tumačeći ajet: *"Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha, drži se za najčvršću vezu, onu koja se neće prekinuti"*, kazao: *"Šejtan je taj koji ti priječi da upoznaš Boga. Zato, pogledaj čime si zastrt, jer ta pokrivka dijeli te od Njega. Odbaci tu pokrivku, e kako bi otkrio ono praiskonsko. Zastrtom je onemogućeno da se približi Bogu."*

Neko upita jednog od njegovih bližnjih: "Kako on provodi noć?", pa ovaj odgovori: "Kad noć malo odmakne, on ustane i glasno kaže: 'Bože moj i Gospodaru, stigla je noć i

¹²⁹ Poznatiji kao Imam Bakir, peti imam Ehli-bejta, rođen 57., umro 114. h.g. Ukazujući počast Ehli-bejtu, Attar *Tadhkiru* počinje i završava spomenom na imamima iz Poslanikovog, a.s., potomstva.

moć ovosvjetskih vladara je nestala. Zvijezde su se ukazale na nebesima, a ljudi su pozaspali, zanijemili su, pozatvarali su svoje kapije i postavili pred njih stražare da ih čuvaju. Oni koji su potrebiti zaboravili su na svoju zadaću. O Bože moj, Ti si Živi, Postojani i Onaj Koji sve vidi. Tebe ne obuzima drijemež niti san. Oni koji ne priznaju da si takav ne zaslužuju blagodati Tvoje. Ti nećeš vratiti s kapije Tvoje vjernika koji Te doziva. O Gospodaru, kad se sjetim smrti, groba i polaganja računa, kako da tražim od Tebe išta ovosvjetsko?! Zazivam Te istući lahkoću u smrtnom času, bez patnje, i zadovoljstvo Tvoje mojim djelima, bez kažnjavanja. Govorio bi to i plakao."

Jednom ga neko upita: "O plemiću, zašto plačeš?" On odgovori: "Jakub je izgubio Jusufa, pa je toliko plakao da su mu oči pobijelile. Ja sam na Kerbeli izgubio svog djeda Huseina i njegove bližnje, pa bilo bi malo i da plačem dok mi oči ne pobijele." Njegova kazivanja na arapskom jeziku bila su vrhunac rječitosti, a prevodeći ovih par rečenica na perzijski mi smo prenijeli samo smisao. U znak poštovanja, ovu knjigu završavamo spomenom na njega. Allah bio zadovoljan njime i njegovim precima i obradovao Allah njega i djedove njegove. Uslišaj, o Gospodaru svjetova! Neka je blagoslov Allahov na najboljeg među stvorenjima Muhammeda i obitelj njegovu svu. Uzmi ih pod milost Svoju, o Milostivi, Svemilosni! ♦

IZABRANE IZREKE I KAZIVANJA SUFIJA
IZ TADHKIRAT AL-AWLIYA

Fudejl Ajad nekad bijaše drumski razbojnik. Razapeo je svoj šator u pustinji između Merva i Bavrada, obukao na sebe vunenu odjeću, na glavu stavio suknenu kapu, a oko vrata objesio tespih. Imao je brojnu družinu, sastavljenu od pljačkaša i razbojnika. Sav plijen donošen je njemu, pa bi ga on podijelio. Ako neko ne bi htio dijeliti svoj plijen, Fudejl bi ga otjerao iz družine.

Kroz pustinju je jednom nailazio bogat karavan. Putnici su čuli da usput vrebaju razbojnici, te jedan imućnik odluči da svoj novac negdje sakrije. Odjaha u pustinju, pa ugleda šator i pred njim čovjeka odjevenog u vunene haljine. Zamoli ga da sakrije negdje njegov imetak, pa ovaj zakopa novac u jedan ugao u šatoru. Imućnik se vrati natrag i shvati da su razbojnici u međuvremenu orobili karavan. On se, onda, zaputi po svoj novac sakriven u onom šatoru. Došavši ondje, zateče razbojnike kako dijele plijen i uzdahnu: "Avaj, ja sam svoj novac povjerio pljačkašima." Htjede se vratiti, ali Fudejl ga ugleda i pozva. Čovjek priđe, a Fudejl upita: "Zašto si došao?" "Htio sam uzet amanet koji sam ti

povjerio", odgovori ovaj. "Uzmi ga, tamo je gdje si ga ostavio", reče mu Fudejl. Čovjek uđe u šator i uze svoj novac. Fudejlovi razbojnici tad rekoše: "U onom karavanu nismo našli ništa gotovine, a ti sad vraćaš toliki novac?!" Fudejl odgovori: "Ovaj čovjek o meni je mislio dobro, a ja mislim dobro o Bogu. Opravdah njegovo povjerenje u mene, nadajući se da će Bog opravdati moje povjerenje u Nj."

Fudejl je govorio: "Volio bih da se tako razbolim da ne mogu odlaziti u džamiju, jer ne želim vidati ljude niti želim da oni mene viđaju."

Fudejl je rekao: "Bog je objavio planinama: 'Na jednoj od vas govorit ću sa Svojim poslanikom.' Čuvši to, sve planine se uzoholiše, samo Sinaj smjerno spusti glavu. Zato mu je i ukazana ta čast da se Bog ondje obrati Musau."

Fudejl je rekao: "Onoga ko jezikom iskazuje ljubav prema svom bratu, a srcem mu želi zlo, Bog će na Danu sudnjem proživjeti slijepog i gluhog."

Fudejl je rekao: "Zbilja tevekkula sastoji se u tome da nade ne polažeš ni u koga osim u Boga i da se ne bojiš nikog osim Boga."

Fudejl je rekao: "Kad te upitaju voliš li Boga, nemoj ništa odgovoriti. Jer, ako kažeš da ne voliš, time ćeš biti nevjernik, a kako bi mogao reći da Ga voliš kad tvoja djela nisu djela onih koji vole Boga."

Fudejl je rekao: "Lakše je ratovati protiv pametnog nego jesti halvu s budalom."

Fudejl je rekao: "Dvije stvari kvare srce: mnogo spavati

i mnogo jesti."

Prenosi se da trideset godina niko nije vidio Fudejla da se smije. Ali, nasmija se onog dana kad mu umrije sin. "O šejhu, zar je sad vrijeme za smijeh?", upitaše ga, a on reče: "Znam da je Bog zadovoljan smrću mog sina, pa se nasmijah u znak da sam i ja zadovoljan onim čime je On zadovoljan."

Fudejl je imao dvije kćeri. Na samrti reče svom rođaku: 'Kad umrem, odvedi moje kćeri na planinu Bukabejs, pogledaj u nebo i reci: O Gospodaru, Fudejl se za života starao o ovim nesretnicama, a sad je on zatvoren u kabursku tamnicu, pa ih je Tebi povjerio.' Pošto Fudejla sahraniše, njegov rođak učini kako mu je rečeno. Odvede djevojke na ono brdo, obrati se Bogu kako mu je Fudejl kazao, pa gorko zaplaka. Upravo tada onud naiđe emir Jemena sa dvojicom svojih sinova. Vidjevši čovjeka da plače, priđe i upita šta mu je, pa mu ovaj sve ispriča. Onda emir reče: 'Ove ću dvije djevojke vjenčati s mojim sinovima.' Odvede ih u Jemen, bogato darova i opremi, sazva tamošnje velikaše i napravi golemu svadbu.

Preobraćenje Bišra Hafija desilo se tako što je jednom pijan naišao ulicom, pa na putu vidje papir na kome je pisalo: "Bismillahir-rahmanir-rahim." Bišr podiže taj papir s tla, poljubi riječi napisane na njemu, otiđe u dućan, kupi bočicu mirisa i namirisa papir. Onda ga, uz krajnje poštovanje, skloni na skrovito mjesto. Tu noć, jednom šejhu u snu bi rečeno: "Idi Bišru Hafiju i reci mu: 'Namirisao si Moje ime,

pa ćemo Mi tebe učiniti mirisnim, uzvisio si Moje ime, pa ćemo Mi tebe uzvisiti, očistio si Moje ime, pa ćemo Mi tebe očistiti. Časti mi Moje, očistit ću te zbog poštovanja koje si pokazao prema Mom imenu." "Ali taj čovjek je nevaljalac", reče šejh, "ovaj san sigurno nije istinit." Uze abdest, klanja, pa opet zaspao. U snu mu ponovo bi rečeno isto. Probudi se, opet zaspao i usni isti san. Ujutro ode potražiti Bišra. "On se negdje opija", rekoše mu. I zaista, Bišr je u nekoj mejhani pio vino. Šejh reče jednom čovjeku: "Uđi unutra, zovni Bišra i reci mu da imam poruku za nj." Bišr izađe i upita: "Od koga mi donosiš poruku?" "Od Boga", odgovori šejh. "Grdi li me zbog nečeg?", upita Bišr. "Ne", reče šejh. "Sačekaj me tu, moram reći nešto svojim drugovima", kaza Bišr, pa se vrati u mejhanu i reče svom društvu: "Drugovi moji, mene zovu i moram vas ostaviti. Nikad me više ovdje nećete vidjeti." Onda izađe napolje i otad se predade isposništvu i ibadetu. Kažu da se nikad više nije obuo i zato ga i prozvaše Hafi, što znači bosonogi.

Ahmed ibn Hanbel često je posjećivao Bišra Hafija i izuzetno ga je poštovao. Ahmedu njegovi učenici rekoše: "Ti si učenjak fikha i hadisa i poznaješ mnoge znanosti. Zašto stalno posjećuješ tu neznalicu?" Ahmed odgovori: "Istina, sve te znanosti koje ste nabrojali ja znam bolje od njega, ali on bolje od mene poznaje Boga."

Jedan šejh pričao je: "Bila je velika studen, a ja Bišra zatekoh na ulici bosog. 'O Ebu Nasre, zašto si bos?', upitah ga, a on reče: 'Sjetio sam se siromaha koji se pate na ovoj zimi. Nemam novca da im pomognem, ali barem ovako mogu pokazati da saosjećam s njima.'"

Ahmed ibn Ibrahim Mutajjib priča: "Bišr mi reče: 'Kaži Ma'rufu da ću kad klanjam doći da ga posjetim.' Prenesoh poruku, pa čekah da Bišr dođe. Prošlo je podne, ikindija i akšam, a on nije dolazio. Poslije jacie, vidjeh ga kako, hodajući po vodi, prelazi Tigris. Uđe kod Ma'rufa, pa su sjedili do zore, a onda se Bišr, opet hodajući po vodi, vrati kući. Izadoh tad pred njeg i rekoh: 'Prouči dov'u za mene!' On mi kaza: 'O ovome nikom ne govori.' I zaista, za njegovog života ovo nikom nisam ispričao.

— Neko reče Bišru: "Imam dvije hiljade halalom stečenih dirhema i namjeravam otići na hadž." Bišr mu reče: "Tvoj će hadž biti obično putovanje. Ako zaista tražiš Božije zadovoljstvo, daj taj novac sirotinji, siročadi i ljudima s mnogo djece. Obradovat ćeš njihova srca, a to ti je bolje nego da stotinu puta odeš na hadž."

Bišr je pričao: "Prolazio sam pored groblja, pa vidjeh mrtvace kako su se okupili i učini mi se da između sebe nešto dijele. 'O Bože, šta je ovo što vidjeh?', upitah, pa mi bi rečeno: 'Upitaj njih.' Upitah tad mrtvace, pa mi rekoše: 'Prije sedam dana ovud naiđe jedan vjernik i prouči triput suru *Ihlas*, pa sevab od toga pokloni nama. Mi, eto, već sedmicu dijelimo između sebe taj sevab, pa je još preostalo.'"

Bišr je pričao: "Usnih Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, pa me on upita: 'O Bišre, znaš li zašto je Bog odabrao baš tebe među tvojim drugovima i uzvisio tvoj položaj?' 'Poslaniče Božiji, ja to ne znam,' rekoh. On reče: "Zato što si slijedio moj sunnet, poštovao si dobre ljude, savjetovao si svoju braću i volio si moje ashabe i moj Ehli-bejt."

Bišr kaže: "Usnih hazreti Aliju, mir neka je na nj, pa mu rekoh: 'Posavjetuj me, o zapovjedniče vjernika!' On kaza: 'Divno je kad su imućnici, tražeći milost Božiju, plemeniti prema siromasima. Još je ljepše kad su siromasi uznositi pred imućnicima, pa se uzdaju u plemenitost Stvoritelja svijeta.'"

Bišr je svojim muridima govorio: "Putujte svijetom, jer voda koja teče je prijatna, a ona koja stoji pretvori se u baru."

Bišr je rekao: "Slast onog svijeta neće osjetiti onaj ko želi da ga ljudi poznaju."

Bišr Hafi rekao je: "Želja da budeš poznat među ljudima znak je ljubavi prema ovom svijetu."

Bišr je rekao: "Najvrijednija stvar koja bude data robu Božijem jeste znanje, a potom strpljenje u siromaštvu."

Bišr je rekao: "Gledati u škrca kvari srce."

Bišr je rekao: "Nikad nisam sjeo s nekim, a da, pošto smo se rastali, nisam bio siguran da bi za obojicu bilo bolje da se nismo niti sastajali."

Prenosi se da Bišru, kad bijaše na samrti, dođe neki čovjek i požali se na svoje siromaštvo. Bišr skide košulju sa sebe i dade mu je, a on posudi od nekog košulju da u njoj umre.

Sufjan Sevri reče: "O vi koji znate hadise, dajte zekat na njih." "Kako da damo zekat na hadise?", upitaše, a on kaza: "Na svakih dvadeset hadisa koje znate pet njih primijenite

“Na svakih dvadeset hadisa koje znate pet njih primijenite na djelu.”

Sufjanu Sevriju umrije komšija, pa Sufjan ode na dženazu. Ču kako svi prisutni hvale umrlog, pa reče: “Da sam znao da je ovoliko drag ljudima, nikad mu ne bih došao na dženazu. Jer, čovjek mora biti licemjer da bi ljudi bili zadovoljni njime.”

Sufjan je volio sjediti u džamiji, ali kad ču da je sultan dao novac kojim je kupljen miris za džamiju, nikad više nije ušao unutra, ne želeći udisati miris kupljen sultanovim novcem.

Sufjan jednom reče: “Kad bi sad naišao kraj grupe ljudi i rekao da ustane onaj ko je siguran da će do večeras biti živ, niko ne bi ustao. Ali, začudno je da se nijedan od njih, iako svi znaju da svakog trena mogu umrijeti, ne priprema za smrt.”

Sufjan je rekao: “Biti isposnik ne znači oblačiti grubu odjeću i jesti opor hljeb, već znači ne vezati srce za ovaj svijet i skratiti svoje nade.”

Sufjan je rekao: “Najbolji vladar je onaj koji se druži s učenjacima i stječe od njih znanje, a najgori učenjak je onaj koji se druži s vladarima.”

Sufjan je rekao: “Onaj ko novcem stečenim na nedozvoljen način čini dobra djela nalik je onome ko prljavu košulju pere krvlju ili mokraćom, pa košulja tako biva još prljavija.”

Abdullah Mehdi pričao je: “Sufjan mi reče: ‘Okreni me licem prema tlu, jer smrtni čas mi se primakao.’ Učinih tako

i otidoh okupiti ljude, ali njegovi muridi počеше sami dolaziti. ‘Kako ste znali da umire?’, upitah, a oni rekoše: ‘U snu nam je rečeno da se spremimo za Sufjanovu dženazu.’”

Ibn Semmak rekao je na samrti: “Bože moj, Ti znaš da su mi, i kad sam griješio, bili dragi oni koji su Tebi pokorni, pa učini tu ljubav mojom iskupninom.”

Ibn Semmak se nikad nije ženio. “Zašto se ne oženiš?”, pitali su ga, a on reče: “Nemam snage da se nosim s dva šejtana.” “Kako to misliš?”, upitaše. On kaza: “Ja imam svog, a žena svog šejtana, pa ne bih mogao izaći na kraj s obadva.”

Prenosi se da je Ahmed Harb imao komšiju vatropoklonika po imenu Behram. Taj čovjek bavio se trgovinom. Drumski razbojnici jednom opljačkaju karavan u koji je on uložio svoj novac, pa Behramu tako propade znatan imetak. Kad šejh Ahmed ču za to, sazva svoje muride i reče: “Našem komšiji desilo se to što se desilo, pa bismo trebali otići kod njega i pokazati mu da saosjećamo s njim. Iako je vatropoklonik, on je naš komšija.” Ustadoše i otidoše Behramovoj kući. Behram ih lijepo dočeka, ukaza im svako poštovanje i poljubi rukav šejhovog ogrtača. Mislio je da su došli kod njega da bi nešto pojeli. Šejh Ahmed mu reče: “Nismo došli kod tebe da bismo jeli. Čuli smo da ti je propao imetak, pa smo ti došli reći da saosjećamo s tobom.” Behram reče: “Sve što je krhko naposljetku tako završi. Ipak, tri su stvari zbog kojih moram biti zahvalan. Prvo, dobro je da su drugi ukrali od mene, a da ja nisam pokrao

nekoga. Drugo, ukradeno mi je pola imetka, ali pola mi je ostalo. I treće, moja vjera uvijek ostaje uz mene, a ovaj svijet ionako prolazi." Ahmedu se te riječi veoma svidješe, pa reče: "Zapišite ovo, jer ovo što kaza miriše mudrošću." A onda šejh upita: "O Behrame, zašto štuješ vatru?" On odgovori: "Zato da sutra bude uz mene i ne sprži me. Čitav život je štujem kako bi me ona odvela Bogu." Šejh mu reče: "Strašno griješiš, jer vatra je slaba i od nje ne možeš ništa očekivati. U zabludi si ako računaš na nju. Prospe li dijet malo vode na vatru, ugasit će je. Kako ti može pomoći neko ko je tako slab? Ona se ne može odbraniti ako je neko hoće zatrpati zemljom, pa kako bi, onda, tebe odbranila? Dalje, ona prži sve što u nju baciš i ne razlikuje dobro od lošeg. Ti vatru štuješ sedamdeset godina, a ja je nikad nisam štovao, ali stavimo li ruku u nju, obojicu će jednako opeći i tebe neće nimalo poštediti." Behramu se ove riječi dotakoše srca, pa on reče: "Pitat ću te četiri stvari, pa ću postati musliman ukoliko me tvoji odgovori zadovolje." "Pitaj", reče šejh. Onda Behram upita: "Zašto je Bog stvorio čovjeka? Kad ga je već stvorio, zašto mu On daje opskrbu? Kad mu već daje opskrbu, zašto je odredio da čovjek umire? A ako već umiremo, zašto nas proživljava?" Ahmed odgovori: "Stvorio nas je zato da bi Ga ljudi upoznali. Daje nam opskrbu zato da bi Ga prepoznali kao Opskrbitelja. Usmrti nas zato da bismo upoznali Njegovu srdžbu, a oživljava zato da bismo Ga prepoznali kao Moćnog." Čuvši to, Behram izgovori šehadet. Tad šejh vrisnu i pade u nesvijest. "Šta ti bi?", upitaše ga kad dođe sebi. On reče: "Onog trena kad Behram izgovori šehadet, u srcu začuh glas: 'O Ahmede, Behram je nakon sedamdeset godina uzvjerovao.

Tebi smo dali da sedamdeset godina budeš musliman, e da bismo vidjeli kakva će biti tvoja konačnica."

Ahmed Harb rekao je: "Kad bih znao ko me mrzi, ko me ogovara i ko o meni loše govori, darovao bih ga zlatom i srebrom. Takav čovjek radi za mene, pa je red i da bude plaćen."

Amr Lejs jednom se razbolje tako da mu nijedan liječnik nije mogao pomoći. "Ovdje bi samo dova mogla pomoći", rekoše, a neko kaza: "Dova Sehla ibn Abdullaha biva uslišana." Pozvaše Sehla i on dođe. Sjede pokraj Amra i reče mu: "Dova biva uslišana onda kad čovjek učini tevbu, a ti u tamnici držiš nevine ljude. Sve ih pusti i učini tevbu." Amr ga posluša. Sehl onda reče: "O Gospodaru, kao što si mu pokazao kako je njegova oholost prema Tebi ništavna, tako mu pokaži kolika je čast u mojoj pokornosti Tebi, pa ogrni njegovo tijelo odjećom zdravlja kao što si njegovu unutarlost ogrnuo odjećom kajanja." Sehl prouči tu dovu i Amr odmah ozdravi. Amr ponudi Sehl mnogo zlata, ali Sehl ništa ne uze i ode s dvora. Jedan njegov murid reče mu: "Zar ne bi bilo bolje da si uzeo taj novac? Mogli smo njime vratiti naše dugove." "Zanima te zlato?", upita Sehl, pa reče: "Onda gledaj!" Odjednom se sav pijesak u pustinji pretvori u zlato, a kamenje u rubine. Šejh tad kaza: "Zašto bi neko kome je Bog podario ovakvo stanje uzimao nešto od stvorenja?"

Prenosi se da bi, čuvši muziku, Sehl zapadao u stanje posebne opijenosti, pa bi u tom stanju ostao dvadeset pet dana. Za to vrijeme ništa ne bi jeo. Grupa knjiške uleme

upita ga jednom o tom stanju, a on im reče: "Ne pitajte me, jer vi se onim što bih vam u ovakvom stanju rekao ne biste mogli nimalo okoristiti."

Sehl ispriča jednom svom muridu: "U Basri ima jedan pekar koji je na stupnju valiija." Murid se odmah zaputi u Basru i nađe pekara tog čovjeka. Poviri kroz prozor i vidje pekara da, kako je to običaj, držeći krpe u rukama barata oko pećnice. Murid pomisli: "Da je na stupnju valiija ne bi se pazio vatre." Onda uđe unutra i nazva selam, a pekar mu odmah reče: "Ništa me ne pitaj, jer odmah si mi prišao s lošim preduvjerenjem, tako da od mojih riječi ne možeš imati koristi."

Sehl ibn Abdullah rekao je: "Ishrana iskrenih jeste jesti jednom dnevno."

Sehl je rekao: "Sitost je glava svakog zla."

Sehl je rekao: "Postoje tri vrste ljudi: jedni se zarad Boga bore protiv sebe, drugi se zarad Boga bore protiv drugih ljudi, a treći se zarad sebe bore protiv Boga, pa govore: 'Zašto si odredio da se desi ono što se meni ne sviđa? Zašto se sa mnom nisi posavjetovao kad si određivao sudbinu?'"

Sehl ibn Abdullah rekao je: "Čovjek koji vlastitom voljom ne robuje Bogu, robovat će mimo svoje volje drugim ljudima."

Sehl je rekao: "Da nema nevolje ne bi bilo puta ka Bogu."

Sehl je rekao: "Tri su vrste učenjaka. Postoje učenjaci vanjštine i oni svoje znanje prenose ljudima vanjštine. Po-

stoje učenjaci unutarnjosti i oni svoje znanje prenose onima za koje ono jeste. Postoji i oni čije znanje pripada samo Bogu i oni svoje znanje nikom ne govore."

Sehl ibn Abdullah rekao je: "Naša stvar počiva na šestoro: pridržavanju Knjige Božije, slijeđenju Poslanikovog, mir neka je na nj, sunneta, ishrani halalom, ne uznemiravanju drugih ljudi makar oni tebe uznemiravali, čuvanju od grijeha i poštivanju prava drugih."

Sehl je rekao: "Dvije stvari upropaste čovjeka: častoljublje i strah od siromaštva."

Sehl je rekao: "Ne prođe dan da Bog ne kaže: 'Robe moj, postupaš nepravedno. Podsjećam te na Sebe, a ti Me zaboravljaš, zovem te Sebi, a ti se zapućuješ drugome, Ja odvrćam nesreću od tebe, a ti istrajavaš na grijesima. O sine Ademov, kakvu ćeš ispriku imati sutra na Danu sudnjem?!'"

Sehl je rekao: "Srce ne može oživjeti dok jastvo ne umre."

Sehl reče: "Ko ovlada svojom dušom dopadat će se drugim ljudima, pa će i njima ovladati."

Sehl je rekao: "Strah je muškarac, a nada je žena; čedo to dvoje jeste vjera."

Sehl je rekao: "Strah i nada ne mogu se naći u srcu u kome ima oholosti."

Sehl ibn Abdullah kaže: "Tvoja ispravnost leži u četvero: gladovanju, noćnom bdijenju, osamljenosti i ćutanju."

Sehl je imao četiristo murida. Na smrti, oni ga upitaše: "Ko će te naslijediti i ko će nam govoriti umjesto tebe?" U gradu je živio jedan vatropoklonik po imenu Šadidel. Šejh otvori oči i reče: "Na moje mjesto neka zasjedne Šadidel." Muridi se uskomešashe i rekoše: "Zar je šejh izgubio pamet?! Pored četiristo svojih murida vjernika, on na svoje mjesto postavlja vatropoklonika!" "Smirite svoju strast i zovnite mi Šadidela", reče im šejh. Šadidel dođe i šejh mu reče: "Treći dan po mojoj smrti popenji se na minber i govori ljudima umjesto mene." To reče i ispusti dušu.

Trećeg dana nakon šejhove smrti ljudi se okupiše u džamiji. Šadidel se pope na minber, a ljudi su ga u čudu gledali, misleći: "Ovo je za ne povjerovati, vatropoklonik, s njihovom kapom na glavi i zunarom oko pasa, treba da nam govori u džamiji." Šadidel reče: "Vaš predvodnik poslao me k vama, rekavši mi: 'O Šadidele, zar nije vrijeme da skineš zunar vatropoklonika?' I ja ga sad skidam." Uze nož i ispara svoj zunar, skide kapu s glave i izgovori šehadet. Onda reče: "Vaš šejh mi je rekao da vam prenesem ovo: 'Ako hoćete vidjeti me na Danu sudnjem, budite toliko hrabri da poskidate zunare koji su u vama.'" Šadidel to reče, a ljudi se postidješe i počеше plakati.

Ahmed Hadrevija Belhi pričao je: "U ramazanu siromah pozva imućnika na iftar. Imućnik dođe, pa ga siromah počasti suhim hljebom. Kad se vrati kući, imućnik posla siromahu na dar mjericu zlata. Siromah mu vrati zlato i reče: "Ovo pošalji nekom ko je poput tebe, a ja svoje siromaštvo ne bih prodao za oba svijeta."

Prenosi se da lopov jednom uđe u kuću Ahmeda Hadrevije, sve pretraži, ali ništa ne nađe. Krenu izaći, kad mu Ahmed reče: "O mladiću, uzmi vrč, donesi vode, pa uzmi abdest. Klanjat ćemo skupa dok neko ne dođe i donese mi nešto što bih ti mogao dati. Neću da se praznih ruku vratiš od mene." Lopov zaista uradi kako mu je rečeno. Ujutro dođe čovjek i donese šejhu pedeset dinara. Šejh to pruži lopovu, rekavši: "Uzmi, ovo ti je naknada za sinoćnji namaz." Tad lopov sav uzdrhta, zaplaka i reče: "Doista bijah zalutao. Jednu večer radio sam za Boga, pa me ovako počastio." Odbi uzeti novac, učini tevbu i postade šejhov murid.

Ahmedu Hadreviji dođe neki čovjek i reče: "Siromah sam i teško živim. Pouči me kako da se izbacim iz ovog stanja." Šejh mu reče: "Napiši na papiriće sve poslove kojima se ljudi bave, pa mi to donesi." Čovjek učini tako, dođe kod šejha, a on sve papiriće sasu u čup i izvuče jedan. Na njemu je pisalo: "Pljačka." "Ti moraš postati pljačkaš", reče šejh ovom čovjeku. Čovjek se začudi, ali reče: "Ako šejh tako kaže, onda mi nije druge." Pridruži se, tako, grupi drumskih razbojnika i reče im: "Ja nemam iskustva u ovom poslu. Uputite me šta mi je činiti?" Oni mu rekoše: "Glavni uvjet u ovom poslu je da radiš što ti bude naređeno." "Uredu, slušat ću šta mi kažete", složi se ovaj. Jednom presretoše neki karavan, kod jednog trgovca nađoše mnogo novca, pa novajliji među razbojnicima rekoše: "Ubij ovog čovjeka!" Ovaj se kolebao, govoreći sebi: "Vođa razbojnika dosad je prolio mnogo nevine krvi. Bolje da ubijem njega nego ovog trgovca." Razbojnici vidješe da se koleba, pa rekoše: "Učini kako ti je naređeno ili odlazi od nas." Čovjek pomisli: "Ako se moram pokoravati nečijem naređenju, bolje da se

pokoravam naredbi Božijoj, a ne naredbi ovih razbojnika." Poteže sablju i odrubi glavu vođi pljačkaša. Vidjevši to, ostali razbojnici se razbježaše. Trgovac se tako spasi, pa onog siromaha bogato darova. Dade mu onoliko koliko mu je trebalo da započne vlastiti posao.

Ahmed Hadrevija rekao je: "Najbliži Bogu je onaj čija je čud najljepša."

Ebu Turab Nehšebi upita Ebu Abbasa: "Šta tvoji muridi misle o kerametima kojima su evlije obdarene?" "Malo je među njima onih koji vjeruju u to", odgovori Ebu Abbas. Ebu Turab tad kaza: "Onaj ko u to ne vjeruje je kafir."

Ebu Turab je rekao: "Pazi na svoje misli, jer dobra pomisao osnov je svakog dobra. Iz dobre pomisli proizađe dobro djelo."

Neki imućnik upita Ebu Turaba: "Treba li ti nešto od mene?", a Ebu Turab mu reče: "A šta bi to meni trebalo od tebe i tebi sličnih? Ta, ja ni od Boga ništa ne ištem."

Ibn Muaz posla nekom svom prijatelju pismo u kome je stajalo: "Ovaj svijet je san, a onaj svijet je java. Kad čovjek sanja da plače, to se tumači tako da će mu se na javi dogoditi nešto radosno i da će se smijati. Plači u snu ovog svijeta, e da bi se na javi onog svijeta radovao i veselio."

Jahja ibn Muaz rekao je: "Jedan grijeh nakon tevbe gori je nego sedamdeset grijehova prije tevbe."

Ibn Muaz reče: "Čudim se onome ko se kloni hrane bojeći se bolesti, a ne kloni se grijeha bojeći se polaganja računa."

Jahja ibn Muaz rekao je: "Ovaj svijet je šejtansko vino. Ko se njime opije, otriježnit će se tek na Danu sudnjem kad ga vojske Božije budu stavljale na muke."

Jahja ibn Muaz rekao je: "Nema većih patnji od dvije koje u smrti snađu imućnika." "Koje su to?", upitaše ga, pa kaza: "Prva je ta što shvati da se mora odvojiti od imetka koji je gomilao, a druga nastupi onda kad bude upitan da objasni kako je stekao svaki dinar svog imetka."

Ibn Muaz je rekao: "Kad murid počne mnogo jesti, meleki ga napuste. Onog ko se oda prežderavanju brzo će spržiti vatra strasti."

Ibn Muaz je rekao: "Tri su znaka iskrene tevbe: malo jesti, a mnogo postiti, malo spavati, a mnogo klanjati i malo pričati, a mnogo zikriti."

"Kako mogu znati je li Bog zadovoljan mnome?", upita neko Ibn Muaza. On odgovori: "Ako si ti zadovoljan Njime, onda je i On zadovoljan tobom."

Prenosi se da se Jahja ibn Muaz u svom gradu zadužio sto hiljada dirhema. Sav taj novac podijelio je hadžijama, gazijama, sirotinji, učenjacima i sufijama. Kad dođe vrijeme vraćanja dugova, Jahja se zabrinu. Noć uoči petka usni Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i on mu reče: "O Jahja, ne žalosti se, jer tvoja žalost i mene rastuži. Ustani i idi u Horasan. Jedna žena tamo čuva za tebe tristo hiljada dirhema." "Poslaniče Božiji, u koji grad da idem i ko je ta

žena?", upita Jahja. Poslanik reče: "Idi od grada do grada i govori ljudima, jer tvoje riječi liječe srca. Ja ću doći u san toj ženi isto kao što sam tebi došao."

Jahja, onda, otiđe u Nišabur i tamo ga odmah ispeše na minber i zatražiše da govori. Jahja reče ljudima: "Usnio sam Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i on mi reče da me novac koji sam dužan čeka kod jedne osobe. Zadužio sam se sto hiljada dirhema u srebru, tako da vam ne mogu govoriti kao nekad dok ne vratim taj dug." "Ja ću ti dati pedeset hiljada dirhema", reče jedan čovjek, a drugi kaza: "I ja ću ti dati četrdeset hiljada." Jahja to odbi, rekavši: "Poslanik je rekao da se radi o jednoj osobi." Onda održa ljudima predavanje, pa sedam ljudi umrije slušajući ga. Pošto u Nišaburu ne nađe ženu koja mu je trebala dati novac, Jahja otiđe u Belh. U Belhu održa predavanje, pa mu jedan imućnik sklon dervišima darova sto hiljada dirhema. Jahja krenu dalje, ali ga na putu presretoše drumski razbojnici i oteše mu onaj novac. Šejh onda otiđe u Merv, a odatle u Herat. Kćerka emira Herata dođe na njegovo predavanje. Poslije predavanja, posla po slugi ovakvu poruku šejhu: "O šejhu, ne brini više za svoj dug. One noći kad Poslanik, blagoslov i mir neka je na nj, dođe tebi u san, posjetio je i mene. Pitala sam Poslanika da li treba da te potražim, ali on reče da ćeš ti doći ovamo. Kad sam se udala, otac mi je darovao mnogo zlata i srebra. Imam sto hiljada dirhema u srebru i taj ću novac tebi pokloniti. Tražim od tebe samo jedno: još četiri dana drži predavanja ovdje." Jahja je četiri dana držao predavanja u Nišaburu, a onda se, s tristo hiljada dirhema i sedam kamila, zaputi u Belhem. S njim bijaše

i njegov sin, koji mu reče: "Ostavi nešto i za nas, ne moraš sve podijeliti sirotinji." Ujutro, dok je Jahja klanjao, baš u trenutku kad je bio na sedždi, neko priđe i udari ga žestoko kamenom u glavu. Jahja samo reče: "Vratite novac onima kojima sam dužan", i izdahnu. Sufije ga odnesoše u Nišabur i ondje sahraniše na Muamеровom groblju.

Džunejd jednom reče Ibn Hafsu Haddadu: "Plemenitost je za mene ne vidjeti dobro koje učiniš i ne reći: 'Ja sam to uradio.'" Ibn Hafs kaza: "To je lijepa, ali za mene je plemenitost postupati pravedno, a ne tražiti da se prema tebi pravedno postupa."

Prenosi se da je Ebu Hafs imao jednog naročito pristojnog murida. Ebu Hafs reče Džunejdu: "Ovaj mladić je deset godina kod mene. Na našem Putu potrošio je sedamnaest hiljada dinara, a onda je pozajmio još sedamnaest hiljada, pa je i taj novac potrošio. Ipak, još uvijek me se toliko stidi da mi se nikad dosad nije obratio."

Hamdun Kassar rekao je: "Ko god za sebe misli da je išta bolji od Faraona, ispoljava golemu oholost."

"Ko je pravi rob Božiji?", pitali su Hamduna, a on reče: "Onaj ko robuje Bogu, a mrzi da drugi njemu robuju."

Hamdun Kassar rekao je: "Iblisa i njegove prijatelje najviše veseli troje: kad vjernik ubije vjernika, kad čovjek umre kao nevjernik i kad se čovjek plaši siromaštva."

Kad se Hamdun razbolje, rekoše mu: "Daj neki savjet svojoj djeci", a on reče: "Nije me strah njihovog siromaštva, već se plašim da ne postanu imućni."

Mensur ibn Ammar držao je predavanje, pa mu neko pruži papirić na kome su bili napisani stihovi:

*Onaj što druge zove Bogu, a sam se u Nj ne uzda,
liječnik je što tuđe bolesti liječi, a svoju ne može da obu-
zda*

Mensur to pročita, pa reče: "O čovječe, ti zbog sebe radi onako kako ti kažem. Moje znanje i ono što pričam tebi će koristiti, a moji grijesi i mahane neće tebi naštetiti."

Ahmed ibn Asim Intaki rekao je: "Ako hoćeš očuvati srce zdravim, pomози mu tako što ćeš paziti na svoj jezik."

Ahmed Intaki rekao je: "Iskrenost znači činiti dobro bez želje da te po tome spominju i zbog toga veličaju. Nagradu za dobro koje činiš očekuj samo od Boga."

Ahmed Intaki rekao je: "Ono dana što ti je od života preostalo smatraj najvećim imetkom, pa nastoj vrijeme koje je pred tobom iskoristiti za činjenje dobrih djela, e da bi ti bili oprosteni grijesi koje si počinio u vremenu koje ti je prošlo."

Ebu Seid Harraz kaže: "Vidjeh u snu Iblisa, pa uzeh štap da ga potjeram. Tad začuh glas: 'On se ne plaši štapa, već svjetla u srcu.'"

Ebul-Hasan Nursi svakog bi jutro odlazio u svoj dućan. Ponio bi od kuće nekoliko pogačica, usput bi ih podijelio

u sadaku, pa bi svratio u džamiju i klanjao. Onda bi došao u svoj dućan. Ukućani su mislili da jede u dućanu, a njegovi šegrti mislili bi da je jeo kod kuće. Dvadeset godina radio je tako i niko nije znao da on posti."

Ebu Amr pričao je: "Jedno vrijeme odlazio sam na predavanja Ebu Osmana Hirija. Onda se odah griješnom životu, pa više nisam dolazio na predavanja. Kad bih vidio Ebu Osmana, od stida sam se krio. Jednom se slučajno susretoh s njim, a on mi reče: 'O sinak, ne sjedi sa svojim neprijateljima, osim ako si čist od grijeha. Jer, oni jedva čekaju da vide tvoje mahane. Raduju se tvojim greškama i žalosti ih tvoje dobro. Ako već griješiš, dođi k nama. Čutat ćemo o tvojim grijesima i tvoji neprijatelji neće znati za njih.'"

Neko reče Ebu Osmanu: "Jezikom spominjem Boga, ali srce mi u tome ne učestvuje. Šta mi je činiti?" On mu odgovori: "Budi zahvalan što ti je makar jedan organ pokoran Gospodaru. Nastavi tako, a nadati se da će se i srce pridružiti jeziku."

Ebu Osman reče: "Prosti puk zahvaljuje Bogu na hrani i odjeći koje im dariva, a duhovna elita zahvaljuje mu na višim smislovima koji silaze u njihova srca."

Ljudi jednom dođoše kod Ibn Ataa i vidješe da je pod u njegovoj sobi potpuno mokr. "Od čega je ovo?", upitaše, a on reče: "Sjetio sam se nečeg, pa sam toliko plakao da sam

pokvasio cijelu sobu." "O čemu se radi?", upitaše ljudi, pa Ibn Ata kaza: "U djetinjstvu sam ukrao od jednog komšije goluba. Sjetih se toga i osjetih grižnju savjesti. Podijelio sam hiljadu srebrenih dirhema sadake, ali srce mi se ne smiri. Onda plakah toliko da smokrih cijelu sobu."

Prenosi se da je Ibn Ata imao deset sinova. Pođe jednom s njima na put. Napadoše ih drumski razbojnici i počеше ubijati njegove sinove. Ibn Ata je sve to posmatrao, ništa ne govoreći. Kako bi mu koji sin ginuo, Ibn Ata bi pogledao u nebo i osmjehnuo se. Razbojnici mu poubijaše sve sinove osim jednog. Kad i ovog opkoliše, mladić pogleda oca i reče: "Baš si bezosjećajan otac! Sinovi ti ginu, a ti ćutiš i osmjehuješ se." Ibn Ata mu odgovori: "Živote oče, Onome Ko vam ovo čini niko se ne može suprotstaviti. On vidi šta se dešava, pa vas može spasiti ako hoće." Kad vođa razbojnika to ču, reče: "O starče, da si prije to rekao, nijednog ti sina ne bih ubio."

Ibn Ata rekao je: "Onaj ko dvadeset godina živi razvratno, ali učini nešto u korist svog brata, bolji je od onog ko šezdeset godina čini ibadet tražeći u tom samo korist za sebe."

"Hoću se povući iz svijeta", reče neko Ibn Atau. "A kako bi mogao živjeti odvojen od ljudi?", reče mu Ibn Ata. "Šta, onda, da radim?", upita ovaj, a Ibn Ata kaza: "Vanjstinom se druži s ljudima, a unutarjnošću s Istinitim."

Neko od Ibn Džellaa zatraži da govori o siromaštvu, ali on ništa ne reče, izađe napolje, pa se nakon izvjesnog

vremena vrati. "Šta je ovo značilo?", upita ovaj. Ibn Džella odgovori: "Imao sam četiri bakrena novčića, pa otidoh to podijeliti u sadaku. Bilo me stid da pričam o siromaštvu dok je taj novac kod mene."

Šibli priča: "Upitah Jusufa Asbata: 'Šta je prava skrušenost?' On reče: 'Smatrati da je svako koga sretnoš kad izadeš iz kuće bolji od tebe.'"

Ebu Muhammed Murtaš jednom reče: "Trinaest puta išao sam na hadž, ali nijedan moj hadž nije valjan." "Kako to znaš?", upitaše ga, a on reče: "Moja majka zatraži od mene da joj donesem čašu vode, a meni je bilo mrsko da ustajem. Tad shvatih da je svaki moj hadž bio ništavan."

Ebu Muhammedu Murtašu neko reče: "Taj i taj hoda po vodi", a on kaza: "Bolje ti je da ti Bog pomogne da se suprotstaviš svojim strastima već da hodaš po vodi ili letiš zrakom."

"Čime se stječe ljubav Božija?", upitaše Ebu Muhammeda. On odgovori: "Time što nećeš voljeti ono što On ne voli, a to je ovaj svijet."

Ebu Muhammed Murtaš rekao je: "Tesavvuf je lijepa ćud."

Ebu Abdullah Muhammed ibn Fadl rekao je: "Na četiri načina čovjek napusti islam: ne postupa po onom što zna,

radi ono što ne poznaje, ne traži da sazna ono što ne zna i brani drugim ljudima da saznaju."

Ebul-Hasan Bušendži bijaše krajnje skrušen. Jednom mu pade na um: "Trebao bih ovu košulju sa sebe dati tom i tom siromahu." Pozva odmah svog slugu i reče mu: "Uzmi ovu košulju i nosi je tom i tom čovjeku." "O šejhu, sad imam mnogo posla. Daj mu je sam kad pođeš u grad", reče sluga. Šejh kaza: "Nosi je odmah, jer strah me da šejtan ne nađe put do mene, pa ohladi ovu namjeru u mom srcu."

Ebul-Hasana Bušendžija upitaše o tesavvufu, pa on reče: "Danas postoji samo ime, ali nema onog što ono označava, dok je nekad postojala njegova zbilja, a nije bilo imena."

Neko zamoli Ebul-Hasana da prouči dovu za nj. On kaza: "Bog neka te čuva od tvog vlastitog zla."

Neki derviš dođe na kabur Ebul-Hasana Bušendžija i zatraži od Boga neko ovosvjetsko dobro. Navečer usni Ebul-Hasana i on mu reče: "O dervišu, kad dođeš na moj kabur, ne traži ovaj svijet. Ako ti treba nešto od ovog svijeta, idi na grobove vladara i moli za to. Očisti srce od oba svijeta kad dođeš na moj kabur."

Kad Ebu Ali Tirmizi bijaše mladić, u njegovom gradu nije bilo nikoga kod koga bi mogao stjecati znanje. S dvojicom svojih drugova dogovori se da se, tražeći nauku, zapute u svijet. Reče majci šta je odlučio, a ona se rastuži i kaza: "Živote majčine, ja sam slaba i sama. Imam samo tebe

i nemam s kim ostati. Bit ću ovdje sama i bespomoćna." Ebu Ali riješi da ostane, a ona dva njegova prijatelja odoše u svijet. Jednom je sjedio u groblju i plakao: "Ja ostadoh neuk i neupućen, a moji će se prijatelji vratiti puni znanja." Odjednom odnekud dođe starac svijetla lica i upita ga: "O sinak, zašto plačeš?" Ebu Ali mu sve ispriča, pa starac reče: "Hoćeš li da te ja svaki dan podučavam, pa ćeš brzo po znanju preteći svoje drugove?" "Hoću", odgovori Ebu Ali. Tako ga je starac učio tri godine, a naposljetku mu se predstavi i reče: "Ja sam Hidr, a ovo ti je bila nagrada jer si se potrudio da tvoj roditelj bude tobom zadovoljan."

Ebu Bekr Verrak pričao je: "Svake nedjelje hazreti Hidr dolazio je kod Ebu Alija Tirmizija, pa bi o nečemu razgovarali."

Ebu Ali Tirmizi rekao je: "Svako bježi od onog čega se plaši, samo se čovjek koji se boji Boga sklanja Njemu."

Ebu Ali kaže: "Onome kome je vjera cilj sva ovosvjetska djela bivaju obojena vjerom."

Ebu Ali Tirmizi rekao je: "Htio bi spoznati Boga, a ne odreći se svoje duše? Ta, duša ne poznaje samu sebe, niti se u stanju spoznati. Kako bi, onda, ona mogla spoznati Boga?"

Ebu Ali Tirmizi rekao je: "Dosta čovjeku ta mahana da ga uglavnom raduje ono što mu šteti."

Sinčić Ebu Bekra Verraka jednom se vrati iz škole blijed i drhteći. "Šta ti je?", upita ga Ebu Verrak, a dijete reče:

“Učitelj nas danas nauči ajet u kome Bog kaže: *‘Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?’*, pa sam zato ovakav.” Dijete se razbolje i uskoro umrije. Njegov otac gorko je plakao, govoreći: “O Ebu Bekre, tvoje dijete umrije zato što je čulo jedan ajet, a ti si toliko puta proučio čitav Kur’an, ali to na tebe nije utjecalo.”

Ebu Bekr Verrak rekao je: “Među ljudima postoje vladari, učenjaci i sirotinja. Kad se vladari iskvare, narod teško živi. Kad se učenjaci iskvare, vjera među narodom bude nakazna. Kad se sirotinja iskvari, nestane čestitosti.”

Ebu Bekr Verrak reče: “Kad si među pametnima, ukaži im poštovanje. Kad si među isposnicima, lijepo se ophodi prema njima. Kad si među neznačicima, imaj strpljenja.”

Ebu Bekr Verrak rekao je: “Osnov čovjeka su voda i zemlja. Pri odgoju čovjeka u kome preovladava voda budi nježan i ljubazan, jer nećeš postići cilj budeš li grub prema takvom. Kad odgajaš onog u kome preovladava zemlja, moraš biti strog i nepopustljiv.”

Ebu Bekr Verrak kazao je: “Nakon Božijih poslanika slijede mudraci. Mudrost dolazi odmah poslije poslanstva, a mudar čovjek prepoznaje se po tome što uglavnom ćuti i govori samo kad je to neophodno.”

Pošto Ebu Bekr Verrak umrije, neko ga usni plačnog i blijedog. “Jesi li dobro?”, upita ovaj, a on reče: “Ne mogu biti dobro, jer nakon mene su u ovo groblje sahranili deset ljudi, a nijedan nije umro kao musliman.”

Abdullah Munasil rekao je: “Najbolji tvoji trenuci jesu oni u kojima si slobodan od spletki i zavodjenja tvoje duše, pa na ljude gledaš bez loših primisli.”

Abdullah Munasil kaže: “Lijepo ponašanje potrebnije nam je nego mnogo znanja.”

Abdullah Munasil rekao je: “Nema vrline u siromaštvu koje nije nužno.”

Abdullah Munasil reče: “Zbilja siromaštva jeste odbaciti i ovaj i budući svijet, pa tražiti Gospodara oba svijeta.”

Ali Sehl Isfahani kaže: “Onaj ko misli da je blizak Bogu ustvari je daleko od Njega. Kad se na nebu ukaže Sunce, djetetu se čini da ga može rukom dohvatiti. Podigne ruku prema Suncu i pogleda u nj, a ono ga zaslijepi tako da ništa ne vidi.”

Hajr Nessadž rekao je: “Čovjek je upotpunio svoje djelo onda kad u svemu što čini vidi nedostatnost ili svoju krivicu.”

Ebu Hajr Akta rekao je: “Srce se ne može očistiti dok svaka tvoja namjera ne bude iskrena, a tijelo se ne može očistiti osim druženjem s dobrima.”

Ebu Hamza Horasani kaže: "S Bogom se zbližio onaj ko se grozi svog jastva."

Abdullah Turugbedi sjedio je jednom sa svojim muridima, kad javiše da se Husein ibn Mensur Halladž vraća iz Kašmira. Abdullah reče svojim muridima: "Dolazi mladić divnih osobina, pa izađite pred njeg." Muridi poslušashe i vidješe Huseina odjevenog u crno, a u rukama je nosio dva psića. Uđe kod šejha, pa ga šejh dočeka i ustupi mu svoje mjesto. Husein sjede za trpezu i stavi pse pored sebe. Jeo je i pritom hranio pse. Muridima se to ne svidje. Pošto Husein ode, rekoše šejhu: "O šejhu, šta je ovo?! Doveo je pse za trpezu, a ti si nas poslao da dočekamo takvog čovjeka!" Šejh na to kaza: "Da, njegovi psi su njemu poslušni. Idu za njim i čine kako im kaže. Međutim, u svakom od nas čuči pas, a mi slijedimo tog psa i činimo kako nam on kaže. Velika je razlika između onog ko slijedi psa i onog koga pas slijedi. Ove njegove pse može se vidjeti, a vaši psi sakriveni su duboko u vama. Vaše druženje s psom hiljadu puta gore je od njegovog."

Ibn Hafif priča o je: "Kad bijah mladić, neki siromah jednom primijeti da sam izgladnio, pa me odvede svojoj kući. Skuha meso i dade mi da jedem, ali meso je tako gadno mirisalo da mi se gadilo. Koliko god me nutkao, nisam to htio jesti. Siromah primijeti moje gađenje i postidje se. Domalo, pođoh na put. U pustinji smo zalutali, pa toliko izgladnjesmo lutajući pustinjom da smo naposljetku bili

prinudeni zaklati psa i nahraniti se njime. I meni dadoše zalogaj psećeg mesa. Stavivši ga u usta, sjetih se onog siromaha i rekoh sebi: 'Ovako prođe onaj ko postidi siromaha.' Učinih tad tevbu i, čim smo se vratili u grad, otiđoh kod siromaha i izvinuh mu se."

Ibn Hafif priča o je: "Bijah jednom u Bizantu, pa vidjeh da donesoše mrtvo tijelo nekog njihovog isposnika. Spališe ga, pa su njegov pepeo stavljali na oči slijepcima i njime hranili bolesne. Slijepci progledashe, a bolesni ozdraviše. Čudio sam se: 'Ta, oni su zalutali, pa kako je ovo moguće?' Navečer usnih Poslanika, blagoslov i mir neka je na nj, i upitah: 'Poslaniče Božiji, kako je moguće ono što vidjeh?', a on mi reče: 'Makar su oni u zabludi, ono je plod njihove iskrenosti i skrušenosti.'"

"Kad je robovanje Bogu ispravno?", upitaše Ibn Hafifa, a on reče: "Onda kad sve svoje poslove povjeriš Bogu i strpiš se u nevolji."

U Bagdadu bijaše neki derviš koji je i zimi i ljeti hodao u istoj košulji. "Zašto si stalno u toj košulji?", upitaše ga jednom, a on ispriča: "Nekad sam se volio lijepo oblačiti. Jednom usnih da sam doveden u Džennet. Šetao sam Džennetom, pa ugledah grupu derviša kako sjede i nešto razgovaraju. Htjedoh im se pridružiti, ali jedan melek mi ne dopusti i reče: 'Ovi ljudi su za života imali samo jednu košulju.' Probudih se i odlučih da i ja zadržim samo jednu košulju."

Ebu Muhammad Džurejri kaže: "Potpunost zahvalnosti

Bogu znači shvatiti da je svaka zahvalnost Njemu nedostajna.”

Ibrahim Havvas priča o: “Podođ jednom na put kroz pustinju, sam i pješice. U pustinji me sustiže neki mladić i povika: ‘Esselamu alejkum, o šejhu!’ Zastadoh i pričekah ga. Vidjeh da je kršćanin. ‘Mogu li ti se pridružiti?’, upita, pa nastavismo put zajedno. Putovali smo sedam dana, a osmog dana on mi reče: ‘O čisti isposniče, ja sam iscrpljen od gladi. Zaišti od Boga da nam da nešto da pojedemo.’ Obratih se Bogu: ‘O Bože moj, tako Ti Muhammeda, blagoslov i mir neka je na nj, ne posrami me pred nemuslimanom i daj nam kakvu hranu.’ Istog časa, pred nama se stvori poslužavnik s hljebom, ribama i hurmama, te jedan vrč vode. Obojica sjedismo i jedosmo. Prođe još sedam dana, a osmog dana ja rekoh njemu: ‘O kršćanine, sad nas ti nahrani.’ Mladić se osloni na štap i nešto prošaputa. Tad se pred nama stvoriše dvije tacne pune pečenja, ribe, halva, hurme i dva vrča vode. Zapanjih se. Od stida nisam mogao jesti. ‘Neću jesti dok mi ovo ne objasniš’, rekoh mu. Tad on reče: ‘Prvo, skinut ću ovaj zunar.’ Onda skide svoj zunar i izgovori šehadet, pa reče: ‘Ja sam od Boga zatražio da mi udijeli zaklevši Ga tobom čija je vjera ispravna, pa smo i ovu hranu dobili posredstvom tebe.’ Naposljetku dođosmo u Hidžaz, mladić se nastani ondje i živio je u Hidžazu sve do smrti.”

Ibrahim Havvas rekao je: “Petero liječi srce: učenje Kur’ana, gladovanje, noćni namaz, jutarnje dove i druženje s dobrima.”

Ebu Abbas Kassab rekao je: “Muhammed nije mrtav, mrtva je tvoja sposobnost da ga vidiš.”

Ebu Ali Dekkak rekao je: “Svojstvo vlastodržaca jeste da zahtijevaju strpljenje, a sami ga nemaju.”

Ebu Ali Dekkak rekao je: “Lakše se družiti s aždahom nego sa siromahom škrcem.”

Prenosi se da šejhu Ebul-Hasanu Harkaniju dođe neki mladić i reče: “Želim i ja nositi hrku.” Šejh mu reče: “Upitat ću te nešto da vidim jesi li dostojan hrke.” “Pitaj”, reče mladić. Onda šejh upita: “Odjene li muškarac ženske haljine, hoće li time postati žena?” “Neće”, odgovori ovaj. Zatim šejh upita: “Obuće li žena mušku odjeću, hoće li time postati muškarac?” “Neće”, odgovori mladić, pa mu šejh kaza: “Ni tebi ova hrka neće ništa pomoći ako se i bez nje muški ne držiš puta vjere.”

Šejh Harkani priča o: “Bila jednom dvojica braće. Jedan bi po cijelu noć klanjao, a drugi bi se cijele noći brinuo o majci. Onom koji je po cijelu noć klanjao jednom u snu bi rečeno: ‘Oprostili smo sve grijehе tvom bratu, pa treba da si mu poslušan.’ Ovaj se začudi i reče: ‘Ali, ja sam po cijelu noć zauzet službom Bogu. Kako to da ja njemu budem podređen?’ Tad mu bi kazano: ‘Ono što ti radiš Meni uopće ne treba, a tvoja majka je slaba i bolesna i njoj treba pomoć.’”

Dok je klanjao, šejhu Harkaniju jedne noći bi rečeno: "O Ebul-Hasane, hoćeš li da ono što znam o tebi iznesem ljudima, pa bi te oni kamenovali?" Šejh odgovori: "O Gospodaru, hoćeš li da ja kažem ljudima kolika je Tvoja milosti i oprost, pa Ti niko više neće sedždu činiti?"

Šejh Harkani reče: "Bože moj, kamo sreće da nema ni Dženneta ni Džehennema, jer tad bi se vidjelo ko Te istinski štuje."

Šejh Harkani rekao je: "Putevi ka Bogu ne mogu se izbrojati, onoliko ih je koliko je ljudi. Kojim god putem se zaputih, vidjeh da nisam sam na njemu. Rekoh: 'Bože, usmjeri me putem na kome nikog drugog neće biti.' Onda me On upravi putem tuge."

Ebul-Hasan Harkani reče: "S ljudima sam sklopio mir koji se nikad ne krši, a svojoj duši objavio sam rat u kome nema primirja."

Šejh Harkani rekao je: "Uvijek je bilo Božijih ljudi i uvijek će ih biti."

Neki učenjak upita šejha Harkanija: "Gdje se nalaze pamet, vjera i spoznaja?" Šejh mu reče: "Ti mi pokaži da znaš šta je to, pa ću ti reći gdje se nalaze." Učenjak tad zaplaka i povuče se u ugao.

Šejh Harkani rekao je: "Dok tražiš ovaj svijet, on će vladati tobom, a kad mu okreneš leđa, ti ćeš ovladati njime."

Šejh Harkani reče: "Kao što se od tebe ne traži da namaz klanjaš prije njegovog vremena, tako ni ti ne traži da ti opskrba stigne prije već je suđeno."

Ebul-Hasan Harkani rekao je: "Ako se pred tobom samo

odškrinu vrata Njegove dobrote, niko ti na ovom svijetu neće više imati šta reći niti ćeš od koga imati šta čuti."

Šejh Harkani rekao je: "Šejtan ne može naštetiti vjeri koliko dvojica: pohlepan učenjak i siromah bez znanja."

Šejh Harkani rekao je: "Ako želiš sebi dobro, drži se što dalje od vlastodržaca."

Ebul-Hasan Harkani rekao je: "Posjetiti vjernika veći je sevab nego podijeliti sto hiljada dinara sadake. Kad si u posjeti vjerniku, znaj da je Božija milost nad vama."

"Gdje si vidio Boga?", upitaše šejha Harkanija, a on odgovori: "Ondje gdje nisam vidio sebe."

Šejh Harkani rekao je: "Tvoj trud je svijeća, a Bog je sunce. Kad sunce grane, svijeća više ne treba."

Šejh Harkani reče: "Imam je onaj ko je prošao svim putevima."

Šejh Harkani rekao je: "Da bi dosegao vječni život valja ti svakog dana hiljadu puta umrijeti i oživjeti."

"Kamo si krenuo?", upita Ebul-Hasan nekog čovjeka, a ovaj odgovori: "U Hidžaz." "A šta ćeš tamo?", upita šejh, pa čovjek reče: "Da nađem Boga." Šejh na to kaza: "A zar je Horasan bez Boga, pa valja ići čak u Hidžaz da bi Ga se našlo?"

Šejh Harkani rekao je: "Izuzev vjere, rob Božiji ne može imati ništa bolje od čistog srca i jezika koji govori istinu."

Šejh Harkani reče: "Klanjati i postiti je lijepo, ali još je ljepše iščupati iz srca taštinu, zlobu i pohlepu."

Šejh Harkani kaza: "Naš put jeste put bezbrižnika, luđaka i pijanaca. Naša bezbrižnost, ludilo i pijanstvo cijenjeni su kod Boga."

Šejh Harkani rekao je: "Valja ti sresti hiljadu ljudi ovog svijeta dok ne sretnješ jednog čovjeka onog svijeta, i valja ti popiti hiljadu čaša gorčine dok ne popiješ jednu čašu slasti."

Šejh Harkani rekao je: "Život je u smrti, osvjedočenje je u smrti, čistota je u smrti, opstanak je u smrti. Kad se Istiniti pojavi, ništa drugo ne preostaje."

Ebul-Hasan Harkani reče: "Onaj ko klanja i posti blizak je ljudima, a onaj ko razmišlja blizak je Bogu."

Šejh Harkani rekao je: "Vidjeh one koji se bave tumačenjem kurana, ali vitezovi duha bave se tumačenjem sebe."

"Po čemu se prepoznaje plemenit čovjek?", upitaše šejha Harkanija, a on reče: "Po tome što takav, ako Bog njegovom bratu pokloni hiljadu dobara, a njemu samo jedno, i ono jedno svoje pokloni svom bratu."

"Bojiš li se smrti?", upita neko šejha Harkanija, a on odgovori: "Kako bi se mrtvac bojao smrti?"

Šejh Harkani reče: "Vjerniku je svugdje džamija, svaki dan mu je petak, a svaki mjesec ramazan."

Ebu Bekr Sejdeleni rekao je: "Nema života bez smrti jastva, život srca je u smrti jastva."

Kad šejh Sejdeleni umrije, njegovi muridi postaviše nad kaburom ploču na kojoj je pisalo njegovo ime. No, jedne noći neko ukrade tu ploču s kabura. Postaviše novu, ali na-

redne noći i nje nestade. Ploče na drugim kaburima ostale su netaknute. Muridi to isprikaše Ebu Aliju Dekkaku, pa on reče: "Šejh je odabrao da na ovom svijetu ostane nepoznat. Vi biste sad da to pokvarite, ali vam Bog ne dopušta."

Ebu Bekr Vasiti svrati jednom u bolnicu. Vidje nekog luđaka u okovima kako veselo pjevuši i podvriskiva. "Čemu ta razdraganost kad su ti noge u lancima?", upita Vasiti, a ovaj reče: "Neznalico, ta lanci su mi na nogama, a ne na srcu."

Ebu Bekr Vasiti naiđe jednom kraj židovskog groblja i reče: "Svima ovima je oprošteno." Ljudi to čuše, pa Vositija izvedoše pred kadiju. Kadija povika na nj: "Kako si mogao reći da je židovima oprošteno?!" Šejh mu na to kaza: "Kad bi im ti sudio, ne bi im bilo oprosta, ali ondje sudi Bog, pa im je oprošteno."

Ebu Bekr Vasiti rekao je: "Najdalje od Boga je čovjek koji Ga najviše spominje. Bogu ne treba da Ga se stalno spominje jezikom. Najbolji spomen na Boga je onaj u kome jezik ne učestvuje."

Šejh Vasiti reče: "Grozim se Boga koji je zadovoljan sa mnom ako sam mu pokoran, a srdi se na mene ako griješim. Prijatelj je uvijek prijatelj, a neprijatelj je uvijek neprijatelj."

Šejh Ebu Ali Sekafi pričao je: "Vidjeh jednom dženazu koju su nosila samo tri muškarca i jedna žena, pa im se pridruživ i uzeh onu stranu tabuta koju je držala žena. Dodo-

smo na groblje i sahranismo mejta. "Zar nije imao barem komšije da mu dođu na dženazu?", upitah. "Imao je", rekoše mi, "ali njega je svako odbacivao." "Zar je učinio neko zlo?", upitah, a oni kazaše: "Bio je hermafrodit." Navečer usnih čovjeka lica sjajnog kao pun mjesec, na njemu je bila divna odjeća, a on se osmjehivao. "Ko si ti?", upitah, pa on reče: "Onaj kome si danas bio na dženazi. Bog mi se smilovao zato što su me ljudi ponižavali i kinjili."

Šejh Šahrijar Kazruni savjetovao je svoje muride: "Nikad nemojte sjesti da jedete, a da obrok ne podijelite s nekim."

U šejh Šahrijarov grad doputova neki židov. Boravio bi i spavao u džamijskom haremu, krijući da je židov. Šejh bi mu svaki dan donosio ručak. Jednog dana židov se spremi da ide, a šejh ga upita: "Zašto odlaziš? Ovdje ti se nešto nije svidjelo?" Židov postidjen upita: "O šejhu, ti si znao da sam židov, pa zašto si me onako pazio?" Šejh kaza: "Nema čovjeka koji ne zaslužuje da bude nahranjen."

Prenosi se da emir Ebu Fadl Dejlemi jednom dođe posjetiti šejha Šahrijara. Šejh mu reče: "Prođi se pijenja vina." Ebu Fadl odgovori: "O šejhu, ti znaš da sam ja u službi Fahrul-Mulkovog vezira. Ako sad i učinim tevbu, bojim se da će mi je na dvoru pokvariti." Šejh mu na to kaza: "Ti učini tevbu, a ako te tamo budu nagovarali da piješ, samo se sjeti mene." Nekoliko dana kasnije, Ebu Fadl se nađe na jednoj sjedeljci koju je priredio vezir, pa prisutni počеше piti vino. Navaljivali su da i Ebu Fadl pije s njima, a on pomisli: "O šejhu, gdje si sad?" Uto se odnekud pojavi mačka, počе skakati po stolovima i proli svo vino, tako da se sijelo rasturi. Vidjevši taj keramet, Ebu Fadl počе plakati. "Zašto

plačeš?", upita ga vezir, pa on sve ispriča. Vezir mu tad reče: "Ti se drži svoje tevbe." Nakon toga, Ebu Fadla nikad više ne ponudiše vinom.

Šejh Šahrijar rekao je: "Tri skupine ljudi neće se spasiti: škrci, mrzovoljnici i lijenčine."

Šejh Šahrijar rekao je: "Nema većeg grijeha od toga da neko ponižava svog brata muslimana."

Šejh Šahrijar govorio je: "Nastoj se dići usred noći, uzmi abdest i klanjaj četiri rekata. Ako se tvoja duša protivi, onda klanjaj dva rekata. Ako ne možeš ni to, onda se barem probudi i reci: "La ilahe illallah, Muhammedun resulallah."

Šejh Šahrijar reče: "Kad čovjek vidi da će ga strast savladati, neka se oženi, e da bi se spasio grijeha. I ja bih se oženio, ali meni je isto vidio zid ili ženu."

Šejh Ebu Ishak Šahrijar rekao je: "Pazite da ne budete zavedeni, pa dopustite da vas ljudi veličaju i ljube vas u ruku, jer niste niti svjesni koliko je zlo u tome."

Šejh Šahrijar rekao je: "Nije naš onaj ko digne ruku da udari brata muslimana."

Šejhu Ebul-Kasimu Nasrabadiju jednom rekoše: "Ali Kavval navečer pije vino, a ujutro dođe na tvoje predavanja." Šejh je znao da je to istina, ali uopće nije htio razgovarati o tome. Jedne večeri počе nekamo, pa vidje Ebu Alija kako pijan tetura. Neko od murida reče šejhu: "Ono je Ebu Ali Kavval." Istom tom muridu šejh reče: "Uprti sad Alija na pleća i nosi ga tvojoj kući da se otriježni."

Šejh Nasrabadi rekao je: "Sve odnekud crpi snagu, a snaga duha je u muzici."

Šejh Nasrabadi reče: "Tvoje tijelo je tvoj zatvor, pa kad izadeš iz tog zatvora, možeš ići kamo god želiš." ♦

RJEČNIK MANJE POZNATIH TERMINA I IZRAZA

abdest- obredno pranje pred molitvu, pranje u cilju postizanja obredne čistoće.

ahiret- budući svijet općenito, zagrobni svijet, svijet u kome se čovjek nađe nakon smrti

arif- znalac, prevashodno gnostik, osoba koja posjeduje znanje o višim zbiljama.

ashabi- drugovi, prevashodno se odnosi na najbliže drugove Muhammeda, a.s.

bereket- blagodat, u sufizmu često i blagodat koja stiže posredstvom nekog evlije.

burak- nebeska jahalica

dirhem- vrsta kovanog novca, novčana jedinica.

dova- moljenje Bogu, obraćanje Bogu, traženje od Boga.

dunjaluk- svijet materijalne prirode, ovaj svijet.

Džehennem- Pakao, stradalište, boravište teških grijешnika nakon smrti.

dženaza- sahrana, pogrebna povorka.

Džennet- Raj, rajski svijet, nagrada za dobre robove Božije na budućem svijetu.

džezba- duhovno ushićenje, ekstatično stanje sufije .

džinni- bića od vatre nevidljiva ljudima, džinni kao vrsta bića osobeni su za islamsku tradiciju. Poput ljudi, i oni su dužni držati se vjerskih propisa i odgovarat će za svoja djela.

čador- žensko pokrivalo za glavu i tijelo, široka haljina odnosno ogrtač kojim se muslimanske žene na Istoku obično zaogrnu kad izlaze na ulicu.

čauš- podoficir, zapovjednik straže ili redarske patrole.

gajb- nevidljivo, onostrano, transcendentno.

gusul- obredno kupanje nakon spolnog odnosa.

hadim- sluga, službenik, pobožnik.

hadis- predaja, kazivanje, obično se misli na riječi i tradiciju Muhammeda, a.s.

hajr- dobro, boljitak

halal- ono što je islamom dopušteno.

hamal- nosač

hanbelije- sljedbenici jedne od četiri pravne škole u sunnizmu.

hanikah- okupljalište sufija otvorenijeg tipa od tekije, sufijsko svratište za putnike.

haram- ono što je islamom zabranjeno.

havan- posuda u kojoj se nešto gnječi ili drobi, drobilica.

Havd- rajsko jezero.

hrka- derviški ogrtač.

hurija- džennetska ljepotica, rajska djevojka neopisive ljepote, fig. ljepotica općenito.

ibadet- bogoštovlje, svi činovi i obredi pokornosti Bogu.

Iblis- vrhovni đavo, sotona, vrag, bibl. Lucifer.

Ka'ba- građevina u središtu Mekke, u obliku nepravilne kocke, mjesto hodočašća muslimana. U islamskoj tradiciji Ka'ba je metaforička Kuća Božija, prvo svetište na Zemlji. Predaja kaže da ju je izgradio još prvi čovjek Adem, a obnovio Ibrahim (Abraham).

kabur- grob

kadija- sudac, šerijatski sudija.

kafir- nevjernik, onaj koji je zastrt za istinsku vjeru.
keramet- čudo, neuobičajeno djelo koje čini evlija, nadnaravna sposobnost dobrih Božijih robova.
kiraet- način melodičnog recitiranja (učenja) Kur'ana.

mahrem- bliži krvni srodnik pred kojim se muslimanka nije dužna pokriti i s kojim joj nije dopušteno stupiti u brak.

melek- anđeo

mihrab- prostor u džamiji okrenut ka kibli, najčešće u vidu udubljenja u zidu, mjesto u koje staje predvodnik molitve.

minber- propovjedaonica u džamiji.

mujezin- osoba zadužena da ezanom poziva vjernike da se okupe na molitvu u džamiji.

murid- učenik, novak na sufijskom Putu, sljedbenik šejha.

mutevelija- osoba zadužena za brigu o džamiji, upravitelj zadužbinom.

nafaka- opskrba koja je čovjeku određena od Boga, materijalna opskrba posredstvom koje čovjek preživljava.

nijet- namjera, nakana

rebab- vrsta muzičkog instrumenta, orijentalni gudački instrument.

sadaka- milostinja, neobavezni milodar siromašnima naročito preporučen u islamu.

salavat- blagoslov, formula prizivanja blagoslova Božijeg na Muhammeda, a.s.

sedžda- dio molitve (namaza) pri kome se čelo spušta na zemlju, padanje ničice na molitvi.

serdžada- ćilimčić, prostirka na kojoj se obično obavlja molitva (namaz).

Sunnet- etimološki znači tradicija, odnosi se prevashodno na riječi i djela Muhammeda, a.s.

šehadet- 1. izjava svjedočenja vjere u Božiju jednost i Muhammedovo, a.s., poslanstvo 2. Pogibija na Božijem putu, smrt na putu vjere.

šejh- sufijski učitelj, vodič u tarikatu.

širk- politeizam, pripisivanje sudruga Bogu.

tarik- sufijski Put općenito, određena sufijska sljedba ili usmjerenje.

tavaf- ritual kruženja oko Ka'be, obavezni obred pri obavljanju hadža.

tefsir- znanost o tumačenju Kur'ana, kur'anska egzegeza.

tekija- okupljalište sufija, mjesto gdje se sufije sastaju i druže.

tevba- pokajanje, preobraćenje, duhovna preobrazba i okretanje Bogu.

Tevrat- Tora

vahdet- jedinstvo, prvenstveno se misli na Božije jedinstvo odnosno jednost.

vakuf- zadužbina, imetak zavještan u dobrotvorne svrhe.

vaz- govor, propovijed, didaktičko kazivanje.

vekil- zastupnik, opunomoćenik

zemzem- vrelo u Mekki, u islamskoj tradiciji drži se da je ovo vrelo poteklo kao Božiji dar Ismailu i Hadžeri, Ibrahimovom sinu i ženi ostavljenim u pustinji.

zijaret- posjeta, obilazak, hodočašće.

zikr- spominjanje, sjećanje, u sufizmu je stalni spomen na Boga, srcem ili jezikom, imperativ za sljedbenika Puta.

zunnar- pojas koji su nemuslimani nosili oko pasa kao znak raspoznavanja.